

**ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ**

**ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ**

ΤΟΜΟΣ 43

ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΝΕΣΙΝ ΟΜΙΛΙΑΙ ΙΕ'—ΙΘ'

Κείμενον: **B. de Montfaucon,**

Μετάφρασις - Σχόλια
ΑΛΕΞ. Δ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ (ΟΜΙΛ. ΙΕ'—ΙΗ')
θεολόγου

ΧΑΡΑΛ. Δ. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ· **ΑΘ. Π. ΜΟΣΧΟΥ**
θεολόγου φιλολόγου
(ΟΜΙΛ. ΙΘ')

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΚΑΤΗ ΠΕΜΠΤΗ

ΕΙΣ ΔΕ ΤΟΝ ΑΔΑΜ ΔΕΝ ΕΓΓΡΕΘΗ ΒΟΗΘΟΣ ΟΜΟΙΟΣ ΤΟΥ, ΚΑΙ ΕΠΕΦΕ-
ΡΕΝ Ο ΘΕΟΣ ΕΚΣΤΑΣΙΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΔΑΜ, ΚΑΙ ΕΚΟΙΜΕΘΗ, ΚΑΙ ΕΛΑΒΕ
ΜΙΑΝ ΤΩΝ ΠΑΡΥΡΩΝ ΤΟΥ ΚΑΙ ΑΝΕΠΙΛΗΡΩΣΕ ΣΑΡΚΑ ΑΥΤῆ ΑΥΤΗΣ.
ΚΑΙ ΕΚΤΙΣΕ ΚΥΡΙΟΣ Ο ΘΕΟΣ ΤΗΝ ΠΑΡΥΡΑΝ ΗΟΥ ΕΛΑΒΕΝ ΑΠΟ ΤΟΥ
ΑΔΑΜ ΕΙΣ ΓΥΝΑΙΚΑ.¹

Μεγάλην εὐγνωμοσύνην σὰς χρεωστῶ, Ὁ Διότι χθὲς
ἐδέχθητε μὲ πολλὴν προθυμίαν τὴν συμβουλήν μου ἀπὸ
τοῦ μέγιστος δὲ τῆς ὁμιλίας, ὅχι μόνον δὲν ἀβυσσαρεστήθητε,
ἀλλὰ τὴν παρακολουθήσατε ἕως τὸ τέλος ἔτσι, ὥστε νὰ
μείνη εἰς τὴν ψυχὴν σας ἀκριβοὺς ὁ πόντος τῆς ἀκροάσεως.²
Διὰ τοῦτο καὶ μοῦ ἐδημιουργήσατε τὰς καλὰς ἐλπίδας, ὅτι
τὸ περιεχόμενον τῆς ὁμιλίας μου ὅτι τὸ πραγματοποιήσα-
τε διὰ τῶν ἔργων.³ Διότι εἶναι φανερόν, ὅτι ἔα εἶναι προ-
παρασκευασμένος διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἔργων, ὅποιος
ἀκούει μὲ τὴν εὐχαρίστησιν. Ἄλλωστε καὶ ἡ πα-
ροῦσα συνάθροσις σας ἔδυναται νὰ εἶναι τεκμήριον τῆς
ψυχικῆς σας ὑγείας, διότι, ὅπως ἡ πείνα εἶναι ἀπόδειξις
τῆς σωματικῆς εὐεξίας, ἔτσι καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ λόγου τοῦ
θεοῦ δύναται νὰ εἶναι πολὺ μεγάλη ἀπόδειξις ψυχικῆς ὑ-
γείας. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ καρπὸς τῆς προθυμίας σας μαρ-
τυρεῖ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ὑπακοῆς, ἔλα νὰ καταβάλλωμεν
καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν ἀγάπην σας τὸν μισθόν, τὸν ὁποῖον ὑπε-
σχόμεθα χθὲς.⁴ Μισθὸν ἀνομιᾶς αὐτὴν τὴν πνευματικὴν

1. Γέν. 8', 90-92.

2. Τὸ ἀκροῦσθαι τοῦ Χρυσοστόμου ἔτι πάντοτε πολυπλήθιον καὶ ἐνί-
στα τὸν χειροκρούει τρυφάστα. Ὁ Σωκράτης λέγει (Ἐκκλ. Γεν. VI, 4,
8): «Ὁ δὲ λαὸς διὰ τὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ λεγόμενος ἐπ' αὐτοῦ λόγους σφά-
ρα συνεκρέθη καὶ ἤρπα τὸν ἀνθρώπον, μικρὰ φρονίζον τὸν κατηγορῆν
ἐπιχειροῦντιν αὐτοῦ (Χρυσοστόμου). Ὅσοι δὲ εἰσιν ὄφρα ἐκδοθέντες παρ'
αὐτοῦ λόγοι καὶ οἱ λέγοντες αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ἀδελφῶν (=ταχυγράφων) ἐ-
κληροθέτας, ἕως τε λαμπροὶ καὶ τὸ ἀπαγωγὸν ἔχοντες, τὶ δεῖ τὸν λέγειν,
ἐξὸν τοῖς βουλομένοις αὐτοῦ ἀναλέγεσθαι καὶ τὴν ἐξ αὐτῶν ἀφίλειαν καρ-
ποθεῖται» (Bl. K. Ἀμάντου, Ἱστορία τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους, Ἀθήναι 1968,
Τομ. 1ος σ. 99).

3. Ματθ. 8', 19. Λευκ. 8', 2. κζ', 26. Γαλ. γ', 10.

4. Ἐνοεῖ τὴν προσηγορικὴν ὁμιλίαν του. Ἡ ἐπανόληξις τῆς λέξεως

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλία ΙΕ'	9	(109)*
Εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλία ΙΣΤ'	25	(124)
Εἰς τὴν Γένεσιν Ὅμιλία ΙΖ'	43	(141)
Εἰς τὴν Γένεσιν Ὅμιλία ΙΗ'	92	(189)
Εἰς τὴν Γένεσιν Ὅμιλία ΙΘ'	92	(190)
ΚΕΙΜΕΝΟΝ	109	

* Οἱ ἐντὸς παρενθέσεων ἀριθμοὶ παραπέμπουν εἰς τὰς ἀντιστοίχους σελίδας τοῦ κειμένου.

διδασκαλίαν, ἢ ὅποιο δύναται καὶ εἰς ἐμέ, πού τὴν προσφέρω, νὰ ἀφήσῃ τὴν περιουσίαν, καὶ σὰς, πού τὴν δέχεται, ἢ νὰ κάμῃ πλουσίους. Τέτοια εἶναι ἡ φύσις ὄλων τῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν, πρᾶγμα τὸ ὅποιον δὲν ὑπάρχει εἰς τὰ αἰσθητὰ πράγματα.⁹ Διότι εἰς τὰ ὄλκα πράγματα, ἐκεῖνος πού καταβάλλει, ἐλαττώνει τὴν περιουσίαν του καὶ αὐτὸν πού δέχεται, τὸν κάμνει εὐπωρότερον. Ἐδῶ ὁμοίως δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιον ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος πού καταβάλλει ἀκόμη περισσότερον δὲ ἀφήσῃ τὸν πλοῦτον του, καὶ εἰς ἐκεῖνους πού τὸν δέχονται, ἡ περιουσία γίνεται μεγαλυτέρα. Ἐπειδὴ, λοιπόν, καὶ ἡμεῖς εἴμεθα ἔτοιμοι νὰ δωροδοκώμεν τὴν εὐγνωμοσύνην μας, καὶ σείς, πού πρόκειται νὰ δεχθῆτε τὸν πνευματικὸν αὐτὸν πλοῦτον, ἔχετε προετοιμάσει τὴν διανοίαν σας, ἕλα νὰ ἐκπληρώσωμεν τὴν ὑπόσχεσιν. Ἀφοῦ καταπιστάσασθε πάλιν μὲ τὴν συνέχειαν τῶν λόγων τοῦ ἐνάδου Μωϋσέως, Β πού ἀνεγνώσθησαν, ἀπὸ ἐκεῖ δὲ σὰς καταβάλλομεν τὸν μισθόν.¹⁰

Εἶναι ἀναγκαῖον, νὰ φέρωμεν ἐνώπιόν σας τὰ λόγια ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἀνεγνώσθησαν σήμερον. Ἔτσι, ἐρευνῶντες μὲ λεπτομέρειαν τὸ πλῆθος τῶν διδαγμάτων, πού εἶναι κρυμμένον μέσα εἰς τοὺς λόγους, νὰ τὸ παρασθῶμεν εἰς τὴν ἀγάπην σας.

Ἠκούσατε πρὸ ὀλίγου τὴν Ἁγίαν Γραφήν νὰ λέγῃ: Διὰ τὸν ἄνθρωπον δὲ δὲν ὑπῆρχε βοηθὸς ὅμοιος μὲ αὐτόν. Τί θέλει νὰ εἴπῃ ἡ μικρὰ αὐτὴ λέξις «Τῷ δὲ Ἀδάμ»; Διὰ ποῖον λόγον προσέθετε τὸν σύνδεσμον; Δὲν ἴητο ἀρκετὸν νὰ εἴπῃ διὰ τὸν Ἀδάμ; Δὲν προσπαθοῦμεν νὰ διερευνήσωμεν αὐτὰ τοιαύτως καὶ ἐνεκα περιττῆς φιλοτιμίας; τὸ πρᾶττον διὰ νὰ σὰς διδάξωμεν, C νὰ μὴ θεωρῆτε χωρὶς σημασίαν, οὔτε τὴν παραμικρὰν λέξιν ἢ μίαν συλλαβὴν ἀπὸ τὰ κείμενα τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἀναλύοντες εἰς

9. εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκείτης ἐπιπέρας μαρτυρεῖ εἰς αὐτὰς ἀναφορὰς εἰς συνεχόμενας ἡμέρας ἢ κολλήσιον εἰς ἡμέρας, πού δὲν ἔστιον πού μετὰ τῶν.
 9. Γίνεται μία πλήρης διακρίσις τῶν συνεπιπῶν διαχειρίσεως τῶν δολικῶν καὶ πνευματικῶν ἀγαθῶν, συμφώνως πρὸς τὰ Ματθ. σ', 19-21. Λουκ. ιβ', 21. Ἰαν. σ', 1-4.
 8. Ὁμοίως διακρίσθη μισθὸν δὲ ἐκεῖνο πού πράττει. Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ μεγάλη ἐνεργεσία, πού δίδεται κατὰ χάριν. Ὁ Ἱεροκήρυξ ὅμως χαρακτηρίζει τὴν διδασκαλίαν ὡς μισθὸν διὰ τὸ ἄδιαφορον πού δαγίαν οἱ ἀκούοντες καὶ διὰ τὸν κῆρον εἰς τὸν ὅποιον ἐπαλλάσσεται.
 7. Ἐκφορᾶται ἓνα εἶδος λόγου. Διότι ὁ Ἀδάμ δὲν εὐρίσκει ὅμοιον του, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ἄλλα ζῷα.
 8. Ματθ. σ', 18.

σὰς ὅλα' λεπτομερῶς. Διότι δὲν εἶναι κοινὰ λόγια, ἀλλὰ λόγια τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Διὰ τοῦτο εἶναι δυνατόν νὰ εὐρωμεν καὶ εἰς μίαν συλλαβὴν μέγαν θησαυρὸν. Προσέχετε λοιπόν, παρακαλῶ, μὲ ἀκρίβειαν. Κανένας νὰ μὴ εἶναι κωβρὸς εἰς τὴν διανοίαν οὐδὲς υσταταγμένος· δώσατέ μου ὅλοι τὴν διανοίαν σας ζυμητήν.¹¹ Ἄς μὴ πλανᾶται ἔξω ὁ λογισμὸς κανένας·¹² οὔτε νὰ μεταφέρῃ ἐδῶ τὰς βιωτικὰς μερίμνας καὶ νὰ σταθῇ εἰς αὐτάς· ἀλλὰ νὰ ἀντιλαμβάνεται τὸν σκοπὸν αὐτῆς τῆς πνευματικῆς συγκεντρώσεως καὶ ὅτι ἀκούομεν τὸν Θεὸν νὰ συνομιλῇ πρὸς ἡμᾶς, διὰ μέσου τῆς γλώσσης τῶν προφητῶν.¹³ D Ἔτσι νὰ ὑποτάξῃς τὴν ἀκοήν σου καὶ νὰ ἔχῃς συγκεντρωμένον τὸν νοῦν σου, ὡστε κανένα ἀπὸ τὰ σπέρματα τοῦ θεοῦ λόγου, πού θὰ ριψώμεν ἡμεῖς, νὰ μὴ πέσῃ εἰς τὴν πέτραν, ἢ εἰς τὴν ὄδον, ἢ εἰς τὰς ἀκάνθας.¹⁴ Ἀλλὰ ὅλος ὁ σπόρος νὰ δυναθῇ νὰ φέρῃ πλοσίαν καρποφορίαν εἰς σὰς καὶ νὰ πολλαπλασιάσῃ τὰ σπέρματα, πού ρίπτωμεν ἡμεῖς, ἀφοῦ πέσῃ εἰς τὴν καλὴν γῆν, καὶ ἐνωῶ τὸ πλάτος τῆς διακονίας σας.

Ἄς ἐξετάσωμεν λοιπόν τί θέλει νὰ μᾶς εἴπῃ ἡ πλακὴ αὐτὴ τοῦ συνδέσμου. Εἰς τὸν Ἀδάμ δὲ, λέγει, δὲν ὑπῆρχε βοηθὸς ὅμοιος μὲ αὐτόν. Βλέπε, παρακαλῶ, E τὴν ἀκρίβειαν τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Ὅταν εἴπῃ: Εἰς τὸν Ἀδάμ δὲ δὲν ὑπῆρχε βοηθός, δὲν ἐσταιμάρησε μέχρις ἐκεῖ, ἀλλὰ προσέθεσε: ὅμοιος μὲ αὐτόν. Μὲ τὴν προσθήκην κάμνει φανεράν εἰς ἡμᾶς τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὅποιαν ἐχρησιμοποίησε τὴν πλακὴν τοῦ συνδέσμου. Νομίζω λοιπόν, ὅτι προσθέτουν τώρα πλέον, ἐκεῖνο πού πρόκειται νὰ εἴπω, ὅσοι δύνανται νὰ ἀντιλαμβάνωνται ὀξύτερον. Ἐπειδὴ ὁμοίως πρέπει νὰ κάμωμεν σαφῆ τὰ λεγόμενα πρὸς ὅλους,¹⁵ ἐφ' ὧσον πρὸς ὅλους ἀπευθόμενον τὴν ἴδιαν διδασκαλίαν, ἄς ἀναπτύξωμεν εἰς σὰς, διὰ ποῖον λόγον ὠμίλησεν ἔτσι ἡ Γραφή.

9. εἰς τὸ ἀκροτήριον πρέπει νὰ δίδεται διὰ τοῦ κηρύγματος ἐκτελεσθῆναι τὸ περιεχόμενον τῆς β. ἀκουαλῆσεως, τὸ ὅποιον εἶναι ἡ Ἐκκλησία ὡς ἡμεμεῖαν τῆς β. πραγματικότητος, κατὰ τρόπον ἁπλῶν καὶ ἀπενομαστικῶν.
 10. Ματθ. ιγ', 57. Α' Πέτ. ε', 8.
 11. Ἡ διέγερσις τοῦ ἄδιαφοροῦ τοῦ ἀκροτήριου καὶ ἡ συγκεντρωσις τῆς προσοχῆς αὐτοῦ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπιπέρας, ἀποτελοῦν βασικὴν ἀρχὴν τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ τοῦ μυστικῆς τῆς ἐπιτοχίας.
 12. Γεν. κ', 7. Ἐπίσης ὁ κ. Βασίλειος λέγει: Ὁραῖναι οἱ προσήται οὐ μόνον τὰ μέλλοντα, ἀλλὰ καὶ τὸν παρόντων τὰ κινδύνους. Μίσησε 80, 124.
 13. Ματθ. ιγ', 8-28. Μαρκ. β', 1-21. Λουκ. γ', 4-15.
 14. Τὸν Ἱ. Χρυσόστομον δὲν ἐνδιαφέρουν μόνον οἱ ὀλίγοι εὐφραῖς ἐκ τοῦ ἀκροτήριου, ἀλλὰ εἶναι τὸ ἀκροτήριον. Δι' αὐτὸ ἀναλύει τὰ πάντα μὲ σχολαστικότητα καὶ ἀκρίβειαν.

116 A "Ομοίως ἔχετε ὀλίγην ὀπομονήν.

Καθὼς ἐνθυμείσθε, εἰς ἑκείνα ποῦ ἐλέχθησαν προηγουμένως, ὅταν εἶπεν ἡ Ἁγία Γραφή, θά κατασκευάσωμεν δι' αὐτὸν ἕνα βοηθὸν ὅμοιον μὲ αὐτόν, ὁμοίως μᾶς περιέγραψε τὴν δημιουργίαν τῶν θηρίων, τῶν ἑρπετιῶν καὶ ὄλων τῶν ἀλόγων ζώων. Λέγει δηλαδὴ: Καὶ ἐπλασεν ὁ Θεὸς ἀκόμη ἀπὸ τὴν γῆν ὄλα τὰ θηρία θηρία, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ,¹⁵ καὶ ἔθερεν αὐτὰ εἰς τὸν Ἀδάμ, διὰ νὰ ἴδῃ πῶς θὰ τὰ ὀνομάσῃ.¹⁶ Καὶ ἔβωσεν ὁ Ἀδάμ ὀνόματα εἰς ὄλα, ὡσὼν νὰ ἴητο Κύριος αὐτῶν.¹⁷ Εἰς καθὲ ἕνα γένος τῶν θηρίων καὶ τῶν πετεινῶν καὶ ὄλων τῶν ἀλόγων ζώων προσέφερε τὴν ὀνομασίαν, ποῦ ἐταίριαζε, συμφώνως μὲ τὴν σοφίαν, ἡ ὀποία ἐδόθη εἰς αὐτόν. Ἐ τοῦτο ἐπραξε διὰ νὰ δυνάμεθα εἰς τὸ εἶξῃ νὰ γυμνάζωμεν, ὅτι ὄλα ἑκείνα τὰ δημιουργήματα εἶναι ὄλογα καὶ ὕπολειπονται κατὰ μέγα μέτρον ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, ὅσω καὶ ἂν προσφέρουν κάποια ὕπηρεσίαν καὶ βοηθοῦν αὐτὸν εἰς τὰς ἀργασίας του· ἀκόμη δὲ διὰ νὰ μὴ νομίζωμεν, ὅτι αὐτὰ ἐνοουῶσεν, ὅταν εἶπε: θά κατασκευάσωμεν βοηθὸν δι' αὐτόν. Ἄν καὶ βοηθοῦν, καὶ εἶναι πολλαπλῶς χρήσιμα εἰς τὴν ὕπηρεσίαν τοῦ ἀνθρώπου, ὁμοίως εἶναι ὄλογα. Τὸ ὅτι μὲν βοηθοῦν, τὸ μαρτυρεῖ ἡ ἴδια ἡ πείρα τῶν πραγμάτων.¹⁸ Διότι, ὄλλα μὲν εἶναι χρήσιμα εἰς ἡμᾶς διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν πρὸς μετακίνησιν πραγμάτων, ὄλλα δὲ διὰ τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς. Τὸ ὄδοι μὲν σῦρει τὸ ἄροτρον, καὶ ὀνοῖγει ἀλλὰκια, C καὶ προσφέρει εἰς ἡμᾶς καὶ ὄλλην πολλήν ὄφελειαν γύρω ἀπὸ τὴν γεωργίαν. Ὁ βοῦς δὲ πάλιν παρέχει μεγάλην βοήθειαν εἰς τὴν μεταφορὰν τῶν πραγμάτων. Καὶ ὄλλα δὲ πολλὰ ἀπὸ τὰ ὄλογα ζῶα προσφέρουν εἰς ἡμᾶς ὕπηρεσίαν διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ σώματος. Τὰ πρόβατα παρέχουν εἰς ἡμᾶς τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἐρίου, διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ἐνδυμάτων καὶ αἱ αἰγὲς ἐπίσης παρέχουν εἰς ἡμᾶς καὶ τὴν ἐξυπηρέτησιν διὰ τῶν τριχῶν καὶ διὰ τοῦ γάλακτος καὶ ὄλλα πρὸς διατροφήν ἀπαραίτητα.

15. Τὰ ψέφια δὲν ἀναφέρονται, διότι θς εὐρυτερόμενα ἐνὸς τῆς βολύσεως, δὲν ἴσαν κοντὰ εἰς τὸν ἄνθρωπον.

16. Γεν. β', 18 19.

17. Ἡ ὀνοματοδοσία ἐσήμαινε τὴν ἄσκησιν κυριαρχικῶν δικαιωμάτων ἀπὸ τῶν δημιουργημάτων, τὰ ὄνομα ὀνομάζει. Ἡ ἐξουσία αὐτῆ τοῦ ἐθέθῃ ἀπὸ τὸν Θεόν.

18. Ἐμφανίζεται νὰ ἔχη μεγάλο πλεον τῶν πραγμάτων τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, τῆς ἐποίας γίνεται θαδὸς ἀνατόμος καὶ τῆς ἐποίας τὰς εἰκόνας χρησιμοποιεῖ κατὰ κόρον, διὰ νὰ καταστήσῃ κατοικητὸν τὰ νοήματα τοῦ καὶ εἰς τοὺς ἀπολόγουτέρους.

D Διὰ νὰ μὴ νομίσῃς λοιπὸν, ὅτι περὶ αὐτῶν ἐλέχθη τὸ ἀνωτέρω, ὅτι θά κατασκευάσωμεν δι' αὐτόν βοηθὸν, δι' αὐτὸ τῶρα ποῦ ἀρχίζει τὸν λόγον, λέγει, διὰ τὸν Ἀδάμ δὲ δὲν εὐρέθη βοηθὸς ὅμοιος μὲ αὐτόν. Ὅταν λέγῃ αὐτὰ τὰ λόγια ὁ μακάριος Μωϋσῆς, διὰ μᾶς διδάσκει ἡμᾶς, ὅτι ὄλα μὲν αὐτὰ ἐδημιουργήθησαν καὶ ἔλαβον ἀπὸ τὸν Ἀδάμ τὰς ἑκφωνήσεις τῶν ὀνομάτων, ὄλλ' ὄμως κανένα ἀπὸ αὐτὰ ὄσεν εὐρέθη ἄξιον αὐτοῦ πρὸς βοήθειαν.

Διὰ τοῦτο βέλει νὰ διδάξῃ ἡμᾶς τὴν διάπλασιν τοῦ βντος, ποῦ ἐπρόκετο νὰ δημιουργηθῇ, καὶ ὅτι αὐτὸ τὸ βν ποῦ ἐπρόκετο νὰ δημιουργηθῇ, αὐτὸ εἶναι: ἑκείνο διὰ τὸ ὄποιον εἶπε: Ἄν κατασκευάσωμεν δι' αὐτόν βοηθὸν ὅμοιον μὲ αὐτόν. Ὅμοιον μὲ αὐτόν,¹⁹ λέγει, Ἐ τῆς ἴδιας οὐσίας μὲ αὐτόν, τῆς ἴδιας ἀξίας μὲ αὐτόν, ποῦ νὰ μὴ ὕστερῃ ἀπὸ αὐτόν εἰς τίποτε. Διὰ τοῦτο ἔλεγεν, εἰς τὸν Ἀδάμ δὲ δὲν εὐρέθη βοηθὸς ὅμοιος του, διὰ νὰ δεῖξῃ εἰς ἡμᾶς ὁ μακάριος αὐτός, ὅτι ὄσῃν ὄφέλειαν καὶ ἂν μᾶς προσφέρουν πρὸς ἐξυπηρέτησιν τὰ ὄλογα αὐτὰ ζῶα, εἶναι τελείως δίκαιος καὶ ποῦ μὲγαλύτερα ἡ βοήθεια, ἡ ὄποία παρέχεται εἰς τὸν Ἀδάμ ἀπὸ τὴν γυναῖκα.

Ἀφοῦ ἐδημιουργήθησαν ὄλα τὰ ζῶα καὶ ἔλαβον τὰ ὀνόματά των ἀπὸ τὸν πρωτόπλαστον, καὶ ἐπειδὴ λοιπὸν ἐζητοῦσε νὰ κατασκευάσῃ ἕνα βοηθὸν ὅμοιον μὲ αὐτόν ὁ φιλόνηρωπος Κύριος, ὁ ὄποιος διευθετεῖ τὰ πάντα διὰ τὸν ἄνθρωπον, ποῦ ἐδημιουργήθη ἀπ' αὐτόν.¹⁷ A καὶ ὁ ὄποιος ὄλην τὴν ὄρασὴν αὐτὴν κτίσιν παρήγαγε δι' αὐτόν, ὄστερα ἀπὸ ὄλα τὰ ὄλλα δημιουργεῖ καὶ τὴν γυναῖκα.²⁰ Πρόσεχε μὲ πόσην λεπτομέρειαν μᾶς διδάσκει καὶ τὴν πορείαν τῆς δημιουργίας αὐτῆς. Ἐπειδὴ δὲ μᾶς εἶπεν, ὅτι ἐπιθυμῶ νὰ κατασκευάσῃ δι' αὐτόν βοηθὸν ὅμοιον μὲ αὐτόν, διότι ἔλεγεν ἀνωτέρω, θά κατασκευάσωμεν δι' αὐτόν βοηθὸν ὅμοιον μὲ αὐτόν, καὶ ἐπειδὴ ἐδῶ λέγει, δὲν εὐρέθη βοηθὸς ὅμοιος μὲ αὐτόν, διὰ τοῦτο πραγματοποιεῖ τὴν διάπλασιν αὐτῆς ἀπὸ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ καὶ λέγει: Ἐπέφερον ὁ Θεὸς ἑκάστω εἰς τὸν Ἀδάμ καὶ ἐκοιμήθη. Καὶ ἐνῶ ἐκοιμῶτο ἔλαβε μίαν ἀπὸ τὰς πλευράς αὐτοῦ καὶ ἀνεπέλιρωσε τὸ κε-

19. Γαλ. γ', 28.

20. Ὁ Ἀδάμ παρατηροῦν τὰ ζῶα εἶδεν, ὅτι ὁ Θεὸς ἐδημιούργησεν αὐτὰ κατὰ τὴν ἴσην, ἄρρα καὶ θῆλακ, ἀμοιβαίως ἀμνηστρούμενα. Μετεπὸ αὐτῶν εὐρέθῃ ἑἴςεν ὅμοιον πρὸς αὐτόν, τὸ ὄποιον θὰ ἴδωτο νὰ εἶναι ὄσνηρός του. Τὴν ὄσνητικὴν κατὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ὁ Θεὸς ἀκλήτρην καὶ τὸν γάμον ἐπαροῦσεν διὰ νὰ εὐρέθῃ τὸ ἄνθρώπινον γένος ἐφ' ὄλης τῆς γῆς, δημιουργεῖ τὴν γυναῖκα. (Ἰουήλ Γεννακοπούλου, Ἰακὼβ. εἰς τὴν Γενεσίν σελ. 82).

νόν με σάρκα. Μετεσκεύασε δε Κύριος ὁ Θεός τὴν πλευράν, ἢ τὴν ὅποιον ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Ἀδάμ εἰς γυναῖκα καὶ τὴν ὠδήγησεν εἰς τὸν Ἀδὰμ. Εἶναι μεγάλη ἡ δύναμις τῶν λόγων αὐτῶν καὶ ὑπερβαίνει κάθε ἀνθρώπινη λογικὴν. Εἶναι ἀδύνατον νὰ κατανοήσω αὐτοὺς μὲ ἄλλον τρόπον, ἐὰν δὲν ἴδω τὰ πάντα μὲ τὰ μάτια τῆς πίστεως. Καὶ ἐπέφερε, λέγει, Κύριος ὁ Θεός ἑκτασιν εἰς τὸν Ἀδὰμ καὶ ἐκοιμήθη. Πρόσεχε τὴν λεπτομέρειαν τῆς διδασκαλίας. Μᾶς ἀναφέρει καὶ τὰς δύο αὐτὰς ἐνεργείας ὁ μακάριος προφήτης, διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ τὴν συνέχειαν τῶν γεγονότων. Μᾶλλον δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ὠμίλει διὰ τῆς γλώσσης αὐτοῦ. Ἐπέφερε, λέγει, ἑκτασιν εἰς τὸν Ἀδὰμ καὶ ἐκοιμήθη.²¹ Ὅστε μόνον ἑκτασιν ἴητο τὸ γεγονός, ὅτε συνθιμισμένος ὕπνος. Ὁ Πάνσοφος δὲ καὶ ἐπινοητικὸς δημιουργὸς τῆς φύσεώς μας, ἐπειδὴ ἐπρόκειτο νὰ ἀφαιρέσῃ μίαν ἀπὸ τὰς πλευρὰς αὐτοῦ, διὰ τοῦτο, ὅταν ἐπέβαλεν ἑκτασιν, τὸσον ὕπνον ἐπέφερεν εἰς αὐτόν, ἵνα οὐκ ἐπιτρέψῃ νὰ καταληφθῇ ἀπὸ ἐνα εἶδος νοσηρώσεως, ὥστε νὰ μὴ ἀντιληφθῇ καθόλου αὐτὸ πού θά ἐγένετο, ἀλλὰ ὡς ἀριστος τεχνίτης καὶ νὰ ἀφαιρέσῃ αὐτὸ πού ἐνόμιζεν, ὅτι πρέπει νὰ ἀφαιρηθῇ, καὶ νὰ συμπληρωθῇ τὸ κενόν, καὶ ἔτσι νὰ δημιουργηθῇ αὐτὸ πού ἔλαβε, Ἰ κατὰ τὸ σχέδιον τῆς φιλανθρωπίας Του. Τοῦτο δὲ ἐπραξε, διὰ νὰ μὴ δημιουργηθῇ πόνος εἰς αὐτόν ἢ ἀντιλήψις τοῦ γεγονότος καὶ δίκαια ἐχθρικός²² μετὰ ταῦτα πρὸς αὐτὴν πού θά διεπλάσσετο ἀπὸ τὴν πλευρὰν ἐκείνην, καὶ διὰ νὰ μὴ μισῆσθαι τὸ ἄν, πού θά ἐδημιουργεῖτο, ἐνθυμούμενος τὸν ἰσχυρὸν πόνον. Καὶ ἔλαβε μίαν ἀπὸ τὰς πλευρὰς αὐτοῦ καὶ ἀντικατέστησεν αὐτὴν μὲ σάρκα, ὥστε νὰ μὴ αἰσθάνεται αὐτὸ πού συνέβη, ἐξ αἰτίας τοῦ ἐλλείποντος, μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν ἐκ τοῦ ὕπνου. Διότι, ἂν καὶ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀφαιρέσεως δὲν ἀντελαμβάνετο, ἀλλ' ὁμως ἐπρόκειτο νὰ λάθῃ γυῖσιν τοῦ γε-

21. Εἰς τοὺς στίχους 21-24 ἔχοντες καὶ ἕνα θεωμῶτον συμβολισμὸν. Ὁ πῶς ὁ Ἀδὰμ ἔτινα πηρὴ τῆς γυναίκος, ἀφοῦ ἐκοιμήθη κατὰ τρόπον ὑπερφυανόν, ἔτσι καὶ ὁ νέος Ἀδὰμ, ὁ Χριστός, διὰ τοῦ πτωροῦσθαι ἑαυτοῦ, διὰ τῆς ὑπόθεσης εἰς τὸν ἔθρον, διὰ τῆς νουθεσίας πλεονεξίας Του καὶ διὰ τοῦ μέλλοντος ἐξ αὐτῆς ἀίματος καὶ θύματος, ἵνα τὴν νύμφην Ἐκκλησίαν, τὴν ὅποιαν ἔλαβεν καὶ τρέφῃ διὰ τὸν μυστήριον τῆς θ. Ἐκκλησιαστικῆς καὶ τοῦ βαπτισματος. (Πρὸς καὶ ἔργα τοῦ Μ. Σαββάτου).

22. Ὁ Θεός ἐνδιαφέρεται ὅχι μόνον νὰ δημιουργηθῇ τὴν γυναῖκα ἀπὸ τὸν ἄνδρα, ὅς δημιουργεῖ τὸ δένδρον ἀπὸ κάποιοι σπέρμα, διὰ νὰ δείξῃ τὴν σωματικὴν συγγένειαν καὶ ἐνωτικὴν κατὰ τὸν, ἀλλὰ ἐπιθυμεῖ νὰ τοὺς συνδέσῃ καὶ μὲ ἰσχυρὸν πνευματικὸν σύνδεσμον, τὸ συνίστημα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς φιλίας.

γονότος μετὰ ταῦτα. Διὰ νὰ μὴ αἰσθανθῇ, λοιπόν, πόνον αὐτός κατὰ τὴν ἀφαιρέσιν, ὅτε μετὰ ταῦτα ἡ ἑλληψις νὰ δημιουργηθῇ ἐλπίς, δι' αὐτὸ ἐτακτοποιήσεν ἔτσι καὶ τὰ δύο, ὥστε καὶ νὰ ἀφαιρέσῃ χωρὶς πόνου, καὶ νὰ ἀναπληρώσῃ τὸ κενόν, καὶ νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ νὰ λάθῃ αὐτὸς γυῖσιν κανενός, Ἐ ἀπὸ δύο συνδέσεων.

Λέγει λοιπόν, ὅτι, ἀφοῦ ἔλαβεν αὐτὴν τὴν πλευρὰν²³ Κύριος ὁ Θεός τὴν μετεσκεύασεν εἰς γυναῖκα. Εἶναι παράδοξα τὰ λόγια αὐτὰ, καὶ ὑπερβαίνουν πάρα πολὺ τὴν ἰδικὴν μας λογικὴν σκέψιν. Τέτοια δὲ εἶναι ὅλα τὰ ἔργα τοῦ Κυρίου. Αὐτὸ τὸ ἔργον δὲν εἶναι κατώτερον τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸ χῶμα. Πρόσεχε τὴν συγκριτικὴν τῆς ἱδικῆς μας ἀδικίας. Καὶ ἔλαβε, λέγει, μίαν ἀπὸ τὰς πλευρὰς αὐτοῦ. Μὴ δέχουσι τὰ λεγόμενα κατὰ τρόπον ἀνθρώπινον, ἀλλὰ νὰ καταλογίσῃς τὴν χονδροειδέη ἔκφρασιν τῶν λέξεων εἰς τὴν ἀνθρώπινον ἀδυναμίαν. Διότι, ἂν δὲν ἐχρησιμοποιούσεν αὐτὰ τὰ λόγια, ¹¹⁸ Ἄ πῶς θὰ ἴητο δυνατόν νὰ μάθαιμεν αὐτὰ τὰ ἀπερίγραπτα μυστήρια;²⁴ Ἄς μὴ σταθεύοιμε, λοιπόν, μόνον εἰς τὰς λέξεις, ἀλλὰ νὰ ἐνοησοῦμεν τὰ πάντα πνευματικῶς, ὅπως θὰ ἐπρόττειμεν προκειμένου περὶ τοῦ Θεοῦ. Διότι, τὸ ἔλαβε καὶ ὅλα τὰ παρόμοια, ἔχουν λεχθῆ διὰ τὴν ἰδικὴν μας ἀδυναμίαν. Παρατήρησε πῶς ἐχρησιμοποιήσῃ καὶ ἔδω πάλιν τὴν ἴδιαν τακτικὴν, τὴν ὅποιαν ἐχρησιμοποίησε καὶ εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ Ἀδὰμ. Διότι ὅπως ἐκεῖ εἶπε καὶ μίαν καὶ δύο καὶ πολ-

23. [Ἡ παθεῖς κτλ τοῦ Θεοῦ ὁλοῖ τοῦ στενὸν σύνδεσμον ἀνδρὸς καὶ γυναίκος, ἐπὶ αὐτοῦ εἶναι μοναδικὴ πηρὴ τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ὅπως ἔχουν κοινὰ ὅσα καὶ σάρκα, ὅσα πρέπει νὰ ἔχουν μίαν καρδίαν. «ἀνατὴν μὲν ὁ ἄνδρ, ὡς πλευρὰν ἑαυτοῦ» τὸν δὲ τοῦ βίου, ὡς μέρος. (Ἄδελφος).] «Θεολόγος ὁ Θεός πλείονα τῶ ἀνδρὶ κατὰ φύσιν ἀνατὴν τὴν περὶ τὴν γυναῖκα σπογγὴν διακλάττει ἐξ αὐτοῦ. Ὅτε ἐκ τῶνος μέρους τῶν ἑμποσθεν, ἵνα μὴ δέξῃ πρὸς ἀνίστασιν αὐτῆ διακλάττει αὐτὴν ὅτ' ὅλ' πάλιν ἐκ τῶν ἑποσθεν, ἵνα μὴ ἐπιμωσθῆναι λογίζουσι, ἀλλὰ ἐκ τῆς πλευρᾶς τῆς μεταρὸς τῶς ἐκπόσης... Τὸ μέσον ἰσοστασίας καὶ ἰσορροπίας». (Γενεσίνος). Ὁ δὲ ἱερὸς ἀποστόλος παρόμοιον συμπέρασμα συνάγει ἐπιπλέον ὅτι ἰσορροπίας, ἀλλὰ κατέβηκε. Ὅτι ἐκ τῶν ὁσίων τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀνδρὸς ὅτε ἐκ τῶν ὁσίων τῶν ποδῶν ἐκλάσῃ τὴν γυναῖκα, ἵνα ὅτε ἀρχὴ ὅτε ὁλόκλη ἐλατὸν εἶναι τὸ ἀνδρὸς. (Τὶ ἴδηται ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδὰμ τὴν γυναῖκα διακλάσῃ; ἵνα γυναικὴν τὴν φιλοστοργίαν αὐτοῦ περὶ ἀλλήλους ἐμυστήσῃ. (Θεοδωρίδος).] (Ἰωάν. Γενεσίνος, ἐκτ. ἐκτ. σελ. 64).

24. Παρὰ τὴν μεγάλην προσπάθειαν τῶν ἑρευνητῶν νὰ ἐξηγήσουν λογικῶς τὴν δημιουργίαν καὶ τὴν ἀρχικὴν προέλευσιν τοῦ κόσμου, τοῦτο θὰ παραμῆνη μυστήριον. Μόνον διὰ τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς βοηθείας τῆς π. ὁσίους βοηθῆται νὰ γνωρίσωμεν αὐτό.

λές φορές τό «Και ελαβε Κύριος ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, τὸν ὁποῖον ἐδημιούργησε». Καὶ πάλιν «Καὶ ἔδωκεν ἐντολήν ὁ Κύριος ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἀδάμ». Καὶ πάλιν «Καὶ εἶπε Κύριος ὁ Θεός, ὡς κατασκευάσωμεν δι' αὐτὸν βοηθὸν ὁμοῖον με' αὐτόν». Ἐ Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἀμιλεῖ καὶ τώρα «Καὶ μετεσκεύασε Κύριος ὁ Θεὸς τὴν πλευράν, τὴν ὁποῖαν ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Ἀδάμ, εἰς γυναῖκα καὶ πῶ ἐπάνω» «Καὶ ἐπέφερε Κύριος ὁ Θεός ἐκτασιν εἰς τὸν Ἀδάμ. Διὰ τὴν ἀντιληφθῆς δέ, ὅτι εἰς τὰς λέξεις οὐδεμία γίνεται διάκρισις μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ ἢ Ἁγία Γραφή χρησιμοποιοῖ ἀδιακρίτως τὰ ὀνόματα, ἐπειδὴ εἶναι κοινὴ ἡ οὐσία καὶ τὸν δόξ. Ἰδοὺ λοιπὸν καὶ εἰς τὴν διέπλασιν τῆς γυνακὸς τὴν ἴδιαν τακτικὴν ἠκολούθησαν, ὅταν εἶπε: «Καὶ μετεσκεύασε Κύριος ὁ Θεός τὴν πλευράν, τὴν ὁποῖαν ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Ἀδάμ, εἰς γυναῖκα». Τί δύνανται νὰ εἰπουν ἐδῶ οἱ αἰρετικοί,²⁶ οἱ ὁποῖοι θέλουσι εἶναι τὰ περιεργάζονται καὶ οἱ ὁποῖοι νομίζουσι ὅτι ἔχουσι καταλάβει τὴν γέννησιν τοῦ Δημιουργοῦ τοῦ σῶματος; Ποία λογικὴ δύναται νὰ ἐξηγήσῃ αὐτό; Ποῖος νοῦς δύναται νὰ τὸ ἐνοήσῃ; Ἐ Μίαν πλευράν, λέγει, ἔλαβε. Καὶ πῶς ἀπὸ αὐτὴν τὴν μίαν διέπλασαν ὅλον τὸ ὄν; Ἀλλὰ τί λέγω; Πῶς ἀπὸ αὐτὴν τὴν μίαν ἐδημιούργησε τὸ ὄν; Λέγε μου, πῶς ἔγινεν ἡ ἀφαίρεσις τῆς πλευρᾶς; Πῶς δὲν ἀντιλήφθη ὁ Ἀδάμ τὴν ἀφαίρεσιν; Ἀλλὰ τίποτε δι' αὐτὰ δὲν θὰ δυνηθῆς νὰ εἴπῃς. Αὐτὰ τὰ γνωρίζει, μόνον ἐκεῖνος ποῦ ἔκαμε τὴν δημιουργίαν.

Ἐάν, λοιπὸν, δὲν δυνάμεθα νὰ ἀντιληφθῶμεν αὐτὰ τὰ χειροποιήσασθαι, ποῦ ἀναφέρονται εἰς τὴν διέπλασιν τοῦ ὄντος, τὸ ὁποῖον εἶναι τῆς ἴδιας καταγωγῆς με' ἡμᾶς, πόσος παραλογισμὸς καὶ τρέλλα θὰ ἴητο νὰ ἐρευνῶμεν αὐτὰ ποῦ ἀφοροῦν εἰς τὸν Δημιουργὸν καὶ νὰ λέγωμεν, ὅτι ἔχομεν κατανοῆσαι καὶ ἐκεῖνα, διὰ τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουσι ἀκριθεῖς γνώσιν, οὔτε αἱ ἀσάμιατοι ἀγγελικαὶ δυνάμεις, Ἐ αἱ ὁποῖαι δοξολογοῦν συνεχῶς με' φόβον καὶ τρέμον.²⁷

Καὶ ἔκτισε, λέγει, Κύριος ὁ Θεός τὴν πλευράν, ποῦ ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Ἀδάμ εἰς γυναῖκα. Παρατήρησε τὴν ἀκριβολογίαν τῆς Γραφῆς. Δὲν εἶπεν, ἐπλασαν, ἀλλὰ ἔκτισε, διότι ἔλαβε τὸ μέρος, ἀπὸ ἐκεῖνο ποῦ τώρα πλέον εἶχε

26. Ἐννοεῖται ἐνταῦθα τὸς ἀνομοίους, οἱ ὁποῖοι: δὲν ἐθέλοντες τὴν θεότητα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸν ἐθεθέρου κτίσμα προσεγγίζουσι ἀπὸ γέννησιν καὶ ἀπὸ ἀνθρώπων πρὸς τὸν ἐγέννησαν Πατέρα. Τὴν μορφοποίησιν δὲ γέννησιν τοῦ Ἰησοῦ προσεγγίζουσι νὰ ἀποδείξουν λογικῶς καὶ δι' αὐτὸ καταφέρεται ἐναντίον τὸν ὁ ἱ. Πατῆρ.

27. Ἐφεσ. γ', 1, θ. Κολ. α', 27-28, 8.

πλασθῆ, καὶ ὡς δύναται νὰ εἴπῃ κανεὶς, ἐχάρισεν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔλλειπεν. Διὰ τοῦτο λέγει, Ἐ καὶ ἔκτισε: δὲν ἔκαμεν ἄλλην πλάσιν, ἀλλὰ ἀπὸ ἔλαβεν ἕνα μικρὸ κομμάτι ἀπὸ τὴν προϋπάρχουσαν πλάσιν, αὐτὸ τὸ κομμάτι ἔκτισε καὶ ἐδημιούργησε τὸ τέλειον ὄν. Πόσον μεγάλη εἶναι ἡ δύναμις²⁸ τοῦ ἀριστοτέχνου Θεοῦ! Ἀπὸ τὸ μικρὸν ἐκεῖνο μέρος, νὰ κατασκευάσῃ τὴν ἀναλογίαν τῶσων μελῶν, καὶ νὰ δημιουργήσῃ τῶσας αἰσθήσεις, καὶ νὰ παρουσιάσῃ τέλειον καὶ ὠλοκληρωμένον τὸ ὄν, ὥστε νὰ δύναται καὶ νὰ συζητῆ καὶ νὰ προσφέρῃ εἰς αὐτὸν μεγάλην παρηγορίαν, διὰ τῆς ἐπικοινωνίας πρὸς τὴν οὐσίαν αὐτοῦ. Δι' αὐτὴν δὲ τὴν παρηγορίαν αὐτοῦ ἐδημιουργήθη αὐτὸ τὸ ὄν.²⁹ Ἐ Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε. Δὲν ἐδημιουργήθη ὁ ἄνδρας³⁰ διὰ τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ ἡ γυναῖκα διὰ τὸν ἄνδρα.³¹ Βλέπετε, ὅτι ὅλα γίνονται δι' αὐτόν; Μετὰ δὲ τὴν δημιουργίαν τῆς κτίσεως, ὕστερα ἀπὸ τὴν δημιουργίαν τῶν ἀλόγων ζώων, ἐκέλευεν, ποῦ εἶναι ἀπαραίτητα πρὸς διατροφήν, καὶ ἐκέλευεν, τὰ ὅποια θὰ ἤθύνοντο νὰ προσφέρουν κάποια ὑπηρεσίαν, ἐπειδὴ ὁ δημιουργηθεὶς ἄνθρωπος εἶχεν ἀνάγκην κάποιου, με' τὸν ὁποῖον νὰ ἀνταλλάσῃ τὰς σκέψεις του, καὶ ὁ ὁποῖος νὰ δύναται νὰ τοῦ προσφέρῃ μεγάλην παρηγορίαν, διὰ τῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν οὐσίαν του, διὰ τοῦτο δημιουργεῖται ἀπὸ τὴν πλευράν του τὸ λογικὸν αὐτὸ ὄν, Ἐδημιούργησεν αὐτὸ ὁ Θεός τέλειον καὶ ὠλοκληρωμένον, σύμφωνα με' τὴν ἐπισηωτικὴν ποσοσίαν Του, εἰς ὅλα ὁμοῖον με' τὸν ἄνθρωπον, ἐπ' ὅσον ἴητο λογικόν, ὥστε νὰ δύναται νὰ προσφέρῃ βοήθειαν, εἰς τὰς κρίσεις καὶ ἀναγκαῖα β' καὶ συνέχοντα τὴν ζωὴν του προβλήματα. Διότι ὁ Θεός ἴητο ἐκεῖνος ποῦ ἐρύθμικε τὰ πάντα με' τὴν δημιουργικὴν πανσοφίαν Του.³² Ὡστε, ἂν καὶ ἡμεῖς δὲν δυνάμεθα νὰ ἀντιληφθῶμεν τὸν τρόπον, με' τὸν ὁποῖον συνέδησαν τὰ γεγονότα, ἕνεκα τῆς ἀδυναμίας τῆς σκέψεως, ἀλλ' ὁμοῖον πιστεύομεν, ὅτι τὰ πάντα ὑποκαταρῶντες τὴν θέλησιν Αὐτοῦ, καὶ ἐκεῖνο ποῦ θὰ προστάξῃ,³³ αὐτὸ πραγματοποιεῖται. Καὶ ἔκτισε, λέγει, Κύριος ὁ Θεός τὴν πλευράν, τὴν ὁποῖαν ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Ἀδάμ, εἰς γυναῖκα καὶ ὠδηγήσεν αὐτὴν

27. Ἐφ. γ', 2. Ἀριθ. ια', 28. Ἰωβ μδ', 2. Ψαλμ. ρη', 81. Γεν. ιη', 14.

28. «Ὁ γὰρ αὐτός διὰ τὴν ἐκείνης χρεῖαν, ἀλλ' ὅση διὰ τὴν ἐκείνου παρήχθη» (θεοδόρητος).

29. Ἀ' Κορ. ια', θ.

30. Παρμ. γ', 19. η', 27. Ψαλμ. ργ', 24. Ἰωβ δ', 4. Ἰερ. ε', 12. κη', 16. Δαν. β', 20.

31. Ψαλ. λδ', 6.

εις τὸν Ἀδάμ.³² Διὰ τὴν δέξιν, ὅτι δι' αὐτὸν ἐδημιούργησε τὴν γυναῖκα, λέγει, ὅτι ὠδήγησεν αὐτὴν εἰς τὸν Ἀδάμ. Ὁ Ἐπειδὴ δὲ, λέγει, ἀνάμεσα ὁ ἅλα τὰ ἄλλα δημιουργήματα δὲν εὐρέθη κανένας βοηθὸς ὁμοίος σου, ἰσοῦ παραδίω αὐτὴν εἰς σέ, ἀφοῦ ἐξεπλήρωσα αὐτὸ τὸ ὅποιον εἶχον ὑποσχέσθαι (διότι εἶχον δώσει ὑπόσχεσιν νὰ κατασκευάσω ἕνα βοηθὸν ὁμοίον σου).

Ὁδήγησεν αὐτὴν εἰς τὸν Ἀδάμ. Καὶ εἶπε τότε ὁ Ἀδάμ, τοῦτο πλέον εἶναι ὁσοῦν ἐκ τῶν ὁστέων μου καὶ σὰρξ ἀπὸ τῆν σάρκα μου.³³ Βλέπε ἐδῶ, ἀγαπητέ, πὺς ἤξι- ὠθη καὶ προφητικῶ χάρισματος, ὑστερα ἀπὸ τὴν ἀνεκ- φρασσαν ἐκείνην σοφίαν, ἡ ὁποία ἐδόθη εἰς αὐτὸν ἀπὸ τὸν Θεόν, δειγμάτων τῆς ὁποίας ἐδεικνυεν εἰς ἡμᾶς διὰ τῆς ἐπι- θέσεως τῶν ὀνομάτων, πὺ ἐδωσαν εἰς τὰ τῶσα γένη τῶν ἀλόγων ζῶων. Διὰ τοῦτο προηγουμένως μᾶς ἐδίδαξαν ὁ μακάριος προφήτης, Ὁ ὅτι μαζί με τὸν ὄπνον κατέλαβε τὸν Ἀδάμ καὶ ἑκτασίς,³⁴ διὰ νὰ μὴ λάβῃ καθόλου γυνῶ- σιν τοῦ γεγονότος, ὥστε, ὅταν θὰ μάθης τώρα, ὅτι διηγεί- ται τὸ γεγονός με λεπτομέρειον μετὰ τὴν θέαν τῆς γυναι- κός, νὰ πεισθῆς με ἀκριβείαν, ὅτι διὰ προφητικῶ χάρισμα- τος³⁵ λέγει αὐτὰ, ἀκούοντας τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Διότι, ἐκείνος πὺ δὲν γνωρίζει τίποτε ἀπὸ ὅσα συνέδησαν, ὅταν ὠδήγησε τὴν γυναῖκα εἰς αὐτὸν, λέγει: Τοῦτο πλέον εἶναι ὁσοῦν ἐκ τῶν ὁστέων μου, καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός μου. Κάποιος ἄλλος δὲ ἐρμηνευτὴς λέγει, ἀπὸ τοῦ ἄνδρος, «τοῦτο ἅπαρ» διότι ἤθελε νὰ δηλώσῃ, ὅτι αὐτὸ μόνον τώρα συνέδη, Ἐ καὶ οὐχὶ ὅτι αὐτὸς θὰ εἶναι ὁ τρόπος τῆς προελεύσεως τῆς γυναικός. Μόνον τώρα, λέ- γει, ἐκ τοῦ ἀνδρός προήλθεν ἡ γυναῖκα, εἰς τὸ μέλλον δὲν θὰ γίνεταί ἔτσι, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν γυναῖκα θὰ γεννᾶται ὁ ἄν- δρας. Ἀκριβέστερον δὲ διχὲ ἀπὸ τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν συνεργασίαν καὶ τῶν δύο. Ὅπως λέγει καὶ ὁ Παῦλος: Δὲν ἔγινεν ὁ ἄνδρας ἀπὸ τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ ἡ γυναῖκα ἀπὸ τὸν ἄνδρα. Ἐπειδὴ δὲν ἐκτίσθη ὁ ἄνδρας διὰ τὴν γυναῖκα, ἀλλ' ἡ γυναῖκα διὰ τὸν ἄνδρα.³⁶ Ναι. Ἀλλὰ αὐτὰ, πὺ ἐ- λέχθησαν, λέγει κάποιος, δεκνύουσι, ὅτι ἡ γυναῖκα προήλ-θεν ἐκ τοῦ ἀνδρός. Περιμένε, καὶ θὰ ἀντιληφθῆς τὴν πλή-

32. Διὰ τὴν δεξὴν ὅτι τὴν ἐδημιούργησε δι' αὐτὸν.

33. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν στίχον 20, ὅπου ὁ Ἀδάμ μετὰ τὸν ζῶον, πὺ κινήσασεν ἐνέπιόν του, δὲν εἶρε βοηθὸν ὁμοίον του.

34. Ἐκτασίς εἶναι κατὰστασις μετὰ τὸ ἴσον καὶ ἐγγιγρόσασ.

35. Ἐπὶ ὅσον εἶχεν ὁ Ἀδάμ καὶ σοφίαν καὶ προφητικῶν χάρισμα ἡτο ὑπεύθυνος καὶ διὰ τῆς πρέβεις του.

36. Α' Κορ. ια', 8-9.

ρη διδασκαλίαν διὰ τοῦ ἐπομένου χωρίου.³⁷ Ἀ Διότι λέ- γει ἀκαλούθως: Πλὴν ὁμοῦς οὔτε ὁ ἄνδρας ὑπάρχει χωρὶς τὴν γυναῖκα, οὔτε ἡ γυναῖκα χωρὶς τὸν ἄνδρα.³⁸ Δι' αὐτοῦ διδάσκει ἡμᾶς ὅτι εἰς τὸ μέλλον ἡ δημιουργία καὶ τοῦ ἄν- δρός καὶ τῆς γυναικός θὰ γίνετα διὰ τῆς σαρκικῆς μίξεως καὶ τῶν δύο. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀδάμ εἶπε: Τοῦτο εἶναι τῶ- ρα ὁσοῦν ἐκ τῶν ὁστέων μου καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός μου.

Ἐπειτα, διὰ νὰ μάθης τὴν λεπτομέρειον τῆς προφη- τείας τοῦ Ἀδάμ καὶ πὺς πραγματοποιεῖται τὸ περιχόμε- νον αὐτῆς καὶ ἕως σήμερον καὶ ὅσον θὰ ὑπάρχουν ἄνθρω- ποι, ἄκουε καὶ τὰ ἑκόλουθα. Αὐτὴ θὰ ὀνομασθῆ γυνή,³⁹ διότι ἐλήθη ἐκ τοῦ ἀνδρός αὐτῆς. Διὰ τοῦτο ὁ ἄνθρω- πος ἐγκαταλείπει τὸν πατέρα του καὶ τὴν μητέρα του Ἐ καὶ θὰ προσκολλᾶται εἰς τὴν γυναῖκα του τῶσον, ὥστε θὰ ἀπο- τελοῦν οἱ δύο μίαν σάρκα.⁴⁰ Εἶδες πὺς ὑπαινίσσεται εἰς ἡμᾶς τὰ πάντα; ἀφοῦ ἐδήλωσε τὸ κάθε ἕνα με λεπτομέ- ρειαν διὰ τῆς προφητείας του; Αὐτὴ, λέγει, θὰ ὀνομασθῆ γυνή, διότι ἐλήθη ἐκ τοῦ ἀνδρός αὐτῆς. Πάλιν μᾶς ὑπαι- νίσσεται τὴν ἀφαίρεσιν τῆς πλευρᾶς. Ἐπειτα, διὰ νὰ δη- λώσῃ αὐτὰ πὺς πρόκειται νὰ συμβοῦν, λέγει: Διὰ τοῦτο ὁ ἄνθρω- πος ἐγκαταλείπει τὸν πατέρα του καὶ τὴν μητέρα του καὶ θὰ προσκολλᾶται εἰς τὴν γυναῖκα του τῶσον, ὥστε θὰ ἀποτελοῦν οἱ δύο μίαν σάρκα. Λέγε μου, ἀπὸ τοῦ τοῦ ἤλθεν ἡ σκάψις νὰ εἴπῃ αὐτὰ; Ὁ Ἀπὸ τοῦ ἐγνωρίζε τὰ μέλλοντα, καὶ ὅτι τὸ ἀνθρώπινον γένος θὰ ἀδηρῆθῃ εἰς με- γάλον ἀριθμὸν; Ἀπὸ τοῦ ἐγνωρίζεν ὅτι θὰ γίνετα συνου- σία ἄνδρός καὶ γυναικός, ἐφ' ὅσον τὰ τῆς συνουσίας ἐνο- μοθετήθησαν μετὰ τὴν παράδοσιν; Μέχρι τῆς παραβάσε- ως ἔζωσαν μέσα εἰς τὸν παράδεισον, ὡσάν ἄγγελοι, χω- ρὶς νὰ φλέγωνται ἀπὸ ἐπιθυμίας, χωρὶς νὰ πολιορκουῖνται ἀπὸ ἄλλα πάθη καὶ χωρὶς νὰ ὑπόκεινται εἰς τὰς φυσικὰς ἀνάγκας. Ἀφοῦ ἐδημιούργησαν ἄλλως δι' ὅλου ἀφάρτοι καὶ ὀθανάτοι,⁴¹ δὲν εἶχον ἀνάγκην οὔτε ἀπὸ τὴν περιβολῆν τῶν ἐνδυμάτων, διότι ἦσαν, λέγει, καὶ οἱ δύο γυμνοὶ καὶ δὲν ἠσθάνοντο ἐντροπῆν. Ὁ Ὅσον δὲν εἶχεν εἰσελθεῖ ἀκό- μη εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἡ ἀμαρτία καὶ ἡ παρακοή, ἦσαν ἐν-

37. Α' Κορ. ια', 11.

38. Εἰς τὸ ἔβραϊον κείμενον ἀντὶ τῆς λέξεως γυνή ἀναφέρεται ischis = ἄνθρωπος, ἐκ τοῦ isch=ἄνθρωπος. Ἐχει ἐκτὸ τὸ δημῶδες τὸν ἄνδρος, τὸ ὅποιον εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν δὲν ὑπάρχει. (Παρ. Βέλλας: Ἀπὸκρυφα ἡθῶν II. Δ.).

39. Κατὰ τὸν προφητικῶν περιγράφεται τὸ μυστήριον τοῦ γάμου.

40. Ὁ Θεὸς δὲν ἐπέκει εἰς τὸν ἄνθρωπον ὀντολογικῶς, ἀλλὰ ἐπει- γεται διὰ τῆς ἀμαρτίας καὶ τῆς παρακοῆς.

δεδομένοι με την θεϊκήν δόξαν, διά τοῦτο δὲν ἐντρέποντο. Μετὰ τὴν παράδοσιν τῆς ἐντολῆς, τότε εἰσεχώρησε καὶ ἡ ἐντροπή, καὶ ἡ γνώσις τῆς γυνώστητος.⁴¹ Λέγει μου λοιπόν, ἀπὸ ποῦ ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν του νὰ λέγῃ αὐτά; Δὲν εἶναι φανερόν, ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ ἔδωκε μετὰ τὰ πνευματικά του μάτια, ἀφοῦ μετείχε προφητικῶς χαρίσματος πρὸ τῆς παρακοῆς; Αὐτὰ δὲ δὲν σὰς τὰ ἀναφέρει τώρα τυχαίως, ἀλλὰ διὰ νὰ γνωρίσετε ἐξ αὐτῶν τώρα πλέον καὶ τὴν ὑπερβολικὴν φιλανθρωπίαν⁴² τοῦ Θεοῦ, τὴν ὅποιον ἔδειξε πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ὅταν ἐχώρισεν εἰς αὐτὸν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἀγγελικὸν βίον, ἔσταν ἔδωκεν εἰς αὐτὸν μυρίας εὐεργεσίας, καὶ μαζί με ὅλα τὰ ἄλλα, ὅταν ἤξωσεν αὐτὸν καὶ προφητικῶς χαρίσματος. Μετὰ δὲ ἀπὸ τὰς τόσας εὐεργεσίας, ἀφοῦ ἴδῃτε τὴν ἀδικαριότητα τοῦ ἀνθρώπου, οὐδέποτε νὰ ἀπαβίβετε τὴν αἰτίαν εἰς τὸν Θεόν, ἀλλὰ εἰς αὐτὸν νὰ καταλογίζετε τὸ πᾶν.⁴³ Διότι αὐτὸς ἔγινεν αἰτία ὄλων τῶν κακῶν διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ὡς θὰ μάθετε καὶ ἀργότερα, δηλαδὴ καὶ διὰ τὴν ἔκπτωσιν ἀπὸ τὰ τόσα ἀγαθὰ, καὶ διὰ τὴν καταδικήν, τὴν ὅποιαν ἐδέχθη, ἕνεκα τῆς παρακοῆς. Ὅταν δὲ σκέπτομαι τὴν ὡραίαν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ὅποιαν ἐχώρισεν εἰς αὐτὸν ὁ Κύριος, ἀφοῦ τοῦ παρέχώρησε τόσον πολλὰς εὐεργεσίας (θαυμάζω τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου).⁴⁴ Ἄ καὶ πρῶτον μὲν, ὅτι ἀλόκληρον αὐτὸν τὸν κόσμον τῆς κτίσεως ἐδημιούργησε διὰ τὸν ἄνθρωπον, πρὸ τῆς διαπλάσεως αὐτοῦ κατόπιν δὲ ἐδημιούργησεν αὐτὸν, ὥστε ἀμέσως μετὰ τὴν δημιουργίαν, νὰ ἀπολαύσῃ ὄλων τῶν ἀγαθῶν ποῦ φαίνονται. Ἐπειτα, ἀφοῦ διέταξε νὰ γίνῃ ὁ παράδεισος, ἠβέλησεν ἐκεῖ νὰ παραμῆνῃ ὁ ἄνθρωπος, ἀφοῦ τὸν ἐχώρισεν ἀπὸ τὰ ἄλογα ζῶα, καὶ ἀφοῦ τοῦ εἶχε δώσει ἐξουσίαν ἐπάνω εἰς ὅλα. Τὸν διέταξε νὰ δώσῃ εἰς ὅλα ὀνόματα, ὡς ἂν κάποιος κύριος εἰς τοὺς δούλους καὶ τοὺς ὑπηκόους του. Ἐπειτα, ὅταν ἦτο μόνος, εἶχεν ἀνάγκη κάποιου βοηθοῦ, ὁ ὁποῖος νὰ μετέχη τῆς ἰδίας οὐσίας μετ' αὐτὸν· ὅτε τοῦτο παρέλειψεν ὁ Θεός· ἀλ-

41. Ὅταν ἐπῆρχεν ἁρμονία μεταξύ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ Θεοῦ, μεταξύ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, μεταξύ τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ πνεύματος, οἱ πρωτόπλαστοι δὲν ἠσθάνοντο ἐντροπήν. Μετὰ τὴν διατέραξιν τῆς ἁρμονίας διεγείρονται τὰ πάθη καὶ ἐπιφέρουν τὴν ἐντροπήν.

42. Τίτ. γ', 4. Ἡ' Τιμ. α' 9. Ἐφ. 6', 7-9. Α' Κορ. σς', 11.

43. Ὅχι εἰς τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος ἐποίησε τὰ πάντα ἐκ αὐτοῦ ἑαυτοῦ, ἀλλ' εἰς τὴν κακίαν ἥσαν τῆς ἀνομιᾶς, τῆς δουλείας τοῦ ἀνθρώπου, διὰ τῆς ὁποίας κατεπέστησε τὴν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ, πρὸς: νὰ ἀνεχθῶμεν τὴν αἰτίαν τοῦ ὑπάρχοντος κακοῦ.

λά, ἀφοῦ ἐδημιούργησε τὴν γυναῖκα, μετὰ τὸν τρόπον μετὰ τὸν ὁποῖον αὐτὸς ἠβέλησε, παρέδωκεν αὐτὴν εἰς αὐτόν, ἀφοῦ τοῦ ἐχώρισεν, ὅστερα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ, καὶ τὸ χάρισμα τῆς προφητείας. Ὑστερα ἀπὸ ὅλας τὰς μεγάλας αὐτὰς εὐεργεσίας τοῦ Β' ἔδωκεν τὸ μεγαλύτερον ἀπὸ ὅλα τὰ δῶρα δηλαδὴ, ἀφοῦ ἠλευθέρωσεν αὐτὸν ἀπὸ ὅλας τὰς σωματικὰς φροντίδας καὶ ἀφοῦ δὲν ἐπέτρεψε νὰ ἔχη ἀνάγκη, οὔτε τῆς περιβολῆς τῶν ἐδυμμάτων, οὔτε κάποιος ἄλλης βοήθειας, ἠβέλησε νὰ ζῇ ὁ ἄνθρωπος ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, ὡς ἐπίγειος ἄγγελος, ὡς εἶπον πρὸ ἀλίγου. Ὅταν, λοιπόν, σκεθῶ ὅλα αὐτὰ, μετὰ ἐκπλήσσομαι καὶ ἡ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου, τὴν ὅποιαν ἔδειξε πρὸς τὸ ἴδικόν μας γένος, καὶ ἡ ἀδικαριότητα τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὁ φθόνος τοῦ διαβόλου, διότι δὲν ἠδύνατο νὰ ἀνεχθῇ ὁ πονηρὸς διάβολος νὰ θλέπῃ ἀγγελικὴν διαγωγὴν εἰς ἀνθρώπινον ὄσωμα.

Ἐὰν δὲ νὰ μὴ παρατείνωμεν ἄνωγ τὸν λόγον εἰς μέγα μήκος, ἂν νομίζετε καλόν, θὰ σταματήσωμεν ἐδῶ τὴν ὁμιλίαν, ἀφοῦ ἀσχοληθῶμεν μετὰ τὴν σκυφαντίαν τοῦ πονηροῦ διαβόλου εἰς τὴν ἐπομένην ὁμιλίαν. Ἐκείνο μόνον παρακαλῶ τὴν ἀγάπην σας, νὰ ἐνθυμηθῆτε καλῶς, ὅσα εἶπομεν, καὶ καθὲ ἕνας μόνος του νὰ τὰ σκέπτεται ὅλα, ὥστε νὰ ἔχετε αὐτὰ θεμελιωμένα εἰς τὰς διανοίας σας. Διότι ἂν ἐνθυμούμεθα συνεχῶς τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ, τὰς ὁποίας προσέφερον εἰς τὴν ἰδικὴν μας φύσιν, καὶ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι θὰ γίνωμεν εὐγνώμονες, καὶ αὐτὸ θὰ μᾶς προτρέψῃ πολὺ πρὸς τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς. Ἐκείνος ὁ ὁποῖος ἐνθυμείται τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ, ἢ εἶναι φανερόν ὅτι θὰ προσπαθῆσιν νὰ μὴ καταστῆσιν τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀνάξιον θὰ καταβάλλῃ δὲ τόσῃν προσπάθειαν καὶ θὰ ἐπιδείξῃ μεγάλην εὐγνωμοσύνην, ὥστε νὰ ἀξιώσῃ πάλιν καὶ νέων εὐεργεσιῶν. Διότι ὁ Κύριός μας εἶναι φιλότιμος, καὶ ὅταν θὰ ἴδῃ νὰ γίνωμεθα εὐγνώμονες, διὰ τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα ἐλάδομεν ἦδη ἀπὸ αὐτοῦ, χορηγῆι μετὰ ἀφθονίαν τὴν χάριν Του καὶ μᾶς κάμνει ἀξίους διὰ μεγαλύτερας δωρεάς. Τοῦτο, μόνον ἂν φροντίζωμεν διὰ τὴν σωτηρίαν μας καὶ δὲν περνᾶμε ἀπλῶς τὸν καιρὸν μας⁴⁴ ἐπίσης, ὅταν δὲν προσέχωμεν μόνον αὐτό, τὸ ἂν δηλαδὴ ἐπέρασεν ὁ μισὸς χρόνος τῆς ἁγίας τρισαρακοστῆς,⁴⁵ ἀλλ' ἂν ἔχωμεν κατορθώσει κάτι εἰς αὐτόν

44. Αἱ παρὰ τοῦ Θεοῦ εὐεργεσίαι δὲν ἔργονται εἰς τὸν ἄνθρωπον παρὰ μόνον ἂν τὰς ζήσῃ διὰ τῆς εὐγνωμοσύνης διαθέσεώς του καὶ τῆς διαρκῆς ἀγωνιολογίας τῶν ἁγίων τῆς ἀρετῆς καὶ προσευχόμενης προσομιλήσεώς του. Πρὸλ. Ματθ. ζ', 7-12. κα', 22. Μαρκ. ια', 34. Λουκ. ια', 5-10.

45. Ἐνταῦθεν σκεπταίνομεν, ὅτι ἡ ὁμιλία αὐτὴ ἐξερρήθη εἰς τὸ μέ-

τόν χρόνον καὶ ἐὰν διωρθώσωμεν κάποιο ἀπὸ τὰ πάθη, ποῦ μᾶς ἐνοχλοῦν.⁴⁶ Ἐ Διότι, ἐν πρόκειται νὰ πεφομένωμεν οἱ Ἰ-διοι, καὶ ἀπολαμβάνοντες καθημερινῶς τῆς πνευματικῆς διδασκαλίᾳς, νὰ μὴ ἔχωμεν πρόσοδον εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ νὰ μὴ ἀποδιώκωμεν ἀπὸ τὴν ψυχὴν μας μερικὰ εἶδη κακίας, οὐ μόνον δὲν θὰ ἔχωμεν καμίαν ὠφέλειαν, ἀλλὰ καὶ ἡ βλάβη θὰ εἶναι μεγαλύτερα.⁴⁷ Ἐὰν κάποιοι δὲν κερδίῃ τί-ποτε, ἐνὸς ἀπολαμβάνει τόσας φροντίδας, περισσότερον ἀ-νάπτει διὰ τὸν ἑαυτὸν του τὸ πῦρ τῆς γενένης. Διὰ τοῦτο παρακαλῶ κάθε ἐσδομάδα, ¹²² Ἄ ἢ μᾶλλον κάθε ἡμέραν νὰ ἐλέγχωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας, ἐὰν θὰ συμπεριφερόμεν ὅ-πως πρέπει κατὰ τὸν ὑπόλοιπον χρόνον τῆς νηστείας. Νὰ ἀποδιώκωμεν μὲ τὰ ἐλαττώματά μας ἀπὸ τὴν ψυχὴν μας καὶ νὰ ἐπιδικώκωμεν τὴν δημιουργίαν κατορθωμάτων.⁴⁸ κα-θὼς πρόετραφεν ὁ προφήτης.⁴⁹ Νὰ ἀπομακρυνόμεθα ἀπὸ τὰ κακά, καὶ νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν ἀρετὴν. Αὐτὴ ἄλλωστε εἶναι ἡ ἀληθινὴ νηστεία. Ἐκεῖνος ποῦ θυμῶναι, ἄς διώξῃ ἀπὸ τὴν ψυχὴν του τὸ πάθος, ποῦ ἐνοχλεῖ τὸν εὐσεβῆ λο-γιζομέν καὶ ἄς ἀγαπήσῃ τὴν πραότητα καὶ τὴν ἐπιεικείαν. Ὁ ἀκνηρὸς καὶ ὁ ἀχαλιλωτὸς εἰς τὰς σαρκικὰς ἡδονὰς, ὁ ὁ-ποῖος συγκινεῖται πολὺ ἀπὸ τὰ σωματικὰ κάλλη, νὰ διώξῃ τὸ πάθος τῆς ἀκολασίας⁵⁰ καὶ νὰ κατορθώσῃ τὴν σωφροσύ-νην, ἀφοῦ θῶσῃ χαλινοὺς εἰς τὰς σκέψεις του, καὶ ἀφοῦ ἀνα-γρῶσῃ εἰς ὄλον τὸ πλάτος τῆς διανοίας του τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος λέγει: Β' Ἐκεῖνος ποῦ θὰ ἴδῃ γυναῖκα διὰ νὰ ἐπιθυμήσῃ αὐτήν, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτήν εἰς τὴν καρ-διαν του.⁵¹ Ὁ θροῦς εἰς τὴν γλώσσαν, νὰ μιμηθῇ πάλιν τὸν μακάριον Προφήτην, καὶ ἀπαγγέλλων ἀπλῶς τὰ ἀκόλου-θα,⁵² νὰ λέγῃ: Τοποθέτησε, Κύριε, φρουρὰν εἰς τὸ στόμα

αὐτοῦ τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς.

46. Τὸ μένος τῆς περιόδου τῆς νηστείας δὲν εἶναι τυχαῖον. Ἐχει εἰς σκοπὸν τὴν ἐργασίαν τῆς ἀγωνιστικότητος τοῦ πιστοῦ, πρὸς περικοπὴν κα-θὼν καὶ διόρθωσιν ἐκτικημάτων.

47. Εἰς τὸν χρονισμὸν ἡ σωματικὴ καὶ γαστρικὴ ἀνεμετακινῶμενος τοῦ θείου κληρονομίου ἢ τῆς λατρείας εἶναι ὄχι μόνον ἀνώφελος ἀλλὰ καὶ ἐπιζυγία.

48. Ἡ κατάντησις τῆς ἀρετῆς δὲν εἶναι ἀπλοῦν ἐπίτευγμα, ἀλλὰ εἶ-ναι καθόρθωσις λέγει, ἀφοῦ ἡ ἰδία ἡ ἀρετὴ εἶναι ἐπιλομοχθὸν ἔργον.

49. Ψαλμ. λσ', 27.

50. Α' Κορ. σ', 9-10, ε', Π. Ρωμ. α', 27, Ραλ. ε', 19-21.

51. Ματθ. ε', 28. Ἰωδ. λα', 1. Παρμ. σ', 24-26. Σοφ. Σερ. κε',

21. Β' Περ. δ', 14.

52. Ψαλμ. ρρ', 5. Σοφ. Σερ. κδ', 27. Ψαλ. λγ', 3.

μου⁵³ καὶ φραγμὸν γύρω ἀπὸ τὰ χεῖλη μου. Ποτὲ νὰ μὴ προφέρῃ τὰ λόγια αὐτὰ ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε, ἀλλὰ νὰ ἀ-κούῃ τὸν Παῦλον ποῦ λέγει: Ὅποιαδήποτε κραυγὴ, καὶ θυ-μὸς, καὶ θλασφημία, καὶ αἰσχρολογία, καὶ εὐτραπέλια, ἄς ἀφαιρεθῇ ἀπὸ σᾶς μαζί με πᾶσαν κακίαν.⁵⁴ Καὶ πάλιν, ἐὰν ὑπάρχῃ κάποιοι καλὸς λόγος, ἄς δίδεται νὰ οικοδομῇ τὴν ἀνάγκην, ὥστε νὰ μεταβίβῃ χάριν εἰς τοὺς ἀκούοντας. Τοὺς ἄρκους δὲ νὰ ἀποφεύγῃς ἐξ ὀλοκλήρου, Ὁ ἀκούων τὴν ἐντολήν τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποία λέγει: ὅτι ἐλέγθη εἰς τοὺς ἀρχαίους, δὲν θὰ ἀθετήσῃ τὸν ὄρκον σου. Ἐγὼ ὁμῶς σὺς λέγω νὰ μὴ ὀρκισθῆτε καθόλου.⁵⁵ Μὴ μοῦ εἴπῃς λοιπὸν, ὅτι ὀρκίζομαι ἐφ' ὅσον ἔχω δίκαιον. Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ὀρκίζε-σαι, αὐτε δταν ἔχῃς δίκαιον, αὐτε δταν ἔχῃς ἀδικον. Λοι-πὸν, ἄς διατηροῦμεν τὸ στόμα μας καθαρὸν ἀπὸ τὸν ὄρκον. Δι' ὄλων αὐτῶν ἄς περιτειχίζωμεν καὶ τὴν γλῶσσαν, καὶ τὰ χεῖλη καὶ τὴν διάνοιάν μας, ὥστε οὔτε εἰς τὸ ἐσωτερικὸν μας νὰ γενῶται κάποια πονηρὰ σκέψις, οὔτε νὰ προφέρε-ται διὰ τῆς γλώσσης. Καὶ τὰ αὐτὰ μας πρέπει νὰ κλειώ-μεν καλῶς, ὥστε νὰ μὴ δέχωνται τὸ μάταιον ἀκουσμα, ὅ-πως παρήγγειλεν ὁ μακάριος Μωυσῆς λέγων: ἀκοήν μα-ταίαν νὰ μὴ δεχθῆς.⁵⁶ Ἐπίσης ὁ μακάριος Δαυὶδ ἔλεγε: Ὁ Ἐκεῖνον ποῦ κατηγοροῦσε τὸν πλησίον του, δταν ἀποσι-αεῖ, αὐτὸν τὸν ἐξεδίωκον.⁵⁷

Εἶδες, ἀγαπητέ, πῶσον εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀγρυπνοῦμεν καὶ νὰ κοπιάζωμεν διὰ τὴν ἀρετὴν; Πῶς μία μικρὰ ἀμέλεια, ἐπιφέρει εἰς ἡμᾶς μέγαν κίνδυνον; Διὰ τοῦτο ὁ Δαυὶδ εἰς ἄλλο μέρος, δταν ἀπήγγελλε κατηγορίαν κατὰ τοῦ πρᾶ-τοντος αὐτοῦ, ἔλεγε: κάθησαι καὶ καταφέρεσαι κατὰ τοῦ πλησίον σου⁵⁸ καὶ θέτεις σκάνδαλα εἰς τοὺς ὁμομητρίους σου ἀδελφούς.⁵⁹

Ἐὰν περιτειχίζωμεν ἑτοῖ δὲ τὰ μέλη μας, θὰ δυνθώ-μεν νὰ προχωρήσωμεν καὶ πρὸς τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς τὴν μὲν γλῶσσαν νὰ χρησιμοποιοῦμεν πρὸς δοξολογίαν καὶ ὁ-

53. «Τὰ γὰρ μυσία κατὰ τῆς γλώττης ἡ εὐκολία ἐργάζεται, ὁμοερ-οὖν τὰ ἀγαθὰ ἢ ἀσφάλεια». (Χρυσ. Μίγνη 55, 432).

54. Ἐφεσ. δ', 31. Καλ. γ', 8.

55. Ματθ. ε', 33-34. Ἐβρ. κ', 7. Λευτ. β', 12. Ἀριθ. λ', 3. Δευτ. ε', 11. κρ', 21-25.

56. Ἐβρ. κγ', 1.

57. Ψαλμ. ρ', 5.

58. Ἰνὸ τὸν ἔρον «θαλάσσης» νοστέει κάθε Ἰσραηλίτης «εἰς τῆς μη-τρὸς σου» θὰ εἶναι ὁ κατὰ σάρκα καὶ εἶμα ὁμομητρίους ἀδελφός. (Ἰωηὶ Ἰαν-νακόπουλος).

59. Ψαλμ. μδ', 20.

μους, οι οποίοι αναφέρονται εις τὸν Θεὸν τοῦ παντός· Ἐ τὴν δὲ ἀκοὴν πρὸς ἀκρόασιν καὶ μάθησιν τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ· τὴν διάνοιαν πρὸς κατανοήσιν τῶν πνευματικῶν διδασμάτων· τὰς χεῖρας δὲ διὰ τὴν ἀρπαγὴν καὶ τὴν πλεονεξίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐλεημοσύνην καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀγαθῶν πράξεων· τοὺς πόδας δὲ διὰ τὴν πηγάσκειν δὲ εἰς τὰ θέατρα καὶ τὰς ἠπυδρωμίας⁶⁰ καὶ εἰς τὰ ἐπιπλαθῆ θεάματα, ἀλλὰ εἰς τὴν ἀκλήσιαν καὶ εἰς τοὺς τόπους τῆς προσευχῆς.⁶¹ Ἄ καὶ πρὸς τὰς λειψανοθήκας τῶν ἁγίων μαρτύρων, ὥστε ἄφου λάβωμεν τὴν εὐλογίαν αὐτῶν, νὰ καταστήσωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀνυπότακτους εἰς τὰς παγίδας τοῦ διαβόλου.⁶²

Ἐάν θὰ ἔχωμεν λάβει τοιαύτην μέριμναν, ὥστε νὰ φροντίζωμεν διὰ τὴν σωτηρίαν μας, θὰ δυνηθῶμεν καὶ ἀφέλειαν νὰ καρπωθῶμεν ἀπὸ τὴν νηοτείαν, καὶ νὰ διαφυγῶμεν τὰς παγίδας τοῦ πονηροῦ καὶ νὰ ἐλκύσωμεν πρὸς ἑαυτοὺς πλουσίαν τὴν θεῖαν χάριν. Αὐτῆς εἶθε νὰ ἀπολαύσωμεν ὅλοι ἡμεῖς, διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὅποιον μαζί με τὸν Πατέρα καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ ἰσχὺς καὶ ἡ τιμὴ καὶ τὴν ὅλην ἰσχύα καὶ πάντοτε Ἐ καὶ εἰς τὸ πέρασμα ὧν τῶν αἰώνων. Ἐνοίτο.

60. Τὸ θέατρον δὲν εἶχαν εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Χρισοστόμου τὴν ἀγλήν καὶ τὸν παιδικὸν χαρακτήρα τῆς κλασσικῆς ἐποχῆς, ἀλλ' ἐβρίσκοντο εἰς κατὰστατον παρακμῆς. Τέσων αὐτῶ, ὅσον καὶ ὁ ἠπυδρωμὸς εἶχον κατατήσοι καταφύγιον ἀνηθικῶν καὶ σκληρῶν ἀνθρώπων καὶ πολιτικῶν συγκροτήσεων. Ὡς τοιαῦτα ἀποδοκιμάζονται ἀπὸ τὸν Χρισοστόμον.

61. Ὁλόκληρος ὁ ἐπιλογος τῆς ἐπιλάτης εἶναι γεμιστός ἀπὸ γραφικὰ χωρία καὶ πρακτικὰ συμβουλῆς. Ταῦτα μαρτυροῦν ὅτι ἔτις μὲν τῆν εὐρείαν καὶ δοθεῖσαν γνῶσιν τῆς Γραφῆς ἀπὸ τοῦ Ἱ. Χρισοστόμου, τὴν ὅποιον εὐχερῶς ἤθύνοντο νὰ χρησιμοποιοῦν, ὅτι ἕτερος δὲ τοὺς πρακτικῶς σκοποὺς τοὺς ὁποίους ἐπαθῆκεν αὐτὸς διὰ τὸν ἡμίλειον του.

ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΚΑΤΗ ΕΚΤΗ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΑΡΑΒΑΣΙΝ ΤΩΝ ΠΡΩΤΟΠΛΑΣΤΩΝ, ΚΑΙ ΗΣΑΝ ΚΑΙ ΟΙ ΔΥΟ ΓΥΜΝΟΙ, ΚΑΙ Ο ΑΔΑΜ, ΚΑΙ Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΑΥΤΟΥ, ΚΑΙ ΔΕΝ ἘΝΤΡΕΦΗΝΤΟ.¹

Σήμερον, ἀγαπητοὶ ἀκροαταί, ἐπιθυμῶ νὰ ἀνοίξω ἐνώπιόν σας, θαυμάσιον, μέγαν πνευματικὸν θησαυρὸν. Αὐτὸς ἔχει τὴν ἰδιότητα νὰ διαμοιράζεται μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων καὶ οὐδέποτε νὰ τελειώσῃ· Ὁ δόξου νὰ κάμῃ πλουσίους καὶ καθόλου νὰ μὴ ἐλαττώσῃται, ἀλλ' ἀντίθετως νὰ αὐξάνῃ.² Καὶ ὅπως συμβαίνει μετὰ τὸν ὀλίγον θησαυρὸν, ποῦ, ὅταν θὰ μπόρῃ κάποιος νὰ ἀποκτήσῃ ἓνα μικρὸν μέρος αὐτοῦ, δημιουργεῖ διὰ τὸν ἑαυτὸν τοῦ μεγάλην περιουσίαν, ἔτσι συμβαίνει καὶ μετὰ τὴν Ἁγίαν Γραφήν· δηλαδὴ κάτω καὶ ἀπὸ τὴν μικροτέραν τῆς λέξις εἶναι δυνατόν νὰ ἀνακαλύψωμεν τὰ μεγαλύτερα διδάγματα καὶ ἀνέκφραστον τὸν πνευματικὸν θησαυρὸν. Τοιαύτη εἶναι ἡ φύσις τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ, ὥστε, ἐνῶ κάμῃ πλουσίους ἐκείνους ποὺ τὸν δέχονται, οὐδέποτε μειώνεται. Τοῦτο συμβαίνει, διότι προέρχεται ἀπὸ τὴν πηγὴν τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου.³ Ἐπομένως ἔργον ἰδικόν σας εἰς τὸ ἐξῆς θὰ εἶναι, νὰ φυλάσσετε μετὰ ἀκριβείαν, ἐκεῖνα, ποὺ σὰς παρεδόθησαν πρὸς φύλαξιν· Ἄ νὰ φέρετε αὐτὰ συνεχῶς εἰς τὴν μνήμην σας, ὥστε νὰ δύνασθε νὰ παρακολουθῆτε μετὰ εὐκολίαν τὴν διδασκαλίαν, διὰ τῆς ὁποίας προσπαθοῦμεν εἰς τὰς ψυχὰς σας νὰ φέρωμεν διαστικὰ ἐκεῖνα μόνον ποὺ αἰσθανόμεθα εἰς τὸν ἑαυτὸν μας.⁴ Ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, ποὺ ἀναζητεῖ τὸν ἀνθρώπον, εἶναι ἐτόσιμη νὰ φωτίσῃ ἐκείνους, ποὺ μετὰ μέγαλον ἠνδιαφέρον τὴν ὑποδέχονται.

¹ Ἄς ἀκούσωμεν ἔτι καὶ τὰς περικυτάς, ποὺ ἀνεγνώ-

1. Γέν. 2, 25.

2. Πρὸς τὸν εὐχὴν ἐκ τῆς 8. Λειτουργίας τοῦ Ἱ. Χρισοστόμου.

3. Ὁ θεὸς Χρισοστόμος εἶναι ἐθέσιμος, ὅτι ἡ διακονία τοῦ θεοῦ λέγει καὶ ἡ ἀποκτήσις νέας ἡμειρίας περὶ τῆς θείας πραγματικότητος εἶναι ἔργον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

4. Εἶναι ἐπιθυμητὸν τὸ ὑπαρξικὸν πνεῦμα τοῦ Ἱεροῦ Χρισοστόμου, ὁ ὅποιος θέλει νὰ μεταβιβάσῃ εἰς τοὺς ἄλλους ἐκεῖνα, ποὺ αὐτὸς προσωπικῶς εἶχε καὶ κισθῆκεν.

σθησαν σήμερα,⁵ διά να μάθωμεν τήν ανέκφραστον φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ καί πῶσιν συγκατάθεισιν ἔδειξε διά τήν ἰδικήν μας σωτηρίαν.

Ἦσαν δὲ καί οἱ δύο γυμνοί, ὁ Ἀδάμ καί ἡ σύζυγός του, ἀλλά δὲν ἠσθάνοντο ἐντροπήν.

Προσπάθησε παρακαλῶ νὰ ἐνοήσης τῆς εὐτυχίας τὸ ὑπερβολικὸν μέγεθος πῶς ἦσαν οἱ πρωτόπλαστοι ἀνώτεροι ἄλλων τῶν σωματικῶν πραγμάτων πῶς κατοικοῦσαν εἰς τὴν γῆν, ὅπως ἀκριβῶς οἱ ἄγγελοι⁶ εἰς τὸν οὐρανόν, καί ἐνῶ ἔφερον ὑλικά σώματα, δὲν ἐδαρύνοντο με σωματικά πάθη, διότι δὲν εἶχον ἀνάγκη, οὔτε ἀπὸ στέγην, οὔτε ἀπὸ κάτι ἄλλο παρόμοιον.⁷ Ἐ Τοῦτο δὲν ἐδήλωσεν εἰς ἡμᾶς ἡ Ἁγία Γραφή ἀπλῶς καί χωρὶς σκοπόν, ἀλλὰ ἀφοῦ μάθωμεν τὴν πρώτην ζωὴν των, ποῦ ἦταν χωρὶς λύπας καί πόνους καί τὴν θύγαλκην, κατὰ ἓνα τρόπον, κατάστασιν καί διαγωγὴν των, δταν κατόπιν θά ἴδωμεν αὐτοὺς νὰ ἔχουν στερηθῆ ἄλλων αὐτῶν καί νὰ ὁμοιάζου με πλουσίους, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τὸν μέγαν πλοῦτον περιέπεσαν εἰς τὴν ἐσχάτην πτωχείαν,¹²⁴ Ἄ τότε νὰ ἀποδώσωμεν τὴν αἰτίαν ἄλλων αὐτῶν εἰς τὴν ἀδιαφορίαν των.⁸

Εἶναι ὁμοῦ ἀναγκαῖον νὰ ἀκουσθῆ τὸ κείμενον, ποῦ ἔχει ἀναγνωσθῆ, Ὅταν εἶπεν ὁ Μωϋσῆς, ὅτι ἦσαν γυμνοί καί δὲν ἠσθάνοντο ἐντροπήν (ἐπειδὴ δὲν ἐγνώριζον, ὅτι ἦσαν γυμνοί, ἀφοῦ ἡ ἀνέκφρατος δόξα τοῦ Θεοῦ περιέβαλλεν αὐτοὺς καί ἐκόσμη αὐτοὺς ὠραιότερον παντὸς ὑλικοῦ ἐνδύματος), λέγει ἀκολουθῶς: Ἐξ ἄλλων δὲ τῶν ἀγρίων θηρίων, τὰ ὁποῖα ἐπέλασε Κύριος ὁ Θεός, εὐφύεστος ἦτο ὁ ὄφις. Εἶπε δὲ πρὸς τὴν γυναῖκα: «Εἶπε πράγματι ὁ Θεός νὰ μὴ φάγητε ἀπὸ πᾶν δένδρον τοῦ κήπου;»⁹

Πρόσεχε τὴν συκαραντίαν καί τὴν δολίαν ἐπίνοσην τοῦ πονηροῦ δαίμονος. Ἐ Ἐπειδὴ εἶδε τὸν ἄνθρωπον, τὸ

5. Ἡ ἐπιλεία ἐγένετο καθ' ἡμέραν; καί μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν Γραφικῶν κειμένων.
6. Ἁγγέλος τούτων ἐστὶν οὐσία νοερά, ἀκίνητος, ἀβραζόσος, ἀσώματος, θεῶ λειτουργοῦσα, κατὰ γένος ἐν τῇ αἰσῇ τὸ ἀθέητον εἰληφικόν... (Ἱ. Δομολογητὴ «Ἐκδ. Ὁρθ. Πίστασις», Ε.Π. 94, 885-888).
7. «Οἱ πρωτόπλαστοι προικισμένοι με φυσικά καὶ ὑπερφυσικά χαρίσματα, ἔχοντες διὰ τῆς θεολογικῆς ἀφοσιώσεως των πρὸς τὸν Θεόν, τελεία ἀριονία ἐπαύλας μεταξὺ των. Τὸ σῶμα ὑπέκειντο εἰς τὴν φύσιν, τὸ κατώτερον μέρος τῆς φύσεως; εἰς τὸ ἀνώτερον καί τὰ πάντα εἰς τὸν Θεόν.» Ἰωὴλ Γουαννοποῦλου, Ἰνδὸνυμα εἰς τὴν Γένεσιν.
8. Τὸ κενὸν «οὐκ ἔκ τοῦ Θεοῦ τὴν αἰτίαν ἔχει, ἀλλὰ τὸ πτωχότατον ἦμῶν θέλημα». (Ἰω. Δαρ. 3:12, κατὰ Μανιχ. 79).
9. Γεν. γ', 1.

δημιούργημα τοῦ Θεοῦ, νὰ εὐρίσκειται στὴν ὕψιστην τιμὴν καί νὰ μὴ εἶναι σχεδὸν καθόλου κατώτερος ἀπὸ τοὺς Ἁγγέλους, ὅπως λέγει καί ὁ Δαυὶδ,¹⁰ ἐδημιούργησε αὐτὸν ὀλίγον κατώτερον ἀπ' τοὺς Ἁγγέλους.¹¹ (Καί αὐτὸ τὸ ὀλίγον τὸ ἔφερον εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων ἡ ἁμαρτία τῆς παρακοῆς, διότι μετὰ τὴν παρακοὴν εἶπεν αὐτὸ ὁ προφήτης). Ἐπειδὴ, λοιπόν, ὁ ἄρχων τοῦ κακοῦ¹² διάβολος ἔβλεπε τὸν ἄνθρωπον νὰ εἶναι ἐπιγείως ἀγγελος καί ἐπειδὴ ἔλυκεν ἀπὸ τὸν φθόνον του ἐπειδὴ ἐποίησεν κάτω¹³ ἐκ τοῦ ὕψους του (ἀξιώματος) ἐξ αἰτίας τῆς πονηρᾶς θελήσεως καί τῆς ὑπερβολικῆς του κοκίας, ἐνῶ ἀνῆκεν εἰς τὰς οὐρανίους δυνάμεις, διὰ τοῦτο χρησιμοποίησεν μεγάλην πανουργίαν. Ὁ Προσπαθεῖ νὰ ἀποστερήσῃ τὸν ἄνθρωπον τῆς εὐμενείας τοῦ Θεοῦ καί ἀφοῦ τὸν μετατρέψῃ εἰς ἀγνώμονα, νὰ τὸν ἀπογυμνώσῃ ἀπὸ τὰ τῶσιν μεγάλα ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα ἐδόθησαν εἰς αὐτόν, ἕνεκα τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ.

Καί τί κάμνει; Ἀφοῦ εὗρεν αὐτὸ τὸ θηρίον, τὸν ὄφιν ἐνόησεν, νὰ ὑπερικήξῃ τὰ ἄλλα θηρία κατὰ τὴν φρόνησιν, ὅπως ἀκριβῶς ἐτόνισε καί ὁ μέγας Μωϋσῆς λέγων ὁ δὲ ὄφις ἦτο τὸ εὐφύεστερον¹⁴ ζῶον μεταξὺ ἄλλων τῶν θηρίων τῆς γῆς, τὰ ὁποῖα ἐδημιούργησε Κύριος ὁ Θεός, αὐτὸ ἐχρησιμοποίησεν ὡς ὄργανον δι' αὐτοῦ καί διὰ τῆς οὐμιλίας παρασύρει εἰς τὴν ἰδικὴν του ἀπάτην τὴν γυναῖκα,¹⁵ ποῦ ἦταν τὸ ἀπλοϊκόν¹⁶ καί ἀσθενέστερον δημιούργημα. Καί, ὡς λέγει ἡ Γραφή, εἶπεν ὁ ὄφις εἰς τὴν γυναῖκα. Ἐ

Ἐπειδὴ εἶπες, ἀγαπητέ, ἐξ αὐτοῦ τοῦ γεγονότος, ὅτι εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς δημιουργίας κανένα ἀπὸ τὰ δημιουργημένα θηρία δὲν προκαλοῦσε τὸν φόβον, οὔτε εἰς τὸν ἄνδρα οὔτε εἰς τὴν γυναῖκα; Ὅλα ἐγνώριζον καλῶς καί τὴν κυρίαρχον θέσιν τοῦ ἀνθρώπου καί τὴν ὑποταγὴν τῆς δημιουργίας εἰς αὐτόν, καί ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει σήμερον

10. Ὁ Δαυὶδ ἦτο προφήτης καί θαυμάσιος τοῦ Ἰσραὴλ, ὁ ἕρκος τοῦ ὁποίου ἦτο ἐπιγγελλόμενος εἰς τὸν Μεσσίαν. Πρὸς. Ἀποκ. α', 29.
11. Ψαλμ. γ', 8.
12. Ἰωάν. γ', 44. Ἀποκ. 12', 9-10. Ἰβὶδ α', 8. 8', 1. Ἀποκ. 8', 10.
13. Πρέπει νὰ τὸ ἐκλέξωμεν με ἄσκησιν καί οὐκ ἰμὸς τοπικῆς σημασίας. Ὁ ὀπίσθιος σφραγὶς καί τὰ ἐν αὐτῷ σώματα ὡς παροδικὰ (Ἱ. Πιστ. γ', 10) δὲν δύνανται νὰ θεωρηθῶν ὡς τέλος τῶν λειτουργικῶν περιήτων.
14. Φρόνησις χαρακτηρίζεται ὁ ὄφις, διότι πράττει ἐξ ἀποτίκτου θεάτω ποῦ διαγορεύει ὁ νοῦς εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ἀναφέρεται χωρὶς εἰς τὸν τρόπον με τὸν ὁποῖον προσαλλάσσεται ἀπὸ τοὺς διαφόρους κινήτους.
15. Σοφ. Σειρ. κα', 26.
16. Τὸ εὐφύεστερον εἰς τὴν φυσικὴν αὐτοῦ κατάστασιν, τὸ ἀπλοῦν.

μέ τὰ ἡμέρα ζωᾶ, ἔτσι τότε τὰ ἀγρία καὶ ἀνυπότακτα ἦσαν εὐκολομεταχείριστα.

Εἰς τὸ σημεῖον ὅμως αὐτὸ ἴσως θὰ προσάλλῃ κάποιος τὴν ἀπορίαν καὶ θὰ ζητήσῃ νὰ μάθῃ, ἂν τὸ ζῶον ὠμιλοῦσεν ἀνθρώπινον λόγον. Ὅχι. Δὲν συνδέαινε τέτοιο πρᾶγμα. Εἶθε ποτὲ νὰ μὴ συμβῇ. Ἄλλὰ πάντοτε, ὅταν ἐμβαθύνωμεν εἰς τὴν Γραφήν, τοῦτο πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι τὰ μὲν λόγια ἦσαν τοῦ διαδόλου, ὁ ὁποῖος, κινούμενος ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ, ἐξήγγελλε πρὸς πραγματοποίησην αὐτῆς τῆς ἀπάτης. Τὸ ζῶον δὲ αὐτὸ ἐχρησιμοποίησεν, ὡς κατάλληλον ὄργανον, ἵνα διὰ τὴν κατορέωσιν, θάξων τὸ δόλωμα τῆς ἰδικῆς του ἀπάτης, νὰ ἀνατρέψῃ κατ' ἀρχάς μὲν τὴν γυναῖκα, ἐπειδὴ πάντοτε ἦτο εὐκολώτερον νὰ ἀπατηθῇ, ἔπειτα δὲ δι' αὐτῆς καὶ τὸν πρωτόπλαστον. Ἀφοῦ λοιπὸν ἐχρησιμοποίησε τὸ ἄλογον τοῦτο ζῶον διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς μηχανορραφίας, διὰ μέσου αὐτοῦ συνδιαλέγεται μὲ τὴν γυναῖκα καὶ λέγει: Ἐνταῦθα ἀλήθεια ὅτι εἶπεν ὁ Θεός, νὰ μὴ τρώγετε ἀπὸ ὅλα τὰ δένδρα τοῦ παραδείσου; Παρατηρήσατε ἐδῶ τὸ μέγεθος καὶ τὴν λεπτότητα τοῦ κακοῦργήματος. Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον δὲν εἶπεν ὁ Θεός, εἰσάγει εἰς τὴν σύγχυσιν ὑπὸ μορφὴν συμβουλῆς καὶ ἐρωτήσεως,¹⁷ ὡσάν νὰ ἀναλαμβάνῃ τὴν κηδεμονίαν αὐτῶν.^{12b} Αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν σημασίαν ἔχουν οἱ λόγοι, εἶναι ἀλήθεια ὅτι εἶπεν ὁ Θεός, νὰ μὴ τρώγετε ἀπὸ ὅλα τὰ δένδρα τοῦ παραδείσου; Δὲν εἶναι τυχαῖον τὸ ὅτι λέγει ὁ πονηρὸς αὐτὸς δαίμων, διὰ ποῖον λόγον οἷός ἐστέρησε τῆς τόσον μεγάλης ἀπολαύσεως; Διὰ τί δὲν ἐπιτρέπει νὰ συμμετέγετε εἰς ὅλα τὰ ἀγαθὰ τοῦ παραδείσου; Διὰ τί, τὴν μὲν ἀπόλαυσιν τῆς θέας τῶν ἀγαθῶν οἷός ἐπέτρεψε, δὲν ἐπιτρέπει ὅμως τὴν μετάληψιν, ὥστε νὰ ἀπολαύσετε μεγαλύτεραν εὐχαρίστησιν; Ἐνταῦθα ἀλήθεια ὅτι εἶπεν ὁ Θεός; Διὰ τί δίδει αὐτὴν τὴν ἐντολήν; Ποῖον εἶναι τὸ κέρδος τῆς παραμονῆς εἰς τὸν παράδεισον, ὅταν δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀπολαυθῇ κοινῶς τῶν ἀγαθῶν αὐτοῦ; Ἄλλὰ καὶ ἐξ αὐτοῦ κυρίως τοῦ λόγου νὰ αἰσθάνεται μεγαλύτερον ὄφελος, ἐφ' ὅσον, ἡ μὲν βέα τῶν ἀγαθῶν ἐπιτρέπεται, ἡ δὲ ἀπόλαυσις ἐκ τῆς μετάληψεως δὲν πραγματοποιεῖται;¹⁸

17. Ἐρωτηματικῶς εἰσάγεται ἡ συζήτησις μὲ τὸν σκοπὸν νὰ διεγερθῇ τὴν ἀμφιβολίαν.

18. Ἀναλόγει ὁ ἱερεὺς Πατὴρ ἀπακριβῶς τὰς σκέψεις τοῦ διαδόλου, ἐφ' ἑνὸς μὲν διὰ τὴν βεβίη τὸ μέγεθος τοῦ κακοῦργήματος, ἐφ' ἑτέρου δὲ διὰ τὴν κατωτέραν εἰς τὴν συνέχισιν τὴν ταπεινότην του.

Εἶδες πῶς χύνει τὸ δηλητήριον αὐτοῦ διὰ μέσου τῶν λόγων, ὅπως συμβαίνει εἰς τὸ δόλωμα; Ἐπρεπεῖν ἡ γυναῖκα νὰ ἀντιληφθῇ τὸ μέγεθος τῆς τρέλλας ἀπὸ αὐτὴν τὴν προσπάθειαν καὶ ὅτι σκοπίμως λέγει ἀνύπαρκτα πράγματα, ὅτι ἐμφανίζεται δῆθεν ὡς κηδεμὸν, διὰ νὰ μπορέσῃ νὰ μάθῃ¹⁹ τὸ περιεχόμενον τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ καὶ ἔτσι νὰ τραβήξῃ αὐτοὺς εἰς τὴν παράβασιν. Ἐνῶ ἠδύνατο, λοιπὸν, ἡ γυναῖκα ἀμέσως νὰ ἀντιληφθῇ τὴν ἀπάτην τοῦ διαδόλου καὶ νὰ ἀποφύγῃ εἰς τὸ ἐξῆς τὴν συνομιλίαν μαζὶ του, ἐπειδὴ ἔλεγε περιττὰ πράγματα, καὶ νὰ μὴ ὑποβιβάσῃ τὸν ἑαυτὸν τῆς εἰς τόσῃν ταπεινώσειν, δὲν τὸ ἠθέλησεν. Ἐπρεπεῖν δεδαιώς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν νὰ μὴ ἀνεχθῇ νὰ συζητῇ πρὸς αὐτὸν μόνον μὲ κείνον, διὰ τὸν ὁποῖον ἐδημιουργήθη θεηθὸς καὶ ἔγινε μέτοχος τῆς ἀξίας αὐτοῦ, (δηλαδὴ τὸν Ἄδᾶμ), ἔπρεπε νὰ συνομιλῇ.

Ἐφ' ὅσον ὅμως, δὲν γνωρίζω πῶς, παρασυρθεῖσα, ἠνέχθη νὰ συνομιλῇ πρὸς τὸν ὄφιν, καὶ διὰ μέσου αὐτοῦ ἐδέχτο τὰ καταστρεπτικὰ λόγια τοῦ διαδόλου, ἔπρεπε νὰ ἀπομακρυνθῇ καὶ νὰ ἀποφύγῃ νὰ συνομιλῇ πλέον μαζὶ του, νὰ ἀφείδῃ κείνον, ποῦ ἐτόλμησε νὰ ἀκονίσῃ τὴν γλώσσαν του ἐναντίον τῆς ἐντολῆς, ποῦ ἐδόθη εἰς αὐτοὺς, ἀμέσως, ὅταν ἔμαθε ἀπὸ τὰ λεγόμενά του τὴν ἀντιθέσιν τῶν λόγων, καὶ ὅτι ἄλλα μὲν διέταξεν ὁ Δημιουργός, ἄλλα δὲ ἔλεγεν αὐτός, ἀντίθετα πρὸς τὸν Δημιουργόν. Ἐπὶ ὅμως, ἕνεκα τῆς μεγάλης ἀπροσεξίας τῆς, ὅχι μόνον δὲν ἀπεμακρύνθη, ἀλλὰ καὶ ἐλόκληρον τὸ περιεχόμενον τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ ἀσκαλύπτει εἰς αὐτὸν ἔμπροσθὰ στὸν χοῖρον θάζει τοὺς μαργαρίτας καὶ πραγματοποιεῖται ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ διότι λέγει ὁ Κύριος: Νὰ μὴ βόλητε τοὺς μαργαρίτας²⁰ σὰς ἔμπροσθεν τῶν χοίρων, μήποτε καταπατήσουν αὐτοὺς μὲ τοὺς πόδας αὐτῶν καὶ στραφέντες οἷός διασχίσουν.²¹

Πρῶγμα τὸ ὁποῖον καὶ τώρα συνέβη.

Παρέθεσε τοὺς θείους μαργαρίτας εἰς τὸν χοῖρον, εἰς τὸ πονηρὸν αὐτὸ θηρίον, δηλαδὴ εἰς τὸν δαίμονα, ποῦ ἐ-

19. Ὁ Χριστός τις πιστεύει δεῖ ὁ διάβολος δὲν ἐγνωρίζῃ τὴν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ καὶ δι' αὐτὸ πρωταρχικῶς στόχος του εἶναι νὰ τὴν πληροφορηθῇ ἀπὸ τὴν γυναῖκα.

20. Ὁ ἅγιος καὶ Μαργαρίτας ἀνέμασε τὸ μυστήριον τῆς πίστεως ἡμῶν ὅτι μὲν εἰς βίαν μαργαρίτας δὲ διὰ τὰ ἐν αὐτῷ θεῖα δόγματα. (Ζηηθιτικός). Ὁ χοῖρος ἤνεπε τοὺς ἐν ἀκολούθῳ εἰς διακρίσεις διὰ παντός (Χριστούς).

21. Ματθ. ζ', β. Φιλ. γ', β. Ἀποκ. κβ', 15. Παρμ. θ', 7-8. κγ', θ.

νεργόσθε διά μέσου αὐτοῦ, καί ὄχι μόνον κατεπάτησεν αὐτοῦς, ἀλλά καί ἀντετάχθη εἰς τήν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ· Ἐ ἀκόμη δέ ἀφοῦ ἐπέστη, ἐκρίμινον²² εἰς τὸ δάραθρον τῆς παρακοῆς, ὄχι μόνον αὐτήν, ἀλλά καί τὸν πρωτόπλαστον μαζί με αὐτήν. Τόσον μεγάλο κακὸν εἶναι τὸ νὰ ἀποκαλύπτωμεν τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ ἀπερίσκεπτα εἰς²³ ὄλους. Ἄς ἀκούσουν αὐτὰ ὄσοι συζητοῦν τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ ἀδιακρίτως πρὸς πάντας. Ὅπτε ὁ Χριστὸς κάμνει λόγον εἰς τὴν Γραφήν περὶ τοῦ αἰσθητοῦ χοίρου, ἀλλά, ὑπονοῶν τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ ὁμοιάζουν με χοίρους καί οἱ ὄποιοι σὺν βλογα ζωὰ κυλλοῦνται μέσα στὸν δάραθρον τῆς ἀμαρτίας, μᾶς διδάσκει καί νὰ γνωρίζωμεν τὴν διαφοράν τῶν προσώπων²⁴ 126 Α καί νὰ ζητοῦμεν νὰ μάθωμεν με ἀκριβείαν τῆς διαγωγῆς των τὸν τρόπον, ἔσαν θὰ χρειασθῆ νὰ ἀποκαλύψωμεν εἰς αὐτοὺς κάτι ἐκ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ μὴ καταστρέφωμεν καί ἐκείνους καί τοὺς ἑαυτοῦς μας. Οἱ ἀνθρώποι αὐτοὶ τῆς ἀμαρτίας ὄχι μόνον δὲν κερδίζουν τίποτε ἀπὸ αὐτὰ ποὺ τοὺς ἀποκαλύπτονται, ἀλλά πολλακίς ἐκρίμινον εἰς τὸ ἴδιον δάραθρον τῆς καταστροφῆς μαζί με τοὺς ἑαυτοῦς των²⁵ καί ἐκείνους οἱ ὄποιοι ἀδασανίστως ἔθεσα ἐνώπιόν των τοὺς καλοὺς αὐτοὺς μαργαρίτας. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ φυλάττωμεν αὐτὰ με μεγάλην ἀκριβείαν, διὰ νὰ μὴ ὑποστῶμεν τὰς αὐτὰς συνεπείας με ἐκείνους οἱ ὄποιοι μέχρι τώρα ἠπατήθησαν. Ἐάν τότε ἐπεθύμει ἡ γυναῖκα νὰ μὴ θέσῃ τοὺς θείους μαργαρίτας ἐνώπιον τοῦ χοίρου, ὄπτε ἡ ἴδια θὰ ἔφθανεν εἰς τὸν κρημινὸν αὐτόν, ὄπτε τὸν θυβρα τῆς θὰ κατέστρεφε μαζί τῆς.

Β Ἄς ἀκούσωμεν ὄμως τί ἀπαντᾷ ἡ γυναῖκα εἰς τὸν ὄφιν. Ὅταν εἶπεν ἐκεῖνος «εἶπε πράγματι ὁ Θεὸς νὰ μὴ φάγητε ἀπὸ πᾶν δένδρον τοῦ κήπου;», ἡ γυναῖκα ἀπήντησεν εἰς τὸν ὄφιν: Δυνάμεθα²⁶ νὰ φάγωμεν ἀπὸ τοὺς καρποὺς ὄλων τῶν δένδρων τοῦ κήπου· μόνον δὲ διὰ τὸν καρ-

22. Κατήχησις: διὰ τῆς παρακοῆς ἤρθεεν ἡ πόλις τοῦ ἔθου, διὰ τῆς ἰσπίας διερχόνται πολλοί, καί τῆς ἰσπίας τὸ φάρμακον ἐπίσκοπος ἐνώπιον τοῦ Ι. Χριστοῦ.

23. Ματθ. ιγ', 14-15. Ἦσ. στ', θ. Μάρκ. β', 18. Λουκ. γ', 10. Ἰωάν. ιδ', 40.

24. Εἰς τὸν θελόγον εἶναι ἀπαραίτητος ἡ διακριτικὴ ἱκανότης, ὅπτε τὴν ἐννοίαν νὰ δύνανται νὰ γνωρίζῃ τὴν δυνατότητα καρποφορίας τοῦ ἄρου, τὸν ὅπτε καλλιεργεῖ διὰ τοῦ θεοῦ λόγον.

25. Α' Κορ. ιε', 33.

26. Ἐχει πλῆρη συνείδησιν τοῦ ἀταξοῦσθαι, τὸ ὅπτε ἔλαβον ὄς ἔδωρον ἀπὸ τὸν Θεόν. Ἐντέθεν καί ἡ εὐθένη καί ἡ ἐπακουσθήσασα τιμωρία.

πὸν τοῦ δένδρου, τοῦ εὐρισκομένου εἰς τὸ μέσον τοῦ κήπου, εἶπεν ὁ Θεός, νὰ μὴ φάγητε ἀπὸ αὐτόν, ὄπτε νὰ τὸν ἐγγίσητε, διὰ νὰ μὴ ἀποθάνητε. Βλέπει τὸ κακούργημα.²⁷ Εἶπεν ἐκεῖνο, ποὺ δὲν ἐλέγη ἀπὸ τὸν Θεόν, διὰ νὰ μὴ τὴν πραγματικότητα, ἀφοῦ παρεκίνησεν αὐτὴν εἰς συζήτησιν. Μετὰ ταῦτα ἡ γυνὴ, ἀφοῦ ἔλαβε θάρρος, ἀποκαλύπτει ὄλόκληρον τὴν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν ὄφιν, ὡσὸν νὰ ἦτο φίλος τῆς. Λέγει τὰ πάντα με ἀκριβείαν. Δι' ὄσων ἀπεκρίθη στερεῖ τὸν ὄσυτόν τῆς ἀπὸ κάθε δικαιολογίας. Ὁ Πράγματι, τί δύνασαι²⁸ νὰ φέρῃς ὡς δικαιολογίαν, γυναῖκα; Εἶπεν ὁ Θεὸς νὰ μὴ φάγητε ἀπὸ ὄλα τὰ δένδρα τοῦ κήπου. Ἐπρεπε οὖν νὰ ἀποστραφῆς τὸν ὄφιν, ἔπειδὴ εἶχεν εἶπει ἀντίθετα ἀπὸ τὴν ἐντολήν,²⁹ καί νὰ εἴπῃς πρὸς αὐτόν: Φύγε μακρὰ. Σὺ εἶσαι ἀπατεῶν. Δὲν γνωρίζεις ὄπτε τὴν δύναμιν τῆς ἐντολῆς ποὺ ἔχει δοθῆ εἰς ἡμᾶς, ὄπτε τὸ μέγεθος τῆς ἀπολαύσεως, ὄπτε τὴν ἀφρονίαν τῆς προσφοράς. Σὺ μὲν εἶπες, ὄτι ὁ Θεὸς ἔχει δώσει ἐντολήν, νὰ μὴ φάγωμεν ἡμᾶς ἀπὸ κανένα δένδρον τοῦ κήπου· ὁ Κύριος ὄμως καί Δημιουργός, ἔνεκα τῆς μεγάλης ἀγάπης του,³⁰ ἀφοῦ ἐπέτρεψεν εἰς ἡμᾶς νὰ ἀπολαυθῶμεν ὄλων καί νὰ ἐξουσιάζωμεν αὐτόν, ἀπὸ ἑνα μόνον δένδρον διετέταξε νὰ ἀπέχωμεν τοῦτο πάλιν ἔπραξεν ἔνεκα τῆς μεγάλης φροντίδος δι' ἡμᾶς, ὡστε νὰ μὴ κυριευθῶμεν ὑπὸ τοῦ θανάτου διὰ τῆς συμμετοχῆς. Ὁ Ἐπρεπε λοιπόν, ἐάν ἡ γυνὴ ἦτο εὐγνώμων πρὸς τὸν Θεόν, αὐτὰ τὰ λόγια ἀφοῦ ἔλεγε πρὸς τὸν ὄφιν, κυριολεκτικὰ νὰ τὸν ἀποστραφῆ καί ὄπτε νὰ συζητήσῃ πλεον, ὄπτε νὰ ἀκοῦσῃ κάτι, ἐξ ὄσων ἔλεγεν αὐτός. Ὅμως, ἀφοῦ ἀπεκάλυψε τὴν ἐντολήν καί ἀφοῦ ἀνεκοίωσεν ὄσα εἶχεν εἶπει πρὸς αὐτοὺς ὁ Θεός, δέχεται ἀπὸ τὸν διάβολον μίαν ἄλλην συμβουλήν καταστρεπτικὴν καί θανατηφόρον. Ὅταν εἶπεν ἡ γυναῖκα, ὄτι δυνάμεθα νὰ φάγωμεν ἀπὸ τοὺς καρποὺς ὄλων τῶν δένδρων τοῦ κήπου· μόνον δὲ διὰ τὸν καρπὸν τοῦ δένδρου τοῦ εὐρισκομένου εἰς τὸ μέσον τοῦ κήπου εἶπεν ὁ Θεός νὰ μὴ φάγητε ἀπὸ αὐτόν, ὄπτε νὰ τὸν ἐγγίσητε, διὰ νὰ μὴ ἀποθάνητε. Ἐ

27. Ἦ πρῆξις χαρακτηρίζεται ὡς κακούργημα καί διὰ τὸ προσχεδιασμένον αὐτῆς, καί διὰ τῆς συνεπείας τῆς. Ἐλλὰ καί διὰ νὰ προσηγορευθῆ τὴν ἀσπίαν τοῦ θεοῦ δικαιοσύνης.

28. Ὁ πλάγιος λόγος μετατρέπεται εἰς εὐθένη, διὰ νὰ τονισθῆ ὁ ὄρμητις ἔλεγχος.

29. Μῆτρον κρίσεως τῶν προθέσεων ἑνὸς φίλου πρέπει νὰ εἶναι ἡ συμφωνία τῶν λόγων αὐτοῦ πρὸς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ.

30. Σαρ. Σαρ. ικ', 25. Ἰερ. λγ', 8. Α' Ἰωάν. δ', 8. Ἰωάν. ιε', 18.

πάλιν ὁ πονηρὸς ἐχθρὸς τῆς σωτηρίας μας συμβουλεύει ἀντίθετα πρὸς τὸν Δημιουργόν. Ὅταν ὁ φιλόανθρωπος Θεὸς, ἀπὸ ὑπερβολικὸν ἐνδιαφέρον, ἀπηγόρευσε τὴν μετάληψιν, διὰ νὰ μὴ γίνωνται θνητοί, ἐξ αἰτίας τῆς παρακοῆς, αὐτὸς λέγει εἰς τὴν γυναῖκα, δὲν θὰ ἀποθάνετε καθόλου. Ποῖαν συγγνώμην δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ κανεὶς διὰ τὴν γυναῖκα, ἡ ὁποία ἠνέχθη νὰ ἀκούῃ μὲ προσοχὴν ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἔλεγεν τόσον τολμηρὰ λόγια; Εἰς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, νὰ μὴ ἐγγίστηε διὰ νὰ μὴ ἀποθάνητε καθόλου. 127 Ἀ Ἐπειτα, δὲν ἠρκέσθη μόνον νὰ ἀντιπαύσῃ εἰς τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ συκοφαντεῖ τὸν Δημιουργόν καὶ ὡς φθονερὸν, μὲ σκοπὸν νὰ μπορέσῃ νὰ φέρῃ εἰς τὸ μέσον τὴν ἀπάτην καὶ ἀφοῦ ἀνατρέψῃ τὴν γυναῖκα, νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν σκοπὸν του. Λέγει, δέ, 81 δὲν θὰ ἀποθάνετε καθόλου διότι γνωρίζει ὁ Θεὸς ὅτι τὴν ἡμέραν ἀκριβῶς κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ φάγητε ἐξ αὐτοῦ, θὰ διανοιγούνη 82 οἱ ὀφθαλμοὶ σας καὶ θὰ εἰσθεὺ ὡς θεοί, διακρίνοντες τὸ καλὸν ἀπὸ τὸ κακόν.

Ἰδοὺ τὸ δόλωμα εἰς ὅλην τὴν ἔκτασίν του. Ἀφοῦ ἐγώμισε τὸ ποτήριον μὲ δηλητήριον φάρμακον, 83 τὸ ἔδωκεν εἰς τὴν γυναῖκα. Ἐκεῖνη δὲ δὲν ἠθέλησε νὰ ἐλέγξῃ τὸ θανάσιμον περιεχόμενον, ὅν καὶ ἠδύνατο νὰ γνωρίσῃ αὐτὸ ἐκ τῶν προτέρων, ἐὰν ἠθέληεν. Ἀφοῦ ἤκουσεν ἀπ' αὐτὸν, ὅτι ὁ Θεὸς ἀπηγόρευσε τὴν μετάληψιν δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον, Ἐπειδὴ γνωρίζει, ὅτι θὰ διανοιγούνη οἱ ὀφθαλμοὶ των καὶ θὰ εἶναι ὡς θεοί, διακρίνοντες τὸ καλὸν ἀπὸ τὸ κακόν, καὶ ἀφοῦ ὑπερηφανεύσῃ μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς ἰσοθείας, 84 εἰς τὸ ἐξῆς ἐφροντίζετο μεγάλα πράγματα διὰ τὸν ἑαυτὸν τῆς. Τέτοια εἶναι τὰ σχέδια τοῦ ἐχθροῦ. Ὅταν διὰ τῆς ἀπάτης ἀνεβάσῃ τὸ θυμὸν του εἰς μέγα ὄψος, τότε ρίπτει αὐτὸ μὲ ὀρμὴν εἰς τὸν σαθὸν κρημνόν. Ὅταν δὲ ἐφου-

81. Γεν. γ', 4-5.

82. Ὅχι διότι ἦσαν κλεισμένοι οἱ ὀφθαλμοὶ των μέχρι τότε, ἀλλὰ διότι δὲν ἔβλεπον τὴν γυναικίαν των, ἐν ὅσῳ τοὺς περιέβαλλεν ἡ θεία χάρις.

83. Φάρμακον: ἔχει ἢ θεραπευτικὴν ἢ ἐλαστικὴν σημασίαν. Εἰς τὸν ὅμιλον διακρίνεται διὰ τινος ἐπιπέτου. «Φάρμακα πολλὰ μὲν ἑσθλά... πολλὰ δὲ λυγρὰ» (Ὁδ. β, 280).

84. Ὅχι μὲ τὴν ἔννοιαν ὅτι θὰ εἶναι ὅμοιοι πρὸς τὸν Θεὸν κατ' ὄψιν. Τοῦτο τὸ ἀγαθὸν καὶ ἡ βία καὶ ὁ Σατανᾶς, ὅτι εἶναι ἀδύνατον. Ἡ ἰσοθεία ἀναφέρεται μόνον εἰς τὴν παγγνώμην, διὰ τῆς ὁποίας θὰ ἐπιμαλίωνται νέαν δικαιοσύνην καὶ ἀγιότητα, ἀνεξάρτητον ἀπὸ τὸ δόλωμα τοῦ Θεοῦ.

τάσῃ, ὅτι θὰ γίνῃ ἴση μὲ τὸν Θεόν, ἐστειλε πρὸς τὴν μετάληψιν, καὶ ἔκτοτε πρὸς τὰ ἐκεῖ κατηύθυνε καὶ τὸ λογικόν καὶ τὴν διάνοιάν της· τίποτε ἄλλο δὲν ἐσκέπτετο, παρὰ τὸ πῶς θὰ ἀδεύσῃ μέχρι τέλους τὸ ποτήριον, ποῦ τῆς προσέφερον ὁ πονηρὸς δαίμων. C Ὅταν ἐδέχθη τὸ καταστροφικόν ἐκεῖνο δηλητήριον, διὰ μέσου τῆς συμβουλῆς τοῦ ὄφρα, καὶ διὰ νὰ ἀντιληφθῆς, ὅτι ἐστειλε νὰ ἐπαληθεύσῃ τοὺς λόγους αὐτοῦ, ἀκούε τί λέγει ἡ Γραφή· μόλις λοιπὸν ἀντελήφθη ἡ γυνὴ ὅτι τὸ δένδρον ἦτο καλόν πρὸς ὄψιν, εὐχάριστον εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ ἐπὶ πλέον ὅτι τὸ δένδρον ἦτο ἐπιθυμητὸν ὡς παρέχον γνώσιν, ἔλασεν ἀπὸ τὸν καρπὸν του καὶ ἔφαγεν. Πράγματι αἱ κακαὶ συναναστροφαὶ φθεῖρουν τοὺς καλοὺς χαρακτήρας. 85 Διότι δὲν ἔπαθε τίποτε ἀπ' ὅλα αὐτά, πρὸ τῆς συμβουλῆς τοῦ πονηροῦ δαίμονος; Διὰ τὸν κατενόησε τὸ δένδρον καὶ δὲν ἀντελήφθη τὴν ὀραϊότητα αὐτοῦ; Ἐπειδὴ εἶχε φοβηθῆ τὴν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν τιμωρίαν, ποῦ θὰ ἀκολουθοῦσε τὴν μετάληψιν. Τώρα ὅμως ἐξηπατήθη ἀπὸ τὸ πονηρὸν αὐτὸ θηρίον, ὅτι ἔχει μόνον δὲν θὰ πάθουν αὐτὸ τοῦ τῶς εἶπεν ὁ Θεός, ἀλλὰ καὶ θὰ γίνωνται ἴσοι μὲ τὸν Θεόν. D τότε λοιπὸν ἡ ἐλπίδα τῆς ὑποσχέσεως παρεκίνησεν αὐτὴν πρὸς τὴν μετάληψιν, ἐφ' ὅσον δὲν ἠνέχτο νὰ παραμείνῃ ἐντὸς τῶν ὁρίων 86 τῆς ἀποσταλῆς της· ἀφοῦ ἐθεώρησε τὸν ἐχθρὸν τῆς σωτηρίας μας περισσότερον ἀξιόπιστον ἀπὸ τὴν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ, μετὰ ἀπὸ ὀλίγον ἡ πείρα τὴν ἐβίβασκε καὶ διὰ τὸν καταστροφικὸν χαρακτήρα τῆς συμβουλῆς τοῦ διαδόλου, καὶ διὰ τὴν συμφωνίαν, ποῦ θὰ κατελάμβανεν αὐτοῦ, ἐξ αἰτίας τῆς μετάληψεως.

Μόλις λοιπὸν ἀντελήφθη ἡ γυνὴ, ὅτι τὸ δένδρον ἦτο καλόν πρὸς ὄψιν, εὐχάριστον εἰς τοὺς ὀφθαλμούς καὶ ἐπὶ πλέον ὅτι τὸ δένδρον ἦτο ἐπιθυμητὸν ὡς παρέχον γνώσιν, καὶ ἐξ αἰτίας τῆς ἀπάτης τοῦ διαδόλου, τὴν ὁποίαν διὰ τοῦ ὄφρα ἐκαλλιέργησεν εἰς αὐτήν, ἔκαμε τὸν ἐξῆς συλλογισμὸν: 87 Ἐάν τὸ δένδρον εἶναι καλόν πρὸς ὄψιν, ἐὰν δύναται εἶσαι νὰ εὐχαριστῆ τοὺς ὀφθαλμούς καὶ ὀ-

85. Ἀ' Κορ. ιε', 33.

86. Ἐκαστὸν δημιουργητὸν ἔχει ἓνα ὁρισμένον κύκλον καὶ ἐντὸς τοῦ ὁποῦ πρέπει νὰ κινήται καὶ τὸν ὅποσον δὲν δύναται νὰ ὑπερῃ. Ὁ Πρωτόδικος ὁ Θεολόγος προστάσει νὰ εἰμεθα «ἐσω τῶν οὐρανῶν θένων» καὶ εἰς ἄλλο μέρος «ἐσω τῶν ἡμετέρων θένων». (Πρώτος Θεολ. λόγος § 5).

87. Ἐμφανίζεται ὁ ἱερὸς Πατὴρ ὡς σοφὸς ψυχολόγος καὶ γνώστης τῆς ὁδοῦ πορείας, τὴν ὁποίαν ἀκολουθεῖ ἓνα δόλωμα, ἀπὸ τῆς ἐπιβίσεως τοῦ ἐρεθισμοῦ μέχρι τῆς ἐκπρόσεως αὐτοῦ ἀπὸ μαρτυρῆν ἀπομάσεως.

πάρχη εις αυτό μίαν ἀνεπίπτως ὠραιότης, ἢ ἔον ἢ ὁρώσις ἐξ αὐτοῦ διδῆ εις ἡμᾶς τὴν ὕψιστην τιμὴν, καὶ ἐὰν δυνάμεθα νὰ ἀποκτήσωμεν τὴν ἴδιαν ἀξίαν μετὸν Δημιουργόν; Τότε διὰ ποῖον λόγον νὰ μὴ φάγωμεν ἀπὸ αὐτοῦ;

124 A Εἶδες πῶς ἠμαυλώτισεν αὐτὴν ὁ διάβολος; Πῶς παρέσυρε σιγὰ-σιγὰ τὴν σκέψιν τῆς, καὶ τὴν προπαρεσκεύασε νὰ ἐπιθυμήσῃ⁸⁸ μεγαλύτεραν ἀξίαν ἀπὸ ἐκείνην τὴν ὅποιαν εἶχεν, ὥστε φουσκωμένη ἀπὸ ματαιοδοξίαν νὰ ἐκπέσῃ καὶ ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ πού κατεῖχεν; Καὶ ἔλαθε, λέγει ἡ Γραφή, ἀπὸ τὸν κορπὸν τοῦ καὶ ἔφαγεν, ἔδωκε δὲ καὶ εἰς τὸν ἄνδρα τῆς καὶ ἔφαγον. Τότε διηνοήθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ τῶν δύο καὶ ἀντελήθησαν ὅτι ἦσαν γυμνοί.

Γυναῖκα, τί ἐπράξεις; Ὅχι μόνον ἐδέχθης τὴν καταστρεπτικὴν συμβουλήν τοῦ διαδόλου καὶ κατεπάτησες τὸν νόμον, πού σοῦ ἐδόθη ἀπὸ τὸν Θεόν, ἀλλὰ καὶ ἐξέθρησες τὴν ἐντολήν. Β Τόσην ἀκράτειαν ἔδειξες, ὥστε δὲν σοῦ ἦταν ἀρκετὴ ἡ τόσον μεγάλη ἀπόλαυσις καὶ ἐτόλμησες νὰ ἀποκομίσης κέρδος ἐκ τοῦ ἐνὸς δένδρου, τὸ ὅποιον σὰς εἶπεν ὁ Κύριος νὰ μὴ ἐγγίσετε ἔδωκες ἐμπιστοσύνην εἰς τοὺς λόγους τοῦ ὄψεως καὶ ἐθεώρησες περισσότερον ἀξιόπιστον τὴν συμβουλήν αὐτοῦ ἀπὸ τὴν ἐντολήν τοῦ δημιουργοῦ, πού σοῦ εἶχε δοθῆ παρεούρθης εἰς τόσον μεγάλην πλάνην, ὥστε νὰ μὴ εἶσαι ἀξία αὐδεμίας συγγνώμης. Μήπως κατήγετο ἀπὸ τὸ ἴδιο γένος μετὰ ἐσένα αὐτός πού σοῦ ἔδωκε τὴν συμβουλήν; Ἦσαν κατώτερός σου καὶ ἀνῆκεν εἰς τοὺς δούλους, πού ἦσαν κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν σου. Διὰ ποῖον λόγον προσέβαλες ἔτσι τὸν ἑαυτὸν σου καὶ κατεδέχθης νὰ συνομιλῆς μετὸν ἄφρον καὶ νὰ δεχθῆς διὰ μέσου τοῦ ζώου αὐτοῦ τὴν συμβουλήν τοῦ διαδόλου, ἀφοῦ ἐγκατέλιπες ἐκεῖνον, διὰ τὸν ὅποιον ἐδημιουργήθης, C χάριν τοῦ ὁποίου ἐπλάσθης θεοῦ καὶ μετὸν ὅποιον, ὡς ἀμοσούσιος, ἔχεις τὴν ἴδιαν ἀξίαν καὶ ὁμιλεῖς τὴν ἴδιαν γλώσσαν; Ἄν καὶ ἡ συμβουλή αὐτὴ ἦτο φανερώς ἀντίθετος πρὸς τὴν νομοθεσίαν τοῦ Δημιουργοῦ, διατὶ δὲν τὴν ἀπεστράφης, ἀλλὰ, κινωμένη ἀπὸ τὴν ἐλπίδα τῆς ὑποσχέσεως, ἐτόλμησες τὴν μετάληψιν;

Ἔστω λοιπὸν τὸν ἑαυτὸν σου ὠδήγησες εἰς μίαν τόσον μεγάλην πτώσιν καὶ ἐστερήθης τῆς μεγαλύτερας τι-

88. Διαπιστώνει τώρα τὴν ὁμοίαν χαρακτῆρα εἰς τὸ δένδρον διότι τὸ εἶλεται μετὰ διαφόρων φυτικῶν διαβάσεων, μετὰ μάλιστα ἀπόστον ἐπιθυμίας.

89. Τὸ φρονὶ ἐκφράζει τὴν ἐνέργειαν ὅχι μόνον τῆς βιολογίας ἀλλὰ καὶ τῆς ἐπιλογῆς.

μῆς. Διὰ ποῖον λόγον κάμνεις καὶ τὸν ἄνδρα σου συνένου τοῦ τραμεροῦ αὐτοῦ σφάλματος;⁴⁰ Διατὶ ἐσχεδίασες τὴν καταστροφήν ἐκεῖνου, διὰ τὸν ὅποιον ὠρίσθης θεοῦ καὶ χάριν μικρᾶς θρώσεως ἀποφευκνέως ἀπὸ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ μαζί μετὸν ἑαυτὸν σου καὶ ἐκείνον; D Ποῖα ὑπερβολικὴ παραρροσύνη σὲ ὠδήγησεν εἰς τόσον μεγάλο τόλμημα; Δὲν ἦτο ἀρκετὸν διὰ σέ τὸ νὰ ζῆς τὴν ζωὴν χωρὶς δάσανα καὶ νὰ περιβάλλεσαι μὲν μετὰ σώμα ὕλικόν, χωρὶς ὅμως νὰ αισθάνεσαι κομμίαν ὕλικὴν ἀνάγκην; Τὸ νὰ ἀπολαυθῆς ἄλλων τῶν ἀγαθῶν τοῦ παραδείσου, ἐκτός μόνον ἀπὸ ἑκα δένδρου; Τὸ νὰ ἔχετε ἐξουσίαν ἐπάνω σ' ἅλα τὰ δημιουργήματα⁴¹ καὶ ἅλα τὰ ὄρατα πράγματα νὰ ὑποτάσσονται εἰς σὰς; Δὲν ἀρκοῦσαν ἅλα αὐτὰ καὶ ἡλιπίες, ὅτι θὰ φθάσῃς εἰς τὴν ὑψίστην κορυφήν, μετὰ τὰς ἀπατηλὰς ἐλπίδας; Τώρα θὰ διδοχθῆς ἐπάνω εἰς τὰ πράγματα, ὅτι, ὅχι μόνον αὐτὰ πού ἐπεδίωξες δὲν θὰ συνήθῃς νὰ ἐπιτύχῃς, ἀλλὰ θὰ ἀποστερήσῃς καὶ τὸν ἑαυτὸν σου καὶ τὸν ἄνδρα σου ἄλλων τῶν ἐνεργημάτων, τὰ ὅποια εἶχασαι λάθει μέχρι τώρα! E θὰ φθάσῃς δὲ εἰς τόσην ἀπόγνωσιν, ὥστε σεῖς μὲν νὰ μετανοήτε ἀσκαπῶν,⁴² ὁ δὲ πονηρὸς βαίμων, πού σὰς ἔδωκε τὴν καταστρεπτικὴν αὐτὴν συμβουλήν, νὰ χεῖρῃ δι' αὐτὸ καὶ νὰ καταπατῇ τὴν ζωὴν σας. Τοῦτο διότι εἰς τὸ ἐξῆς θὰ εὐρίσκασθε εἰς κατώτασιν πτώσεως καὶ θὰ ἔχετε πάθῃ τὰ ἴδια μετὰ ἐκείνον. Ὅτι συνέθη μετὸν σατανᾶν, ὁ ὁποῖος ἐξεδικώθη ἀπὸ τὴν τιμητικὴν θέσιν, πού τοῦ ἐδόθη καὶ ἐρρίφθη⁴³ ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς εἰς τὴν γῆν, ὅταν ἐπεθύμησε τοῦ Θεοῦ τὴν δόξαν, 129 A τοῦτο ἐσκέφη νὰ πραγματοποιήσῃ καὶ εἰς σὰς διὰ τῆς παραβάσεως τῆς ἐντολῆς ἐσκέφη νὰ σὰς ὠδήγησῃ εἰς τὴν τιμωρίαν τοῦ θανάτου⁴⁴ καὶ νὰ ἰκανοποιήσῃ τὸν φθόνον τοῦ, καθὼς εἶπε καὶ ἑνας σοφός: Ἐξ αἰτίας τοῦ φθόνου τοῦ διαδόλου, ὁ θάνατος εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον.⁴⁵

Ἔδωκε δὲ καὶ εἰς τὸν ἄνδρα τῆς, λέγει ἡ Γραφή, καὶ ἔφαγεν. Τότε διηνοήθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ τῶν δύο. Ἐναι μεγάλη καὶ ἡ ἀδιαφορία τοῦ ἀνδρός. Ἔπρεπε νὰ ἤχη εἰς

40. Ἡ γυνὴ φασθῆ, ὁ δὲ ἄνδρας ἐπέσθη ὑπὸ τῆς γυναικὸς (Α' Τιμ. 2', 14).

41. Ψαλμ. γ', 5-7. Ἔσθ. 8', 8-8. Ἐφ. α', 22.

42. Ὅχι διότι ὁ Θεὸς δὲν θὰ ἐδέχετο τὴν μετανόησιν των, ἀλλὰ διότι ἐπιπέθε φθορὰ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ τὴν ἐλευθέρην βούλησιν των καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ μετανοήσουν ὡς ἔπρεπε.

43. 129 α', 8, 8', 1. Λουκ. 1', 18.

44. 129, γ', 22. Ψαλμ. πη', 29. Σοφ. Σολ. κ', 13.

45. Σοφ. Σολ. 6', 24, στ', 28. Σοφ. Σειρ. 10', 10. Τωδ. 6', 16.

τά αυτά του, ἡ ἐντολή τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ προτιμᾷ περισσό-
τερον μὲν νὰ ἐφαρμόζη αὐτήν, παρά τὴν ἄκαιρον ἐπιθυ-
μίαν τῆς Ἐδᾶς,⁴⁶ ἔτσι κι' ἂν ἦτο ἀπὸ τὸ ἴδιον γένος, ἔτσι
κι' ἂν ἦτο γυναῖκα του· νὰ μὴ λάθῃ μέρος εἰς τὴν παρά-
θασιν τῆς ἐντολῆς· νὰ μὴ στερῆσῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀπὸ
τόσα ἀγαθὰ, ἐξ αἰτίας μιᾶς προκαιροῦ ὀλιγκῆς ἀπολαύσε-
ως· νὰ μὴ ἔλθῃ εἰς ἀντίθεσιν μὲ τὸν μεγαλύτερον εὐεργέ-
την του, Β ὁ ὁποῖος καὶ τόσῃ φιλανθρωπίαν ἔδειξε δι' αὐ-
τὸν καὶ τοῦ ἐχάρισε μίαν ζωὴν ἀπηλλαγμένη τελείως ἀπὸ
κάθε κόπον καὶ θλίψιν. Μήπως δὲν οὐδ' ἐπιτρέπη νὰ ἀπο-
λαμβάνῃς μὲ ἀφθονίαν ὅλα τὰ ἄλλα ἀγαθὰ τοῦ παραδεί-
σου; Διὰ ποῖον λόγον οὐτε σὺ ἠβέλησες νὰ φυλάξῃς τὴν
ἐντολήν τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ ἦτο τόσον εὐκολός;

⁴⁷ Ἰσως, διότι ἤκουσες ἀπὸ τὴν γυναῖκα τὴν ὑπόσχεσιν
τῆς καταστρεπτικῆς συμβουλῆς τοῦ διαβόλου καὶ διότι ἐ-
φουσκώσας τὰ στήθη σου ἀπὸ ἀλαστονεῖαν, μὲ τὴν ἐπιθυ-
σίαν τῆς ἰσοθεῖας, διὰ τοῦτο ἀμέσως ἔλασες μέρος εἰς τὴν δρώ-
σιν. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ τιμωρία θὰ ἔλθῃ καὶ εἰς τοὺς δύο· ἡ
πέριρ δὲ τῶν πραγμάτων θὰ σᾶς διδάξῃ, C νὰ μὴ θεωρῆτε
τὴν συμβουλὴν τοῦ πονηροῦ δαίμονος περισσώτερον ἀξιό-
πιστον ἀπὸ τὸν Θεόν. Ἔδωκε δὲ καὶ εἰς τὸν ἄνδρα τῆς καὶ
ἔφαγεν. Τότε διηγοίησαν οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ τῶν δύο καὶ ἀν-
τελήφθησαν ὅτι ἦσαν γυμνοί.

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ γεννᾶται δι' ἡμᾶς μέγα πρόβλη-
μα, τὴν λύσιν τοῦ ὁποῖου εἶχον ὑποσχεθῆ προηγουμένως
εἰς τὴν ἀγάπην σας.

Δικαίως δύνανται νὰ ἐρωτήσῃ κάποιος: Ποῖαν δύνα-
μιν εἶχε τὸ δένδρον ἐκεῖνο, ὥστε ἡ δρώσις ἀπὸ αὐτὸ νὰ ἀ-
νοίξῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν πρωτοπλάστων, καὶ διατὶ ὀνο-
μάζεται δένδρον τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ;

Ἐὰν ἐπιθυμῆτε ἐντείνετε τὴν προσοχήν σας. Ἐπιθυ-
μῶ νὰ σᾶς ἐμιλήσω ὀλίγον καὶ περὶ αὐτοῦ τοῦ θέματος⁴⁸
καὶ νὰ σᾶς διδάξω, ὅτι τίποτε δὲν θὰ φαῖν δύσκολον εἰς ἡ-
μᾶς, D ἀπὸ ὅσα ἐλέχθησαν, ἐὰν θὰ θελήσωμεν νὰ δεχθώ-
μεν τὰ λόγια τῆς Ἁγίας Γραφῆς μὲ καλὴν προαίρεσιν.⁴⁹

Βεβαίως δὲν ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἡ δρώσις
ἀπὸ τοῦ δένδρου. Καὶ πρὸ τῆς δρώσεως ἔβλεπον. Ἐπειδὴ

46. Ματθ. ι', 37. Μάρκ. η', 85. Λευκ. ιγ', 5-10.

47. Ὁ Χριστός εἰς τὴν παρεῖαν τοῦ λόγου προβληματίζει τοὺς ἀκουστές καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὸ πρόβλημα ὁ ἴδιος.

48. Ἡ ἐμβόλιμος εἰς τὴν Γραφήν καὶ ἡ κατανοήσις τοῦ περιεχομέ-
νου αὐτῆς ἐξαρτᾶται ἀπὸ προσωπικὰς προηποθέσεις τῶν μελετητῶν. Ἡ ἐ-
πιτομὴ προαίρεσις καὶ ἡ ἀγιότης τοῦ βίου εἶναι ἀποκαταρκτικαί.

διωξῆς ἡ δρώσις ἐξ αὐτοῦ ἦτο ὑπόθεσις παρακοῆς καὶ πα-
ράθασιν τῆς ἐντολῆς, ποῦ ἐδόθη ἀπὸ τὸν Θεόν, ἕνεκα τῆς
ὁποίας ἔχασαν εἰς τὸ μέλλον τὴν δόξαν, ποῦ περιέβαλλε
καὶ ἐκόσμιε αὐτούς, ἀφοῦ ἔκαμαν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν ἀνα-
ξίους τῆς τόσον μεγάλης τιμῆς, διὰ τοῦτο ἡ Γραφή μὲ τὸν
ἴδιον τῆς τρόπον⁴⁸ λέγει: Ἐφαγὰν καὶ τότε διηγοίησαν
οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ τῶν δύο καὶ ἀντελήφθησαν ὅτι ἦσαν γυ-
μνοί. Διότι παρέδθησαν τὴν ἐντολήν, ἐγυμνώθησαν ἀπὸ τὴν
χάριν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀντελήφθησαν τὴν αἰσθητὴν των γυ-
μνότητι· E Τοῦτο διὰ νὰ γνωρίσουν μὲ ἀκριθείαν, εἰς ποῖ-
ον μέγα σφάλμα ὠδήγησεν αὐτοὺς ἡ παράθασιν τῆς ἐντο-
λῆς τοῦ Δεσπότη, διὰ μέσου τῆς ἐντροπῆς, ἡ ὅποια τοὺς
ἐκυρίευσεν.

Ἐκεῖνοι εἶχον τόσῃ μεγάλην παρησίαν πρὸ τοῦ γε-
γονότος αὐτοῦ, χωρὶς νὰ γνωρίζουν ὅτι ἦσαν γυμνοί. Καὶ
δὲν ἦσαν πράγματι γυμνοί, ἀφοῦ περιέβαλλον αὐτοὺς ἡ
βεῖκη δόξα, καλλίτερον ἀπὸ ὅποιονδήποτε ἐνδυμα. Αὐτοὶ
ὠδήγηθησαν εἰς τόσον μεγάλην ταπεινώσιν, μετὰ τὴν
δρώσιν, δηλαδὴ μετὰ τὴν παράθασιν τῆς προσταγῆς τοῦ
Θεοῦ, 130 A ὥστε νὰ ζητοῦν διὰ τὸν ἑαυτὸν των καλύμ-
ματα, ἐπειδὴ δὲν ἠδύναντο νὰ ὑποφέρουν τὴν ἐντροπὴν
τῆς γυμνότητος. Ἡ παράθασιν τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ τοὺς
ἔδωκε νὰ αἰσθανοῦν τὴν γυμνότητά τους καὶ τοὺς ἐγένι-
σε μὲ ἀπερίγραπτον ἐντροπὴν, ὅταν εἰσῆλθεν εἰς τὰς
σχέσεις των πρὸς τὸν Θεόν καὶ ἔσαν τοὺς ἀφήρησε τὸ νέ-
ον ἐκεῖνο καὶ παράδοξον ἐνδυμα τῆς δόξης καὶ τῆς ἀγάπης
τοῦ Θεοῦ, τὸ ὁποῖον ἦσαν ἐνδεδυμένοι.

Καὶ ἔτσι, λέγει ἡ Γραφή, συνέραψαν φύλλα συκῆς καὶ
ἔκαμον δι' ἑαυτοὺς περιζώματα.

Προσπάθησε νὰ ἐνωήσῃς, ἀγάπητέ, πῶς ἐκρήμιονεν
αὐτοὺς εἰς βαθὺν κρημὸν ἀπὸ ὑπερβολικῶν ὕψος ἡ συμ-
βουλή τοῦ διαβόλου. Ἐκεῖνοι ποῦ περιεβάλλοντο μὲ τό-
σῃ δόξαν, τώρα συρράπτουν φύλλα συκῆς καὶ κατασκευ-
άζουν διὰ τοὺς ἑαυτοὺς των περιζώματα. B Αὐτὸ εἶναι τὸ
κέρδος τῆς ἀπάτης τοῦ διαβόλου· αὐτὸ εἶναι τὸ εὐφυές
σχέδιον τῆς συμβουλῆς ἐκείνου, ὅχι μόνον νὰ μὴ φέρῃ με-
γαλύτερον θάνατον, ἀλλὰ καὶ νὰ παραστήσῃ τὸν ἄνθρω-
πον γυμνὸν καὶ ἔρημον, ἀπὸ ὅσα μέχρι τώρα κατέχει. E-

48. Οἱ αἰετοὶ συνήθεια διὰ τὴν Ἁγίαν Γραφήν εἶναι νὰ χρησιμοποιῆ εἰ-
κόνας τοῦ φαινομένου κόσμου, διὰ νὰ δηλώσῃ πνευματικὰς καταστάσεις.
Χρησιμοποιεῖ ἀνθρωποπαθεῖς ἐκφράσεις διὰ τὸν Θεόν, ὅσα καταστάθη σοφῆ
τὴν παρεῖαν Του εἰς τὸν ἡλικιωκὸν ἄνθρωπον.

πειδή λοιπόν η πρόφασις τῆς δρώσεως ἐδημιούργησε τὴν παρακοήν, διὰ τοῦτο λέγει ἡ Γραφή: Ἐφαγον καὶ διηνοίγησαν οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ τῶν δύο. Δὲν ὁμιλεῖ διὰ τοὺς αἰσθητοὺς ὀφθαλμοὺς, ἀλλὰ διὰ τὴν νοητὴν ἀίσθησιν. Ἐπειδὴ λοιπὸν παρέθισαν ἑκείνα ποῦ εἶχε προτάξει ὁ Θεός, τοὺς ἔκαμεν εἰς τὸ ἐξῆς νὰ αἰσθάνωνται ὅσα προηγουμένως δὲν ἠσθάνοντο, ἕνεκα τῆς ἰδιαίτερας ἀγάπης, ποῦ ἐδέκνυε πρὸς αὐτοὺς ὁ Δεσπότης. Ὅταν λοιπὸν θὰ ἀκούσῃς, ὅτι διηνοίγησαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν, Ἐ τοῦτο πρέπει νὰ ἐνοήσῃς, ὅτι τοὺς ἔκαμε νὰ ἀντιλαμβάνωνται εἰς τὸ μέλλον τὴν γυμνότητά των⁵⁰ καὶ τὴν πτώσιν των ἀπὸ τὴν δόξαν, τὴν ὁποίαν ἀπελάμβανον πρὸ τῆς δρώσεως. Ὅτι τοῦτο συνηθίζεται εἰς τὴν Γραφήν, ἄκουσε τί λέγει εἰς ἄλλον σημεῖον: Ὅταν ἡ δούλη τῆς Σάρρας ἐπλανήθη εἰς τὴν ἔρημον,⁵¹ διωγμένη ἀπὸ τὸν οἶκον τοῦ Ἀβραάμ, καὶ παρετήρει ἀπὸ μακρῶν τὸν θάνατον τοῦ τέκνου τῆς, ποῦ ἐγκατέλειπε πλησίον μίᾳ ἐλάτης,⁵² λέγει: Τότε ὁ Θεὸς ἠνοίξε τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς Ἄγαρ.⁵³ Τοῦτο ὄχι διότι δὲν ἐδύλεπε προηγουμένως, ἀλλὰ διότι ἐφώτισε τὴν διάνοιάν τῆς. Βλέπεις, ὅτι τὸν ὄρον διήνοιξε δὲν χρησιμοποιεῖ διὰ τὰ σωματικὰ μᾶτια, Ὁ ἀλλὰ διὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας;

Τὸ αὐτὸ δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν καὶ διὰ τὸ ἄλλο ζήτημα, ποῦ προκύπτει ἀνάμεσα ἡμῶν. Ἐρωτοῦν μερκοὶ: Διατί ἀνομάζεται τὸ δένδρον, δένδρον γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ; Πολλοὶ, ἀπὸ ἐκείνους ποῦ φιλονεικοῦν διὰ τὸ νόημα τῶν λόγων αὐτῶν, προσπαθοῦν νὰ τοὺς ἐξημεύσουν λέγοντες, ὅτι ὁ Ἀδὰμ ἀπέκτησε τὴν ἰκανότητα νὰ διακρίνῃ τὸ καλὸν ἀπὸ τὸ κακὸν μετὰ τὴν θρώσιν ἀπὸ τοῦ δένδρου. Τοῦτο εἶναι παλὸν μισρὸν καὶ ἀνόητον. Διὰ τοῦτο, εἰς τὰς προηγουμένας ἀμιλλὰς,⁵⁴ προνοητικῶς ἐκάμαμε λεπτομερῆ λόγον διὰ τὴν σοφίαν, ποῦ ἐδόθη ἀπὸ τὸν Θεὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον ἵε ἀπεδείξαμεν αὐτὴν ἐκ τῆς ὀνοματο-

50. Ὅσον καὶ ἐν συγκαλύπτῃ ὁ ἁμαρτωλὸς τὸν ἑαυτὸν του, ὁ ἐλαγχος τῆς συνειδήσεως ἀποκαλύπτει τὴν γυμνότητά του.

51. Πρόκειται διὰ τὴν ἔρημον Βηρσαβεί. (Ἐδ. Χριστοδῶτη, Παλ. Διαθήκη, μεταφρ. ἐκ τοῦ Ἰβρ. εἰς Γέν. 21, 14).

52. Γέν. 21, 19.

53. Ἐ Ἄγαρ ἦτο δούλη τοῦ Ἀβραάμ, μετὰ τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀποκτήσῃαι υἱὸν, τὸν Ἰσμαήλ. Μετὰ καὶ υἱὸν μετὰ προσταγῆν τοῦ Θεοῦ ἐξεδίωξεν ἑκείνη ἀπὸ τοῦ οἴκου τοῦ (Γέν. 21, 1-20).

54. Ἄγαρ ἔλαται εἰς ὅσα εἶπε πρὸς ἀναπτύξιν τῶν καρπῶν. Γέν. 1, 19-20 καὶ 1, 23.

δοσίας, τὴν ὁποίαν ἔκαμε σ' ὅλα τὰ θηρία καὶ τὰ πετεινὰ καὶ τὰ ἄλογα ζῶα ἔκτος ἀπὸ τὴν ἀνείπωτον αὐτῆν σοφίαν ἦτο προικισμένος καὶ μετὰ προφητικῶν⁵⁵ χάρισμα; Ὡστε νὰ μὴ ἐπιτρέπεται εἰς κανένα νὰ λέγῃ τοῦτο. Ἐκεῖνος, ποῦ ἔδωκεν ὀνόματα εἰς τὰ δημιουργήματα καὶ ποῦ ἔκαμε μίαν τῶσαν θαυμαστὴν προφητείαν περὶ τῆς γυνακός, ὅπως μέχρι τώρα ἔχομεν εἶπει, πῶς ἦτο δυνατόν νὰ μὴ γνωρίζῃ, τί εἶναι καλὸν καὶ τί πονηρὸν; Ἐάν δεχθῶμεν αὐτὸ (πράγμα τὸ ὁποῖον εἶπε νὰ μὴ γίνῃ ποτέ), πάλιν εἰς τὸν δημιουργὸν θὰ ἀποδοθῇ ἡ αἰτία τῆς βλασφημίας. Διότι, πῶς θὰ τοῦ εἶδε μίαν ἐντολήν, ἐάν ἀγνοοῦσεν ὁ ἄνθρωπος, ὅτι ἡ παράθασις εἶναι κακὸν; ¹³¹ Ἀ Ἄλλὰ δὲν συμβαίνει αὐτό; Εἶπε νὰ μὴ συμβαίνῃ. Ἀντιθέτως, ἐγνωρίζε μετὰ ἀκριβείαν. Διὰ τοῦτο κατεσκεύασεν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τὸν ἄνθρωπον αὐτεξούσιον.⁵⁶ Ἐάν δὲν ἦτο αὐτεξούσιος, ὅτε ἔπρεπε νὰ τιμωρηθῇ, δταν παρέβῃ τὴν ἐντολήν, ὅτε νὰ θεωρηθῇ ἄξιος τιμῆς, ἐάν θὰ ἐφύλασεν αὐτήν. Τὸ ὅτι ἔγινε θνητὸς μετὰ τὴν παράθασιν, εἶναι φανερὸν καὶ ἀπὸ τὴν ἴδιαν τὴν ἐντολήν καὶ ἀπὸ ὅσα συνέβησαν μετὰ ταῦτα. Ἄκουσε τὴν ἴδιαν τὴν γυναῖκα, δταν ὁμιλῇ πρὸς τὸν ὄφιν: Μόνον διὰ τὸν καρπὸν τοῦ δένδρου τοῦ εὐρισκόμενου εἰς τὸ μέσον τοῦ κήπου εἶπεν ὁ Θεός, «νὰ μὴ φάγητε ἐπὶ αὐτόν, διὰ νὰ μὴ ἀποθάνητε». Ὡστε πρὸ τῆς δρώσεως ἦσαν ἀθάνατοι; δὲν θὰ εἶδικο δὲ εἰς αὐτοὺς ὡς τιμωρία ὁ θάνατος μετὰ τὴν θρώσιν. Ἐ ἐάν δὲν ἦσαν ἀθάνατοι.

Ποῖος λοιπὸν θὰ ἠδύνατο νὰ ἀνεχθῇ αὐτοὺς ποῦ θέλουσιν νὰ λέγουσιν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἀπέκτησε τὴν γνώσιν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ πονηροῦ μετὰ τὴν θρώσιν ἀπὸ τοῦ δένδρου, ἐφ' ὅσον καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν θρώσιν ἦτο προικισμένος μετὰ πολλὴν σοφίαν καὶ μετὰ προφητικῶν⁵⁷ χάρισμα; Καὶ πῶς δύναται νὰ εἶναι λογικόν, αἱ κατὰ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὰ πρόβατα καὶ ὀλοκλήρος ἡ φύσις τῶν ἀλόγων ζῶων νὰ γνωρίζουν ποῖα χόρτα εἶναι καλὰ πρὸς διατροφήν καὶ ποῖα ἐπιβλαβῆ, Ὡστε νὰ τρέχουν μὲν πρὸς τὰ πρῶτα μετὰ ὀρμήν, νὰ ἀπομακρύνωνται δὲ ἀπὸ τὰ ἄλλα μετὰ μεγάλην προσοχήν, τὸ δὲ λογικὸν ζῶον, ὁ ἄνθρωπος, νὰ μὴ γνωρίζῃ τί εἶναι καλὸν καὶ τί πονηρὸν; Ἐ καὶ ὁμοίως, θὰ εἶπῃ κάποιος, ἡ Γραφή ὠνόμασεν αὐτὸ δένδρον γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ.

55. Γέν. 1, 28.

56. Ἐ τὸ μὲν κατ' εἰκόνα τὸ νοερὸν θελοῦ καὶ αὐτεξούσιον, τὸ δὲ κατ' ἐμοίωσιν τὴν τῆς ἀρετῆς κατὰ τὸ δυνατόν ἐμοίωσιν. (Ἰωάν. Λαμακαρινοῦ, Ἐκθ. Ὁρθ. πίστεως, II, 39).

Ναί, τὸ γνωρίζω καὶ ἐγὼ· ἀλλὰ ἐὰν βελήσῃς νὰ μάθῃς τὰς ἰδιορρυθμίας τῆς Ἁγίας Γραφῆς, θὰ ἀντιληφθῆς διὰ ποῖον λόγον ἔδωκεν αὐτὴν τὴν ὀνομασίαν εἰς τὸ δένδρον. Δὲν ὀνομάσθη ἔτσι, ἐπειδὴ αὐτὸ παρέχειν εἰς τὸν ἀνθρώπον τὴν γνώσιν, ἀλλ' ἐπειδὴ γύρω ἀπὸ αὐτὸ ἐπραγματοποιήθη ἡ παράβασις τῆς ἐντολῆς, καὶ ἀπὸ τὴν παράβασις προήλθεν ἡ γνώσις τῆς ἁμαρτίας καὶ ἡ ἐντροπή, διὰ τοῦτο ὀνομάσθη δένδρον τῆς γνώσεως. Εἶναι σύνθησις εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφήν νὰ δίδῃ ὀνόματα εἰς τοὺς τόπους, ἀπὸ τὰ γεγονότα ποὺ συμβαίνειν εἰς αὐτούς. Ὡς διὰ τοῦτο λοιπὸν ἡ Ἁγία Γραφή ὀνόμασε καὶ τὸ δένδρον αὐτὸ, δένδρον τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, ἐπειδὴ μὲ αὐτὸ ἦτο συνδεσμένη ἡ παράβασις καὶ ἡ φύλαξις τῆς ἐντολῆς. Ὁ φιλόσοφος⁶⁷ Κύριος ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς δημιουργίας ἐπέθυμι νὰ καταστήσῃ σαφῆ τὴν κυριαρχίαν Του εἰς τὸν ἀνθρώπον, διὰ τῆς μικρᾶς αὐτῆς ἐντολῆς, νὰ παιδαγωγῆσθαι δὲ καὶ νὰ διδάξῃ αὐτόν, ὅτι ἔχει δημιουργὸν ἐκείνον ποὺ ἐδημιούργησεν ὅλα τὰ ὀρατὰ πράγματα καὶ ὁ ὁποῖος ἐπλασε καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον. Ὅπως ἕνας φιλότιμος οἰκοδεσπότης ἔχει παραχωρήσει εἰς κάποιον μεγαλοπρεπῆ κατοικίαν νὰ τὴν ἀπολαύσῃ, ἔκ καὶ δὲν ἐπιθυμῆ νὰ λαμβάνῃ τὴν τιμὴν ποὺ ἀξίζει, ἀλλὰ εἶναι ἐλάχιστον μόνον μέρος αὐτῆς, ὥστε καὶ νὰ φυλάττῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ τὴν ἀπόλυτον κυριότητα, καὶ ἐκείνος νὰ γωρίζῃ καλῶς, ὅτι δὲν εἶναι ἐξουσιαστής αὐτοῦ ποὺ κατέχει, ἀλλὰ χρησιμοποιεῖ καὶ ἀπολαμβάνει αὐτὸ κατὰ χάριν καὶ φιλοφροσύνην, ἔτσι καὶ ὁ Κύριός μας ἐνεπισημειώθη εἰς τὸν ἀνθρώπον ὅλα τὰ ὀρατὰ δημιουργήματα· τοῦ ἐπέτρεψε νὰ ζῆ μέσα εἰς τὸν παράδεισον καὶ νὰ ἀπολαμβάνῃ ὅλων τῶν ἀγαθῶν αὐτοῦ· ὁμῶς, διὰ νὰ μὴ νομίσῃ, ὅτι αὐτομάτως ἐδημιουργήθησαν ὅσα εἶδεν, ἀφοῦ παρασυστῆσθαι οἰαί - οἰαί ἡ διάνοιά του, καὶ διὰ νὰ μὴ ὑψηλοφρονήσῃ, τοῦ δίδει διαταγὴν νὰ ἀπέχῃ ἀπὸ ἑνα μόνον δένδρον.¹³² Ἄ ὦρισε δὲ αὐστηρὰν τιμωρίαν, ἐὰν ἤθελε παραδίδοι τὴν ἐντολήν· τοῦτο ἔπραξεν ὁ Θεός, διὰ νὰ γνωρίζῃ ὁ ἀνθρώπος, ὅτι εὐρίσκειται κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Κυρίου καὶ ὅτι συμμετέχει ὅλων τῶν ἄλλων δημιουργημάτων, χάρις εἰς τὴν φιλοτιμίαν τοῦ Κυρίου. Ἐπειδὴ ὁμῶς ὁ Ἀδάμ ὑπέπεσε εἰς αὐτὸ τὸ σφάλμα μαζί με τὴν γυναῖκα του, ἐξ αἰτίας τῆς παραβά-

67. «Ἄβη δὲ τοῦ Θεοῦ φιλοφροσύνη ἐστίν, ὅτι ὅν ἔστι ποιητὴς τούτων καὶ πατὴρ κατὰ χάριν ὑπερὸν γίνεταί.» (Μ. Ἄβν., «Κατὰ ἀρετῶν», λόγ. II, 69).

σεως τῆς ἐντολῆς, ποὺ ἔδοθη, καὶ τῆς θρώσεως ἐκ τοῦ δένδρου, ἀφοῦ ἔδειξε μεγάλην ἀπροσεξίαν, διὰ τοῦτο ὀνόμασεν αὐτὸ δένδρον τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ. Ὅχι διότι ὁ Ἀδάμ δὲν ἐγνώριζε τὸ καλὸν καὶ τὸ κακὸν πρὶν ἀπὸ τὴν παράβασις. Τόσον καλὰ ἐγνώριζεν αὐτὸ, ὥστε ἡ γυναῖκα εἶπε, κατὰ τὴν συζήτησίν της μετὰ τὸν ἄνθρωπον· Εἶπεν ὁ Θεός νὰ μὴ φάγητε ἀπὸ αὐτοῦ, διὰ νὰ μὴ ἀποθάνητε. Ὅστε ἐγνώριζεν ὅτι θὰ τιμωρηθῶν με θάνατον, ἐὰν θὰ παραβῶν τὴν ἐντολήν. Ὡς Ἐπειδὴ ὁμῶς ἐγυμνώθησαν ἀπὸ τὴν θεϊκὴν δόξαν καὶ ἔλαβον γνώσιν τῆς σωματικῆς τῶν γυμνώσεως μετὰ τὴν θρώσιν ἐξ αὐτοῦ, διὰ τοῦτο ὀνόμασεν αὐτὸ δένδρον τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ καὶ ἐπειδὴ, δυνάμεθα νὰ εἰπῶμεν, γύρω ἀπὸ αὐτὸ ἐπραγματοποιεῖτο ἡ ἄσκησις τῆς ὑπακοῆς καὶ τῆς παρακοῆς.

Ἐμάθατε διὰ ποῖον λόγον εἶπεν ἡ Γραφή, ὅτι διηνοίγησαν οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ τῶν δύο καὶ ἀντελήφθησαν ὅτι ἦσαν γυμνοί; Ἀντελήφθητε διατί ὀνομάζεται τὸ δένδρον, δένδρον γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ; Κατανόησατε, πόσον ἐγάμισαν ἀπὸ ἐντροπὴν μετὰ τὴν θρώσιν ἐξ αὐτοῦ καὶ ἀφοῦ παρεβίασαν τὴν ἐντολήν τοῦ δεσπότη· συνέγραψαν φύλλα σικκῆς καὶ ἔκακον εἰς ἑαυτοὺς περιζώματα. Ἐ Πρόσεχε ἀπὸ ποῖου δόξαν, εἰς ποῖον ταπεινώσιν περιέπεσαν. Ἐκείνοι ποὺ ἐξοῦσαν ὡς ἄγγελοι ἐπὶ τῆς γῆς, πρὸ τῆς παραβάσεως, τώρα προσπαθοῦν νὰ σκεπάζουν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν μετὰ τὰ φύλλα τῶν δένδρων. Τόσον μέγα κακὸν εἶναι ἡ ἁμαρτία! Δὲν μᾶς ἀπομακρύνει μόνον ἀπὸ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ μᾶς ὀδηγεῖ καὶ εἰς μεγάλην ἐντροπὴν καὶ ταπεινώσιν· μᾶς ἀφαιρεῖ τὴν παρηγορίαν, ἀφοῦ μᾶς στερήσῃ τὰ ὑπάρχοντα ἀγαθά.

Ἀλλὰ, διὰ νὰ μὴ κάμνωμεν τὸν λόγον πέρα ὡς πέρα δυσάρεστον, ὁμιλοῦντες διὰ τὴν ἁμαρτίαν, ἡ ὅποια ἐκυρίευσεν τὸν ἀνθρώπον διὰ μέσου τῆς θρώσεως ἐκ τοῦ δένδρου καὶ τῆς παρακοῆς, ἔλα, ἂν σοῦ φαίνεται καλόν, νὰ μεταφέρωμεν τὸν λόγον ἀπὸ τὸ δένδρον τοῦτο εἰς ἄλλο, ἀπὸ τὸ δένδρον τῆς γνώσεως, εἰς τὸ ξύλον τοῦ σταυροῦ! Ὡς Ἄς ἴδωμεν, ποῖα κακά ἐπεσώρευσε τὸ ἕνα καὶ ποῖα ἀγαθά προήλθον ἀπὸ τὸ ἄλλο. Διὰ νὰ ἀκριβολογήσωμεν δὲ περισσότερο, δὲν προήλθον τὰ κακά ἀπὸ τὸ δένδρον, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν κωθρὰν βέλῃσιν τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴν περιφρόνησιν ποὺ ἔδειξαν πρὸς τὴν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ. Ἐκεί-

68. Ρωμ. ε', 12. στ' 23. Ἰωάν. η', 44. Α' Κορ. τε'. 21-22.

να τὸ δένδρον ἔφερε τὸν θάνατον, διότι μετὰ τὴν παράδασιν εἰσῆλθεν ὁ θάνατος εἰς τὴν ζωὴν· Τοῦτο ὁμῶς ἐχάρισε τὴν θάνασιν.⁵⁹ Ἐκεῖνο μᾶς ἐδύλαξεν ἀπὸ τὸν παράδαισον, τοῦτο μᾶς ἀνάβασεν εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Ἐκεῖνο ἔκαμε τὸν Ἀδὰμ ὑπεύθυνον διὰ τὸσον μεγάλην τιμωρίαν, ἐξ αἰτίας μίᾳς μόνον παραβάσεως, τοῦτο ὁμῶς μᾶς ἐδώρησε τὴν παρησίαν πρὸς τὸν Κύριον, ἀφοῦ ἐξηράνισεν ἀμέτρητα φορτία ἁμαρτημάτων. Ἐ· Ἀντελήφθητε τὴν διαφορὰν μετὰ τοῦ δένδρου τῆς γνώσεως καὶ τοῦ σταυροῦ; Ἐμύθησε τὴν κακουρίαν τοῦ διαδόλου, τὴν ἀδιαφορίαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν φιλοanthρωπίαν τοῦ Θεοῦ; Παρακαλῶ λοιπὸν τὴν ἀγάπην σας, νὰ ὀπλιώσωμεν καλῶς τοὺς ἑαυτοὺς μας μὲ τὸ ἔπιπλον τοῦ ζωοποιοῦ αὐτοῦ ξύλου καὶ μὲ τὴν δύναμιν αὐτοῦ νὰ νεκρώσωμεν τὰ πάθη, ποὺ φέρουσι τὴν ψυχὴν μας⁶⁰ τὸ ἴδιο περίπτου λέγει καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος: Ὅσοι ἀνίσκουν εἰς τὸν Χριστόν, ἐνεκρῶσαν τὸν σαρκικὸν ἄνθρωπον μὲ τὰ πάθη καὶ τὰς ἐπιθυμίας του.⁶¹ Ἄ Τὸ νόημα τῶν λόγων αὐτοῦ εἶναι τὸ ἑξῆς: Ὅσοι ἀφιέρωσαν ἐξ ὀλοκλήρου τοὺς ἑαυτοὺς των εἰς τὸν Χριστόν, ἐνεκρῶσαν καὶ κακὴν ἐπιθυμίαν, ποὺ ἐγεννᾶτο εἰς τὴν σάρκα, διὰ νὰ καταστρέψῃ ὅλας τὰς ἐνεργείας τῆς ψυχῆς. Λοιπὸν καὶ ἡμεῖς, ἀκολουθοῦντες τὸ παράδειγμα αὐτῶν, ἄς νεκρώσωμεν τὰ μέλη τοῦ σώματός μας ἄς καταστήσωμεν αὐτὰ ἀδρανῆ πρὸς τὴν τυραννίαν τῆς διαβολικῆς ἐνεργείας, ποὺ ἐπαναστατεῖ ἐναντίον μας, ὥστε καὶ νὰ διαπλευρώσωμεν μὲ ἀσφάλειαν τὸ τρικυμιώδες καὶ ἐπικινδύνου πέλαιος τῆς παρουσίας ζωῆς, καὶ νὰ κριθώμεν ὀξιοὶ νὰ ἀπολαύσωμεν τῶν αγαθῶν, ποὺ ὑπεσχέθη ὁ Θεὸς ὁ αὐτοὺς ποὺ τὸν ἀγαποῦν, ἀφοῦ φθάσωμεν εἰς τοὺς γαληνίους λιμένας τῆς φιλοanthρωπίας τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο θὰ καταρθώσωμεν μὲ τὴν δύναμιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ Κυρίου μας. Εἰς Αὐτόν, μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, Ἐ ἀνίκει ἡ δόξα καὶ τὰ πάντα καὶ εἰς ὅλου τὸ πέρασμα τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

59. Ἄρα δὲ ὁ λόγος εἰς αὐτὸν ἐδέξατο τὸ κρῖμα καὶ τὸ σῶματι παθόν ἕκαστὸν πάντων αὐτηρίαν τοῖς πᾶσι ἐχαρίσατο. (Μ. Ἄθαν. «Κατὰ Ἀρεσκ.» I, 50).

60. Ματθ. 17: 24. Μάρκ. 9: 34. Λουκ. 9: 23. Γαλ. 5: 20.

61. Γαλ. 5: 24.

ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΚΑΤΗ ΕΒΔΟΜΗ

ΚΑΙ ΗΚΟΥΣΑΝ ΤΗΝ ΦΩΚΗΝ ΤΟΙΣ ΚΙΡΙΟΙΣ ΤΟΙΣ ΘΕΟΙΣ ΠΟΙΩΣ ΕΠΕΡΗΛΑΤΟΥΣΕΝ ΗΙΣ ΤΟΝ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΔΕΙΔΑΙΝΟΝ.¹

Νομίζω, ὅτι εἶπομεν ἀρκετὰ καὶ κατὰ τὴν δύναμιν μας διὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ δένδρου, εἰς τὴν προηγουμένην μας ὁμιλίαν· ἐδίδαξαμεν τὴν ἀγάπην σας κατὰ δύναμιν, διὰ ποῖον λόγον ὠνόμασε αὐτὸ ἡ Ἁγία Γραφή δένδρον γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ. Ἐπιθυμῶ σήμερον νὰ ἀσχοληθῶ μὲ τὰ ἀκόλουθα, διὰ νὰ μάθετε τὴν ἀνεπίπτουσαν φιλοanthρωπίαν τοῦ Θεοῦ καὶ πῶσον συγκατάδασιν ἔδειξε, φροντίζων διὰ τὸ γένος τὸ ἰδικόν μας.² Ὁ Θεὸς ἔπραξε τὰ πάντα καὶ ἐφρόντισε μὲ ἐπιμέλειαν, ὥστε τὸ λογικὸν αὐτὸ ζῶον, ποὺ ἐδημιουργήθη ἀπὸ αὐτόν, νὰ ἀπολαμβάνῃ πάσης τιμῆς· ἡ ζωὴ του νὰ μὴ εἶναι εἰς τίποτε κατώτερη τῆς ζωῆς τῶν ἀγγέλων, ἀλλὰ νὰ ἔχη τὴν ἀπάθειαν τῶν ἀγγέλων,³ ἔστω καὶ ἂν φέρῃ ὀλκὸν σώμα.

Ὁ Θεὸς ἔδεν ἔπαυσε νὰ ἀγαπᾷ τὸν ἄνθρωπον, ὅτε δταν εἶδε καὶ τοὺς δύο νὰ παραβαίνουσαν τὴν ἐντολήν Του ἀπὸ ἀδιαφορίαν,⁴ ἔστω καὶ ἂν ἐκ τῶν προτέρων παρημποδισεν αὐτοὺς, διὰ τῆς ἀπειλῆς, ἔστω καὶ ἂν προσπάθησεν νὰ τοὺς ἀσφαλίσῃ εἰς τὴν ἀρετήν· Ἐ ἀπὸ ἀγάπην κινῶμενος πράττει, ὅ,τι θὰ ἐπραττεν ἕνας φιλόστοργος πατὴρ,⁵ θλίπτων τὸ παιδί του νὰ κάμνῃ ἔργα ἀνάξια τῆς εὐγενεοῦς καταγωγῆς⁶ του καὶ νὰ περιπίπτῃ ἀπὸ τὴν ὀψιτήν

1. Γεν. 3: 8.

2. Γνώρισμα τῆς ρητορικῆς τέχνης τοῦ Ι. Χρυσοστόμου εἶναι νὰ προσδιορίσῃ ἐξ ἀρχῆς τὸ θέμα τῆς ὁμιλίας σου.

3. Ἡ φύσις τῶν ἀγγέλων, κατὰ τὸν Ἀκρακηνόν, ὅς κτιστὴ ἦτο «τραπικὴ, ἔχουσα ἔξουσιαν, καὶ μένειν, καὶ προκρίσται ἐν τῇ ἀγαθῇ, καὶ ἐπι τὸ κακὸν κρείσσεται». Οἱ ἄγγελοι δημιουργήθητε «δουκίνοι πρὸς τὸ κακὸν καὶ οὐκ ἀκίνητοι, ἀπέθρονον καὶ εἶναι νὸν πρὸς τὸ κακὸν κίνητοι, οὐ κρίσι, ἀλλὰ χάριτι, καὶ τῇ τῶν μόνον ἀγαθῶν προσεδρεία». («Ἐκδοκ. ὁμοκ. νιστ. II, 5»).

4. Ρωμ. 8: 7.

5. Εἰς τὸν νόον τοῦ ὁμιλητοῦ προσβλέπεται εἰς ἄλλον τὸ μεγαλεῖον τῆς ἡ παραβολῆ τοῦ Ἀσάου (Λουκ. 15: 11-32).

6. Ἐγγενὴς καταγωγὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὅ,τι ἐπιλέσθῃ ἐκὰτ' αἰκὴν Θεοῦ, «καλὰς λίαν» καὶ τὸ ὅτι καταγίνεται ἀπὸ τὸν Θεόν.

τιμήν εις τὴν ἐσχάτην ταπεινώσιν. Τότε, φλογιζόμενος εἰς τὰ πατρικά του σπλάγχνα ἀπὸ ἀγάπης, δὲν ἀνέχεται νὰ τὸν παρατηρῇ εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν. Ἐπιδεικνύει πάλιν τὰ ἐξ αὐτοῦ ἀπορρέοντα ἀγαθὰ καὶ ἐπιθυμῇ ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ ἀπὸ ἐκείνης τῆς ταπεινώσεως καὶ νὰ τὸν ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν πρώτην τιμὴν. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ὁ πανάγαθος Θεὸς ἔσπευσεν ἀμέσως κοντὰ του, ἀφοῦ ἔλυθη τὸν ἄνθρωπον τῆς πλάνης. Ἐ τῆς ὑποίας τὸ θάρος ὑπέμεινε, παρασυρθεὶς μετὰ τὴν γυναῖκα του καὶ ἀφοῦ ἐδέχθη τὴν συμβουλὴν τοῦ διαβόλου, διὰ μέσου τοῦ θραυγῆ, ὅπως τρέχει ὁ ἰατρός πρὸς ἀσθενῆ κατὰ καιρὸν καὶ καταβεβλημένον, ποῦ ἔχει μεγάλην ἀνάγκη τῆς θεραπείας καὶ τῆς ἰατρικῆς βοήθειας. Διὰ νὰ μάθετε ὁμοίως τὴν ἀνεπίπτων συγκυρίαν τοῦ Θεοῦ,⁷ ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ λόγια τῆς Γραφῆς, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπαναλάβωμεν, αὐτὰ ποῦ ἀνεγνώσθησαν. Λέγει ἡ Γραφή: "Ὅταν ὁμοίως ἤκουσαν τὸν θόρυβον Κυρίου τοῦ Θεοῦ περιπατοῦντος εἰς τὸν κήπον κατὰ τὸ δειλινόν,⁸ ἡ ἄνθρωπος καὶ ἡ σύζυγός του ἐκρύβησαν ἀπὸ τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου μεταξὺ τῶν δένδρων τοῦ κήπου.

Ἄγαπητοί, δὲν πρέπει νὰ παρατρέξωμεν ἐπιφρονειακῶς, αὐτὰ ποῦ λέγει ἡ Γραφή, οὔτε νὰ προσκολληθῶμεν εἰς τὰς λέξεις.⁹ Εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐνοήσωμεν, ὅτι αἱ ἀνθρωπομορφικαὶ ἐκφράσεις ὑπάρχουν, ἕνεκα τῆς ἰδικῆς μας ἀτελείας καὶ ὅτι ὅλα γίνονται θεοπρεπῶς, πρὸς χάριν τῆς σωτηρίας μας.¹⁰ Διότι, λέγει μοι, πῶς δὲν θὰ φθάσωμεν εἰς πολλὰ παράδοξα, ἐάν περιορισθῶμεν εἰς τὴν μορφήν τῶν λέξεων καὶ δὲν ἐρμηνεύσωμεν τὰ λεγόμενα κατὰ τρόπον θεοπρεπῆ; Τοῦτο θὰ παρατηρήσωμεν ἀπὸ αὐτὸν τὸν πρόλογον τοῦ ἀναγκώματος. Ἐ λέγει: "Ὅταν ὁμοίως ἤκουσαν τὴν φωνὴν Κυρίου τοῦ Θεοῦ περιπατοῦντος εἰς τὸν κήπον κατὰ τὸ δειλινόν, ἐκρύβησαν. Τί λέγεις; Περιπατεῖ ὁ Θεός; θὰ ἀποδώσωμεν εἰς αὐτὸν πόδας; καὶ δὲν θὰ ἐνοήσωμεν ἐξ αὐτοῦ τίποτε τὸ ὑψηλόν; Δὲν περιπατεῖ ὁ Θεός."¹¹ Ἄς μὴ συμῆθῃ ποτὲ νὰ δεχθῶμε κατὰ παρόμοιον.

7. Ματθ. ια', 29. Φιλ. β', 8.

8. Ἔπεται τὸ πρόβλημα περὶ τοῦ τρόπου τῆς μελέτης καὶ κατανοήσεως τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

9. Τελικὸς σκοπὸς τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς θεολογίας τῶν Πατέρων εἶναι ἡ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων.

10. Ἄλλαξοῦ ἐρωτᾷ ὁ Χρυσόστομος: «Πόθεν ἐνόησαν ἡ ἄδამ, ὅτι ὁ Θεὸς περιπατεῖ; Τοιοῦτον τὸν ἀμαρτημάτων τὸ ἔθος ἐστὶ. Οἱ ἀμαρτανῶνες πάντα ἐπισπεύουσιν, τὰς οικίας τρέφουσιν, πάντα φέρον ἐδαφίαις καὶ ἐκκαταί φη' αὐτοὺς ἐκδίδειν νομίζουσιν...»

Διότι, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ περιπατῇ, ἐκεῖνος ποῦ εἶναι πανταχοῦ παρών καὶ ὁ ὅποιος γεμίζει τὸ σύμπαν; Ἐκεῖνος ποῦ ἔχει θρόνον τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ὑποπόδιον, αὐτὸς περιλαμβάνεται μέσα εἰς τὰ παράδεισον; Ποῖος λογικὸς¹¹ ἄνθρωπος δύναται νὰ ἰσχυρισθῇ αὐτὰ; Τί σημαίνει λοιπὸν τὸ: ἤκουσαν τὸν θόρυβον τοῦ Κυρίου τοῦ Θεοῦ περιπατοῦντος εἰς τὸν κήπον κατὰ τὸ δειλινόν; Ἠθέλησε νὰ τοὺς δώσῃ μίαν τοιαύτην αἰσθησίν, ὥστε νὰ τοὺς δάλλῃ εἰς ἀγωνίαν. Τοῦτο καὶ ἐγένετο. Τόσον ἀνεπτυγμένην εἶχον τὴν αἰσθησίν αὐτήν, ὥστε νὰ προσπαθοῦν νὰ κρυφθοῦν, ὅταν ὁ Θεὸς ἐνεφανίσθη πλησίον. Ὁ Τοῦτο διότι εἰσῆλθεν εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἡμαρτιῶν καὶ ἡ παράβασις καὶ περιελοῦσθησαν μετὰ τὴν ἐντροπήν.¹² Ἡ συνειδήσις, ποῦ εἶναι ἀπροσώπολητος δικαστὴς, ὅταν ἐπινοεῖται ἐναντίον τῶν, ἐφώνησε δυνατὰ μετὰ καθαρὰν φωνὴν καὶ κατηγοροῦσεν αὐτοὺς καὶ τοὺς ἔδειχεν καὶ ὑπεγράμμειεν εἰς αὐτοὺς τὸ μέγεθος τῶν ἀμαρτημάτων, ὡσάν νὰ ἦσαν ἐνώπιόν τῶν.¹³ Διὰ τοῦτο ὁ φιλόανθρωπος Κύριος, ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὅταν ἐδημιουργοῦσε τὸν ἄνθρωπον, ἐτοποθέτησεν ἐντὸς αὐτοῦ τὴν συνειδήσιν, ὡς διαρκῆ κατήγορον, ποῦ νὰ μὴ δύναται νὰ σφάλῃ οὔτε νὰ παρασυρῇ εἰς ἀπάτην ποτέ.

Ἐκεῖνος ποῦ ἐδούλευσεν εἰς τὴν ἁμαρτίαν καὶ ἐπετέλεσε τὴν παράλογον προῆξιν, δὲν δύναται νὰ διαφύγῃ τῆς προσοχῆς ἐκείνου τοῦ κατήγορου, ἔστω καὶ ἂν καταρῶσῃ νὰ διαφύγῃ τῆς προσοχῆς ὅλων τῶν ἀνθρώπων. Ὁ περιφέρεται, ἔχων αὐτὸν διαρκῶς μέσα του νὰ τὸν ἐνοχλήῃ, νὰ τὸν σπαράσῃ, νὰ τὸν μαστίζῃ, οὐδέποτε νὰ ησυχάζῃ, ἀλλὰ νὰ τοῦ ἐπιτίθεται καὶ εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ εἰς τὴν αγοράν, καὶ εἰς τὰς συγκεντρώσεις, καὶ κατὰ τὴν ὄραν τοῦ φαγητοῦ, καὶ ὅταν κοιμάται, καὶ ὅταν σηκώνεται, νὰ ζητῇ τὴν τιμωρίαν τῶν σφαλμάτων καὶ νὰ βῆτῃ ὅπ' ὄψιν του καὶ τὸν παραλογισμὸν τῶν σφαλμάτων καὶ τὴν τιμωρίαν, ποῦ θὰ ἀκολουθῆσῃ δι' αὐτὸν. Ἐάν ἄριστος ἰατρός δὲν σταματῇ νὰ βῆτῃ ἐπὶ τῶν τραυμάτων τὰ φάρμακά του, κί' ἂν θὰ ἴδῃ νὰ τὸν ἀποδιώχῃ, οὔτε τότε ἀπομακρύνεται, ἀλλὰ τὸν φροντίζει συνεχῶς.¹⁴

11. Ἰπνοῖσι τὴν σκεπτικὴν τοῦ λογικοῦ τοῦ ἀνόητου Ἄδამ. Ἡ παράδοξις τῆς ἁμαρτίας διεγείρει τὴν συνειδήσιν καὶ σκοτίζει τὴν διάνοιαν, ὥστε νὰ μὴ ἐνεργῇ ὡς λογικὸς ἄνθρωπος καὶ ὡς σοφὸν δημιουργημά.

12. Πρῶτη συνέπεια τῆς ἁμαρτίας ἡ ἐντροπή καὶ μετ' αὐτὴν ἡ φόβος.

13. Ψαλμ. ν', 8.

14. Εἰς τὸν δ' λόγον τοῦ εἰς τὸν κλάστον καὶ τὸν Δάφρον ὁ Χρυσόστομος λέγει καὶ τὰ ἑξῆς περὶ τῆς συνειδήσεως: «...Ὅσα ὅστιν οὐδεὶς

Ε Αυτό είναι τό έργον τής συνειδήσεως· νά υπενθυμί-
 ζη συνεχώς τά σφάλματα και νά μή επιτρέπη ποτέ εἰς τόν
 ἄνθρωπον νά λησμονήσῃ αὐτά πού ἔχει πράξει· νά θέτῃ
 δέ αὐτά ἐνώπιόν μας, ὥστε, ὅσῳ και μέ τόν τρόπον αὐτόν,
 νά μᾶς κάμῃ πιά δύσκολον νά περιπέσωμεν εἰς τά ἴδια
 σφάλματα. Ἄν και ἔχωμεν τήν συνεργασίαν και τήν βοή-
 θειαν τής συνειδήσεως ἀπό τής πλευρᾶς αὐτῆς, και τόν
 τρομερόν αὐτόν κατήγορον νά ἐπιτίθεται μέ μεγαλυτέραν
 σκληρότητα ἀπό ὁποιοδήποτε δῆμιον, νά μαστιγῶνῃ τήν
 συναίσθησίν μας και νά ξεσχίῃ τήν καρδίαν μας, ὅμως οὐ-
 τε ἔτσι ὑπερνικῶμεν τήν ἀδιαφορίαν μας οἱ περισσότεροί.
 135 Α Ἐάν δέν εἴχομεν αὐτήν τήν βοήθειαν, ταχέως θά εἴ-
 χομεν ἐξωκεῖλει πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν. Διά τοῦτο, λοι-
 πόν, και ὁ πρωτόπλαστος κρύπτεται ἀμέσως, ὅταν ἔλαθε
 μίαν ἀσθηαίαν τοιαύτην και ὅταν ἠνώησε τήν παρουσίαν
 τοῦ Δεσπότη. Διά ποῖον λόγον κρύπτεται; Λέγε μου. Ἐ-
 πειδή ἔβλεπε τήν συνείδησιν, τόν τρομερόν αὐτόν κατήγο-
 ρον νά παρίσταται και νά ἐλέγχῃ αὐτόν. Δέν εἶχε κανένα
 ἄλλον μάρτυρα τῶν σφαλμάτων του νά τόν ἐλέγχῃ, παρά
 μόνον ἐκεῖνον πού ἀνεκάλυπτε μέσα του. Ἡ κατηγορία
 τής συνειδήσεως μαζί μέ τήν ἀφαίρεσιν τῆς θείας δόξης,
 πού περιέβαλλεν αὐτούς προηγουμένως ὡς λαμπρόν ἔνδυ-
 μα, ἐδίδασκεν αὐτούς τό μέγεθος τῆς ἁμαρτίας πού ἔπρα-
 ζον, διά τῆς γυμνότητος. Β Ἐπεχειροῦν λοιπόν νά κρυ-
 φθοῦν, ἐπειδή περιεβλήθησαν μέ ἔντροπὴν μετά τήν φο-
 δερὰν ἐκείνην ἁμαρτίαν. Διότι, λέγει ἡ Γραφή, ὅταν ἤκου-
 σαν τόν θόρυβον Κυρίου τοῦ Θεοῦ περιπατοῦντος εἰς τόν
 κήπον κατά τό δειλινόν, ὁ ἄνθρω και ἡ σύζυγός του ἐκρύ-
 θησαν ἀπό τήν παρουσίαν Κυρίου τοῦ Θεοῦ μεταξύ τῶν
 δένδρων τοῦ κήπου.

Δέν ὑπάρχει τίποτε χειρότερον ἀπό τήν ἁμαρτίαν, ἀ-
 γαπητέ. Ὅταν αὐτή κατορθώσῃ νά εἰσέλθῃ εἰς τήν ζωὴν
 μας, ὄχι μόνον μᾶς γεμίσει ἀπό ἔντροπὴν, ἀλλά κάμνει και
 ἀνοήτους αὐτούς πού ἦσαν προηγουμένως συνετοί και πλη-
 ρεῖς μεγάλης σοφίας. Προσπάθησε νά ἀντιληφθῆς μέ πόσῃ
 ἀνοησίαν συμπεριφέρεται εἰς τό ἔξῃς αὐτός πού εἶχε τό-

δικαστῆς οὗτος ἄγρικός ἐν ἀνθρώποις, οἶον τὸ ἡμέτερον συνειδός. Οἱ μὲν γὰρ ἐπὶ τῆς δικαστικῆς καὶ ἐπὶ τῆς χρηστικῆς διαφερόντες καὶ κολακίαις χαυ-
 νοῦνται καὶ διὰ φόβου καθυποκρίνονται· καὶ πολλὰ ἔτερα ἔστι τὰ ληραίνου-
 μενα τὴν εὐθὴν ἐκείνην φῆρον· τὸ δὲ τὸ συνειδός δικαστῆρον οὐδὲν οὐδὲν
 τοῦτον εἶκεν οἶδεν· ἀλλὰ κἄν χρῆματα θῆς, κἄν κολακείας, κἄν ἐπι-
 λήφης, κἄν ἕτερον ὅτιον ἐργάσῃ, οὐκ αὖν ἐξοίσει τὴν φῆρον κατὰ τῶν
 ἁμαρτημάτων λογισμῶν.

σπιν σοφίαν, πρὶν ἁμαρτήσῃ. C αὐτός πού μᾶς ἐπέδειξεν
 ἔπάνω στὰ πράγματα τήν σοφίαν, πού τοῦ ἐδόθη, και ὁ
 ὁποῖος προεφήτευσε τόσον μεγάλα πράγματα. Ὅταν ἤ-
 κουσε τόν θόρυβον Κυρίου τοῦ Θεοῦ περιπατοῦντος εἰς
 τόν κήπον κατά τό δειλινόν, ὁ ἄνθρω και ἡ σύζυγός του
 ἐκρύθησαν ἀπό τήν παρουσίαν Κυρίου τοῦ Θεοῦ μεταξύ
 τῶν δένδρων τοῦ κήπου. Πῶς δέν θά ἦτο τοῦτο μεγάλη
 ἀνοησία; Νά ἐπιχειροῦν νά κρυφθοῦν ἀπό τόν Θεόν, πού
 εἶναι πανταχοῦ παρών·¹⁵ ἀπό τόν δημιουργόν, πού ἔφε-
 ρε τά πάντα εἰς τήν ὑπαρξιν ἀπό τήν ἀνωπαρξιν·¹⁶ ἀπό
 αὐτόν πού γνωρίζει καλῶς ὅλα τά ἀπόκρυφα·¹⁷ ἀπό αὐ-
 τόν πού ἔπλασε κάθε μίαν χωριστά τὰς καρδίας τῶν ἄν-
 θρώπων και συμπαραέεται μαζί τους εἰς ὅλα τά ἔργα
 τους·¹⁸ ὁ ἀπό αὐτόν πού ἐξετάζει ὀλοκλήρῳ τόν ἐσωτε-
 ρικόν κόσμον τοῦ ἀνθρώπου και πού γνωρίζει καλῶς και
 αὐτάς τὰς κινήσεις τῆς καρδίας μας; Μὴ ἀπορήσῃς ὅ-
 μως, ἀγαπητέ. Τέτοια εἶναι ἡ συνήθεια ἐκείνων πού ἁ-
 μαρτάνουν. Ἄν και δέν δύνανται νά κρυφθοῦν, ὅμως
 προσπαθοῦν νά κρυφθοῦν. Ὅτι δὲ ἔπραττον αὐτό, διότι
 δέν ἠδύναντο νά ὑποφέρουν τήν ἔντροπὴν, μέ τήν ὁποί-
 αν περιέβαλον τοὺς ἑαυτούς των, ὕστερα ἀπό τήν ἁμαρ-
 τίαν, ἀφοῦ ἐγύμνωσαν τοὺς ἑαυτούς των ἀπό τήν ἀφάρ-
 τῳν ἐκείνην δόξαν, τοῦτο νά ἐνοήσῃς και ἀπό τό πού
 κρύπτονται· εἰς τό μέσον τοῦ παραδείσου.

Ὅπως δὲ πράττουν οἱ ἐλεεινοὶ ἄνθρωποι και οἱ ἀ-
 γνώμονες δοῦλοι, πού προσπαθοῦν νά τρέχουν ἀπό ἐδῶ
 και ἀπό ἐκεῖ εἰς τὰς γωνίας τοῦ σπιτικοῦ, ὅταν ὁ φόβος
 διαταράσῃ τήν διάννοϊόν τους, Ε χωρὶς τὸν δύνανται νά
 κρυφθοῦν ἀπό τόν Κύριόν τους, κατά τὸν ἴδιον τρόπον
 και αὐτοί· Ἐπειδή δέν δύνανται νά εὑρουν κανένα κατα-
 φύγιον, τρέχουν ἐδῶ και ἐκεῖ μέσα εἰς τήν ἴδιαν οἰκίαν,
 δηλαδή εἰς τὸν παράδεισον.¹⁹ Δέν σημειώνεται δὲ χωρὶς
 λόγον ὁ καιρός. Ἦκουσαν, λέγει, τόν θόρυβον Κυρίου τοῦ
 Θεοῦ περιπατοῦντος εἰς τόν κήπον κατά τό δειλινόν.
 Πρόσεχε τήν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου. Δέν ἀνέβαλε τήν
 παρουσίαν του οὔτε ἐλάχιστα. Ἄλλὰ ἀμέσως εἶδε τήν

15. Ψαλμ. ρη', 7-10. Σοφ. Σολ. α', 7. Ἰερ. κγ', 24. Ἦσ. ἔσ',
 1. Ἄμ. θ', 2-5.

16. Γεν. α', 1. Ἦσ. κη', 18. Ψαλμ. λδ', 6.

17. Ἰηβ. λη', 2. Ψαλμ. ρη', 5. Σοφ. Σαρ. κγ', 19.

18. Ψαλμ. ζ', 10. λδ', 16. μγ', 22.

19. Τὸ στοιχείον τῆς ἀγωνίας εἶναι δηλαστὶν τῆς ὑπερβιατικῆς τοπο-
 θετήσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐναντὶ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς θαλάσσης συναίσθησεως τῆς
 ἁμαρτωλότητός του.

πτῶν καὶ τὸ μέγεθος τῆς πληγῆς. Ἔσπευσε πρὸς τὴν ἀσθενοῦσαν, διὰ νὰ μὴ γίνῃ ἀθεράπευτον τὸ τραῦμα, ἀφοῦ ἐξοπλωθῆ περισσότερον ἢ πληγῇ.²⁰ Ἀ διὰ τοῦτο οὐδέ-
δει νὰ προκαταλάβῃ καὶ ἀμέσως ἐμφανίζεται εἰς τὸν τό-
πον τῆς παραβάσεως. Οὐδὲ στιγμὴν ἔπαυσε νὰ φροντίσῃ
διὰ τὸν ἀνθρώπον, ἀδηγοῦμενος ἀπὸ τὴν ἀγάπην του
πρὸς αὐτόν. Τοῦτο, διότι τὴν κακίαν ἐδειξεν ὁ ἐχθρὸς
τῆς σωτηρίας μας, ποὺ πάντοτε συκοφαντεῖ τὰ ἱδικά μας
ἀγαθὰ, ὥστε ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς δημιουργίας νὰ ἐπεξε-
ργασθῆ τὸ ἐπιθετικὸν σχέδιόν του καὶ διὰ μέσου τῆς κα-
ταστρεπτικῆς συμβουλῆς, νὰ τοὺς κάμῃ νὰ χάσουν τὸν
θαυμασίον ἐκεῖνον τρόπον ζωῆς. Ὁ Πάνσοφος ὁμοῦ Θε-
ός, ὁ ὁποῖος κυδερνᾷ²¹ τὰ ἱδικά μας πράγματα μὲ τὸ μέ-
τρον τῆς ἰδικῆς Του σοφίας, ἰδὼν τὸ τετελεσμένον κα-
κούργημα τοῦ διαδόλου καὶ τὴν ἀδιαφορίαν τοῦ ἀνθρώ-
που, ἦ ἔνεκα τῆς ὁποίας περιέβαλε τὸν ἑαυτὸν του μὲ
τὴν ἐντροπήν, ἀφοῦ παρεούρθη μαζί μὲ τὴν γυναῖκα
του, ἐμφανίζεται. Ὡς πρὸς καὶ φιλιάνθρωπος δικαστής,²²
στῆναι δικαστήριον φοδερὸν καὶ τρομερὸν καὶ κάμνει μὲ
ἀκριβείαν τὴν ἐξέτασιν. Διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ διδάσκει
ἡμᾶς, νὰ μὴ καταδικάζωμεν τοὺς συνανθρώπους μας, πρὶν
νὰ ἐξετάσωμεν λεπτομερῶς τὰ πράγματα.²³

Ἐάν φαίνεται καλόν, ἄς ἀκούσωμεν λοιπὸν, τί ἐρω-
τᾷ ὁ δικαστής, τί ἀπαντοῦν οἱ ὑπόδικοι, ποῖαν τιμωρίαν
δέχονται καὶ διὰ ποῖαν καταδικην θεωρεῖται ὑπεύθυνος,
ἐκεῖνος ποὺ ἐπραγματοποίησεν εἰς ἄραρος τοὺς τὴν τό-
σον μεγάλην προδοσίαν. Ὁ Ἐντείνετε²⁴ παρακαλῶ, τὴν
διανοοῦν σας καὶ προσέχετε μὲ πολλὴν φόβον εἰς ἐκεῖνο
ποὺ θὰ λεχθῶν. Ἐάν παριστάμεθα εἰς τὸ ἐπίγειον δικα-
στήριον μὲ πολὺ δέος,²⁵ διὰ νὰ ἀκούσωμεν, ἀφ' ἑνὸς μὲν
τί λέγει ὁ δικαστής, ἀφ' ἑτέρου δὲ τί ἀπαντᾷ ὁ κατηγο-
ρούμενος, ὅταν βλέπωμεν τὸν δικαστὴν νὰ κάθηται εἰς

20. «Ἡ μὲν ἀταξία ἀναρχίας ἐστὶ γνῶσις» ἢ δὲ ταῖς τὸν ἡμε-
νεύοντα δεικνύουσι... Ὅτις ἐν τῇ τοῦ παντός ἐξείη καὶ ἀριονία τὸν τοῦ παν-
τός ἡμεῖνα νοστὴν ἀνάγκη θεῶν, καὶ τοῦτον ἕνα καὶ οὐ πολλούς. Μ. Ἀ.
Βαυκαίου, «Κατὰ Ἑλλήνων», 26, 76.

21. «Ἡ. ἕ», 8, μ. 1, 21. Σοφ. Βαλ. 12, 16. Δευτ. 10', 4. Ματθ.
κε', 51-48.

22. Ρωμ. 1' 1-4. Ἀ' Κορ. 8', 5.

23. Τὸ κέντρον διὰ τὴν ἐντασιν τῆς προσοχῆς εἰς τὸ μέσον τοῦ λό-
γου εἶναι ἀπαραίτητον στοιχεῖον διὰ τὴν ἀποδοχὴν καὶ τὴν κατανόησιν τοῦ
λέγου.

24. Ὁ ἐμλιπτής εἶναι ἐαυτὸς γνῶστις τὸν λεπτομερῶν τῆς κοινα-
νικῆς ζωῆς.

ὕψηλόν ὄμμα, νὰ φέρῃ εἰς τὸ μέσον τοὺς ὑπόδικους,²⁶ νὰ
τοὺς βασανίσῃ καὶ νὰ τοὺς τιμωρῇ, εἶναι πολὺ δικαιοτέ-
ρον τώρα νὰ πράξωμεν ἡμεῖς αὐτοί. Τώρα ποὺ βλέπομεν
τὸν δημιουργὸν τῆς φύσεως νὰ δικάζῃ τὰ δημιουργήμα-
τά του, ἔάν δὲ προσέχετε μὲ ἀκριβείαν, δὴ ἀντιλη-
φῆτε πόσον μεγάλη εἶναι ἡ φιλιάνθρωπία τοῦ Θεοῦ, καὶ
πόση ἡ ἀσθηρότης τῶν ἀνθρώπων πρὸς τοὺς συναν-
θρώπους τοὺς.

Ὁ Ἐκάλεσε δὲ Κύριος ὁ Θεὸς τὸν ἄνδρα καὶ εἶπε
πρὸς αὐτόν «Ποῦ εἶσαι;». Ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἐρώτησιν πρέ-
πει νὰ μᾶς ἐκπλήσῃ ἡ ὑπερβολικὴ φιλιάνθρωπία τοῦ Θε-
οῦ. Ὅχι μόνον διότι ἐκάλεσεν, ἀλλὰ διότι αὐτοπροσώ-
πως ἐκάλεσεν. Τοῦτο δὲν θὰ ἠνείχοντο ποτὲ νὰ πράξουν
οἱ ἄνθρωποι εἰς τοὺς συνανθρώπους τοὺς, ἔστω κι' ἂν
εἶναι μέτοχοι τῆς ἰδίας φύσεως μὲ αὐτούς. Διότι γακρί-
ζετε ὅτι, ὁσάκις δικάζουν ἐκεῖνους ποὺ διέπραξαν ἀδική-
ματα, καθήμενοι εἰς ὕψηλόν ὄμμα, δὲν θεωροῦν αὐτοὺς
ἀξίους νὰ τοὺς ἀπευθύνουν κατ' εὐθείαν τὸν λόγον. Τοῦ-
το διὰ νὰ δεῖξουν εἰς αὐτούς, μὲ πόσην ἀτιμίαν περιέβα-
λον τοὺς ἑαυτοὺς τῶν διὰ τῆς ἐκτελέσεως τῶν πονηρῶν
ἔργων. Ἐ Ὁ δικαστής μὲν ἐρωτᾷ, κάποιος ἄλλος²⁷ ὁμοῦ,
παρευρισκόμενος, διαδιδάξει τοὺς λόγους τοῦ δικαστοῦ
πρὸς τὸν κατηγορούμενον καὶ τὰς καταθέσεις ἐκεῖνου πάλιν
μεταδιδάξει εἰς τὸν δικαστὴν. Τὴν συνήθειαν δὲ αὐτὴν
τῶν δικαστῶν δύναται κανεὶς νὰ διαπιστώσῃ πανταχοῦ.
Ὁ Θεὸς ὁμοῦ δὲν συμπεριφέρεται ἔτσι. Ἀλλὰ τί πράτ-
τει; Καλεῖ ὁ ἴδιος αὐτοπροσώπως Ἐκάλεσε δὲ Κύριος ὁ
Θεὸς τὸν ἄνδρα καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν «Ἀδὰμ, ποῦ εἶσαι;»
Πρόσεχε πόση δύναμις ὑπάρχει μέσα εἰς τὴν μακρὰν αὐ-
τὴν ἐρώτησιν. ¹⁷³ Ἀ Καὶ ἡ ἴδια ἡ πρόσκλησις εἶναι ἀπό-
δειξις τῆς μεγάλης καὶ ἀπεριγράπτου φιλιάνθρωπίας. Καὶ
τὸ ὅτι διὰ τῆς ἐρωτήσεως δίδει ἀφορμὴν ἀπολογίας εἰς
ἐκεῖνον ποὺ ἴτα πλημμυρισμένος ἀπὸ ἐντροπήν καὶ ποὺ
δὲν ἐτολμοῦσε νὰ ἀνοίξῃ τὸ στόμα του καὶ νὰ κινήσῃ τὴν
γῶσσαν του εἰς διάλογον, τοῦτο εἶναι δεῖγμα μεγάλης
ἀγάπης. Τὸ ὅτι δὲ εἶπε «Ποῦ εἶσαι;» ἔχει μεγάλην δύνα-
μιν καὶ φιλιάνθρωπιν μαζί. Διὰ τῶν λόγων αὐτῶν, σχε-
δὸν ὑπαινίσσεται πρὸς αὐτόν τὰ ἔξης: Τί συνέβη; Εἰς

25. Ὁ ἱ. Πατὴρ χρησιμοποιοῖ τὸν ὄρον καταδικῶν μὲ τὴν ἔννοιαν τοῦ
υπόδικου, ἐφ' ὅσον δὲν ἔχει κριθῆ ἀκόμη καὶ τὸ δικαστήριον δὲν ἔχει ἀ-
ποφανθῆ.

26. Ἐνταῦθα ὑπονοοῦνται οἱ μεσεύοντες συνήγοροι.

άλλο μέρος σέ διηρασ και εις άλλο τώρα σέ εώρισκω. Ένώ σέ είχαν ενδεδυμένον με άλλην δόξαν, τώρα σέ εώρισκω γυμνόν. Πού είσαι; Από πού συνέδη αυτό εις σέ; Ποίος σέ ώδηγησεν εις τόσην μεγάλην άλλωγήν; Ποίος ληστής και διαρρήκτης²⁷ σέ ώδηγησεν εις τόσην πτωχείαν, αφού σου άφήρσασ δια μιās δλίκληρον τόν πλούτον και την περιουσίαν; Β Από ποίαν αίτίαν εδημιουργήθη εις σέ ή αίσθησις της γυμνώσεως; Ποίος είναι ο αίτιος, που άφηρέθη από έσέ τό θαυμάσιον έκείνο ένδομα, με τό όποίον ειχεσ περιδληθή; Διατί συνέδη ή απότομος αυτή μεταβολή; Ποία τόσον δυνατή καταγίς, κατεπόντισεν άμέσως όλα τά πολλά αγαθά σου; Τι συνέδη, που προσπάθεισ να κρυφθής από έκείνον που σέ εδεργέτησε τόσον πολύ και σέ εξώψωσεν εις τοιαύτην τιμήν; Ποίον προσπάθεισ τώρα να διαφυγής την προσοχήν κατατρομαγμένος; Μήπως σέ εκατηγόρησε κανείς; Μήπως παρέστησαν μάρτυρες κατηγορίας; Έκ ποίας αίτίας εξεχύθη επάνω σου τόση δειλία και φόβος;

Γ Εκείνος άπαντά. Ήκουσα τόν θόρυβόν σου εις τόν κήπον και εφοδύθην, διότι ήμην γυμνός δια ταύτα εκρύθην.

Ποίος σου κατέστησε γνωστήν εις σέ την γυμνότητά σου; Λέγε μου. Τι νέον και άσυνήθιστον συνέδη; Ποίος θα ήδύνατο ποτέ να σέ πληροφορήσ δι' αυτό, εάν ου ο ίδιος δέν έπεσώρευε εις τόν έαυτόν σου τόσον μεγάλην έντροπήν; Μήπως έφαγες από τό δένδρον, δια τό όποίον σέ διέταξα να μήν φάγης;

Παρατήρησε την φιλοφρωπίαν του Κυρίου και την υπερβολικήν άνεξιμακίαν Του. Μακροθυμεί, και άνέχεται²⁸ και έρωτά, και απάντησιν δέχεται, D και πάλιν έρωτά, αν και ήδύνατο κατ' εύθείαν να επιβάλη την τιμωρίαν, την όποιαν εκ τών προτέρων ώρισεν, αν θα παρέθεσιν την έντολήν. Αν και ήδύνατο να μη του κάμη την τιμήν να άπολογηθί²⁹, έκείνος που ήμάρτησε τόσο πολύ,

27. Διαρρήκτης είναι ο δίδολος, ο όποιος διαπράττει τό πλιος της θείας χάριτος, εντός του όποιου ο άνθρωπος απελπιζοταν πλήρως προστασίας.

28. Αι έρωτήσεις του Θεού και ή κλιμακωσις αυτών από του Χριστού προχωρούν από την δαρισιαν προς τό συγκεκριμένον αιτιον της καταπόσεως, δια να δείξησι ότι ο άρτηών δέν άγνοεί, αλλά πλησιάζει αποκαλυπτικώς εις την αίτίαν δια να κινήσιν τόν άνθρωπον εις μετανόησιν.

29. Έξ. 23, 6. Ψαλμ. 87, 8-9. Αριθ. 18, 18. Η' Πέτρ. γ', 9. Λουκ. 17, 8.

30. Τοιούτ αν δέν ήτο δίκαιε, αλλά δέν θα ήτο άρμουνον προς την

παρακινεί αυτόν σχεδόν εις άπολογίαν, ώστε, αφού λάβη άφορισήν, να δείξη την αγάπην Του προς αυτόν, έστω κι αν ήτο τόσοσ παραβάτης.

Δια του τρόπου αυτού διδάσκει ήμās, όταν δικάζωμεν τούς ύπευθύνους,³¹ να μη φερώμεθα προς αυτούς άγρικώς, ούτε να επιδεικνύωμεν προς αυτούς την σκληρότητα των θηρίων, αλλά να μεταχειρισώμεθα αυτούς με μεγάλην ύπομονήν και επιείκειαν,³² ώσόν να δικάζωμεν τόν ίδιον τόν έαυτόν μας; να αναμειγνύωμεν δε την τιμωρίαν με την φιλοφρωπίαν, αφού λαμβάνομεν υπ' όψιν την κοινήν καταγωγήν.

Ότε ή Άγία Γραφή όμιλεί τυχαίως με τόσην συγκατάθεσιν: Έ με τās χουδραιοειδείς³³ εκφράσεις και διδάσκει ήμās την φιλοφρωπίαν του Θεού και οδηγεί εις πρόθυμον άμειλλαν, ώστε να μιμούμεθα³⁴ την αγάπην του Θεού, όσον είναι δυνατόν αυτό εις τόν άνθρωπον. Είπε δε προς αυτόν «Ποίος σου είπεν ότι ήσο γυμνός; Μήπως έφαγες από τό δένδρον, δια τό όποίον σέ διέταξα να μή φάγης;». Από πού θα ήδύνασο να γνωρίσης αυτό, λέγει, και να περιβληθής με τόσον μεγάλην έντροπήν, εάν δέν συμπεριφέρσο με μεγάλην ακράτειαν και δέν περιφρονούσες την έντολήν μου;

128 Α Βλέπε, αγαπητέ, την υπερβολικήν αγάπην του Θεού. Όπως ακριβώς συζητεί ο φίλος³⁵ προς τόν φίλον, όταν κατηγορή αυτόν ότι παρεσίασεν αυτά, δια τά όποία του έχει δώσει έντολήν, έτσι διεβάγει την συζήτησιν προς αυτόν. Ποίος σου είπεν ότι ήσο γυμνός; μήπως έφαγες από τό δένδρον, δια τό όποίον σέ διέταξα από αυτό μόνον να μη φάγης; Δέν είναι μικρόν τό νόημα των λόγων «απ' αυτό μόνον»³⁶. Διότι, λέγει, μήπως σου περιώρισα την απόλαυσιν; Δέν σου έδωσα δλην την δδειαν; Αφου σου έδωσα έξουσίαν επάνω σ' όλα τά υπάρχοντα του παραδείσου, δέν σέ διέταξα να απέχης μόνον από αυτό τό ένα, δια να δύνασαι να γνωρίζης, ότι εώρισκεσαι από τόν

φιλοφρωπίαν και αγάπην του Κυρίου.

31. Υπεύθινον τών κοσμητών παραδόσεων.

32. Φιλ. 2, 5. Α' Τιμ. γ', 3.

33. Ένοσεί τās άνθρωπομορφικός περί Θεού έκφράσεις.

34. «Χριστιανισμός έστι της θείας χάριτος μιμήσις» (Γρηγ. Νύσσης: «Τί τό Χριστιανών ένομις ή επάγγελμα». Β.Π. 48, 244).

35. Λουκ. 16, 4. Ιωάν. 15, 13-14. Ματθ. 1, 37.

36. Τονίζει τόν ηθωμένον περιορισμόν εναντι της υπερβολικής ελευθερίας, την έκείνου του έδωκε.

Δημιουργόν και ὅτι οφείλεις νὰ ἐπιδεικνύης κάποιαν ὀπακοήν; **Β** Ἐνὼ εἶχες τόσον ἀπόλαυσιν, διατί λοιπόν ἡ τόσον μεγάλη ἀδιαφορία, ὥστε νὰ μὴ ἀνεχθῆς νὰ ἀπέχης οὔτε ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἕνα, τόσον δὲ γρήγορα νὰ παραδίδῃς κατὰ τρόπον αὐθάδη τὴν ἐντολήν, ποῦ σοῦ ἐδόθη ἀπὸ ἐμὲ και νὰ περιδάλῃς τὸν ἑαυτὸν σου μὲ τόσα κακά; Ποία ὠφέλεια προέκυψεν εἰς σέ; Δὲν σοῦ τὰ εἶπον αὐτὰ προκαταβολικῶς; Δὲν προσεπάθησα νὰ σὲ ἐμποδίσω ἐκ τῶν προτέρων μὲ τὸν φόβον τῆς τιμωρίας; Δὲν πᾶς προεἶπον αὐτὰ ποῦ θὰ σὰς συμβοῦν εἰς τὸ μέλλον; Διὰ νὰ μὴ περιπέσῃτε εἰς αὐτὰ, δι' αὐτὸ δὲν σὰς ἠμπόδισα τὴν δρώσιν; Ποίος δύναται νὰ σὲ θεωρήσῃ ἀξίον συγγνώμης, ἐὰν ποῦ ἐγίνες τόσον ἀγνώμων, ὅστερα ἀπὸ τόσας παραγγελίας; Δὲν σοῦ καθώρισα τὰ πάντα σαφῶς και σὲ ἐδίδαξα νὰ δοκιμάσῃς μὲν ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα, ἀπὸ αὐτὸ ὅμως νὰ ἀπέχης, διὰ νὰ μὴ φέρῃ τὴν καταστροφὴν εἰς ὅλα σου τὰ ἀγαθὰ, ὡσάν πατέρας πρὸς τὸ γνήσιον⁸⁷ παιδί του; **Γ** Ἵσως ἐτόλμησες νὰ φάγῃς ἀπὸ τὸ δένδρον, ἀφοῦ ἐβέβηρες τὴν συμβουλήν κάποιου ἄλλου καλὴν και περισσώτερον ἀξιόπιστον ἀπὸ τὴν ἰδικήν μου ἐντολήν. Ἵσως ἐπραξες αὐτὸ, ἀφοῦ ἀνέμενες νὰ ἐπιτύχῃς περισσότερα και ἀφοῦ ἐπεριφρόνησες τὰς ἰδικὰς μου ἐντολάς. Ἵδου τὸ μέγεθος ἐκείνων τὰ ὅποια ἐπαθεῖς διὰ τῆς δοκιμῆς. Ἐμαθεῖς πόσον καταστρεπτικὴ ἦτο ἐκείνη ἡ συμβουλή.

Παρατηρήσατε τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ δικαστοῦ; Εἰδατε πραότητα⁸⁸ και ἀνεγκλίαν⁸⁹ ἀνείπωτον; Εἶδατε θεϊκὴν συγκάτασιν ποῦ ὑπερβαίνει κάθε λογικὴν και διάνοιαν; **Δ** Μὲ τὴν ἐρώτησιν και τοὺς λόγους «ποίος σοῦ εἶπεν ὅτι ἦσο γυμνός; Μήπως ἐφαγες ἀπὸ τὸ δένδρον, διὰ τὸ ὅποιον σὲ διέταξα νὰ μὴ φάγῃς;», εἶδατε πῶς ἐπιθυμεί νὰ ἀνοιξῇ εἰς αὐτὸν τὰς θύρας τῆς ἀπολογίας, διὰ νὰ φανερώσῃ τὴν φιλανθρωπίαν του και πρὸς ἐκεῖνον, ποῦ τόσον πολὺ εἶχεν ἀμαρτήσῃ;

Ἄς ἀκούσωμεν λοιπόν και τὸν ὑπόδικον ποῖαν ἀπάντησιν δίδει εἰς τὰ ἐρωτήματα αὐτά.

Εἶπε δὲ ὁ ἀνὴρ: «ἡ γυνὴ, τὴν ὅποιαν ἐθεσες εἰς τὸ πλευρόν μου, μοῦ ἔδωκε καρπὸν ἀπὸ τὸ δένδρον και ἔ-

87. Αἱ γυναικες τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν θεὸν πρέπει νὰ δικάζονται ἀπὸ τὴν εὐλόγη συνείδησιν τῆς αὐθεντικότητος τῆς θείας προεπίδοσης τοῦ ἀνθρώπου.

88. Ματθ. ια', 89. κκ', β.

89. Ρωμ. ε' β.

φαγον». Ἐλευθερά λόγια, ποῦ εἶναι ἀξία μεγάλου οἴκτου. Εἶναι ἱκανὰ νὰ ἐλκύσων πρὸς φιλανθρωπίαν τὸν Κύριον, ποῦ εἶναι τόσον πρὸς και ποῦ κικῶ μὲ τὴν καλωσύνην Του τὰ ἰδικὰ μας σφάλματα. Ἐ Ἐπειδὴ λοιπόν, μὲ τὴν μεγάλην Του μακροθυμίαν, ἐτάραξε τὴν διάνοιαν αὐτοῦ και ἐδείξεν εἰς αὐτὸν τὸ μέγεθος τοῦ ἀμαρτήματος, ὁ Ἄδὰμ, ἀφοῦ συνέθεσεν ἀπλῶς μίαν ἀπολογίαν, λέγει πρὸς αὐτόν: «Ἡ γυνὴ, τὴν ὅποιαν ἐθεσες εἰς τὸ πλευρόν μου, μοῦ ἔδωκε καρπὸν ἀπὸ τὸ δένδρον και ἔφαγον»⁴⁰.

Γνωρίζω, λέγει, ὅτι ἔχω ἀμαρτήσῃ. Ἀλλὰ ἡ γυνὴ, τὴν ὅποιαν ἐθεσες εἰς τὸ πλευρόν μου, αὐτὴ ἐγινε δι' ἐμὲ ἡ αἰτία τῆς πτώσεως ἐκείνη, διὰ τὴν ὅποιαν σὺ ὁ Ἰδιος εἶπες: ἄς κατασκευάσωμεν δι' αὐτὸν ἕνα βοηθὸν ὅμοιον μὲ αὐτόν. Ἡ γυνὴ, τὴν ὅποιαν ἐθεσες εἰς τὸ πλευρόν μου.⁴¹ Ἀ Δὲν ἐπερίμενα ποτὲ νὰ μὲ περιδάλῃ μὲ τόσον ἐντροπήν ἐκείνη ἡ ὅποια ἐδημιουργήθη δι' αὐτὸν τὸν σκοπόν, διὰ νὰ μοῦ προσφέρῃ τὴν παρηγορίαν τῆς. Σὺ μοῦ τὴν ἔχεις δώσει. Σὺ ὠδήγησες αὐτὴν πρὸς ἐμὲ. Αὐτὴ, λοιπόν, ἔδωκεν εἰς ἐμὲ ἀπὸ τοῦ δένδρου και ἔφαγον, χωρὶς νὰ γνωρίζω⁴² ἀπὸ ποῖαν αἰτίαν κινουμένη.

Νομίζι ὅτι αὐτὰ τὰ λόγια ἔχουν κάποια δικαιολογίαν ἔχει ὅμως στερηθῆ πάσης συγγνώμης. Διότι, λέγει, ποίος συγγνώμης δύνασαι νὰ θεωρήσῃς ἀξίος, ἀφοῦ ἐλησμονήσῃς τὰς ἐντολάς μου και ἀφοῦ ἐβέβηρες προτιμότερον τὴν προσφορὰν τῆς γυναικὸς ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦς ἰδικούς μου;⁴³ Ἄν και πράγματι ἡ γυνὴ σοῦ ἔδωκεν, ὅμως ἡ ἐντολή μου και ὁ φόβος τῆς τιμωρίας ἦσαν ἀρκετὰ νὰ σὲ προπαρασκευάσωον νὰ ἀποφύγῃς τὴν θρῶσιν. **Β** Διότι μήπως δὲν ἐγκώριζες; Μήπως ἀγνοοῦσες; Ἐγὼ, φροντίζοντας διὰ σὰς, δι' αὐτὸ σὰς ἐνημέρωσα ἀπὸ τὴν ἀρχὴν, διὰ νὰ μὴ περιπέσῃτε εἰς αὐτὰ τὰ σφάλματα. Ἐπομένως δὲν εἶσαι ἀνεόβητος, ἔστω κι' ἂν ἡ γυνὴ σοῦ προσέφερεν ὑπηρεσίαν διὰ τὴν παράβασιν τῆς ἐντολῆς. Διότι ἔπρεπε νὰ θεωρήσῃς περισσώτερον ἀξιόπιστον τὴν ἐντολήν μου και ὄχι μόνον σὺ ὁ Ἰδιος νὰ μὴ λάβῃς μέρος εἰς τὴν θρῶσιν, ἀλλὰ νὰ δείξῃς και εἰς τὴν γυναῖκα σου τὸ μέγεθος τῶν σφαλμάτων. Εἶσαι κεφαλή⁴⁴ τῆς γυναικὸς και διὰ σὲ ἐδημιουργήθη ἐκείνη. Ἐσὺ ὅμως ἀνεότερε-

40. Ἄν και ἐπερίμενη εὐθύνῃν εἰς τὸν θεὸν, ὅμως ὁ Κύριος τὴν ἀντιπαρέχεται χωρὶς ἀγανάκτησιν, και συνεχίζει μὲ ἡρεσίαν τὴν ἀνάκρισιν.

41. Γαλιθ. στ', 4.

42. Ματθ. ι', 87. Μάρκ. γ', 35. Λουκ. β', 23.

43. Α' Κορ. ια', β. Ἐφ. ε', 28. Τίτ. β', β.

φες τὴν τάξιν καὶ ὄχι μόνον δὲν διώρθωσες ἐκείνην, Ἐ ἀλλὰ καὶ παρέρωθες αὐτὴν. Καὶ, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ ἀκολουθῇ τὸ σῶμα εἰς τὴν κεφαλὴν, ἔγινε τὸ ἀντίθετον ἡ κεφαλὴ ἠκολούθησεν εἰς τὸ ὑπόλοιπον σῶμα καὶ ἔγινον τὰ ἄνω κάτω. Ἐπειδὴ ἀνέστρεψες δὲ ἀκλήρον τὴν τάξιν, δι' αὐτὸ τώρα εὐρίσκεισαι εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν, αὐτὸ πού εἶχες περιβληθῆ με τὴν τὴν δόξαν πρὸ τοῦ γεγονότος αὐτοῦ. Ποῖος λοιπὸν νὰ σὲ κλαύσῃ ὅπως πρέπει, διὰ τὴν ἀπώλειαν τῶσων ἰαγῶν; Ἄν καὶ σοῦ συνέβησαν ὅμως ὅλα αὐτὰ, μὴ ἐπιρρίπτεις τὴν αἰτίαν εἰς ἄλλον κανένα, ἀλλὰ εἰς τὸν ἑαυτὸν σου καὶ τὴν ἀδιαφορίαν σου.⁴⁴ Διότι δὲν θὰ ἤδυνάτο ἡ γυνὴ νὰ σὲ δαγγήσῃ εἰς αὐτὸ τὸ σφάλμα, ἐάν δὲν τὸ ἤθελες. Ἐ Μήπως σὲ παρακάλασε; Μήπως προσέπαθῃσε νὰ σὲ πείσῃ; Μήπως σὲ ἐξηπάτησεν; Προσέφερε μόνον. Καὶ ἀμέσως ὠδηγήθης βουλικῶς καὶ με τὴν εὐκολίαν εἰς τὸ νὰ φάγῃς, χωρὶς νὰ ἐνθυμηθῆς καθόλου τὴν ἰδικὴν μου ἐντολήν. Ἐνόμισες, ὅτι ἔχεις ἐξαπατηθῆ ἀπὸ ἐμὲ, καὶ ὅτι δι' αὐτὸν τὸν λόγον δὲν σοῦ ἐπετρέπη ἡ φρῶσις, διὰ νὰ μὴ κατορθώσῃς μεγαλύτερα πράγματα. Πῶς δύναται ὅμως νὰ σταθῇ λογικῶς τὸ νὰ ἔχῃς ἐξαπατηθῆ αὐτὸ ἀπὸ ἐμὲ, πού σοῦ προσέφερα τῶσας εὐεργεσίας; Πόσον μεγάλη εὐεργεσία δὲν εἶναι καὶ αὐτὸ ἀκόμη, τὸ ὅτι προέλασον καὶ σαφῶς διέταξα τὴν ἀποχήν, ὥστε νὰ μὴ περιπέσῃς εἰς αὐτὴν τὴν δυστυχίαν, με τὴν ὁποίαν τώρα περιέβαλες τὸν ἑαυτὸν σου; Ἄφου δὲν τὰ ἐλαγάρισας ὅμως ὅλα αὐτὰ, ἔμαθες διὰ τῆς πείρας τὸ μέγεθος τῶν σφαλμάτων σου. Ἐ Μὴ ἐπιρρίπτεις, λοιπὸν, τὴν εὐθύνην μόνον εἰς τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἰδικὴν σου ἀδιαφορίαν.

Ἄφου λοιπὸν ἄρκετὰ εἶπεν εἰς τὸν Ἀδάμ, καὶ ἐκεῖνος ὡμολόγησε τὰ σφάλματά του, ἐπιρρίψας, καθὼς ἐνόμισε, τὴν αἰτίαν εἰς τὴν γυναῖκα, πρόσχε πάλιν με πόσῃ συγκρατάσῃσιν συμπεριφέρεται ὁ Πανάγαθος Κύριος καὶ ζητεῖ καὶ ἀπὸ αὐτὴν μίαν ἀπάντησιν εἰς τὴν ἐρώτησίν Του.

Καί, λέγει ἡ Γραφή, εἶπεν ὁ Θεὸς εἰς τὴν γυναῖκα· Διὰ τί ἔπραξες αὐτὸ; ἤκουσες τὸν ἄνδρα σου νὰ ἐπιρρίπτῃ τὴν αἰτίαν εἰς σέ; νὰ καταλογίσῃ τὰ πάντα εἰς σέ, ἡ ὁ-

44. «Κινητήριος ὄναρις καὶ ἀρχὴ τῆς παρακῆς ταύτης εἶναι ἡ φιλοτιμία τοῦ πρωτοπλάστου, δι' ἴδιον μέσον ἐπιθυμούντος νὰ ποιεῖται τελειότητα καὶ εὐδαιμονίαν καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ ἐξαρτήσεως προτιμούντος τὴν ἀνεξαρτησίαν» (Σπ. Ἀνθρώπου, «Δογματ.», σ. 146).

ποία ἔχεις δοθῆ ὡς φροδός του καὶ ἡ ὁποία δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν ἀδημιουργήθη,⁴⁵ Ἄ διὰ νὰ δώσῃς εἰς αὐτὸν τὴν παρηγορίαν σου, ἐφ' ὅσον εἶσαι ὁμογενῆς καὶ συμμετέχεις τῆς ἰδίας φύσεως με αὐτόν. Ἐνεκα παίας αἰτίας λοιπὸν ἔπραξες αὐτὸ, ὦ γυναῖκα; Διὰ τί ἔγινες αἴτια τῆς ἐντροπῆς καὶ διὰ τὸν ἑαυτὸν σου καὶ διὰ τὸν ἄνδρα σου; Τί ἀφελήθης ἀπὸ τὴν τὴν τὴν ἀκράτειαν; Ποῖον διὰ σὲ τὸ κέρδος τῆς ἀπάτης, εἰς τὴν ὁποίαν παρέρωθες με τὴν βέλγησιν σου καὶ ἔκομες καὶ τὸν ἄνδρα σου συμμέτοχον; Τί λοιπὸν ἀπαντᾷ ἡ γυνή; Μὲ ἠπάτησεν ὁ ὄφις καὶ ἔφαγον.

Πρόσχε καὶ αὐτὴν, νὰ εἶναι γεμάτη ἀπὸ πολλὴν βίβλιαν καὶ νὰ προσπαθῇ νὰ δικαιολογήσῃ τὰ σφάλματά. Ὅπως ἐνόμισεν ὁ ἄνδρας, ὅτι μετατοπίζει τὴν αἰτίαν εἰς τὴν γυναῖκα, λέγοντας ἡ γυναῖκα ἔφερε καὶ μοῦ ἔδωκε καὶ ἔφαγον, ἔτσι καὶ αὐτὴ Ἐ Ἐπειδὴ δὲν εὐρίσκει καμμίαν διέξοδον, ὁμολογεῖ τὴν πρᾶξιν καὶ λέγει· με ἠπάτησεν ὁ ὄφις καὶ ἔφαγον. Τὸ πονηρὸν ἐκεῖνο θηρίον ἐπροέβησεν εἰς ἡμᾶς αὐτὸ τὸ ὄλισθημα. Ἡ καταστρεπτικὴ συμβουλή ἐκεῖνου ὠδήγησεν ἡμᾶς εἰς αὐτὴν τὴν ἐντροπήν. Ἐκεῖνος με ἔξηπάτησε καὶ ἔφαγον.

Ἄγαπητοί, ὅς μὴ παρερχώμεθα ἄπλῶς τὰ λεγόμενα ἐάν ἐμβασθῶμεν με ἀκρίθειαν εἰς αὐτὰ, θὰ ἀντλήσωμεν ἀπὸ ἐκεῖ μεγάλην ὠφέλειαν. Εἶναι φοβερὸν καὶ τρομερὸν δικαστήριον. Καὶ πρέπει ἀπὸ τὰ λεγόμενα νὰ ἐνοποθεύσωμεν εἰς τὴν δάνοιαν πάλιν θησαυρὸν, ἀφου τὰ ἀκούσωμεν ὅλα μετὰ προσοχῆς.

Ἐ Πρόσχε καὶ τὸν ἄνδρα, ὅταν λέγῃ, ὅτι ἡ γυνή, τὴν ὁποίαν ἔθεσες εἰς τὸ πλευρὸν μου, αὐτὴ μοῦ ἔδωκε καὶ ἔφαγον. Ὅτε ἐξοναγκασμός, ὅτε δια ὑπῆρξεν, ἀλλ' ἐλευθέρῃ ἀπόφασιν μετὰ ὄριμον σέψιν. Ἐδωκε μόνον ὅτε ἐξημάκασεν, ὅτε ἐξεβίασεν. Καὶ ἡ γυνὴ πάλιν, προσπαθοῦσα νὰ ἀπολογηθῇ, δὲν εἶπεν ὁ ὄφις με ἠνάγκασε καὶ ἔφαγον. Ἄλλὰ τί εἶπε; Ὁ ὄφις με ἠπάτησε τὸ νὰ ἀπατηθῇ δὲ ἡ νὰ μὴ ἀπατηθῇ ἦτο εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς. Ὁ ὄφις, λέγει, με ἠπάτησεν. Ὁ ἔχθρος τῆς σωτηρίας μας⁴⁵ ἀφου ἐνήργησε διὰ μέσου τοῦ πονηροῦ ἐκεῖνου ζώου καὶ ἀφου ἔφερον εἰς τὸ μέσον τὴν συμβουλήν, τὴν ἐξηπάτησε δὲ τὴν ἠνάγκασε ὅτε τὴν ἐβίασεν, Ἐ Ἄλλὰ ἐπραγματοποίησε τὴν ἀπάτην διὰ τῆς ὀλεθρίας συμβουλῆς,

45. Β' Κορ. ια', β. Α' Τιμ. β', 14. Ἄποκ. ιβ', θ. κ', 2. Ἰωάν. η', 44.

ἐπειδὴ εἶρε τὴν γυναῖκα, ποῦ δύναται νὰ ἀπατηθῆ με εὐκολίαν καὶ ἡ ὁποία ἔχει ἀστερηθῆ πάσης συγγνώμης. Ὁ ὄφις με ἠπάτησε καὶ ἔφαγον.

Πρόσεχε λοιπὸν τὸν Πανάγαθον Κύριον· ἀρκεῖται εἰς τοὺς λόγους αὐτῶν καὶ δὲν τοὺς ἀναγκάζει νὰ λέγουν περισσότερα. Ἐπειδὴ δὲ ἐρωτοῦσεν, ὄχι ἀπὸ ἀγνοίαν, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐγνώριζε, καὶ ἐγνώριζε πολὺ καλά, με τὸν σκοπὸν νὰ φανερώσῃ τὴν ἀγάπην Του πρὸς τὸν ἄνθρωπον, συγκαταβαίνει πρὸς τὴν ἀσθένειαν αὐτῶν καὶ παρακινεῖ αὐτοὺς νὰ ὁμολογήσουν τὰ σφάλματά των. Διὰ τοῦτο λοιπὸν δὲν τοὺς ἐρωτᾷ τίποτε περισσότερον. Ἔπρεπε λοιπὸν νὰ μάθουν καὶ τὸ εἶδος τῆς ἀπάτης. Ἀλλὰ, διὰ νὰ δείξῃ εἰς ἡμᾶς, ὅτι ἡ ἐρώτησις δὲν προέρχεται ἀπὸ ἀγνοίαν, ἀρτῆται εἰς αὐτὰ ποῦ ἐλέγχθησαν.

Εἰ ὅταν εἶπεν, ὅτι ὁ ὄφις με ἠπάτησε καὶ ἔφαγον, ὑπονοοῦσε τὴν δλεθρίαν ἐκείνην συμβουλήν, τὴν ὁποίαν ἐδέχθη ἀπὸ τὸν διάβολον, διὰ μέσου τοῦ θραως, ὅτι θὰ εἰσθε ὡς Θεοὶ μετὰ τὴν θρώσιν. Εἶπατε με πόσῃ ἀκριθείαν ἠρωτήθη ὁ Ἀδάμ; Μὲ πόσῃ ἀνεξικακίαν ὠδηγήθη εἰς τὸ δικαστήριον καὶ ἡ γυναῖκα; Πῶς κάθε ἓνας ἀπ' αὐτοὺς ἔκαμε τὴν ἀπολογίαν του; Βλέπετε λοιπὸν ἐδῶ τὴν ὑπερβολικὴν καὶ ἀνεπίπτων φιλανθρωπίαν τοῦ δικαστοῦ.

141 Α Ἐπειδὴ εἶπεν ἡ γυνὴ, ὅτι ὁ ὄφις με ἐξηπάτησε καὶ ἔφαγον, οὐδόλως θεωρεῖ τὸν ὄφιν ἄξιον συζητήσεως, οὔτε δίδει εἰς αὐτὸν εὐκαρίαν νὰ ἀπολογηθῆ, οὔτε τὸν ἐρωτᾷ ὅπως ἐρωτᾷ τὸν ἄνδρα καὶ τὴν γυναῖκα· ἀφοῦ ἔλαβε τὰς ἀπολογίας τῶν ἀνθρώπων, σπεύδει πρὸς αὐτὸν, ἐπειδὴ ἔχει γίνεαι αἰτία ὄλων τῶν κακῶν. Σὰν Θεός, ποῦ γνωρίζει καλῶς τὰ ἀπόρητα, γνωρίζει, ὅτι ὁ ὄφις εἶναι, ποῦ προσέφερεν ὑπηρεσίαν εἰς τὴν μηχανορραφίαν τοῦ διαδόλου καὶ εἰς τὸν φθόνον, τὸν ὁποῖον οὗτος ἐπέδειξε πρὸς τὸν ἄνθρωπον. Διὰ νὰ μάθῃς δὲ τὴν καλωσύνην τοῦ Θεοῦ, πρόσεχε πῶς συζητεῖ με τοὺς ἀνθρώπους. Ἄν καὶ ἐγνώριζεν, εἰς τὸν ἕνα μὲν ἔλεγε, ποῦ εἶσαι; Β Ποῖος σὲ ἐπληροφόρησεν ὅτι εἶσαι γυμνός; Εἰς τὴν ἄλλην δὲ ἔλεγε, διὰ τί ἐπραξες αὐτό; Εἰς τὸ πονηρὸν αὐτὸ θηρίον, δὲν συμπεριφέρεται με τὸν ἴδιον τρόπον. Ἀλλὰ τί κάμνει; Καὶ εἶπε Κύριος ὁ Θεός εἰς τὸν ὄφιν, ἐπειδὴ ἐπραξες αὐτό. Εἶδες τὴν διαφοράν; Εἰς τὴν γυναῖκα μὲν εἶπε, διὰ τί ἐπραξες αὐτό; Εἰς τὸν ὄφιν δὲ, ἐπειδὴ ἐπραξες αὐτό. Ἐπειδὴ ἐπραξες αὐτὸ τὸ κακόν, ἐπειδὴ μετέφερες τὴν καταστρεπτικὴν αὐτὴν συμβουλήν εἰς τὸν ἄνθρωπον, διότι ἔγινες ὄργανον ἑνὸς τόσοῦ μεγάλου φθόνου καὶ διότι τόσον πολὺ ἠκόνησες

τὸν φθόνον κατὰ τοῦ δημιουργήματός μου, θὰ εἶσαι ὁ πλέον κατηραμένος ἀπὸ ὅλα τὰ ζῶα καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ θῦρια θηρία τῆς γῆς. θὰ περιπατῆς ἐπὶ τῆς κοιτίας καὶ τοῦ στήθους σου καὶ θὰ πρῶγῃς χῶμα ἕως ἔσθου ζῆς. C θὰ στήρω ἔχθραν μεταξὺ σοῦ καὶ τῆς γυναίκος καὶ μεταξὺ τῶν ἀπογόνων σου καὶ τῶν ἀπογόνων τῆς Ἐκείνης θὰ σοῦ συντρίψῃ τὴν κεφαλὴν καὶ οὐ θὰ κεντήσῃς αὐτοῦ τὴν πτέρναν.

Παρατήρησε ἐδῶ, παρακαλῶ, σιρᾶν καὶ τάξιν, ποῦ εἶναι γεμάτη ἀπὸ φιλανθρωπίαν. Ὅταν ἔκαμνε τὴν ἐρώτησιν, ἤρχισεν ἀπὸ τὸν ἄνδρα καὶ μετὰ ἦλθεν εἰς τὴν γυναῖκα· καὶ ὅταν ἡ γυνὴ ὠμίλησε δι' αὐτὸν, ποῦ ἔγινεν αἰτίας τῆς καταστάσεώς της, ἀφοῦ ἦλθε πρὸς τὸν ὄφιν, ἐπιβάλλει τὴν τιμωρίαν, χωρὶς νὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ ἀπολογηθῆ. Ἡ τιμωρία δὲ ἦτο ταιαύτη, ὥστε νὰ ἐπικτείνεταί εἰς ὄλους τοὺς αἰῶνας καὶ διὰ τῆς παρουσίας της νὰ γίνεται εἰς τὸ μέλλον διαρκῶς διδάσκαλος πρὸς ὄλους, D ὥστε νὰ μὴ δέχωνται τὴν δλεθρίαν ἐκείνην συμβουλήν, οὔτε νὰ ἀπατώνται ἀπὸ τὰς μηχανορραφίας ἐκείνου.

Δύναται ὁμοίως νὰ ἐρωτηθῇ κάποιος. Ἐφ' ὅσον ὁ διάβολος ἔδωκε τὴν συμβουλήν, ἀφοῦ ἐνήργησε διὰ μέσου τοῦ θραως, διὰ τί τὸ ζῶον ὑπέστη τόσον τιμωρίαν; Καὶ αὐτὸ εἶναι ἔργον τῆς μεγάλης φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ. Διότι, ὅπως ὁ φιλόστοργος πατήρ, ὅταν τιμωρῇ τὸν φόνεα τοῦ τέκνου του, τσακίζει καὶ κατακομματιάζει τὸ μαχαίρι καὶ τὸ ξίφος, διὰ τοῦ ὀπείου ἐπραξες τὸν φόνον, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἐνεργεῖ καὶ ὁ Θεός. Εἰ Ἐπειδὴ τὸ ζῶον προσέφερεν ὑπηρεσίαν εἰς τὴν ἀπάτην τοῦ διαδόλου, ὡσὰν κάποια μάχαιρα, ἐπιβάλλει εἰς αὐτὸ συνεχῆ τὴν τιμωρίαν, ὥστε νὰ ἀντιλαμβανώμεθα διὰ μέσου τοῦ δρατοῦ καὶ φαινομένου αὐτοῦ ζῶου, εἰς πόσῃ ταπεινώσειν εὐρίσκεται καὶ ἐκείνος. Διότι ἔὰν ὁ ὄφις ὑπέμεινε τόσον ἀγανάκτησιν, ποῦ ὑπηρέτησεν ὡς ὄργανον, ποῖαν τιμωρίαν εἶναι φυσικὸν νὰ δεχθῆ ἐκείνος; Τοῦτο μᾶλλον μᾶς τὸ ἐχει διδάξει τώρα πλέον ὁ Χριστὸς διὰ τῶν ἱερῶν εὐαγγελίων, ὅταν ὁμίλῃ πρὸς τοὺς ἀριστοκομένους ἐξ ἀριστοτέρων. 142 Α Φύγετε μακρὰν ἀπὸ ἐμέ εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, ποῦ ἔχει ἐτοιμασθῆ διὰ τὸν διάβολον καὶ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ ὅσοι ἀπὸ τὰ ἔργα σας ἐγίναντε καταραμένοι. 41 αὐτὸν ἔχει ἐτοιμασθῆ ἐξ ἀρχῆς τὸ ἀσβεστον πῦρ καὶ αὐτὸν περι-

μένει. Τι λοιπόν δύναται να είναι εξεινότερον, δι' εκείνους που καθιστούν τους εαυτούς των υπευθύνους μιας τιμωρίας, που έχει ετοιμασθή δια τον διάβολον, Ένεκα άμελείας προς την σωτηριαν των; Το ότι δέ έχει ετοιμασθή δι' ημάς ή βασιλεία του Θεού, εάν θά θελήσωμεν να ζήσωμεν με άρετήν και να ακολουθήσωμεν τους νόμους, που έτέθησαν από τον Χριστόν, άκουσε πάλιν τον "Ιδιον να λέγη: "Ελάτε σεις που είσατε ελόγημένοι από τον Πατέρα μου, κληρονομήσατε την βασιλείαν, που έχει ετοιμασθή δια σας, αφ' ότου θεμελιώγεται ο κόσμος."

Β Είδες; Δι' εκείνον μόνον έχει ετοιμάσει το άσθεστον πυρ, δι' ημάς δέ την βασιλείαν, εάν δέν ήθέλωμεν φανή άδιάφοροι. Αυτά λοιπόν εάν κατανοούμε και την ζωήν μας θά φροντίζωμεν, και την κακίαν θά αποφεύγωμεν, και ποτέ δν θά παρασυρόμεθα από τα τεχνάσματα του διαβόλου. Εάν όμως επιδιώγης και δέν άκούσασθητε, ως επανέλθωμεν εις την τιμωρίαν, ή όποία επιβάλλεται εις τον θφιν, δια να φθάσωμεν έτσι όλγων κατ' όλγων εις το τέλος της δίκης και να ίδωμεν το μέγεθος της φιλανθρωπίας του Θεού. Εάν οι άνθρωποι παραμένουν όλκληρον την ήμέραν εις το δικαστήριον, όταν παρακολουθούν τον δικαστήν να δικάζη πολλάκις δημοσία και να αποφασίζη κατά των ύποδικων, και δέν απαμακρύνονται προτού να ίδουν να σηκώνεται ο δικαστής, **Ε** επιβάλλεται πολύ περισσότερο εις ημάς τώρα, να παρακολουθήσωμεν με μεγαλύτεραν προθυμίαν τον Πανάγαθον Θεόν. Πώς μόν επιβάλλει αστήρην τιμωρίαν εις τον θφιν, ώστε δια μέσου του όρατου αυτού ζώου, το όποιον έχρησιμοποίησεν ως θργανον ο πονηρός εκείνος δαίμων, να καταστήση αντιληπτήν εις ημάς την τιμωρίαν, ή όποία περιμένει εις το μέλλον εκείνον. Πώς δέ επιβάλλει με έπισείκειαν την δικαίαν επίπληξιν και εις την γυναίκα και εις τον άνδρα, ή όποια είναι περισσότερο νουθεσία παρά τιμωρία. Όλα αυτά άφου τα εξέτάσωμεν με ακρίθειαν, να θαυμάσωμεν την μέριμναν του φιλανθρώπου Θεού, που επιδεικνύει προς την Ιδικήν μας φύσιν.

Δ Τι λέγει λοιπόν; Και ειπε Κύριος ο Θεός εις τον θφιν «επειδή έπραξες αυτό, θά είσαι το πλέον κατηραμένον»⁴⁷ εού από όλα τα ζώα και από όλα τα άγρια θηρία της γής. Θά περιπατήης επί της κοιλίας και του στήθους

47. Ματθ. κε'. 34.

48. Ουδέποτε καταλείπει ο Κύριος τον άνθρωπον.

σου και θά τρώγης χόμα έως ότου ζήσ. Θά στήνω έχθρον μεταξύ σου και της γυναίκας και μεταξύ των άπαγώνων σου και των άπογώνων της. Αυτός θά σου συντρίβη την κεφαλήν και σύ θά κεντήσης την πτέρναν αυτού».

Είναι μεγάλη και διαία ή άγανάκτησις του Θεού, επειδή είναι μέγα και το μέγεθος της άπάτης, την όποιαν δια του θφους προσέφερεν ο πονηρός διάβολος. Και ειπε Κύριος ο Θεός εις τον θφιν «επειδή έπραξες αυτό». **Ε** επειδή, λέγει, προσέφερες υπηρεσίαν εις τιαούτην δολιότητα και έτσι έπραγματοποίησες την άπάτην, άφου έφερες εις το μέσον την καταστρεπτικήν συμβουλήν και άφου έπέβαλες εις αυτούς το δηλητήριον φάρμακον. Επειδή έπραξες αυτό και ήθέλησες να θγάλης έξω από την αγάπην μου τα δημιουργήματά μου, άφου έξυμνήρησες το σχέδιον του πονηρού δαίμονος, ο όποιος από τον αύρανόν έρρίψθη εις την γήν, έξ αίτίας του φθόνου και της υπερβολικής ύπερηφανείας του. Επειδή δια την πραγματοποίησιν των έργων αυτών ος έχρησιμοποίησεν ως θργανον, δια τούτο επιβάλλω εις σέ την διαρκή τιμωρίαν. ¹⁴³ **Α** Τούτο δια να δύναται να γνωρίζη, ποια τιμωρία τον περιμένει, κατ' αναλογίαν προς όσα συμβαίνουν εις σέ, και οι άνθρωποι εις το μέλλον να διδάσκωνται να μη πειθαρχούν εις τάς συμβουλάς αυτού, όστε να παραδέχωνται την άπάτην, δια να μη περιπέσουν εις τα ίδια σφάλματα. Δια τούτο θά είσαι επί πλέον κατηραμένος εού από όλα τα θηρία, επειδή δέν έχρησιμοποίησες όπως έπρεπε την φρόνησιν. Το προτέρημα δέ που είχες περισσότερο από όλα τα ζώα, αυτό έγινε δια σέ αίτία όλων των κακών. Διότι, λέγει ή Γραφή, ο θφιν ήτο ο ευφαιότερος έξ όλων των θηρίων της γής. Δια τούτο θά είσαι εού ο πλέον κατηραμένος από όλα τα ζώα και από όλα τα άγρια θηρία της γής. **Β** Επειδή όμως το αποτέλεσμα της κατάρας δέν ήτο αισθητόν, όστε έφανίετο δια των όφθαλμών, δια τούτο δίδει εις αυτόν και πρόσθετον αισθητήν τιμωρίαν, δια να έχωμεν συνεχώς πρό των όφθαλμών και να δλέπωμεν την ύπόμνησιν της τιμωρίας αυτού. Θά περιπατήης επί του στήθους και της κοιλίας σου και θά τρώγης χόμα έως ότου ζήσ, επειδή, λέγει, δέν συμπεριεφέρης σύμφωνα με την σωματικήν σου διάπλασιν, άλλα

49. Οι λόγοι αυτοί έχρηματηρήσαν ως πρωταγγελίον, διότι άποτέλεον την πρώτην πληροφορίαν περί της έλεύσεως του Μεσσία, ος άπογόνου της γυναίκας και νικηρόν εις τον κατά τον διάβολον άγώνα. Υπονοείται ή σωματική θάνατος αυτού.

ετόλμησες να συνομιλήσεις με το λογικόν ζώον, που εδημιουργήθη από εμέ. Όπως λοιπόν εκρημνίσθη από τον ουρανόν ο διάβολος, που ενήργησε διά σου και σε χρησιμοποίησεν ως όργανον, έπειδή έμελέτησε μεγαλύτερα από την αξίαν του πράγματα, κατά τον ίδιον τρόπον, ε διατάσσω να λάθης και συ άλλο σχήμα διαπλάσεως 50 και να σύρεσαι εις την γήν και αυτήν να έχης ως διατροφήν. Να μή σου είναι επιτετραμμένον εις το έξης να σηκώνης την κεφαλήν προς τα όνω, αλλά να εύρίσκεσαι συνεχώς εις αυτήν την κατάστασιν και να τρώγης την γήν, 51 κατ' εξαίρεσιν από όλα τα άγρια θηρία. Δεν ειπε μόνο αυτό, αλλά συνέχισε: Θα στήσω έχθρον μεταξύ σου και της γυναίκας και μεταξύ των απογόνων σου και των απογόνων της. 52 Και δεν θα άρκεσθώ μόνο εις αυτό, δηλαδή να σύρεσαι εις την γήν, αλλά θα κάω και την γυναίκα να είναι προς σε διαπυδνος έχθρός. Όχι μόνον αυτήν, αλλά και τους απογόνους αυτής θα κάω να είναι πάντοτε παλάμιοι προς τους απογόνους σου. Αυτός θα σου συντρέψη την κεφαλήν και συ θα κεντήσης αυτού την πτέρναν. D Και εις εκείνον μέν θα δώσω τόσην δύναμιν, ώστε να επικάθηται διαρκώς εις την κεφαλήν σου, έσυ δε να εύρίσκεσαι συνεχώς κάτω από τους πόδας εκείνου.

Διά μέσου της τιμωρίας αυτού του ζώου, πρόσχε, άγαπητέ, πάσην φροντίδα έπιδεικνύει εις ημάς, την οποίαν έχει διά την φύσιν των ανθρώπων. Καί αυτά μέν ελέχθησαν διά τον αίσθητον όφιν. Μετά το γεγονός αυτό, εις αυτόν που επιθυμεί, είναι δυνατόν να τηρή την τάξιν των γραφομένων, και να γνωρίζη ότι, εάν αυτά ελέχθησαν διά τον αίσθητον όφιν, πρέπει να θεωρούμεν ότι ισχύουν αυτά πολύ περισσότερο και διά τον νοητόν. Διότι και εκείνον υπέταξεν εις τους πόδας μας, άφου τον εταπεινώσας, E και ημάς έκαμε να είμεθα επί της κεφαλής αυτού. *H δεν έννοεί αυτό όταν λέγη: Πατείτε επάνω από θφεις και σκορ-

50. Λέγεται ο Ιερός Πατήρ ότι ο όφης είχε διάφορον σωματικόν σχήμα χωρίς να μέσ τή προοριση. Κατά την άδελφον και Σαβηριανόν ο όφης δεν είχε μέν πόδας, αλλά έβάλε με άνωρθημένον το μεγαλύτερον μέρος του σώματος.

51. Το «γήν τρώγη» σημαίνει την λογικήν ταπεινώσιν του όφους, ο οποίος όμως παρά ταύτα τρέφεται με διάφορα προϊόντα της γης.

52. Η λέξις απέρμα έχει άτομικήν αλλά και περιληπτικήν έννοιαν. *Hθό έχει άτομικήν σημασίαν. Πρόκειται περί του *Hνός ο οποίος θα συντρέψη έτερον έν. *H φράσις «του απέρματος αυτής» σημαίνει α) Τον Χριστόν και β) την παρθένον της Θεομήτορος, έφ' όσον δεν γίνεται λόγος περί απέρματος άνδρός.

πίους; 53 *Έπειτα, διά να μη νομίζομεν ότι αυτά ελέχθησαν διά τα αίσθητά ζώα, προσέθεσε: Καί επάνω εις όλην την δύναμιν του έχθρου. Είθετε την υπερβολικήν φιλανθρωπίαν του θεού, από την τιμωρίαν που έπεβλήθη εις το όργανον του διαβόλου:

Εάν όμως το νομίζετε καλόν, άς επανέλθωμεν εις την γυναίκα. Έπειδή ο όφης εισήγαγε την άπάτην, 144 A διά τούτο εδέχθη πρώτος αυτός την τιμωρίαν και έπειδή πρώτην εξηπάτησε την γυναίκα, και άκολούθως εκείνη παρέσυρε μαζί της τον άνδρα, διά τούτο πρώτα τιμωρεί την γυναίκα με τιμωρίαν, που έχει πολλήν παραινέσιν. Και εις την γυναίκα ειπε: «Θά καταστήσω σφοδρούς τους πόνους κατά την τεκνοποίησιν σου: θα κυφορής με πόνον» συ δε θα είσαι άφροσινωμένη εις τον σύζυγον σου, ένθ αυτός θα είναι έξουσιαστής σου». Πρόσχε του Κυρίου την καλωσύνην. Με πάσην πραότητα συμπεριφέρεται, ύστερα από την τόσην μεγάλην παράδοσιν. Θα καταστήσω σφοδρούς τους πόνους κατά την τεκνοποίησιν σου. Έγώ μέν ήβλησα να έχης συ ζώην χωρίς πόνους και ταλαιπωρίας, χωρίς λύπας και στενωχωρίας να είσαι γεμάτη από κάθε χαράν και να μη αισθάνεσαι κανένα από τα σωματικά πάθη, B έστω και αν περιβάλλεσαι με ύλκον σώμα. Έπειδή όμως δεν συμπεριφέρθησ όπως έπρεπε μέσα εις την τόσην άνεσιν και ή άφροσινία των άγαθών σε ώδήγησεν εις τόσην άχαριστίαν, διά τούτο σου θέτω χαλινόν και σε καταδικάζω εις λύπας και στεναγμούς, ώστε να μη άπομακρυνθής περισσότερο. «Θά καταστήσω σφοδρούς τους πόνους κατά την τεκνοποίησιν σου: θα κυφορής με πόνον» Ένεκα της μεγάλης άπερισκέψιας, λέγει, θα κάω, ώστε ή διαδοχή των τέκνων να αρχίση εις σε από της λύτης. 44 Διά μέσου των περιοδικών ίσχυρών πόνων και των θλίψεων, που συνοδεύουν εκάστην γέννησιν, να ένθυμήςαι ή ιδία συνεχώς, C πάσων μεγάλη ύπήρξεν ή άμαρτία αυτή και ή παρακοή και να μη λησμονήσης αυτό που συνέβη με την πάροδον του χρόνου, αλλά να δύνασαι να γνωρίζης ότι απίος ύλων των διά σε είναι ή άπάτη. Διά τούτο «θα καταστήσω σφοδρούς τους πόνους κατά την τεκνοποίησιν σου: θα κυφορής με πόνους». Εδώ υπαινίσσεται τους πόνους του τοκετού και την μεγάλην εκείνην κόπωσην, που είναι ανάγκη να ύπομένη όταν βαστάξη το βρέ-

95. Λουκ. ι', 19.

94. *Hσ. κατ', ΙΓ' 18.

φος τόσους μήνας σάν φορτίον, καί τὰ αἰσθήματα πόνου, πού κατὰ καιρῶς γεννῶνται ἐξ αὐτῆς τῆς αἰτίας, καί τὸ κομμάτισμα τῶν μελῶν τοῦ σώματος, καί τὰ ἀνυπόφορα ὀξεῖα κοίλοπονήματα, τὰ ὁποῖα γνωρίζουν μόνον ἐκεῖνοι, πού ἔλασθον πείραν.⁵⁵

Ἐ "Ἄλλ' ὁμῶς ὁ φιλόθεωπος Θεός, τόσῃν παρηγορίᾳ ἀνέμειξε μέ τὰς θλίψεις, ὥστε ἡ χαρὰ διὰ τὸ δρέφος πού ἐγεννήθη νά εἶναι ἰσῆς ἐντάσεως πρὸς τοὺς ἰαχυρούς πόνους, οἱ ὁποῖοι ἐπὶ τόσους μήνας ἐδασάνκον τὴν κοιλίαν. Διότι, ἐκεῖνοι πού ὑπομένουν τόσον πόνον, πού δοκιμάζονται ἔτσι ἀπὸ τοὺς κοίλοπόνους καί κατὰ ἕνα τρόπον παραιτοῦνται ἀπὸ τὴν ζωὴν, μετὰ τὸν τοκετὸν καί τὴν ἀπόλαυσιν τῆς χαρᾶς, πού διεδέχθη τοὺς κόπους, πάλιν προσφέρουν τὸν ἑαυτὸν τοὺς πρὸς τὴν τεκνογονίαν, ὥσῃν νά ἐλησμονήσαν ὅλα ὅσα συνέβησαν. Ἐ "Ἐταί οἰκονόμησεν ὁ φιλόθεωπος Θεός τὰ πράγματα, διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Διότι ἡ ἐλπίδα εἰς τὰ ἀγαθὰ τοῦ μέλλοντος, πάντοτε κάμνει νά ὑποφέρωμεν μέ εὐκολίαν τὰ δάσανα τοῦ παρόντος. Τοῦτο δύναται κανεῖς νά διαπιστώσῃ, ἂν παρατήρησῃ τοὺς ἐμπόρους, οἱ ὁποῖοι ὑπομένουν ταιλαιωρίας, διασχίζουν μακρὰ πελάγη, ἀνέχονται ναυαγία, ἀντιμετωπίζουν περατάς, καί ὁμῶς οὔτε ἔτσι ἐγκαταλείπουν τὸ ἔργον τους, ἀλλὰ ξοναρχίζουν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν, ἔστω καί ἂν πολλὰς δὲν ἐπιτυχάνουν τοῦ σκοποῦ των, μετὰ τοὺς πολλοὺς ἐκεῖνους κινδύνους.

Τὸ ἴδιο δυνάμεθα νά εἰπωμεν καί διὰ τοὺς γεωργούς. ¹⁴⁵ Ἀ Διότι καί αὐτοί, ὅταν διανοίγουν βαθεῖαν τὴν ἀβλακα, ὅταν καλλιεργοῦν μέ πολλὴν ἐπιμέλειαν τὴν γῆν, ὅταν σπείρουν ἀφθονον τὸν σπόρον, πολλὰκις ἀποτυγχάνουν τελείως τοῦ σκοποῦ των, ἐφ' ὅσον συμβῇ ξηρασία ἢ πλημμύρα ἢ ἄν ἐπιπέσῃ εἰς τὰ σπορὰ κάποια ἀσθένεια⁵⁶ κοντὰ εἰς τὸν χρόνον τῆς συγκομιδῆς. Καί ὁμῶς οὔτε τότε ἐγκαταλείπουν τὸ ἔργον τους, ἀλλὰ πάλιν, ὅταν ἔλθῃ ὁ καιρὸς, κατατιάνονται μέ τὴν γεωργίαν.

Κατὰ τὸν ἴδιον λοιπὸν τρόπον καί ἡ γυναῖκα. Μετὰ τοὺς πολλοὺς μήνας τῆς ἐγκυμοσύνης, μετὰ ἀπὸ τοὺς ἀνυπόφορους πόνους, μετὰ ἀπὸ τὰς νύκτας τῆς ἀπνίας,

⁵⁵. Τόσῃν γίνονται τῆς κοινῆς καί τῶν κριτικῶν ἀδελφῶν εἰχεν ὁ ἱ. Κρυόστομος, ὅστε γινώσκει καλῶς καί εἰς τὰς λεπτομερεῖας ἀνάμνη, καί ἐκεῖνα πού ἴσων ἔνεα πρὸς τὴν ἀσθεῖαν ἀσκητικὴν του ἱεροῦ.

⁵⁶. Ἑρμῆβη: "Νόσος τις ἐξ ἀέρος ἀπεγνωμένη τοῖς φυτόις καί καρπῶις" (Ἡσυχ.). Ἄλλ. *robigo*, ἴδιος προσβάλλουσα τὸν ὄτον.

μετὰ τὸν δίαιον ἀποχωρισμὸν τῶν μελῶν, ἂν συμβῇ μία μικρὰ περίστασις Ἐ νά γεννήσῃ τὸ δρέφος πρόωρος, ἀδιαμόρφωτον καί ἀσχημάτιστον, ἢ νά νά εἶναι μὲν διαμορφωμένον, νά μὴ εἶναι ὁμῶς ἄριστον, οὔτε ὄγιός, ἢ πολλὰκις νά εἶναι νεκρὸν, ὅταν διαφύγῃ τὸν κίνδυνον, ἢ ἴδια, πολλὰκις αὐτῆται καί ὑπομένει τὰ ἴδια, ὥσῃν νά ἐλησμονήσῃ ὅλα αὐτὰ. Καί τί λέγω τὰ ἴδια; Πολλὰς φορές συνέβη νά ἀποθάνῃ ἡ γυναῖκα μαζί μέ τὸ παιδί πού ἐγεννήθη. Καί ὁμῶς, οὔτε αὐτὸ ἐσωφρόνισε τὰς ὑπολοιπούς καί τὰς παρκίνησε νά ἀποφύγουν τὸ πρᾶγμα. Τόσῃν σωματικὴν καί πνευματικὴν χαρὰν δέσπειρεν ὁ Θεός μέσα εἰς τὰς θλίψεις. Διὰ τοῦτο ἔλεγε. «Θά καταστήσῃ σοφοῦς τοὺς πόνους κατὰ τὴν τεκνοποίησίν σου· Ἐ θά κωφορῆς μέ πόνον». Τὸ ἴδιον λοιπὸν ἔλεγε καί ὁ Χριστός, ὅταν συνέζητεῖ μέ τοὺς μαθητὰς του καί ἐδείκνυεν καί τὸ μέγεθος τῆς δόξης καί τῆς χαρᾶς τὴν ὑπερβολὴν.⁵⁷ Ἡ γυνὴ ἔχει λύπην, ὅταν γεννᾷ, διότι ἐφθασεν ἡ ὥρα τῆς. Ἐπειτα, ἐπειδὴ θέλει νά κάμῃ γνωστὸν εἰς ἡμᾶς, ὅτι τὰ λυπηρὰ ἐκδιώκονται ὅλα διὰ μῆς καί ὅτι τὴν θέσει των λαμβάνουν τὰ χαρούμενα καί εὐχάριστα, προσθέτει: "Ὅταν δὲ γεννήσῃ τὸ παιδίον, δὲν ἐνθυμεῖται πλέον τὴν θλίψιν, ἐνεκα τῆς χαρᾶς, διότι ἐγεννήθη ἀνθρώπος εἰς τὸν κόσμον.

Εἶδες ὑπερβολικὴν φροντίδα; Εἶδες τιμωρίαν γεμάτην παραινέσιν; «Μὲ λύπας θά γενῶς τὰ παιδιὰ σου». Ἐπειτα, καὶ θά εἶσαι ἀφοσιωμένη εἰς τὸν σύζυγόν σου, ἐνῶ αὐτὸς θά εἶναι ἐξουσιαστής σου». Ἐ Αὐτὰ λέγει ὁ φιλόθεωπος Θεός σχεδὸν σάν νά ἀπολογηθῆί πρός τὴν γυναῖκα· ὅτι ἐγὼ μὲν σὲ ἐδημιούργησα ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὁμότιμον πρὸς τὸν ἄνδρα· ἐπιθυμῶσα νά συμμετέχῃς εἰς ὅλα μαζί μέ αὐτὸν ὡς ἰσαῖα· διὰ τοῦτο ἔδωσα εἰς σὲ τὴν ἐξουσίαν ἐπάνω εἰς ὅλα τὰ δημιουργήματα, ὅπως καί εἰς τὸν ἄνδρα. Ἐπειδὴ ὁμῶς δὲν ἐχρησιμοποίησες ὅπως ἔπρεπε τὴν ἰσοτιμίαν, διὰ τοῦτο σὲ ὑποτάσσω εἰς τὸν ἄνδρα. «Σὺ θά εἶσαι ἀφοσιωμένη εἰς τὸν σύζυγόν σου, ἐνῶ αὐτὸς θά εἶναι ἐξουσιαστής σου».

Ἐπειδὴ ἠθέλησες νά ἐλθῃς εἰς συνομιλίαν μέ τὸν δέφιν, τὸ πονηρὸν θηρίον, καί νά δεχθῆς τὴν συμβουλήν ἀπὸ ἐκείνου, ὅπου ἐγκατέλιπες τὸν ἀπολαμβάνοντα τῆς ἰδίας τιμῆς καί τὸν συμμετεχόντα τῆς ἰδίας φύσεως μέ σέ, διὰ τὸν ὁποῖον ἐδημιούργησες, Ἐ διὰ τοῦτο εἰς τὸ μέλλον σὲ

⁵⁷. Ἰωάν. ια', 21.

υπατάσσω εἰς αὐτόν. Αὐτόν σοῦ καθιστῶ ἐξουσιαστήν, ὥστε νὰ γνωρίζῃς καλῶς τὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ καὶ ἐπειδὴ δὲν ἐμασῆς νὰ ἀρχῆς, μάθῃς νὰ ἀρχεῖσαι καλῶς. Σὺ θὰ εἶσαι ἀφωσιωμένη εἰς τὸν ἄνδρα σου, καὶ αὐτὸς θὰ εἶναι ὁ ἐξουσιαστής σου. Εἶναι προτιμότερον νὰ εὐρίσκεισαι ὑπὸ τὸν ἄνδρα καὶ νὰ πολιτεύεσαι ὑπὸ τὴν διακυβέρνησιν αὐτοῦ, παρά νὰ ἔχῃς πλήρη ἐλευθερίαν καὶ ἐξουσίαν καὶ νὰ δδηγῆσαι εἰς τὸν κρημνόν.¹⁴⁶ Ἄ Διότι καὶ εἰς τὸν ἵππον καλὸν εἶναι νὰ φέρῃ χαλινόν, καὶ νὰ δοῦσιν μετὰ τὸν ἵππον, παρά νὰ ὀδηγῆται εἰς τὸν κρημνὸν χωρὶς τὸ χαλινάρι. Ἄποδλέποντας λοιπόν εἰς τὸ ἰδικόν σου συμφέρον, ἐπιθυμῶ νὰ εἶσαι ὑποτεταγμένη εἰς αὐτόν, νὰ τὸν ἀκολουθῆς, ὡς ἀκολουθεῖ τὸ σῶμα εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ εὐχαρίστως νὰ ἀναγνωρίζῃς τὴν διακυβέρνησίν του. Γνωρίζω ὅτι ἐκουράσθητε ἀπὸ τὸ μήκος τοῦ λόγου· ἀλλὰ σὰς παρακαλῶ ἐντείνετε ὀλίγον τὴν προσοχήν σας, διὰ νὰ μὴ ἀφήσωμεν τὴν δικὴν ἀτελείωτον, οὔτε νὰ ἀναχωρήσωμεν, ἀφήνοντας τὸν δικαστὴν ἐπὶ τῆς ἔδρας· ἄλλωστε ἔχομεν φθάσει πρὸς τὸ τέλος.

Ἄς ἴδωμεν, λοιπόν, τί λέγει πρὸς τὸν ἄνδρα μετὰ τὴν γυναῖκα καὶ ποῖαν τιμωρίαν ἐπιβάλλει εἰς αὐτόν. Ἐπρὸς δὲ τὸν ἄνδρα εἶπεν· ἐπειδὴ ἠκολούθησες τὰς ὑποδείξεις τῆς συζύγου σου καὶ ἔφαγες ἀπὸ τὸ δένδρον, διὰ τὸ ὅποιον σὲ διέταξα ἀπ' αὐτὸ μόνον νὰ μὴ φάγῃς, κτηραμένη νὰ εἶναι ἡ γῆ εἰς τὰ ἔργα σου· μετὰ τὴν νὰ κερδίσῃς τὴν τροφήν σου ἐξ αὐτῆς, ἕως θου ζῆς. Νὰ σοῦ φυτρώῃ ἀκάνθους καὶ τριβόλους, ὥστε νὰ τρώῃς ἀγρια φυτά. Μετὰ τὸν ἰβρώτα τοῦ μετώπου σου θὰ κερδίσῃς τὸν ὄρον σου, ἕως θου ἐπιστρέψῃς εἰς τὴν γῆν, ἐκ τῆς ὁποίας ἐλήφθης· διότι χῶμα εἶσαι καὶ εἰς τὸ χῶμα πρέπει νὰ ἐπιστρέψῃς.

Καὶ ἀπὸ τούτους λόγους αὐτοῦ ἀποδεικνύεται μεγάλη καὶ ἀνεπίπτως ἡ μέριμνα τοῦ Δεσπότη διὰ τὸν ἄνθρωπον. Ἄλλὰ ἂς ἀκούσωμεν μὲ ἀκριβείαν κάθε ἕνα χωριστὰ ἀπὸ αὐτὰ ποῦ ἔχουν λεχθῆ.

Πρὸς δὲ τὸν ἄνδρα εἶπεν· ἐπειδὴ ἠκολούθησες τὰς ὑποδείξεις τῆς συζύγου σου καὶ ἔφαγες ἀπὸ τὸ δένδρον, Ἐ διὰ τὸ ὅποιον σὲ διέταξα ἀπ' αὐτὸ μόνον νὰ μὴ φάγῃς. Ἐπειδὴ ἤκουσες, λέγει, τὴν γυναῖκα σου καὶ ἔφαγες ἀπὸ τὸ δένδρον καὶ ἐπειδὴ ἐπρωτίμωσες τὴν συμβουλὴν ἐκείνης ἀπὸ τὴν ἰδικὴν μου ἐντολήν καὶ δὲν ἠθέλησες νὰ ἀπέχῃς ἀπὸ τὸ ἕνα μόνον δένδρον, ἀπὸ τὸ ὅποιον σὲ διέταξα νὰ μὴ φάγῃς, διὰ τοῦτο θὰ μάθῃς, πόσον μέγα κακὸν ἔπρα-

ξες δι' αὐτῶν τῶν ἔργων. Διότι μῆπως σὲ διέταξα νὰ ἀπέχῃς ἀπὸ πολλὰ δένδρα; Ἄπὸ ἕνα μόνον. Καὶ δὲν ἠνέχθης οὔτε αὐτὴν τὴν μικρὰν ἀπαγόρευσιν, ἀλλὰ, ἀφοῦ ἐληρομόνησες τὰς ἰσάκας μου ἐντολάς, ἐπέισθης εἰς τὴν γυναῖκα.

Ἄς ἀκούσωμεν αὐτὰ καὶ οἱ ἄνδρες καὶ αἱ γυναῖκες. Οἱ μὲν ἄνδρες διὰ νὰ μὴ ἀνέχωνται τὰς ὑποδείξεις τῶν γυναικῶν, ποῦ συμβουλεύουν πονηρά. Αἱ δὲ γυναῖκες, διὰ νὰ μὴ συμβουλεύουν τοιαῦτα. Ἄ Διότι, ἐάν αὐτὸς δὲν ἔτυχε συγγνώμης, ὅταν ἀπέδωκε τὴν αἰτίαν εἰς τὴν γυναῖκα, ποῖαν δικαιολογίαν θὰ ἔχη, ἐάν εἴπῃ, ὅτι ἐξ αἰτίας τῆς γυναικὸς ἠμάτησα καὶ ἔπραξα αὐτὸ ἡ ἐκεῖνο; Διὰ τοῦτο αὐτὴ ἐτέθη ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τὴν ἰδικὴν σου καὶ σὺ ἔγινες κύριός τῆς, ὥστε ἐκεῖνη νὰ σὲ ἀκολουθῇ κατὰ πόδας καὶ νὰ μὴ ἀκολουθῇ εἰς τοὺς πόδας ἢ κεφαλὴν. Ἄλλ' ὅμως εἶναι δυνατόν νὰ ἴδωμεν πολλακίς νὰ συμβαῖναι τὸ ἀντίθετον ἐκεῖνος πρὸς πρέπει νὰ ἔχη τὸν ρόλον κεφαλῆς, νὰ μὴ εὐρίσκειται οὐδὲ εἰς τὴν θέσιν τῶν ποδῶν καὶ ἐκεῖνη ποῦ εἶναι εἰς τὴν θέσιν τῶν ποδῶν, νὰ καταλαμβάνῃ αὐθαίρετως τὸν ρόλον τῆς κεφαλῆς. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος, ὁ διδάσκαλος τῆς οἰκουμένης, προβλέπωντας ὅλα αὐτὰ ἔλεγε: Ἐ Διότι, ποῦ ζεῦρεῖς, γυναῖκα, ἂν θὰ σώσης τὸν ἄνδρα, ἢ ποῦ ζεῦρεῖς, συζυγε, ἂν θὰ σώσης τὴν γυναῖκα;⁵⁸ Ὁ ἄνδρας νὰ δεικνύῃ μεγάλην προσοχήν, ὥστε νὰ ἀπομακρύνῃ αὐτὴν ποῦ συμβουλεῖ τὰ κακά. Καὶ ἡ γυνὴ νὰ μὴ τολμᾷ νὰ συμβουλεῖ κακὰ, οὔτε νὰ μιμῆται τὴν Ἐῶαν, ἀφοῦ ἔχει πάντοτε εἰς τὸν νοῦν τῆς τὴν τιμωρίαν, ποῦ ἐδέχθη ἡ Ἐῶα, ὅταν ἔβωσεν εἰς τὸν ἄνδρα τὴν καταστρεπτικὴν ἐκείνην συμβουλὴν.¹⁴⁷ Ἄ νὰ σαφρονίκεται ἀπὸ τὸ πάθημα τῆς Ἐῶας καὶ νὰ συμβουλεῖ ἐκεῖνα μόνον, ποῦ θὰ ἀπολλάξουν ἀπὸ πᾶσαν κόλασιν καὶ τιμωρίαν καὶ αὐτὴν καὶ τὸν ἄνδρα τῆς. Ἄλλ' ἂς ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ θέμα μας. Εἶπεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν ἄνδρα· ἐπειδὴ ἠκολούθησες τὰς ὑποδείξεις τῆς συζύγου σου καὶ ἔφαγες ἀπὸ τὸ δένδρον, διὰ τὸ ὅποιον σὲ διέταξα νὰ μὴ φάγῃς. Ἐπειδὴ, λέγει, ἔδειξες τόσην ἀδιαφορίαν ὡς πρὸς τὴν τήρησιν τῆς ἐντολῆς μου, καὶ δὲν σὲ ἀφέλησεν εἰς τίποτε, οὔτε ὁ φόβος τῆς τιμωρίας, οὔτε τὸ ὅτι σαφῶς σὰς ὤρισα ἀπὸ τὴν ἀρχὴν, ὅσα ἐπράξατο νὰ σὰς συμβοῦν ἐκ τῆς θρώσεως· Ἐ Ἐπειδὴ παρεσύρθης εἰς τόσην κακίαν, ὥστε

58. Ἄ' Κορ. γ', 16. Ἐννοεῖ τὴν φιλοτιμίαν προστάθειαν, ποῦ πρέπει νὰ καταβάλλουν οἱ συζυγοί, διὰ νὰ ὀδηγῶν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον εἰς τὴν σωτηρίαν καὶ νὰ μὴ διαλύσῃ τὴν συζυγίαν.

μετά από τόσην ἀπόλαυσιν, νά μή δύνασαι νά ἀπέχῃς ἀπό ἑνα μόνον δένδρον διὰ τοῦτο θά εἶναι κατηραμένη ἡ γῆ εἰς τὰ ἔργα σου.⁶⁶

Πρόσεχε τήν φιλοφροσύναν τοῦ Κυρίου. Κατά ποῖον τρόπον τιμωρεῖ τόν ἄνθρωπον καί κατά ποῖον τρόπον τιμωρεῖ τό λογικόν αὐτό ζῶον. Εἰς ἑκείνον λέγει, κατηραμένος νά εἶσαι σὺ μεταξὺ ὄλων τῶν ζῴων τῆς γῆς· ἐδῶ ὁμως δέν ὁμιλεῖ ἔτσι. Ἀλλά τί λέγει; Νά εἶναι κατηραμένη ἡ γῆ εἰς τὰ ἔργα σου. Καί εὐλόγως. Ἐπειδή ἡ γῆ ἐδημιουργήθη διὰ τόν ἄνθρωπον, ὥστε νά δύναται νά ἀπολαμβάνῃ τὰ ἀγαθά, πού παράγονται ἐξ αὐτῆς, διὰ τοῦτο τώρα δίδει τήν κατάραν εἰς αὐτήν, ἐξ αἰτίας τοῦ ἁμαρτήσαντος ἀνθρώπου· ἐπειδή ἡ κατάραν πού δίδεται εἰς αὐτήν, πάλιν θά κατέστρεφε τοῦ ἀνθρώπου τήν ἄδικαν καί τήν ἀσφάλειαν, διὰ τοῦτο λέγει: Ὁ Νά εἶναι κατηραμένη ἡ γῆ εἰς τὰ ἔργα σου. Ἐπειτα διὰ νά μᾶθῃς τί σημαίνει ἐπικατάρατος, προσέθεσεν. Μὲ λύπην νά κερδίζῃς τήν τροφήν σου ἐξ αὐτῆς, ὅλας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου. Παρατήρησε, ὅτι κάθε τιμωρία παρατείνεται εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας,⁶⁷ ὥστε νά μή ἀφελῆθουν μόνον αὐτοί, ἀλλά καί ὅσοι θά ζήσουν εἰς τὸ μέλλον νά διδάσκονται ἐπάνω στὰ ἴδια τὰ πράγματα, ἐκ ποίας αἰτίας ἐδόθη εἰς αὐτοὺς ἡ τιμωρία αὐτή. Μὲ λύπην, λέγει, νά κερδίζῃς τήν τροφήν σου ἐξ αὐτῆς, ἕως ἔσπου ζωῆς. Ὑστερα, διὰ νά διδάξῃ λεπτομερέστερον τὸ εἶδος τῆς κατάραν καί τήν αἰτίαν τῆς λύπης, προσέθεσε. Ὁ Νά ὀλισθάνῃ διὰ σὲ ὀκάνθας καί τριβόλους. Αὐτὰ εἶναι τὰ ὑπομνήματα τῆς κατάραν. Ἀκάνθας, λέγει, θά φυτρῶσιν καί τριβόλους διὰ νά κάμουν μεγάλους τοὺς κόπους καί τὰ θάσσανα. Θά σὲ κάμω νά περνᾷς ὅλην τήν ζωὴν σου μὲ λύπην, ὥστε τοῦτο νά εἶναι χαλινός διὰ σὲ

66. Διὰ τῆς παραδόσεως τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ «ἐκλείπει ἡ ἁρμονία τοῦ ἀνθρώπου πρὸς ἑαυτὸν, πρὸς τὴν φύσιν καί πρὸς τὸν Θεόν». (X. Ἀνδρόκοι: «Δογματικὴ», σ. 147).

67. Οἱ Παλαιότεροι καί ἕλαιο ἀφελθεῖν ἐφρήθησαν τὴν κληρονομικὴν μεταβολὴν τοῦ προκαταρκτοῦ ἁμαρτήματος. Οἱ Ἰουδαῖοι ὁμως τῆς Ἐκκλησιαστικῆς προσέθεσαν νά τὴν καταστήσουν πραγματικὴν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην βίωσιν ἀπὸ τῆς ἀκολούθου τριῆς ἐξηγήσεως: α') «Οἱ ὁ Θεοῦ κατελείποντες εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος τὴν προκαταρκτικὴν ἁμαρτίαν τοῦ Ἀδάμ, β') «Οἱ τὸ ἀνθρώπινον γένος συνήμαρτον εἰς τὸν Ἀδάμ, ἐπειδὴ ὑπέρχε δύναμις μέσα εἰς αὐτὸν (Ρωμ. 5, 1, 2) καί γ') ὁ Ἀδάμ ἠμαρτήσεν ὅχι ὡς πρόσωπον, ἀλλ' ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ ἀνθρώπινου γένους, δι' αὐτὸ καί ὁ Χριστὸς ἀνήγει: ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ ἀνθρώπινου γένους ὡς ἀντιπρόσωπος ἑαυτοῦ. (X. Ἀνδρόκοι: «Δογματικὴ», σ. 160).

καί νά μή φαντάζεσαι πράγματα ἀνώτερα ἀπὸ τὴν ἀξίαν σου, ἀλλά νά δύνασαι νά ἀντιλαμβάνεσαι συνεχῶς τὸν ἰδικόν σου πλοῦτον καί νά μή ἐπιτρέπῃς ποτὲ νά ὑποστήῃς τοιαύτην ἀπάτην. Καί θά τρώγῃς τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ. Μὲ τὸν ἰδρώτα τοῦ προσώπου θά κερδίζῃς τὸν ἄρτον σου. Πρόσεχε πῶς ὅλα αὐτὰ ἐπεδμήθησαν εἰς αὐτὸν μετὰ τὴν παρακοήν, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν προηγουμένην ζωὴν του. Διότι λέγει: Ἐγὼ μὲν, ὅταν σὲ ἐδημιούργησα εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον, Ἐθέλησα νά περνᾷς τὴν ζωὴν σου χωρὶς λύπης καί κόπους καί θάσσανα καί ἰδρώτας· νά εὐρίσκεισαι εἰς εὐτυχίαν καί ἀπόλαυσιν· νά μή ὑπέκειαι σθε εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ σώματος, ἀλλά νά ἔχῃς ἀπαλλαγὴν ἀπὸ ὅλων αὐτῶν καί νά εὐρίσκεισαι εἰς πλήρη ἐλευθερίαν. Ἐπειδὴ ὁμως δέν σὲ συνεκίνησεν ὁ τόσος πλοῦτος, διὰ τοῦτο θά καταρασθῶ καί τὴν γῆν, ὥστε νά μὴ σοῦ δῶθῃ τὰ προϊόντα τῆς, χωρὶς νά ὀργώσῃς καί νά σπεύρῃς, ὅπως ἐγένετο προηγουμένως. Θά σὲ περιβάλω μὲ πολλὸν κόπον καί μόγθον καί θάσσανα, καί συνεχῶς λύπης καί στενοχώριας.⁶⁸ Ἄ θά σὲ κάμω νά κατορθώσῃς τὰ πάντα μὲ ἰδρώτας, ὥστε, δοκιμαζόμενος εἰς αὐτὰ, νά διδάσκεισαι συνεχῶς, ὅτι πρέπει νά ἐπιζητῆς τὸ μέτριον⁶⁹ καί νά γνωρίζῃς τὴν φύσιν σου. Καί αὐτὸ δέν θά συμβῇ εἰς μικρὸν χρονικόν διάστημα, ἀλλά θά ἐπικρατῇ εἰς ὅλην τὴν χρόνον τῆς ζωῆς σου. Διότι μὲ τὸν ἰδρώτα τοῦ προσώπου σου θά κερδίζῃς τὸν ἄρτον σου, ἕως ἔσπου ἐπιστρέψῃς εἰς τὴν γῆν, ἐκ τῆς ὁποίας ἐλήφθης· διότι χῶμα εἶσαι καί εἰς τὸ χῶμα πρέπει νά ἐπιστρέψῃς. Μέχρι τότε θά ὑπομείνῃς αὐτὰ, ἕως ἔσπου ἐπέλθῃ τὸ τέλος τῆς ζωῆς σου καί διαλυθῇς⁷⁰ εἰς ἐκείνην τὴν ὕλην, ἀπὸ τῆς ὁποίας καί ἐπλάσθης. Ἄ θά σὲ κάμω νά περνᾷς ἀπὸ ἀγάπην, σωματικὴν φύσιν, ὁμως αὐτὸ τὸ σῶμα θά γίνῃ πάλιν χῶμα, ἀφοῦ εἶναι πλασμένον ἀπὸ χῶμα.⁷¹ Χῶμα εἶσαι καί εἰς τὸ χῶμα πρέπει νά ἐπιστρέψῃς. Διὰ νά μὴ συμβοῦν αὐτὰ, λοιπόν, διὰ τοῦτο σὺ εἶπον νά μὴ ἐγγίσητε τὸ δένδρον, λέγοντας, ὅτι τὴν ἡμέραν κατὰ τὴν ὁποίαν θά φάγῃς ἐξ αὐτοῦ, ἐξάπαντος θά ἀποθάνῃς. Βεβαίως δέν ἐπεδμήθησαν αὐτὰ. Ἐπειδὴ ὁμως τὰ ἰδικά μου ἔργα συνετελέστησαν ὅλα, σὺ θά ἐπροξένησες αὐτὰ εἰς τὸν ἑαυτοῦ σου, μὴ ἐπιρριπτής

68. Τὸ μέτριον τίθεται ἐδῶ μὲ τὴν ἔκφασιν νά ζητῇ ὁ ἀνθρώπος τὸ κέρμα, αὐτὸ πού ταπεινῆται εἰς τὴν φύσιν του, αὐτὸ πού τοῦ δίδει ὁ Θεός, νά εἶναι ἀσάφης.

69. Ἡ διέλευσις ἀναφέρεται μόνον εἰς τὸ σωματικὸν στοιχεῖον.

70. Α' Κορ. 15, 47. Β' Κορ. 5, 1-2. Φιλ. 3, 20.

την αίτιαν εις άλλον κανένα, αλλά να καταλογίσης τό πάν εις την προσωπική σου διάφοριαν.

Εις τό σημείον όμως αυτό άλλο πρόβλημα γεννάται πάλιν δι' ημάς, τό όποίον, εάν θέλετε, άφού λύσωμεν συντόμως, τότε να τελειώσωμεν τόν λόγον.

Ο λέγει ή Γραφή, ότι είπεν ο Θεός: Την ημέραν κατά την όποιαν θα φάγητε έξ αυτού, εξάπαντος θα αποθάνετε. Φέρονται όμως, ότι έζησαν πολλά χρόνια μετά την παρακοήν και την μετάληψιν τής τροφής. Τούτο φαίνεται ότι δημιουργεί άπλωώς κάποιο πρόβλημα εις εκείνους που άσχολούνται επιπολαιώς με τό βαυότερον περιεχόμενον.⁶⁴

"Όταν όμως κάποιος θα άκούση αυτά καλοπροαιρέτως τότε τό λεχθέν είναι σαφές και δεν έχει καμμίαν δυσκολίαν, δι' εκείνον ο όποιος προσέχει. Διότι, άν και έζησαν πολλά χρόνια ύστερον, όμως έγιναν θνητοί από την στιγμήν που ήκουσαν τό «χώρα είσαι και εις τό χώρα θα έπιστρέψης» και έδέχθησαν την άπόφασιν του θανάτου. Και άκ του γεγονότος αυτού δύναται να είπη κανείς ότι αυτοί απέθανον.⁶⁵ Αυτό λοιπόν υπηρνίσοετο και ή Γραφή, όταν είπεν, Ω ότι εξάπαντος θα αποθάνετε την ημέραν κατά την όποιαν θα φάγητε: άντι να είπη θα δεχθήτε την άπόφασιν, διά να είσθε εις τό μέλλον θνητοί. "Όπως συμβαίνει εις τά ανθρώπινα δικαστήρια, όταν θα δεχθή κάποιος την άπόφασιν, ότι όπωσδήποτε θα άποκεφαλισθή και όταν έπειτα είσαχθή εις τό δεσμωτήριον, οδόλωώς θα διαφέρη από τους νεκρούς και αποθαμένους, άφού διά τής άποφάσεως έχει αποθάνει, έτσι και άν παραμένη εις την ζωήν επί πολλών χρόνον, κατά τόν αυτόν τρόπον και αυτοί: από αυτήν την ημέραν, που έδέχθησαν την άπόφασιν τής θνητότητος, απέθανον διά τής άποφάσεως, έτσι κι άν έζησαν επί πολλών χρόνον.

Γνωρίζω ότι έλέχθησαν πολλά και ή διδασκαλία παρετάθη εις πολύ μήκος προς χάριν σας. Ε Διά τούτο άς συνοψίσωμεν έδω τόν λόγον, άφού με την χάριν του Θεού εφθάσαμεν εις τό τέλος των αναγνωσθέντων και άφού κα-

64. Τό να ελέγη κανείς άνομιαν εις την Γραφήν δεν είναι παρά δείγμα επιπολαιίας μελέτης και άλλεφους κατανόησεως.

65. Τό μεγαλύτερον κακόν, διά του όποιου γυμνασθεται οι άμαρτήσαντες είναι ο θάνατος (Ρωμ. στ', 23) κατά τής τριετίας αυτού δεσμώσεως, α') ως φυσικός (Γεν. 6', 17, γ', 17), β') ως πνευματικός (Ρωμ. στ', 16) και γ') ως αιώνιος (Ρωμ. ε', 16-18. Α' Κορ. ιε', 22). 'Υπό του Ιερου Πατρός τονίζεται ένταύθα τό πρώτον είδος, τό όποίον άμειψήσεται από πολλών σιρετικών παλαιότερον και νεώτερον.

τά δύναμιν έθέσαμεν τά πάντα ενώπιόν σας.

Είναι βέβαια δυνατόν να αποδείξωμεν πάλιν, ότι και αυτή ή ίδια τιμωρία, που έπεδλήθη και τό ότι έγιναν θνητοί, περιέχει μέσα της άπέραντον φιλονθρωπιαν, εάν θα προσθέσωμεν και άλλα.⁶⁶

Διά να μη κατακλύσωμεν όμως την διάνοιάν σας με πάρα πολλά νοήματα, σας παρακαλούμεν, ¹⁴⁹ Α όταν θα φύγετε από έδω, να μη λάβετε μέρος εις άνοήτους συγκεντρώσεις, ούτε εις άκέρους φλυαρίας.⁶⁷ 'Αφού έμπαύνετε μόνοι σας να συγκεντρώνετε ο ένας με τόν άλλον τά λεχθέντα και να προσπαθήτε να ένθυμώσθε: τι μόν ήρώτησεν ο δικαστής; τί δε άπελογήθησαν οι ένοχοι; και πώς ο μόν άνδρας μετέθεσε την αίτιαν εις την γυναίκα, εκείνη δε εις τόν άνδρα; πώς έτιμώρησε και αυτόν και επέβαλεν εις αυτόν διαρκή τιμωρίαν που επεκτείνεται εις όλους τούς αιώνας; πώς ήγανάκτησεν έναντίον αυτού πολύ και διά του τρόπου αυτού έδειξε τό ένδιαφέρον του προς τούς άπατηθέντας. Β 'Από τόν τρόπον με τόν όποιον κατεπολέμησε τόν άπατησαντα τόσο πολύ, είναι φανερόν, ότι έπραγματοποίησε την άπάτην εις εκείνους που ήσαν πολύ άγαπημένοι Του. 'Επειτα από αυτά να ένθυμώσθε την τιμωρίαν τής γυνακός και την δοκιμασίαν, ή όποία επεδλήθη εις αυτήν, μάλλον δε την νοουθεσίαν άκολουθώσας, άφού ένθυμηθήτε δια έλέχθησαν προς τόν 'Αδάμ και άφού κατανοήσετε την άπόφασιν, ότι χώρα είσαι και εις τό χώρα πρέπει να επιστρέψης, να έκπληγήτε από αυτήν, διά την άπέραντον φιλονθρωπιαν του Θεού. 'Ημάς, που καταγόμεθα από την γην και διαλυόμεθα εις αυτήν, ύπεσχέθη να καταστήση άξιους των άπορρήτων εκείνων αγαθών, τά όποία είναι έτοιμασμένα, δι' όσους τόν έχουν άγαπήσει, τά όποία ανθρώπινον μάτι δεν είδε και αυτί δεν ήκουσε Ο και ανθρώπινος νους δεν έφαντάσθη,⁶⁸ εάν θα βελήσωμεν να ζήσωμεν την άρετήν και να άποφύγωμεν την κακίαν.⁶⁹ Χρησιμοποιεμ λοιπόν να εκφράζωμεν μεγά-

66. 'Ο όμιλητής δεν λέγει δια θανάτου και έπιθυμεί να είπη, άλλ' δια θανάτου να κρηθήσονται οι άπορρητοι.

67. Είναι ένδιαφέρον ότι τά θρησκευτικά θέματα συνεχίζονται εις τής μέρας του λαού, ο όσους όμως δεν είχα τής αναγκαίας παιδείας διά την όρθήν λύσιν των πνευματικών προβλημάτων.

68. Α' Κορ. 6', 9. 'Ησ. ιβ', 15. Ερ', 2, 25, 17.

69. Τό όλικόν σωμα με τό κόση του δεν είναι άμείλιτος άνυπόβλητον διά την ήλικήν τελείωσιν. Η βίσις της άρετης και ή άποφυγή της κακίας είναι οι προϋποθέσεις της νίκης.

λην εὐγνωμοσύνην εἰς τὸν Κύριόν μας, διὰ τὰς τόσων μεγάλων εὐεργεσιῶν Του· ποτὲ νὰ μὴ λησμονοῦμεν αὐτά, ἀλλὰ μὲ τὰ καλὰ μας ἔργα καὶ μὲ τὴν συστηματικὴν ἀποφυγὴν τῶν κακῶν θὰ ἐξυμνοῦμεν⁷⁰ τὸν Θεόν καὶ θὰ τὸν κἀμῶμεν φίλον πρὸς ἡμᾶς. Ἐ Πῶς, λοιπόν, δὲν εἶναι καὶ αὐτὸ δῆγμα μεγάλης εὐγνωμοσύνης, τὸ ὅτι, αὐτὸς μὲν, ὢν καὶ ἦτο ἀθάνατος Θεός, δὲν ἠντήθη νὰ ἀναλάβῃ τὴν βνητὴν φύσιν μας καὶ τὴν γίνουσαν οὐσίαν καὶ νὰ τὴν ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν νεκρωσιν, νὰ ἀναδιδάσῃ αὐτὴν ἐπάνω ἀπὸ τὸν οὐρανόν, νὰ τὴν τιμῆσῃ μὲ τὴν πατρικὴν συνουσίαν⁷¹ καὶ νὰ τὴν κἀμῃ ὅσῳ νὰ προσκυνῆται ἀπὸ ὅλην τὴν χορείαν τῶν ἀδρανῶν ἀγγέλων, ἡμεῖς δὲ δὲν ἠσθάνθημεν ἐντροπὴν νὰ τὸν πληρώσωμεν δι' αὐτὸ μὲ τὰ ἀντίθετα; Καὶ ὡς θύναται νὰ εἴπῃ κακεῖς, ἀφοῦ ἐκολλήσωμεν τὴν ἀθάνατον ψυχὴν εἰς τὴν σάρκα, ἐκάμαμε νὰ γίνῃ αὐτὴ γήινος καὶ νεκρὰ καὶ ἀδρανὴς;

⁷⁰ Ὅχι, σὺς παρακαλῶ, νὰ μὴ γίνωμεν τόσων ἀχάριστοι πρὸς ἐκεῖνον ποῦ τόσα μᾶς ἔχει εὐεργετήσει. Ἀλλὰ, ἀφοῦ ἀκολουθεῖμεν εἰς τοὺς νόμους αὐτοῦ, νὰ πράττωμεν ὅσα φαίνονται καλὰ ἔ καὶ εὐάρεστα εἰς αὐτόν⁷² διὰ νὰ ἀναδείξῃ ἡμᾶς ἄξιους κληρονόμους τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν. Αὐτῶν τῶν ἀγαθῶν εἶπε νὰ ἀξιοῦμεν ὅλοι ἡμεῖς, διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς φιλοφροσύνης τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῖου καὶ εἰς τὸν πατέρα, ταυτοχρόνως δὲ καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἀνίκει ἡ δόξα, ἡ ἰσχὺς καὶ ἡ τιμὴ, καὶ τῆρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς ὅλον τὸ πέρασμα τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

70. Α' Ἰωάν. 6', 2. Ρωμ. γ', 26.

71. Τὸ ἀνακινῆν καὶ ἀνακινῆν ὅσῳ τοῦ Κυρίου ἦτο αὐτὴ ἢ εἰς Χριστὸν θεωρεῖται ἀνθρώπινη φύσις.

72. Ρωμ. 16', 1-2. 18. Β' Κορ. 8', 9. Ἰερ. 1', 10. Τίτ. 2', 9.

150 Α ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΚΑΤΗ ΟΓΔΩΗ

ΚΑΙ ΟΝΟΜΑΣΘΗΝ Ο ΑΔΑΜ ΤΗΝ ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΟΥ ΖΩΗΣ, ΔΙΟΤΙ ΑΥΤΗ ΗΤΟ ΜΗΤΗΡ ΠΑΝΤΩΝ ΤΩΝ ΖΩΩΝΤΩΝ. ΚΑΙ ΘΕΚΑΜΕ ΚΥΡΙΟΣ Ο ΘΕΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΔΑΜ ΚΑΙ ΤΗΝ ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΟΥ ΧΙΤΩΝΑΣ ΔΕΡΜΑΤΙΝΟΥΣ, ΚΑΙ ΕΝΘΑΙΣΕΝ ΑΥΤΟΥΣ. ΚΑΙ ΕΙΠΗΝ Ο ΘΕΟΣ ΙΑΩΣ Ο ΑΔΑΜ ΕΓΙΝΕ Θῆ ΕΝΑΣ ΕΣ ΗΜΕΝ.¹

Εἶδате ἄρα τὴν φιλοφροσύνην τοῦ δικαστοῦ; παρετήρησατε ἀνάκρισιν νὰ εἶναι γεμάτη ἀπὸ ἀγάπης; Εἶδате τὴν διαφορὰν τῶν ποινῶν; Ἀφ' ἑνὸς μὲν πῶς ἐτιμωρήθη ἐκεῖνος ποῦ ἀνέτρεψε τὸν ἄνθρωπον διὰ τῆς ἀπάτης ἢ ἀφ' ἑτέρου δὲ πῶς ἀποδεικνύει τὴν μεγάλην φιλοφροσύνην τοῦ Θεοῦ ἡ τιμωρία, ποῦ ἐπέδληθη εἰς αὐτοὺς ποῦ ἀνέτρεψαν; Εἶδате πῶσιν ὠφέλιαν ἐλάδομεν ἐκ τοῦ γεγονότος, νὰ παρευρεθῶμεν εἰς τὸ δικαστήριον καὶ νὰ παρακολουθήσωμεν τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον ἐπροχώρησεν ἡ ἀνάκρισις; Ἐγνωρίσαμεν τῶν καίων ἀγαθῶν ἐστέρησαν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν ὁ Ἄδαμ καὶ ἡ Ἔδα διὰ τῆς παραδόσεως τῆς ἐντολῆς, ποῦ τοὺς ἐδόθη, ἀφοῦ ἐγκρινῶθησαν ἀπὸ τὴν ἀπεριγράπτου βεικήν δόξαν καὶ ἔχασον τὴν ζωὴν, ἡ ὁποία σχεδὸν εἰς τίποτε δὲν ἦτο κατώτερα ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν Ἀγγέλων.² Ἐγνωρίσαμεν τὴν ἀνεξικακίαν τοῦ Κυρίου. Ἐδιδάχθημεν πῶσιν μέγα κακὸν εἶναι ἡ ἀδιαφορία καὶ πῶς μᾶς παρουσιάζει γυμνοὺς καὶ στερημένους ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα ἀγαθὰ καὶ μᾶς βυθίζει εἰς μεγάλην ἐντροπήν. Ἐ Διὰ τοῦτο, παρακαλῶ, νὰ εἰμεθα εὐπνητοί,³ καὶ τὰ παθήματα ἐκείνων ἄς γίνωμεν φάρμακα εἰς ἡμᾶς ἡ ἀδιαφορία ἐκείνων ἄς γίνῃ δι' ἡμᾶς ὑπόθεσις ἀσφαλείας. Διότι ἡ τιμωρία θὰ εἶναι μεγαλυτέρα⁴ δι' ἐκείνους ποῦ θὰ πᾶσουν μελλοντικῶς εἰς τὰ ἴδια σφάλματα, ἐφ' ὅσον δὲν ἠβέλησαν νὰ γίνωμεν συνετώτεροι, ὅτε διὰ τῶν παραδειγμάτων αὐτῶν. Ὅσοι μετὰ ταῦτα θὰ ὑποπέσουν εἰς τὰ αὐτὰ σφάλματα μὲ τοὺς προηγουμένους, δὲν θὰ λάθωμεν τὴν ἴδιαν τιμωρίαν. Αὐτὸ δυνάμεθα νὰ διδα-

1. Γέν. γ', 20-22.

2. Ψαλμ. γ', 5-7. ρομ', 8. Ἐβρ. 6', 7. Ἐβρα. α', 22.

3. Ματθ. κοτ', 28, 40. Μάρκ. γ', 30, 37. Α' Κορ. ιστ', 13. Ἄποκ. ιστ', 15.

4. Λουκ. ιδ', 47-48. Ἰερ. δ', 17.

χθόμεν με συντομίαν από τόν σοφόν διδάσκαλον τῆς οικουμένης, δηλαδή τόν Παῦλον, ὁ ὁποῖος λέγει: "Ὅσοι ἡμάρτησαν χωρίς νά ἔχουν λάβει γραπτόν νόμον," θά καταδικασθοῦν εἰς ἀπώλειαν χωρίς τήν κατηγορίαν τοῦ νόμου" καί ὅσοι ἡμάρτησαν, ἐνῶ τοῦς ἐδόθη ὁ νόμος, θά κριθοῦν μέ βάσει τόν νόμον. Δ' "Ὅπως τό λέγει, ἔτσι θά γίνῃ. Δέν θά τιμωρηθοῦν ἐξ Ἰσού ἐκεῖνοι πού ἔσφαλον πρό τοῦ νόμου καί ὅσοι ἔσφαλον μετά τόν νόμον, ἀλλά θά τιμωρηθοῦν αὐστηρότερον ἐκεῖνοι πού ἡμαρτάνουν μετά τήν ἐπίδοσιν τοῦ νόμου. Διότι ἡμάρτησαν χωρίς νόμον, χωρίς νόμον θά καταδικασθοῦν εἰς ἀπώλειαν, πού σημαίνει, ὅτι ἡ ποινή εἰς αὐτούς γίνεται ἐλαφρότερα, ἐπειδή δέν εἶχον τήν διδασκαλίαν καί τήν βοήθειαν τοῦ νόμου. Καί ὅσοι ἡμάρτησαν ἐνῶ τοῦς ἐδόθη ὁ νόμος, θά κριθοῦν μέ βάσει τόν νόμον. Αὐτοί δέ θά τιμωρηθοῦν αὐστηρότερον, ἐπειδή δέν ἐσωφρονίσθησαν καί περίεπσαν εἰς τά ἴδια σφάλματα μέ ἐκεῖνους, ἄν καί εἶχον ὡς διδάσκαλον τόν νόμον.

Ε "Ἄς ἀκούσωμεν ὅμως καί ἐκεῖνα πού ἀνεγνώθησαν σήμερον. Ἐνόμασε! δέ ὁ Ἄδάμ τήν σύζυγόν του Ἐβαν, τό ὅποιον σημαίνει Ζωή, διότι αὐτή ἦτο μήτέρα ὄλων τῶν ζώντων."

Πρόσεχε τήν ἀκριβείαν τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Δέν παρέλειψεν οὔτε αὐτό, ἀλλά μάς ἐδίδαξεν ὅτι ὁ Ἄδάμ ἔδωκε καί εἰς τήν γυναῖκα τό ὄνομα. Διότι, λέγει, ἠνόμασε τήν σύζυγόν του Ἐβαν, τό ὅποιον σημαίνει Ζωή, διότι ἦτο μήτηρ ὄλων τῶν ζώντων" δηλαδή αὐτή ἦτο ἡ ἀρχή ὄλων ἐκείνων πού θά προέλθουν ἐξ αὐτῆς, ρίζα καί θεμέλιος ὄλων τῶν μετά ταῦτα γενεῶν. 15¹ Α Μετά τήν διδασκαλίαν διά τήν ὀνοματοδοσίαν τῆς γυνακός, πάλιν φέρει ἐνώπιόν μας τήν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος δέν παραβλέπει τά δημιουργήματά του, ὅταν εὐρίσκονται μέσα εἰς τήν γυναιότητα καί τήν ἐντροπήν.¹⁰ Κατεσκεύασε δέ Κύριος ὁ Θεός διά τόν ἄνδρα καί τήν σύζυγόν του δερματίνους χιτῶνας

5. Παρ. 6', 12.

6. "Ἐχον χωρίς νόμου γραπτῶ, μή ἔχον νόμον παιδεύοντα" (Ζιγαβηός).

7. "Ὁς μετά ἀκριβείας νόμου, θ θηλοῖ τήν ἀσχημότερον ἀπώλειαν (Οἰκουμένης).

8. "Ἡ ὀνοματοδοσία μαρτυρεῖ ἐξουσίαν τινά τοῦ θιθέντος τό ὄνομα ἐπὶ τοῦ λαμβάνοντος.

9. Μέσα εἰς τήν κατάν προφητεία καί ἡ εὐλογία τῆς γεννήσεως τῶν ἀνθρώπων ἐκ τῆς Ἐβας = Ζωῆς.

10. Παρ. 6', 6.

καί τοῦς ἐνέδυσεν. "Ὅπως πράττει ἕνας σπλαγγχνικός Πατέρας, ὅταν ἔχη ἕνα εὐγενεκό παιδί," πού ἀντρεφεται μέ κάθε ἐπιμέλειαν, καί ἔχει πᾶσαν ἀπόλαυσιν, πού ἔχει μεγαλοπρεπή κατοικίαν, πού περιβάλλεται μέ μεταξυτά ἐνδύματα καί τό ὅποιον χρησιμοποεῖ ἐλεύθερα τήν πατρικήν περιουσίαν καί τόν θησαυρόν, ὅταν τό βλέπῃ κατόπιν νά ἐξοκειλῆ ἀπό τήν μεγάλην αὐτήν ἀνεσιν εἰς τόν κρημόν τῆς κακίας, Β ἀφοῦ τό στερήσῃ ἀπό ὄλα, ἀφοῦ τό ὑποτάξῃ εἰς τήν πατρικήν του ἐξουσίαν καί ἀφοῦ τό ἀπογυμνώσῃ ἀπό τό μεγαλοπρεπές ἐνδύμα, τότε περιβάλλει αὐτό μέ ἐνδύμα εὐτελές καί πολλῶς δουλικόν, ὥστε νά μή εἶναι τελείως γυμνό καί νά μή ἀσχημονῆ κατὰ τόν αὐτόν τρόπον συμπεριφερόθη καί ὁ φιλόσωτος Θεός. Ἐπειδή οἱ ἄνθρωποι ἔκαμαν τοῦς ἑαυτούς των ἀναξίους διά τό μεγαλοπρεπές καί ὠραῖον ἐκεῖνο ἐνδύμα, πού τοῦς περιέβαλλε καί τοῦς ἔκαμαν νά εἶναι ἀνώτεροι ἀπό τὰς ὀλικᾶς ἀνάγκας, ἀφοῦ τοῦς ἐγύμνωσεν ἀπό ὄλην ἐκείνην τήν δόξαν καί ἀφοῦ τοῦς ἐστέρησε τήν ἀπόλαυσιν, εἰς τήν ὅποιαν μετεῖχον πρὶν νά πέσουν εἰς τό προμερόν αὐτό παράπτωμα, κατασκεύασε¹¹ δερματίνους¹² χιτῶνας δι' αὐτούς καί τοῦς ἐνδύει. C Τοῦτο ἔπραξε διά νά δεῖξῃ τήν μεγάλην συμπαθειάν Του πρὸς αὐτούς, διότι ἐπέθεμαι νά σώσῃ αὐτούς ἀπό τήν πτώσιν, ὅταν τοῦς εἶδε νά ἔχουν περιβληθῆ μέ πολλήν ἀσχημίαν καί νά μή γνωρίζουν τί πρέπει νά πράξουν καί διά νά μή εἶναι γυμνοί καί ἀσχημονοῦν περισσότερο.

Τέτοια εἶναι τά σχέδια τοῦ διαβόλου. "Ὅταν θά εδρῆ ἐκεῖνους πού πείθονται εἰς αὐτόν, ἀφοῦ τοῦς ἀνατρέψῃ μέ μίαν μικράν ἡδονήν, ἀφοῦ τοῦς ὀδηγήσῃ εἰς τόν δουβόν τῆς κακίας καί ἀφοῦ τοῦς γεμίσῃ μέ πᾶσαν ἐντροπήν καί ἀτιμίαν, τοῦς ἐγκαταλείπει νά εἶναι προμένοι κάτω, θλιβερόν θέσμι εἰς τά μάτια τῶν θεσπῶν."¹³ Ἐκεῖνος ὅμως πού φροντίζει διά τὰς ἰδικᾶς μας ψυχᾶς, ὅταν τοῦς εἶδε νά εὐρίσκωνται εἰς μεγάλην ἀπάγνωσιν, οὔτε τότε ἀνέχε-ται νά τοῦς περιφρονησῇ Δ' ἐπινοεῖ δέ δι' αὐτούς κάλυμμα καί διά τῆς εὐτελείας τοῦ ἐνδύματος δεκνύει εἰς αὐτούς ποῖαν ἐνδυμάτων κατέστησαν ἀξίους τοῦς ἑαυτούς των. Κατεσκεύασε δέ Κύριος ὁ Θεός διά τόν ἄνδρα καί τήν σύζυγόν του δερματίνους χιτῶνας καί τοῦς ἐνέδυσσε. Πα-

11. Λουκ. 16', 11-32.

12. Διπλάσαι νά ἐκδοθῶν.

13. Ταπεινὸν ἐνδύμα, ἀλλά ἀνώτερον ἀπὸ τὰ φύλλα τῶν δένδρων.

14. Λουκ. 1', 30-37.

ρατήρησε πώση είναι ή συγκατάθεσις τής 'Αγίας Γραφής. Εκείνο δέ τὸ ὅποιον εἶπον πολλάκις, ἐπαναλαμβάνω καὶ τώρα. "Ὅλα πρέπει νὰ τὰ ἐνοοῦμεν θεοπρεπῶς."¹⁵ Τὸ εἰποῦσε πρέπει νὰ ἐρμηνεύσωμεν μὲ τὸ προσέταξε. Διέταξεν αὐτοὺς νὰ περιβληθοῦν μὲ δερματίνους χιτῶνας, ποὺ θὰ τοὺς ὑπενθύνῃσιν συνεχῶς τὴν παρακοήν.

"Ὡς ἀκούσασιν αὐτὰ οἱ πλούσιοι,"¹⁶ οἱ ὅποιοι αἰσθάνονται ἀπόλαυσιν μέσα εἰς τὰ μεταξωτὰ¹⁷ καὶ οἱ ὅποιοι περιβάλλονται τὰ μεταξωτὰ καὶ ὅς μάθουν πῶς διδάσκει ὁ φιλόανθρωπος Δεσπότης τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς δημιουργίας καὶ ἀπὸ τὸ προσώμιον τῆς Γραφῆς. Ἐπειδὴ ὁ πρωτόπλαστος μὲ τὴν παράθεσιν ἐγένεν ὑπεύθυνος τῆς τιμωρίας τοῦ θανάτου¹⁸ καὶ παρέστη ἀνάγκη νὰ τοποθετηθῇ γύρω ἀπὸ αὐτὸν ἐνδύμα, ποὺ νὰ καλύπτῃ τὴν ἐντροπὴν, κατεσκεύασε δι' αὐτοὺς δερματίνους χιτῶνας, διὰ νὰ διδάξῃ ἡμᾶς νὰ ἀποφεύγωμεν τὸν θάνατον καὶ παραλελυμένον βίον, καὶ νὰ μὴ ἐπιδιώκωμεν τὸν ἀκηρὸν καὶ μαλθακὸν βίον, ἀλλὰ νὰ ἀγαπᾶμεν τὸν αὐστηρὸν.^{132 Α}

Ἀγανακτιζόμενοι οἱ πλούσιοι ἀπὸ τὰ λεγόμενα, ἴσως θὰ εἶπουν: τί λοιπὸν; Μᾶς διατάσσεις νὰ φορέσωμεν δερματίνους χιτῶνας; Δὲν λέγω αὐτό. Ἄλλωστε οὐτε ἐκεῖνοι ἐχρησιμοποιοῦν συνεχῶς τοὺς δερματίνους χιτῶνας ὁ φιλόανθρωπος Κύριος πάντοτε εἰς τὰς πρώτας εὐεργεσίας προσβῆτι καὶ ἄλλας. Ὅταν λοιπὸν οἱ πρωτόπλαστοι ἔκαμαν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν νὰ ὑπόκεινται εἰς τὰς ὀλικὰς ἀνάγκας, ἀφοῦ ἐστερηθῆσαν τῆς ἀπαθείας ἐκείνης καὶ τῆς ἀγγελικῆς συμπεριφορῆς, τότε ὁ Θεὸς ἐρύθμισεν αὐτὰ, νὰ κατασκευάζονται τὰ ἐνδύματα διὰ τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὰ μαλλιά τῶν προβάτων. Ὅχι διὰ κανένα ἄλλον λόγον, παρὰ μόνον νὰ κατασκευασθῇ κάλυμμα, ὥστε τὸ λογικὸν αὐτὸ δὲν νὰ μὴ εὐρίσκειται εἰς κατάστασιν γυμνότητος καὶ ἀσχημοσύνης, ὅπως τὰ ἄλλα ζῶα. Ἡ περιβολὴ λοιπὸν τῶν ἱματίων ὡς γίνῃ δι' ἡμᾶς διαρκῆς ἀνάμνησις τῆς ἐκπτώσεως ἐκ τῶν ἀγαθῶν καὶ διδασκαλία τῆς τιμωρίας, τὴν ὅποιαν ἐδέχθη τὸ ἀνθρώπινον γένος ἐξ αἰτίας τῆς παρακοῆς. Ὅσοι, λοιπὸν, ἔχουν τὴν μεγάλην φου-

15. Εἰς τὸν ἱ. Χρυσόστομον ἐπίσκοπον ὄχι μόνον τὴν γραμματολογικὴν ἐρμηνείαν τῆς Γραφῆς, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀλληγορικὴν. Συνδυάζει εἰς τὴν Ἀλεξανδρινὴν καὶ τὴν Ἀντιοχειακὴν μέθετον, ἀκολουθεῖν μὲσση δόξαν.

16. Λοκ. 101', 19.

17. Σκευήτων γύμνα εἶναι τὸ πρῶτον τοῦ μεταξοκάλυκτος.

18. Ρωμ. 6', 12.

τασίαν, ὥστε νὰ μὴ χρησιμοποιοῦν τὰ ἐνδύματα ποὺ κατασκευάζονται ἀπὸ τὸ ἔριον τῶν προβάτων, οἱ ὅποιοι ἐνδύονται τὰ μεταξωτὰ καὶ οἱ ὅποιοι ἔχουν παρασυρθῆ εἰς τὴν μεγάλην ἀφροσύνην ὥστε νὰ συλφαίνουσι χρυσὸν εἰς τὰ ἐνδύματα, κυρίως δὲ τὸ γένος τῶν γυναικῶν μᾶς ἐπιδεικνύει αὐτὴν τὴν μαλθακότητα, ὡς μᾶς εἶπουν, Ἐ διὰ ποῖον λόγον καλλυπίζουσι τὸ σῶμα μὲ αὐτὰ καὶ χαίρουσι διὰ τὴν τοιαύτην περιβολήν, καὶ δὲν καταλαβαίνουσι ὅτι ἡ ἐνδυμασία αὐτὴ ἐπινοήθη ἀντὶ μεγίστης τιμωρίας διὰ τὴν παράθεσιν; Διατί δὲν ἀκούεις τὸν Παῦλον, νὰ λέγῃ: "Ὅταν ἔχωμεν διατροφὰς καὶ οὐκ ἐπισημασμένα,¹⁹ θὰ ἀρκεσθῶμεν εἰς αὐτὰ; Βλέπεις ὅτι δι' ἑνοῦ μόνον πρέπει νὰ φροντίζωμεν, νὰ μὴ εἶναι τὸ σῶμα γυμνόν, νὰ καλύπτεται μόνον, οὐδὲν ἄλλο, δὲ νὰ φροντίζωμεν διὰ τὸ εἶδος καὶ τὴν ποιότητα τῆς ἐνδυμασίας.

"Ὡς ἐλθόμεν ἑμῶς εἰς τὴν συνέχειαν τοῦ θέματός μας: Τότε εἶπε ὁ Κύριος ὁ Θεὸς ὁ Ἰσοῦς, ὁ Ἄδᾶμ ἐγένεν ὡς εἰς ἐξ ἡμῶν ὥστε νὰ διακρίνῃ τὸ καλὸν ἀπὸ τὸ κακόν. Δ καὶ τώρα, ἀν ἀπλώσῃ τὴν χεῖρα του καὶ λάβῃ ἐπίσης τὸν καρπὸν τοῦ δένδρου τῆς ζωῆς καὶ τὸν φάγῃ, θὰ ζήσῃ αἰωνίως! Διὰ τοῦτο Κύριος ὁ Θεὸς ἐξέβαλεν αὐτὸν ἀπὸ τὸν κήπον τῆς Ἐδέμ διὰ νὰ καλλιεργῇ τὴν γῆν, ἐκ τῆς ὁποίας ἐλήφθη.

Παρατήρησε πάλιν τὴν συγκατάθεσιν τοῦ Θεοῦ. Καὶ εἶπε, λέγει, Κύριος ὁ Θεὸς ὁ Ἰσοῦς ὁ Ἄδᾶμ ἐγένεν ὡς εἰς ἐξ ἡμῶν.²⁰ Ὅστε νὰ διακρίνῃ τὸ καλὸν ἀπὸ τὸ κακόν. Εἶδες πώση εἶναι ἡ ταπεινοφροσύνη τῶν λόγων; Ὅλα αὐτὰ πρέπει νὰ τὰ ἐνοοῦμεν μέρᾳ εἰς τὸ σῶμα τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ. Διὰ τῶν λόγων αὐτῶν ἐπίδομαι ἔδω νὰ μᾶς ὑπενωμίωσιν τὴν ἀπάτην, εἰς τὴν ὅποιαν παρεσυρθῆσαν ἀπὸ τοῦ διαβόλου διὰ μέσου τοῦ ὄφρα. Ἐπειδὴ δὲ ἐλεγεν ἐκεῖνος, ὅτι θὰ εἰσθε ὡς Θεοί, ἐάν θὰ φάγητε, καὶ ἐπειδὴ μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς ἰσοθείας ἐτόλμησαν νὰ φάγουν, διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεός, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ στρέψῃ πάλιν τὴν προσοχὴν τῶν πρὸς τὰ ἐντός, καὶ νὰ τοὺς ἐδηγήσῃ νὰ αἰσθανθοῦν τὰ σφάλματά των καὶ νὰ τοὺς δεῖξῃ τὸ ὑπερβολικὸν μέγεθος τῆς παρακοῆς καὶ τῆς ἀπάτης, λέγει:

19. Α' Τιμ. στ', 8.

20. Ἰντὸ τὸν ἕρον οὐκ ἐπισημασμένα ὁ ἱ. Χρυσόστομος, ὅταν ἐρμηνεύσῃ τὸ παρὸν χωρίον, ἐνοοῖ ἐπὶ οὐκ ἐπισημασμένα μόνον ἡμᾶς ἀραίλαι καὶ περιτεταίαι τὴν γῆναισι, μὴδὲν περιττόν.

21. Διὰ τῆς φροσύνης σοφῆς δελεῖται τὸ Τριαδικόν τοῦ Θεοῦ. Ἐπίσης τὴν φρόσιν χαρακτηρίζουσι ἑλευθερία, ἑμῶς ἐλεγχος καὶ θαυμάσια ἐπιπέδωσι.

α' Ἰδοὺ ὁ Ἀδάμ ἔγινεν ὡς εἰς ἐξ ἡμῶν».

Ἡ διαισθητικὴ δύναμις τοῦ ρήματος εἶναι μεγάλη, ὥστε νὰ δύναται νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ παραβάτου. Διὰ τοῦτο, λέγει, ἐπιφονύσας τὴν ἐντολὴν μου, ἐπειδὴ ἐφαντάσθης ὅτι θὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἰσθαίαν: Ἰδοὺ, ἔγινες ἐκεῖνο πού ἐπερίμενες. Μᾶλλον δὲ οὐκ αὐτὸ πού ἐπερίμενες, ἀλλ' αὐτὸ τὸ ὅποιον ἦσο ἀξίως νὰ γίνῃς.¹⁵³ Ἄ Ἰδοὺ, λέγει, ὁ Ἀδάμ ἔγινεν ὡς εἰς ἐξ ἡμῶν, ὥστε νὰ διακρίνῃ τὰ καλὸν ἀπὸ τὸ κακόν. Διότι τοῦτο ἔλεγεν εἰς αὐτοὺς ὁ ἀποπτῶν διάβολος, διὰ μέσου τοῦ θραύσεως, ὅτι θὰ διανοιχθοῦν οἱ ὀφθαλμοὶ σας καὶ θὰ εἰσθε ὡς θεοί, διακρινόντες τὸ καλὸν ἀπὸ τὸ κακόν. Καὶ τώρα διὰ νὰ μὴ ἀπλώσῃ τὴν χεῖρα του καὶ λάθῃ ἐπίσης τὸν καρπὸν τοῦ δένδρου τῆς ζωῆς καὶ τὸν φάγη καὶ ζῆσῃ αἰωνίως, (Τὸν ἐξεδίωξεν ἀπὸ τὸν παράδεισον). Πρόσεχε παρακαλῶ ἐδῶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου. Πρέπει νὰ ἐρευνήσωμεν λεπτομερῶς τοὺς λόγους αὐτοῦς, ὥστε τίποτε νὰ μὴ δυνηθῇ νὰ διαφύγῃ τῆς προσοχῆς μας, ἀπὸ τὰ νοήματα πού ἔχουν κρυφθῆ εἰς τὸ βάθος αὐτό.

Β Ὅταν ὁ Θεὸς εἶδεν τὴν ἐντολὴν εἰς τὸν Ἀδάμ, ἀπὸ τίποτε ἄλλο δὲν διέταξεν αὐτὸν νὰ ἀπέχη, παρὰ μόνον ἀπὸ τὸ δένδρον, ἀπὸ τὸ ὅποιον, ἀφοῦ ἐτόλμησε νὰ φάγη, ἐδέχθη τὴν τιμωρίαν τοῦ θανάτου. Τοῦτο σαφῶς ὤρισεν εἰς αὐτόν, ὅταν εἶδεν τὴν ἐντολὴν, ἐὰν θὰ παρέβαινε αὐτήν. Διὰ τὸ δένδρον ὅμως τῆς ζωῆς αὐδεμίαν σαφῆ ἀπαγόρευσιν ἔκαμε. Κατὰ τὴν γνώμην μου καὶ ἀπ' ὅ,τι δύναμαι νὰ γνωρίζω, ἐπειδὴ ἐδημιούργησεν αὐτὸν ἀθάνατον, ἢτο ἐπιτετραμμένον εἰς αὐτόν, ἐὰν ἤθελε, μὰς μὲ τὰ ἄλλα νὰ λαμβάνῃ καρποῦς καὶ ἀπὸ ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον θὰ ἤδύνατο νὰ παρέχῃ εἰς αὐτὸν ζωὴν αἰώνιον. Διὰ τοῦτο καμμίαν ἐντολὴν δὲν λαμβάνει περὶ αὐτοῦ.

Ἐὰν δὲ κανένας περιέργως θὰ ἤθελε νὰ μάθῃ, διατί ἄνομάζετο δένδρον τῆς ζωῆς, ἂς μάθῃ. Σ ὅτι δὲν δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ ἐξετάσῃ καὶ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ, ἀκολουθῶν πάντα πιστῶς τὴν λογικὴν του. Ἐφάνη καλὸν εἰς τὸν Κύριον, νὰ ἔχη ὁ ἄνθρωπος, πού ἐδημιουργήθη ἀπ' αὐτόν, ἀσκήσῃ καὶ τῆς ὑπακοῆς καὶ τῆς παρακοῆς, ζῶν μέσα εἰς τὸν παράδεισον, καὶ νὰ κάμῃ νὰ θλαστήσῃ ἐκεῖ καὶ τὰ δύο αὐτὰ δένδρα, τὸ μὲν ἕνα τῆς ζωῆς, τὸ δὲ ἄλλο, θὰ ἐλέγομεν, τοῦ θανάτου. Διότι ἡ θραύσις αὐτοῦ καὶ ἡ παράδοσις τῆς ἐντολῆς ἔφερον εἰς αὐτὸν τὸν θάνατον. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἔγινε θνητός, διὰ τῆς συμμετοχῆς του εἰς αὐτό, καὶ ὑπεύθυνος εἰς τὸ μέλλον διὰ

τὰς ἀνάγκας τοῦ σώματος: ἐπειδὴ ἤρχισε νὰ ὑπάρχῃ ἡ ἁμαρτία, διὰ τὴν ὁποίαν καὶ ὁ θάνατος ἐποθετήθη κατὰ τρόπον συμφέροντα ἀπὸ τὸν Κύριον, Δ δι' αὐτὸ δὲν ἀφήνει πλέον τὸν Ἀδάμ εἰς τὸν παράδεισον: ἀλλὰ τὸν διατάσσει νὰ φύγῃ ἀπὸ ἐκεῖ, δεικνύων ὅτι πράττει αὐτὸ, οὐκ δι' ἄλλον λόγον, παρὰ μόνον ἀπὸ ἀγάπην πρὸς αὐτόν. Καὶ διὰ νὰ ἀντιληφθῶμεν ἀκριβῶς, εἶναι ἀνάγκη νὰ διαβάσωμεν πάλιν τὰ λόγια τῆς ἁγίας Γραφῆς. Καὶ τώρα λέγει, διὰ νὰ μὴ ἀπλώσῃ τὸ χεῖρὶ του καὶ πάρῃ καρποῦς ἀπὸ τὸ δένδρον τῆς ζωῆς καὶ φάγῃ καὶ ζῆσῃ αἰωνίως.²² Ἐπειδὴ, λέγει, ἔδωκε δειγμάτια μεγάλης ἀκρατείας διὰ τῆς ἐντολῆς πού ἤδη τοῦ ἐδόθη καὶ ἔγινε θνητός, εἶναι προτιμότερον νὰ διασχῇ αὐτὸς ἔξω ἀπὸ ἐδῶ, διὰ νὰ μὴ τολμήσῃ καὶ πάλιν νὰ ἐγγίσῃ αὐτὸ τὸ δένδρον, πού παρέχει τὴν αἰώνιον ζωὴν καὶ συμῆ νὰ ἁμαρτάνῃ χωρὶς νὰ ἀποδύνησκη. Ε Ὡστε ἡ ἀπομακρυνσις ἀπὸ τὸν παράδεισον εἶναι περισσότερον δείγμα ἐνδιαφέροντος παρὰ ἀποτελεσμα ἀνομακτῆσεως.²³ Τέτοιος εἶναι ὁ Κύριός μας. Καὶ ὅταν τιμωρῇ, ἐν δεικνύει ὀλιγώτερον ἐνδιαφέρον δι' ἡμᾶς ἀπὸ ἐκεῖνο πού δείχνει ὅταν εὐεργετῇ. Καὶ τὴν τιμωρίαν δὲ ἐπιβάλλει πρὸς σωφρονισμόν. Ὡστε, ἐὰν θεοδαίως ἐγνωρίζω, ὅτι ἡμεῖς δὲν θὰ γίνωμεν χειρότεροι, μὲ τὸ νὰ ἁμαρτανώμεν χωρὶς νὰ τιμωροῦμεθα, ὅπωςδήποτε δὲν θὰ μᾶς ἐτιμωροῦσε.²⁴ Ἄ ὅμως ἐμποδίζοντας ἐκ τῶν προτέρων τὴν πορείαν μας πρὸς τὸ χειρότερον καὶ ἀνακόπτοντας τὴν αὐξήσιν τῆς πονηρίας, μᾶς τιμωρεῖ, ἀκολουθώντας τὴν πρὸς ἡμᾶς φιλάνθρωπον τακτικὴν Του. Πράγμα τὸ ὅποιον καὶ τώρα ἐπραξεν. Διέταξε τὸν πρωτόπλαστον νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸν παράδεισον, ἐπειδὴ ἐνδιαφέρετο δι' αὐτόν. Διὰ τοῦτο Κύριος ὁ Θεὸς ἐξέβαλεν αὐτόν ἀπὸ τὸν κήπον τῆς Ἐδέμ, διὰ νὰ καλλιεργῇ τὴν γῆν, ἐκ τῆς ὁποίας ἐλήφθη. Πρόσεχε παρακαλῶ πάλιν ἐδῶ τὴν ἀκρίβειον τῆς ἁγίας Γραφῆς. Ἐξεδίωξε, λέγει, αὐτόν ὁ Κύριος ὁ Θεὸς ἀπὸ τὸν παράδεισον τῆς ἀπολαύσεως, διὰ νὰ καλλιεργῇ τὴν γῆν, ἐκ τῆς ὁποίας ἐλήφθη.²⁴

Β Καὶ Ἰδοὺ, πραγματοποιεῖ τὰς ἀποφάσεις Του. Ἀφοῦ τὸν ἔβγαλεν ἀπὸ τὸν παράδεισον τῆς ἀπολαύσεως,

22. Τὴν αἰωνίαν ζωὴν δὲν ἔβλεπε τὸ δένδρον δένδρον, ἀλλ' ἡ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτὸν εἰς αὐτό.

23. Ἰουδ. γ', 27. Β' Μακ. στ', 12. Παρμ. γ', 13. Ἰωδ. σ', 17-18.

24. Σαρ. Σολ. θ', 16. Γεν. ιη', 27. Σαρ. Σερ. ιζ', 22. Ψαλμ. ρμα', 4.

τόν δοκε να καλλιεργή τήν γήν, από τήν όποίαν ελήφθη. Καί δέν εἶπεν απλῶς ἐκ τῆς όποίας ελήφθη· ἀλλά εἶπε να καλλιεργή ἐκείνην τήν γήν, από τήν όποίαν καί αὐτός ἐπλάσθη. Τοῦτο διὰ να τοῦ ὑπενθυμίσῃ διαρκῶς ἡ ἐργασία τήν ἀρετὴν τῆς ταπεινοφροσύνης²⁵ καί να δύναται να γνωρίσῃ ὅτι ἡ κατασκευή του προέρχεται από ἐκεῖ καί ὅτι τὰ στοιχεία τοῦ σώματός του ἀρχικῶς ἐλήφθησαν από τήν γήν. Τοῦτο δεδακῶς ἐννοοῦσε καί εἰς τήν ἀπόφασίν Του: Μὲ τὸν ἰδῶτα τοῦ προσώπου σου θὰ κερδίσῃς τὸν ἄρτον σου. Τὸ ἴδιο λοιπὸν ἐννοεῖ καί τώρα μὲ τοὺς λόγους: Να καλλιεργή τήν γήν, από τήν όποίαν ἐλήφθη. Ἐπειτα μᾶς διδάσκει καί τὸ ἔξης ἡ Ἅγία Γραφή, διὰ να μάθωμεν εἰς ποίαν ἀπόστασιν από τὸν παράδεισον ἔβαλεν αὐτὸν να κατοικήσῃ. Ὁ Λέγει: Καί ἐξεδίωξε τὸν Ἀδάμ Κύριος ὁ Θεός καί ἐτοποθέτησεν αὐτὸν ἀπέναντι από τὸν κήπον τῆς ἀπολαύσεως.²⁶

Παρατήρησε, ὅτι κάθε πρᾶξις τοῦ Κυρίου δλων μας, ἴητο ὑπόθεσις φιλανθρωπίας. Καί κάθε εἶδος τιμωρίας εἶναι γεμᾶτο από πολλήν ἀγάπην. Διότι δέν εἶναι μόνον ἡ ἀπομάκρυνσις ὑπόθεσις φιλανθρωπίας καί ἀγάπης, ἀλλὰ καί τὸ ὅτι τὸν ἔβαλε να κατοικήσῃ ἀπέναντι από τὸν παράδεισον, διὰ να θλιβῆται συνεχῶς, ἀναλογιζόμενος κάθε ἡμέραν από ποία ἀγαθὰ ἐχει ἐκπέσει καί εἰς ποίαν κατάστασιν ὠδήγησε τὸν ἑαυτὸν του.

Ἄν καί ἐπροξενούσε ἀνυπόφορον θλίψην ἡ θέα τοῦ παραδείσου, ὅμως ἴητο ὑπόθεσις μεγάλης ὠφελείας. Δ Εἰς τὸ ἔξης ἡ συνεχῆς θέα τοῦ παραδείσου ἐγένετο παράγων ἀσφαλείας διὰ τὸν θλιβόμενον, διὰ να μὴ περιπέσῃ πάλιν ὁ ἴδιος εἰς τὰ αὐτὰ σφάλματα. Διότι κατὰ κανόνα τοιαύτη εἶναι ἡ συνήθεια τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· δταν ἀπολαμβάνωμεν πολλὰ ἀγαθὰ καί δέν γνωρίζωμεν να τὰ χρησιμοποιήσωμεν ὅπως πρέπει, μὲ τήν στέρησιν αὐτῶν σωφρονίζομεθα. Τότε διδασκόμενοι διὰ τῆς πείρας, ἀντιλαμβάνομεθα τήν ἀδιαφορίαν μας καί ἔτσι μὲ τήν μεταβολήν τῶν πραγμάτων μανθάνομεν από ποία μὲν ἀγαθὰ ἐξεπέσαμεν καί μὲ ποίας συμφορὰς περιεβάλαμεν τοὺς

25. Ματθ. ε', 8.

26. Περὶ τοῦ παραδείσου ἀνημογενήθησαν πολλὰ καί ἄλλα προβλήματα σχετικὰ μὲ τὴν τοποθεσίαν αὐτοῦ, τὴν ὁμοίαν καί τοὺς ποταμούς οἱ ὅποιοι τὸν διέρχον. Ἐπ' αὐτῶν οἱ πιθανότεροι γνώμαι εἶναι α') ὅτι ἕρριετο εἰς τὴν περιοχήν τῆς Ἀρμενίας, β') ὅτι διέρχον αὐτὸν ὁ Τίγρις καί ὁ Εὐφράτης καί γ') ὅτι οἱ Πάτερς τῆς Ἐκκλησίας θεωροῦν τὸν ἐπίγειον παράδεισον τῶνον τῆς στρεφόμενης καί θριαμβουσίας Ἐκκλησίας.

ἑαυτοὺς μας. Ὡστε εἶναι ἀπόδειξις πολὺ μεγάλης φροντίδος, τὸ ὅτι διέταξε να κατοικήσῃ κοντὰ καί ἀπέναντι από τὸν παράδεισον ἐκεῖνος ποὺ εἶχεν ἀποξενωθῆ από αὐτόν. Τοῦτο, διὰ να ἐνθυμῆται από τήν θέαν καί να ἀπολαμβάνῃ ὠφέλειαν ἐξ αὐτοῦ. Ἐ Ὡστε, εὐλοκόμενος ἐξω τοῦ παραδείσου, να μὴ ξανατολήμῃ να φάγῃ από τὸ δένδρον, κινούμενος από τήν ἐπιθυμίαν τῆς φιλοζωίας.

Ἡ Ἅγία Γραφή μᾶς τὰ περιγράφει ὄλα, συγκαταβαίνουσα εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἀτέλειαν. Καί ἐτοποθέτησε τὰ Χερουβὶμ²⁷ μὲ τὴν περιστροφόμενῃ πυρίνῃ ρομφαίαν, διὰ να φυλάττουν τὴν ὁδὸν πρὸς τὸ δένδρον τῆς ζωῆς. Ἡ ἀδιαφορία, τὴν όποίαν ἔδειξαν πρὸς τὴν ἐντολήν, ποὺ τοὺς εἶχε δοθῆ, ἐγένεν αἰτία να ἀποκλεισθῆ δι' αὐτοὺς ἡ εἰσοδὸς μὲ τόσῃ ἀσφάλειαν.²⁸ Ἡ Προσπάθησε, παρακαλῶ, να κατανοήσῃ, ὅτι ὁ φιλόθεωρος δέν ἠρέκηθη εἰς τὴν κατοικήσιν αὐτῶν ἀπέναντι τοῦ παραδείσου, ἀλλὰ ἐτοποθέτησε τὰς ἀγγελικὰς δυνάμεις τῶν Χερουβὶμ καί τὴν περιστροφόμενῃ φλογίνῃ ρομφαίαν, διὰ να φυλάσσουν²⁹ τὴν ὁδὸν, ποὺ ὀδηγεῖ πρὸς τὰ ἐκεῖ. Δέν προσέθεσε δὲ τυχαίως τὴν στρεφόμενῃ, ἀλλὰ διὰ να μᾶς διδάξῃ, ὅτι ὄλοι οἱ δρόμοι δι' αὐτὸν εἶχον ἀποκλεισθῆ, διότι ἐκείνη ἡ ρομφαία διὰ τῆς περιστροφικῆς κινήσεώς της φράσσει ὄλους τοὺς δρόμους,³⁰ ποὺ ὀδηγοῦν πρὸς τὰ ἐκεῖ δύναται δὲ να παρέχῃ εἰς αὐτὸν διαρκῶς καί τὸν φόδον καί τὴν ἀνάμνησιν.

Συνευρέθη δὲ ὁ Ἀδάμ μὲ τὴν σύζυγόν του τὴν Εὐαν. Ἡ Παρατήρησε, πότε ἐγένεν αὐτὸ. Μετὰ τὴν παρακοήν καί μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν από τὸν παράδεισον, τότε ἀρχίζει ἡ σαρκική μίξις.³¹ Πρὸ τῆς παρακοῆς ἐξοῦσαν ἀγγελικὴν ζωὴν. Πουθενὰ δέν ἔγνε λόγος περὶ σαρκικῆς ἐπαφῆς. Διότι πῶς ἴητο δυνατόν να συμβῆ αὐτὸ, τότε ποὺ δέν εἶχον ὑποταγῆ εἰς τὰς ὄλικὰς ἀνάγκας; Ἐπομένως εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων ἐκυριαρχοῦσε ὁ παρθενικός βίος. Ὡταν ὅμως, ἔνεκα τῆς ἀδιαφορίας, εἰσῆλ-

27. Τὰ Χερουβὶμ εἶναι μία τῶν ἑνῶν ἀγγελικῶν τάξεων.

28. Ὡς φύλακας τοῦ ὁγίου θουακτερίου καί τοῦ θρόνου τῆς χάριτος εἶναι τὰ Χερουβὶμ καί ὁ ἱερετικὸς (α', 10) καί ὁ ψαλμοδὸς (ε', 11, καί ὄθ', 2).

29. Διὰ τὸν Χριστιανισμὸν μία εἶναι ἡ ὁδὸς τῆς σωτηρίας, ὁ Χριστός. (Ἰωάν. ε', 6-7, Ἰωάν. ε', 7).

30. Ἡ ἔπαφίς, εἰς εἰς τὸν παράδεισον συνιστῆ μὲ τὴν γυναικὰ ὁ Ἀδάμ καί δι' αὐτὸ ἐξεδιόχθη ἀπ' αὐτοῦ, εἶναι ἀποστατικός.

θεν ή παρακοή και μαζί της εισήλθεν ή άμαρτία, ή μὲν άγνότης έφυγεν, έπειδή αυτοί κατέστησαν άνάξιοι δι' άγαθά τόσοσ μεγάλα, εισήλθε δε εις τό έξής ό νόμος της συνουσίας.

Κατανόησε λοιπόν, αγαπητέ, πόσων μέγα είναι τό άξιωμα της παρθεσίας. Ο είναι επίσης πολύτιμος και μέγας θησαυρός, που υπερβαίνει την ανθρώπινη φύσιν και έχει ανάγκη της βοηθείας του Θεού. "Όσοι εκλέγουν προβρως την ζωήν της παρθεσίας, έπιτυχάνουν διά του σώματος κατάρρωμα των δαιωμάτων δυνάμεων. "Ότι τούτο συμβαίνει, άκου τον Χριστόν να λέγει προς τους Σαδδουκαίους,³¹ όταν εκείνοι, προκαλούντες συζητήσιν περί άναστάσεως, ήθελον να μάθουν έρωτώντες και λέγοντες: «Διδάσκαλε, ήσαν παρ' ήμιν έπτά άδελφοί και ό πρώτος άφου ένυμφεύθη απέθανε, και έπειδή δέν είχε τέκνον, άφίκε την γυναίκα αυτού εις τον άδελφόν αυτού³² και ό δεύτερος απέθανε, και έπειδή δέν είχε τέκνον, άφίκε την γυναίκα αυτού εις τον άδελφόν αυτού όμοίως έπραξε και ό τρίτος και ό τέταρτος, και ό πέμπτος, και ό έκτος, και ό έβδομος. Εις την άνάστασιν, λοιπόν, τίνας των έπτά θα είναι γυνή; διότι πάντες έλαβον αυτήν»³³ Τί λοιπόν άπαντά προς αυτούς ό Χριστός; «Πλανήσαθε μη γνωρίζοντες τάς γραφάς μηδέ την δύναμιν του Θεού. Διότι έν τή άναστάσει ούτε νυμφεύονται ούτε νυμφεύουσιν, άλλα είναι ώς άγγελοι»³⁴

Είδες πώς αντιγράφουν την ζωήν των άγγέλων εκείνοι που ανέλαβον ως άποστολήν τον παρθενικόν βίον, κινούμενοι από χριστιανικόν ζήλον,³⁵ έστώ κι' αν βαδίζουν εις την γην ή περιβάλλονται όλικά σώματα; "Όσων μέγα και ύψηλόν είναι τό πράγμα, τόσοσ και άκόμη πολύ με-

31. Οι Σαδδουκαίοι, θεοκεντρική τάξι των Έβραίων, άνετίθελον των θρησκευτικών κανόνων πλάσιον, έμφύσων τον νόμον κατά τά συμφέροντά των και δέν άδύχοντα την άνάστασιν των νεκρών, την δεικνύσαν της φύξης και την ύπαρξιν των άγγέλων.

32. Εις Λευκ. ιη', 16 άπεγορεύεται: ή γάμος μετά της συζύγου άποθανόντος έλαβου. Εις τό Δευτερονόμιον όμως κε', 6-10 υπάρχει ή διαταγή, την οποίαν εκπαιλλέσονται οι Σαδδουκαίοι.

33. Υπάρχει μικρή παραλλαγή του κειμένου, ή οποία προέρχεται είτε εκ του γεγονότος ότι από μήνης έκφέρει αυτό ή δηλητηρία, είτε διότι έχρησιμοποίησε διάφορον έννοιαν του τερσί κειμένου.

34. Ματθ. ιβ', 25-30. Λουκ. ι', 28-30. Μάρκ. ιβ', 19-25.

35. Κατά καιρούς έχομεν περιπτώσεις άτόμων, τά οποία ήκολούθησαν τον μοναχικόν βίον έρχόμενα από διάφορα έκείτρια και έχι από χριστιανικόν ζήλον. Αύτοι διάβαλον την άποστολήν του μοναχισμού.

γαλύτεροι είναι οι στέφανοι και τά βραθεία και τά αγαθά, διά τά οποία έχει δοθή ύπόσχεσις, προς εκείνους που θα επιδείξουν μαζί με την παρθεσίαν και δραστηριότητα αγαθοεργίας.

Ε Σικευρέθη δε ό Άδάμ με την σύζυγόν του την Εβαν, αυτή δε συνέλαθε και έγέννησε τον Κάιν. Έπειδή έπεκράτησεν ή άμαρτία διά της παρακοής και ή άπόφασις του Θεού έκαμεν αυτούς θνητούς, ό πάνσοφος Θεός επέτρεψε διά της συνουσίας να αύξάνη τό ανθρώπινον γένος, οικονομών έτσι διά της θέλας σαρκος Του την δικαίωσιν του ανθρώπινου γένους.³⁶ Α και έπεν, ή γυνή. 'Απέκτησα άνθρωπον διά της δυνάμεως του Θεού.³⁷ Πρόσεχε πώς ή επιδηθείσα τιμωρία έκαμε περισσότερον σώφρονα την γυναίκα. Την γέννησιν του παιδίου δέν την άποδίβει εις την φύσιν, άλλα εις τον Θεόν, προς τον οποίον εκφράζει και την εύγνωμοσύνην της. Είδες πώς έγινε ή τιμωρία μέσον σωφρονισμού δι' αυτούς; Διότι λέγει, απέκτησα άνθρωπον διά της δυνάμεως του Θεού. Δέν μου έχάρισεν ή φύσις τό παιδίον, άλλα ή χάρις του Θεού μου τό έχει δωρήσει. Και βραδύτερον έγέννησε τον άδελφόν του τον Άβελ. Έπειδή έγινε εύγνώμων διά τό παιδίον που έγεννήθη και ανεγνώρισεν την πρώτην εύεργεσίαν, δι' αυτό έλασε και δευτέραν. Β Τέτοιος είναι ό Ισάκ μας Κύριος όταν θα δείξωμεν την εύγνωμοσύνην μας διά τάς πρώτας εύεργεσίας, και αναγνωρίσωμεν τον εύεργέτην, τότε χροηγεί άφθόνους τάς εύεργεσίας Του. Και αυτή λοιπόν, έπειδή απέδωσεν εις τον Θεόν την γέννησιν του παιδίου, διά τούτο λαμβάνει και άλλα παιδίον. Η διαδοχή των παιδίων, λοιπόν, ήτο πολύ μεγάλη παρηγορία³⁸ κατά της θνητότητας, ή οποία εισεχώρησεν εις τον άνθρωπον. Διά τούτο άκριβώς και ό φιλόφρωνος Θεός, κατ' εύθειαν και από την αρχήν έχάρισε την διαδοχήν των παιδίων, διά να μετριάσση την σκληρότητα της τιμωρίας και διά να άπαρέσση τό φοβερόν προσωπίον του θανάτου, και ως δύναται να είπη κανείς, δεκνύοντας έξ αυτού του γεγονότος εικόνα άναστάσεως και οικονομών έτσι τά πράγματα, ώστε εις άντατάσασιν των άποθηνακόντων, άλλοι να άνίστανται. C

36. "Η Εβαν έχει δι' όμιν της την έντολήν του Θεού «άβένυσθε και πληθύνεσθε». Η χάρις της δε δικαιολογείται, διότι εκ των άπογόνων της εκ προλήν ή Αύραηή.

37. Α' Τιμ. δ', 16.

Και έγινε, λέγει, ὁ Ἄδελ ποιμὴν προβάτων. Ὁ Κάιν δὲ ἦτο καλλιεργητὴς τῆς γῆς. Μᾶς ἐδίδαξεν ἡ Ἁγία Γραφή τὸ ἐπάγγελμα τοῦ καθ' ἑνὸς ἀπὸ τοὺς γεννηθέντας, καὶ ὅτι ὁ μὲν ἕνας ἐξέλεξε τὴν ἐργασίαν τοῦ ποιμένος, ὁ δὲ ἄλλος τοῦ γεωργοῦ.

Συνέθη δὲ, μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, ὁ Κάιν προσέφερον ἀπὸ τὰ προϊόντα τοῦ εὐδαφους θυσίαν³⁸ εἰς τὸν Κύριον. Παρατήρησε πῶς ἐποποθέτησεν ὁ Κύριος εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ ἀνθρώπου τὴν γνώσιν τῆς φύσεως. Διότι, λέγε μου, ποῖος καθωδήγησεν αὐτὸν εἰς αὐτοῦ τοῦ εἰδους τὴν ἐμπειρίαν; Κανένας ἄλλος, παρὰ μόνον ἡ γνώσις, πού ὤπῃσεν εἰς τὴν συνείδησιν.

Προσέφερε, λέγει, ἀπὸ τὰ προϊόντα τῆς γῆς θυσίαν εἰς τὸν Κύριον. Δ' Ἐγνώριζε δὲ καλῶς, ὅτι πρέπει νὰ προσφέρῃ κάτι ἀπὸ τὰ προϊόντα τῶν κτημάτων του εἰς τὸν Θεόν, ὡς εἰς Κυρίαρχον. Ὁχι διότι ἔχει ἀνάγκη³⁹ ἀπὸ αὐτὰ ὁ Θεός, ἀλλὰ διὰ νὰ δείξῃ τὴν εὐγνωμοσύνην του, αὐτὸς πού ἀπολαμβάνει τόσον μεγάλης εὐεργεσίας. Ἐπειδὴ ὁ Θεός εἶναι πέραν ἀπὸ κάθε ἀνάγκη, δὲν χρειάζεται τίποτε ἀπὸ τὰ ἰδικά μας. Χάριν ὁμοῦ τῆς σωτηρίας μας ἀνεχεται νὰ γίνωνται αὐτὰ, κινούμενος ἀπὸ σπιερον φιλανθρωπίαν καὶ συγκατάθεσιν πρὸς ἡμᾶς, διὰ νὰ εἶναι ἡ ἀναγνώρισις τῆς κυριαρχίας τοῦ Θεοῦ σχολεῖον ἀρετῆς εἰς τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων.

Καὶ ὁ Ἄδελ προσέφερε καὶ αὐτὸς πρωτότοκα⁴⁰ ἀπὸ τὸ ποιμνίον του. Εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ λόγου μου ἐδίδαξα τὴν ἀγάπην σας, ὅτι ὁ Κύριός μας δὲν κάμνει διακρίσιν μεταξύ τῶν προσώπων, Ἐ ἀλλὰ κρίνοντας αὐτὰ ἀπὸ τὴν ἐλευθέραν θέλησίν των, ἐπιβραβεύει τὴν διάθεσιν. Τοῦτο δὲν ἐπράξα ἀπλῶς καὶ τυχαίως. Ἰσοῦ λοιπόν, παρατήρησε αὐτὰ καὶ τώρα νὰ γίνεσθαι.

Ἄς προσεξώμεν λοιπόν, ἀγαπητοί, μὲ λεπτομέρει-

38. Πρῶτη ἐμφάνισις τῆς θυσίας. Ἀρχικὸς ἔχρημα θλικὸς θυσίας μετ' ἀναλόγου διαθέσεως. Μετ' ἄλλων γίνονται πνευματικώτεροι καὶ σαρκικῶς ἀντικαθίστανται διὰ τῆς ἀληθινῆς θυσίας τοῦ Χριστοῦ. Τὴν πορείαν αὐτὴν παρακολούθησεν διὰ τῶν χωρίων: Α' Βασ. ιε', 29. Παρρ. ιε', 8. Σοφ. Σερ. λα', 25. Ἠσ. στ', 6. Ἄμ. ε', 23-24. Ἠσ. α', 11-16. Ψαλμ. Ν', 18-19. Ψαλμ. ρθ', 4. Ἐβρ. στ', 20. Η'. Ἄβν. παρὶ ἀναθρ. κ', 20.

39. Β'. Μαρκ. ιθ', 85.

40. Εἶναι θηλαστικὸν τῆς ἐκλεκτῆς ποιότητος τῶν προσφερομένων. (Πρβλ. Ἐβρ. ιγ', 9. Πτ. κα', 33. Κε', 30-38. Ἐβρ. ια', 20. ιγ', 4. ὅσα ἡ έννοια τῶν πρωτότοκων συνίσταται εἰς εἰδικὴν χάριν καὶ τιμὴν) ἔχει τὴν σφραγίδα τῆς ἰσοστάσεως καὶ δικαιοσύνης κληρονομίας, ὅταν ἀνεγερῆται εἰς ἀνάγκην).

αν, εἰς αὐτὸ πού ἐλέχθη, καὶ ἄς ἴδωμεν τί μὲν διηγείται ἡ Γραφή διὰ τὸν Κάιν καὶ τί διὰ τὸν Ἄδελ, καὶ ἄς μὴ τὸ προσπεράσωμεν ἀπλῶς. Διότι καὶ ἡ Ἁγία Γραφή τίποτε δὲν λέγει ἀπλῶς καὶ τυχαίως. ¹³⁷ Α' Ἀλλὰ ἔστω καὶ ἔν εἶναι μία συλλαβὴ ἢ ἓνα κόμμα, ἔχει μέσα του κρυμμένον κάποιον θησαυρόν. Τέτοια εἶναι θεθαίως ὅλα τὰ πνευματικά. Τί λέγει λοιπόν;

Συνέθη μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, προσέφερον ὁ Κάιν προϊόντα ἀπὸ τὴν γῆν ὡς θυσίαν εἰς τὸν Κύριον, ἐνῶ ὁ Ἄδελ προσέφερε καὶ αὐτὸς πρωτότοκα ἀπὸ τὸ ποιμνίον του, καὶ ἀπὸ τὰ παχέα μέρη αὐτῶν.

Δι' ἐκεῖνους πού δύνανται εὐχερότερον νὰ ἀντιλαμβάνωνται, ἦδη καὶ ἐκ τῆς ἀναγνώσεως εἶναι φανερόν αὐτὸ πού ἐλέχθη: Ἐπειδὴ ὁμοῦ πρέπει ἡμεῖς νὰ φροντίζωμεν δι' ὅλους ἐξ Ἰσοῦ (διότι δὲν κάμνει διακρίσεις ἡ πνευματικὴ διδασκαλία), ἔλα νὰ ἀναλύσωμεν σαφέστερον εἰς σὰς τὰ λόγια τῆς Γραφῆς, ἀφοῦ ἐπιναλαδῶμεν πάλιν τὰ ἴδια. Ὁ Κάιν, λέγει, προσέφερε θυσίαν εἰς τὸν Κύριον προϊόντα ἀπὸ τὴν γῆν. Β' Ἐπειτα ἡ Ἁγία Γραφή ἐπιθυμοῦσα νὰ διδάξῃ ἡμᾶς καὶ διὰ τὸν Ἄδελ λέγει, ὅτι καὶ αὐτὸς προσέφερε θυσίαν ἀπὸ τὸ ἐπάγγελμα του καὶ ἐκ τῆς ποικαντικῆς του τέχνης. Προσέφερε, λέγει, καὶ αὐτὸς πρωτότοκα ἀπὸ τὸ ποιμνίον του καὶ τὰ παχέα μέρη ἐξ αὐτῶν.

Παρατήρησε πῶς ὑπαινίσσεται εἰς ἡμᾶς τὴν φιλόθεον διάθεσιν αὐτοῦ, διότι δὲν προσέφερον ἀπλῶς ἀπὸ τὴν ποιμνίον του, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ πρωτότοκα, δηλαδὴ ἀπὸ τὰ πολυτίμα, τὰ διαλεγμένα ἔπειτα καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ πρωτότοκα προσέφερε πάλιν τὰ καλλίτερα.

Καὶ ἀπὸ τὰ παχέα αὐτῶν, λέγει, C τὰ πλέον εὐπαθῆ καὶ τὰ πολυτιμότερα. Διὰ τὸν Κάιν δὲ τίποτε παρόμοιον δὲν ἐπεσήμανε, ἀλλὰ μόνον ὅτι προσέφερον ὡς θυσίαν καρποῦς ἀπὸ τὴν γῆν. Ὡς θὰ ἔλεγε κανεὶς, τὰ τυχεύοντα, χωρὶς νὰ καταβάλλῃ οὐδεμίαν φροντίδα καὶ ἰδιαίτερον μέριμναν. Πάλιν λέγω καὶ δὲν θὰ πούσω νὰ τανίζω, ὅτι ὁ Θεὸς ἀνεχεται τὰ προσφερόμενα, ὅχι διότι ἔχει ἀνάγκη αὐτῶν, ἀλλὰ διότι ἐπιθυμῶ μετ' αὐτὰ νὰ δεκνύωμεν τὴν εὐγνωμοσύνην μας. Διότι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος προσφέρει θυσίαν εἰς τὸν Θεόν, καὶ διότι προσφέρει ἀπὸ τὰ ἴδια τοῦ Θεοῦ τὰ δῶρα, καὶ διότι κατανοεὶ τὸν μεσολαθρῶν ῥόλον τῆς φύσεως καὶ διότι ἀξιοῦται τόσον μεγάλης τι-

41. Μαρκ. ε', 18 καὶ Λουκ. ιατ', 17.

μῆς, ἐνῷ εἶναι ἄνθρωπος, ἔπρεπε νὰ καταβάλῃ ἀπὸ τὴν πλευρὰν τοῦ κάθε δυνατῆν προσπάθειαν καὶ νὰ προσφέρῃ τὰ πολυτιμώτερα. Ὁ Ἄλλὰ πρόσχε, ἀγαπητέ. Ἄν καὶ εἶχε καὶ ἀπὸ ἐδῶ ἀφορμὰς, νὰ ἀντιληφθῇ τί πρέπει νὰ κάμῃ, ὅμως εὐκόλως ἀποδίδει εὐθύναν εἰς ἄλλους, ἐκεῖνος ποὺ προσβίβει τὴν σωτηρίαν τοῦ ἕνεκα ἰδικῆς του ἀδιαφορίας. Διότι οὔτε ὁ Ἄβελ εἶχε κανένα διδάσκαλον, οὔτε ὁ Κάιν κάποιον ὑποβαλέα καὶ σύμβουλον. Κάθε ἕνας ἐκινήθη πρὸς αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὴν θυσίαν, ἀδηγούμενος ἀπὸ τὴν προτροπὴν τῆς συνειδήσεως καὶ ἀπὸ τὴν ἀνωθεν σοφίαν, ἢ ὅποια ἐδόθη εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος. Ἄλλ' ἡ ποιοτικὴ διαφορὰ τῆς πεποιθήσεως καὶ ἡ ἀδιαφορία τῆς ἐλευθέρας βουλήσεως τοῦ ἐνός μὲν ἔκαμε δεκτὴν τὴν προσφορὰν, τοῦ δὲ ἄλλου ἀπόδωλτον.

Καὶ ἔκαμε δεκτὸν ὁ Θεὸς καὶ τὸν Ἄβελ καὶ τὸ δῶρον του. Πρόσχε πῶς πραγματοποιεῖται ἐδῶ αὐτὸ ποὺ ἐλέγχθη εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, ὅτι θὰ γίνουσι οἱ πρῶτοι⁴³ τελευταῖοι καὶ οἱ τελευταῖοι πρῶτοι. Ἐ Ἰσοῦ, ἂν καὶ εἶχε τὸ προνόμιον ἀπὸ τὰ πρωτόκκια, ἂν καὶ πρῶτος προσέφερε τὴν θυσίαν, ἐφάνη κατώτερος⁴⁴ ἀπὸ τὸν ἀδελφόν του, ἐπειδὴ δὲν τὴν προσέφερεν ὡς ἔπρεπε. Ἐνῷ λοιπὸν προσέφερον καὶ οἱ δύο, λέγει ἡ Ἁγία Γραφή, ὅτι ἐπρόσχεν ὁ Θεὸς τὸν Ἄβελ καὶ τὰ δῶρα του. Τί σημαίνει. Καὶ ἐπεῖδεν; Τοῦτο ἐλέγχθη ἀντὶ τοῦ ἔκαμε δεκτὴν, ἐπῆνεσε τὴν διάθεσιν, ἐστεφανώσε τὴν ἐλευθέραν θέλησιν, καὶ θὰ ἠδύνατο νὰ εἴπῃ καεὶς, ἠρέστη εἰς τὸ γεγονός. 15^ο Α Ἄν καὶ ὁμιλοῦμεν περὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ τολμῶμεν νὰ ἀνοίξωμεν τὸ στόμα διὰ τὴν ἀμείαντον θέλαν φύσιν, ὅμως δὲν θὰ ἠδυνάμεθα κατ' ἄλλον τρόπον νὰ ἐνοήσωμεν αὐτὰ, παρὰ μόνον διὰ τῆς γλώσσης, ἐφ' ὅσων εἰμεθα ἄνθρωποι. Παρατήρησε τὸ ἀξιοθαύμαστον.

Ἐδέχθη, λέγει, ὁ Θεὸς τὸν Ἄβελ⁴⁵ καὶ τὰ δῶρα του. Τὴν προσφορὰν τῶν προβάτων ἠνώμασε δῶρα, διότι ἦσαν πολυτίμα καὶ διαλεγμένα καὶ καθαρὰ τὰ προσφερθέντα. Ἐπρόσχε, λοιπὸν, αὐτόν, διότι ἔκαμε τὴν προ-

43. Τὰ πρῶτοι, ἀναφέρεται ἢ εἰς τὸν χρόνον τῆς προσελεύσεως, ἢ εἰς τὴν θέαν τῶν ἰσχυρῶν κατέχευε τις εἰς τὴν ἐπὶ γῆς βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ἢ εἰς τὴν κοινωτικὴν γενικὴν. Μᾶλλον τὸ δεύτερον. (Παν. Τρεμπέλα. Ἑπίμνη. εἰς τὸ Κατὰ Ματθ., σ. 870).

44. Ματθ. 18', 30. Μάρκ. 1', 51. Λουκ. 14', 30.

45. Εἰς τὴν θυσίαν ὁ Θεὸς δὲν δέχεται μόνον τὰ προσφερόμενα δῶρα, ἀφοῦ ἄλλως εἶναι ἀνεύρητα, ἀλλὰ καὶ τὸν προσφέροντα, πρὸς τὸν ὁποῖον κοφίως ἐπιστρέφει τὸ θετικὸν ἀποτέλεσμα τῆς θυσίας.

φορὰν μὲ ἀγνήν διάθεσιν. Ἐδέχθη τὰ προσφερθέντα δῶρα, ὅχι μόνον διότι ἦσαν καθαρὰ, ἀλλὰ διότι ἐφαίνοντο πολυτίμα ἀπὸ πάσης πλευρᾶς, καὶ ἀπὸ τὴν διάθεσιν τοῦ προσφέροντος καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἦσαν πρωτότοκα, καὶ μάλιστα τὰ πῶς διαλεκτὰ ἀπὸ αὐτὰ, καὶ ἀπὸ τὰ παχέα αὐτῶν, δηλαδὴ τὰ ἀριστα τῶν ἀριστῶν. Β Καὶ ἐπέδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἄβελ καὶ εἰς τὰ δῶρα του. Εἰς τὸν Κάιν ὅμως καὶ εἰς τὰς θυσίας του δὲν ἔδωκε σημασίαν. Ἐπειδὴ ὁ Ἄβελ προσέφερε μὲ εὐκρινῆ σκέψιν καὶ ὁρθεὴν διάθεσιν, ἐπρόσχεν ὁ Θεός, δηλαδὴ, καὶ ἐδέχθη καὶ εὐχαριστήθη καὶ ἐπῆνεσε δῶρα ἠνώμασε τὰ προσφερθέντα, τιμῶν ἔτσι τὴν διάθεσιν αὐτοῦ ποὺ τὰ προσέφερεν. Εἰς τὸν Κάιν ὅμως καὶ εἰς τὰς θυσίας του δὲν ἔδωκε προσοχὴν. Παρατήρησε τὴν ἀκριθεῖς ἔκφρασιν τῆς Γραφῆς. Μὲ τὸ νὰ εἴπῃ, ὅτι δὲν ἐπρόσχε, ὑπεγράμμισε τὴν ἀπέριψιν τῶν προσφερθέντων. Τὸ ὅτι ἠνώμασε θυσίας αὐτὰ ποὺ προσφέρθησαν ἀπὸ τὴν γῆν, κάτι ἄλλο πάλιν μᾶς διδάσκει. Γ Πρόσχε δὲ πῶς μᾶς δείχνει διὰ τῶν γεγονότων καὶ διὰ τῶν λόγων, ὅτι ὁ Κύριος θέλει νὰ γίνωνται ὅλα αὐτὰ ἀπὸ ἡμᾶς, διὰ νὰ ἐκδηλώνεται μὲ τὰ ἔργα μᾶς ἡ διάθεσις μᾶς καὶ διὰ νὰ γνωρίζωμεν, ὅτι εὐρισκόμεθα ὀπί τὴν ἐξουσίαν τοῦ Κυρίου καὶ Δημιουργοῦ μᾶς, ὁ ὁποῖος μᾶς ἐδημιούργησεν ἐκ τοῦ μηδενός. Μὲ τὸ νὰ ἠνωμάσῃ δὲ ἡ Ἁγία Γραφή τὰ πράγματα δῶρα καὶ τὰ προϊόντα τῆς γῆς θυσίας, μᾶς διδάσκει, ὅτι δὲν ζητεῖται ἀπὸ τὸν Κύριον, οὔτε ἡ προσφορὰ τῶν ἀλόγων ζώων, οὔτε ἡ προσφορὰ τῶν καρπῶν τῆς γῆς, παρὰ μόνον ἡ καλὴ διάθεσις τῆς βουλήσεως. Δ Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ τῶρα ὁ μὲν εἶπας, ἕνεκα τῆς διαθέσεως, ἔγινε δεκτός μὲ τὸ δῶρον του ὁ ἄλλος δὲ, πάλιν ἕνεκα τῆς διαθέσεως, ἀπεδλήθη μὲ τὴν θυσίαν του. Τὸ ὅτι δὲ ἔδωσε προσοχὴν εἰς τὸν Ἄβελ καὶ εἰς τὰ δῶρα του καὶ δὲν ἐπρόσχε τὸν Κάιν καὶ τὰς θυσίας του, πρέπει νὰ τὸ ἐνοήσωμεν πνευματικῶς. Θέλει δὲ νὰ εἴπῃ, ὅτι ἔκαμεν αὐτοὺς νὰ αἰσθανθοῦν, ὅτι ἐδέχθη μὲν τὴν ἀγαθὴν διάθεσιν τοῦ ἐνός, ἀπέριψεν ὅμως τὴν ἀχαριστίαν τοῦ ἄλλου. Ἐτσι ἐνήργησεν ὁ Θεός.

Ἄς ἐξετάσωμεν ὅμως καὶ τὰ ἀκόλουθα. Καὶ ὠργίσθη ὁ Κάιν καὶ ἔγινε κατηφῆς εἰς τὸ πρόσωπον. Τί σημαίνει ὅτι ἐλυπήθη λίαν ὁ Κάιν; Εἶναι διπλῆ ἢ λίπη, ποὺ αὐμέθῃ εἰς αὐτόν. Ἐλυπήθη ὅχι μόνον διότι αὐτὸς ἔγινεν ἀπόκλητος, ἀλλὰ καὶ διότι εὐχαριστικῶς ἔγινε δεκτὸν τὸ δῶρον τοῦ ἀδελφοῦ του. Καὶ ἐλυπήθη, λέγει, πολὺ ὁ Κάιν

και έγινε κατηφής εις τὸ πρόσωπον αὐτοῦ. Τί ἐλύπησεν αὐτόν; Καί τὰ δύο τὸν ἐλύπησαν· καὶ τὸ ὅτι ὁ Κύριος δὲν ἐπρόσβλεπε τὴν θυσίαν του καὶ τὸ ὅτι εὐχαρίστως ἐδέχθη τὸ δῶρον τοῦ ἀδελφοῦ του. Ἐπρεπε λοιπὸν, νὰ διορθώσῃ τὸ σφάλμα του, ἀφοῦ γνωρίσῃ τὴν αἰτίαν, ἀπὸ αὐτὰ ποῦ συνέβησαν. ⁴⁵ Ἄ Ἐπειδὴ ὁ Κύριος μᾶς εἶναι φιλόανθρωπος, ὅταν ἁμαρτήσωμεν εἰς κάτι, δὲν μᾶς ἀποστρέφεται τόσο διὰ τὸ ἁμάρτημα, ὅσον ὅταν ἐπιμεινῶμεν εἰς τὸ σφάλμα μας. Ὁ Κἀν ὁμῶς περὶ αὐτοῦ οὐδόλως κάμνει λόγον.

Διὰ νὰ ἀντιληφθῆς αὐτὸ σαφῶς, καὶ διὰ νὰ ἴδῃς τὸ μέγεθος τῆς φιλελευθρίας, παρατήρησε ἐξ αὐτῶν ποῦ γίνονται τώρα, τὴν ὑπερβολικὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ μέγεθος τῆς ἀνεξικακίας του.

Ὅταν εἶδεν αὐτὸν νὰ λυπῆται ὑπερβολικῶς καὶ κατὰ ἓνα τρόπον, ὡσὺν νὰ ἐπρόκειτο νὰ καταποντισθῆ ἀπὸ τὰ κύματα τῆς λύπης, δὲν τὸν παρέδωκε. Τὴν φιλελευθρίαν ποῦ εἶδει πρὸς τὸν πατέρα του, δίδοντας εἰς αὐτὸν ἀφορμὰς πρὸς ἀπολογία, ἀνοίγοντας εἰς αὐτὸν τὴν θύραν τῆς θαρραλέας ὁμολογίας καὶ λέγοντας, Ποῦ εἶσαι; Ἐ μετὰ τὴν τρομερὰν ἐκείνην παράδοσιν, τὴν ἴδιαν δεικνύει καὶ τώρα πρὸς ἐκείνον ποῦ ἔγινε τόσο ἀχαριστός. Ὡσὺν νὰ ἐπρόκειτο νὰ πῆσῃ εἰς τὸν κορμίνον, ἀπλώνοντάς του τὸ χεῖρ καὶ ἐπιθυμῶν νὰ τοῦ δώσῃ ἀφορμὴν, διὰ νὰ διορθώσῃ τὸ σφάλμα, λέγει πρὸς αὐτόν: Διὰ τί εἶσαι ὄργισμένος; καὶ διὰ τί εἶσαι κατηφής; Ἐάν προσφέρῃς μὲν σωστά, δὲν διαμοιράζῃς ὁμῶς ὅπως πρέπει, δὲν ἁμαρτάνεις; Καὶ ὁμῶς ἤσυχασε. Αὐτὸς εἶναι ἀρρωστωμένος εἰς σέ, καὶ αὐτὸ θὰ ἐξουσιάζῃ αὐτόν.

Παρατήρησε, ἀγαπητέ, τὴν ἀπειρον συγκατάβασιν τοῦ πατρικοῦ ἐνδιαφέροντος. Ὅταν εἶδεν αὐτόν νὰ πολιορκηθῆ ἀπὸ τὸ πάθος τοῦ φθόνου, πρόσχε πῶς δίδει εἰς αὐτόν τὰ κατάλληλα φάρμακα, ὅστε συντόμως νὰ τὸν ἀνασύρῃ⁴⁶ καὶ νὰ μὴ θυεῖσθῃ εἰς τὸ πάθος. Διὰ τί εἶσαι περιλυτός; καὶ διὰ τί εἶσαι κατηφής; Διὰ ποῖον λόγον, λέγει, κατελήφθης ἀπὸ τὴν λύπην, ὡστε καὶ εἰς τὸ πρόσωπον νὰ ἐμφανίζεται τὸ μέγεθος τῆς θλίψεως; Διὰ τί ἐσκοτεινίωσες τὸ πρόσωπόν σου; Διὰ τί εἶχεν αὐτὴν τὴν ἐπενέργειαν εἰς σέ τὸ γεγονός; Διὰ τί δὲν ἀντελήφθης μόνος σου τὸ πρέπον; Μήπως προσέφερες τὴν θυσίαν εἰς ἄνθρωπον,

45. Τὸ ῥῆμα ἀνεῖμαι = ἀνελεῖν, ἀνασῆναι, ἀνελεῖ 98ος διὰ θεοκρατίων ἱερῶν, εἶναι ἐν χρήσει εἰς τοὺς ἀριστοὺς ἐκ τῶν συγγραμμάτων.

ποῦ εἶναι δυνατόν νὰ παραλογισθῆ; Δὲν ἐγνωρίζεις, ὅτι δὲν εἶχον ἀνάγκην ἀπὸ τὰ προσφερόμενα, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀγαθὴν διάθεσιν ἐκείνων ποῦ τὰ προσφέρουν; Διὰ τί ἀγανάκτησες; καὶ διὰ τί ἔγινες κατηφής; Ἄ Ἐάν προσφέρῃς μὲν σωστά, δὲν διαμοιράζῃς ὁμῶς ὅπως πρέπει, δὲν ἁμαρτάνεις.⁴⁷

Τὸ νὰ συλλάβῃ καεῖς τὴν ἔννοιαν τῆς θυσίας εἶναι ἀξιὸν ἐπαίνου· τὸ ὅτι δὲ δὲν ἔκαμε σωστὴν ἐπιλογὴν, τοῦτο ἐπέφερε τὴν ἀπόρριψιν τοῦ προσφερθέντος. Ὅταν ἐπρόκειτο δὲ νὰ προσφέρῃς θυσίαν εἰς τὸν Θεόν, ἔπρεπε νὰ καταβάλῃς μεγάλην προσπάθειαν περὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν προσφερθέντων· καὶ ὅση ἀπόστασις ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ προσφερθέντος καὶ τοῦ δεχομένου, τόση διαφορὰ ἔπρεπε νὰ ὑπάρξῃ καὶ εἰς τὸν χωρισμὸν τῶν ἀγαθῶν. Ἀπὸ αὐτὰ ὁμῶς ἀφοῦ δὲν κατενόησες κανένα, ἀπλῶς προσέφερες τὰ τυχεύοντα. Διὰ τοῦτο οὕτε ἔγινον δεκτά. Ἐ Διότι, ὅπως ἡ ἰδική σου διάθεσις, μὲ τὴν ὁποίαν ἔκαμες τὴν προσφορὰν, χωρὶς νὰ κάμῃς καμμίαν διάκρισιν,⁴⁸ ἔγινε αἰτία νὰ ἀπορριφθῇ ἡ θυσία, ποῦ προσεφέρθη ἀπὸ ἐσέ; Ἐταί ἡ διάθεσις τοῦ ἀδελφοῦ σου, ἔκαμε εὐπρόσδεκτα τὰ δῶρα του, καὶ διότι ἤτο ὀρθή καὶ διότι εἶδει μεγάλην προσοχὴν κατὰ τὴν ἐπιλογὴν. Παρὰ ταῦτα ὁμῶς δὲν ζητῶ τὴν τιμωρίαν τοῦ παραπτώματος, ἀλλὰ δεκνῶς μόνον τὸ σφάλμα. Εἰς σέ δίδω συμβουλήν, τὴν ὁποίαν ἐάν θὰ θελήσῃς νὰ δεχθῆς, καὶ τὸ ἁμάρτημα θὰ διορθώσῃ καὶ τὸν ἑαυτὸν σου δὲν θὰ περιβάλλῃς μὲ χειρότερα κακά.

160 Ἄ Τί λοιπόν; Ἡμάρτησες, καὶ πάρα πολὺ μάλιστα· ἀλλὰ δὲν σέ τιμωρῶ διὰ τὸ ἁμάρτημα. Διότι εἰμαι φιλόανθρωπος καὶ δὲν ἐπιθυμῶ τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, παρὰ μόνον τὴν ἐπιστροφὴν καὶ τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ.⁴⁹ Ἄν καὶ ἡμάρτησες, λοιπὸν, ἤσυχασε. Προσπάθειε νὰ φέρῃς γαλήνην εἰς τοὺς λογισμοὺς σου. Νὰ ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὰ ὀρμητικὰ κύματα, ποῦ πολιορκοῦν τὴν διάνοιάν σου. Σταμάτησε τὴν ταραχὴν, μήπως εἰς τὸ πρῶτον ἁμάρτημα προσθέσῃς ἄλλο τρομερότερον, ἢ μήπως σκεψθῆς κανένα ἀπὸ τὰ ἀθεράπευτα. Μήπως παροδύσῃς τὸν ἑαυτὸν σου οὐκ ἐμάλωτον εἰς τὸν πονηρὸν δαίμονα. Ἡμάρτησες, ἀλλὰ ἤσυχασε.

49. Εἰς τὴν ἐρώτησιν ἔρχεται φυσιολογικῶς ἡ θετικὴ ἀπάντησις.

47. Ἡ θεοκρατικὴ ἰκανότης τοῦ πιστοῦ καταξιώνει πᾶσαν λατρευτικὴν αὐτοῦ ἐκδήλωσιν.

48. Ἰεζεκ. ιη', 28.

Ἐγκώριζεν ἐκ τῶν προτέρων τὴν πράξιν τοῦ ἐπρόκειτο μελλοντικῶς νὰ ἐπιχειρήσῃ κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του, καὶ αὐτὴν προσπαθεῖ νὰ σταματήσῃ μὲ τὰ λόγια αὐτά. **Β** Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Θεὸς ἐγκώριζε τὰς σκέψεις τῆς καρδίας αὐτοῦ, ἀφοῦ γνωρίζει τὰ ἀπόρητα τῆς διανοίας, μὲ τὰς πολλὰς συμβουλὰς καὶ μὲ τὴν συγκατάθεσιν τῶν λόγων, προσφέρει εἰς αὐτὸν τὴν κατάλληλον θεραπείαν. Ἀπὸ πλευρᾶς τοῦ ὁ Θεὸς κάμνει τὰ πάντα, ἵνα κί' ἂν αὐτὸς κατεκρήμνισε τὸν ἑαυτὸν τοῦ εἰς τὸ δάραθρον τῆς ἀδελφοκτονίας, ἀφοῦ ἔρριψε μακρὰν τὸ φάρμακον. Ἠμάρτησας, ἤσυχασε. Μὴ νομίσης, ὅτι σοῦ ἀφαιρῶ τὰ πρωτεία καὶ σὲ ἐκδιώκω ἀπὸ τὴν ἀξίαν τῶν πρωτοτόκων, ἐάν δὲν ἐδέχθῃ τὴν θυσίαν σου, ἐπειδὴ δὲν εἶχες ὀρθὴν διάθεσιν, καὶ ἐάν ἐδέχθῃ τὸ δῶρον τοῦ ἀδελφοῦ σου, ἕνεκα τῆς ἀγαθῆς προαιρέσεως αὐτοῦ. **Γ** Ἠσύχασε. Διότι, ἂν καὶ ἤξιωθῇ τῆς τιμῆς ἐκ μέρους μου καὶ ἔγιναν ἐδπρόδεκτα τὰ δῶρα αὐτοῦ, ὅμως αὐτὸς θὰ εἶναι ἀφωσκιμένος εἰς σὲ καὶ σὺ θὰ τὸν ἐξουσιάζῃς. Ὅστε καὶ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν αὐτὴν, σοῦ ἐπιτρέπω νὰ ἔχης τὰ προνόμια τῆς πρωτοτοκίας. Ἐκεῖνον δὲ διατάσσω νὰ εἶναι ὑπὸ τὴν ἰδικὴν σου ἐξουσίαν καὶ ὑπὸ τὴν διακυβέρνησιν τὴν ἰδικὴν σου.

Βλέπε τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου, πῶς ἐπιθυμεῖ μὲ τὰ λόγια αὐτά νὰ καταπραῖνῃ τὸν θυμὸν καὶ τὴν παραφροσύνην καὶ νὰ ἀνακόψῃ αὐτοῦ τὴν ὀρμήν. Ἐπειδὴ βλέπει σαφῶς τὰ σχέδια τῆς διανοίας του καὶ γνωρίζει καλῶς τὴν σκληρότητα τῆς φωνῆς του διαθέσεως, ἐπιθυμεῖ ἀπὸ τώρα νὰ κάμῃ εὐθὺν τὸν λογισμὸν του, καὶ νὰ ἐδρακώσῃ τὴν γαλήνην εἰς τὴν διάνοιάν του, **Δ** ὑποτάσων τὸν ἀδελφὸν του εἰς αὐτὸν καὶ χωρὶς νὰ τοῦ περιορίσῃ τὰ δικαιώματα. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν τὴν τὴν φροντίδα καὶ μετὰ τὰ τόσα φάρμακα τίποτε πλέον ὁ Κάιν δὲν ὠφελήθη. Τόση μεγάλη ἦτο ἡ διαφορά τοῦ χαρακτήρος καὶ ἡ ὑπερβολὴ τῆς κακίας.

Διὰ νὰ μὴ φανώμεν δὲ ὅτι παραδλόπτωμεν τὴν ἀγάπην σας, μὲ τὸ νὰ παρατείνωμεν ἀκόμη τὸν λόγον,⁴⁸ καὶ διὰ νὰ μὴ σὰς δυσορεστήσῃ ἡ ὀμιλία μας ταλαιπωροῦσα τὰς ἀκοάς σας, ἀφοῦ σταματήσωμεν ἐδῶ τὸν λόγον, τὸ ἐξῆς θὰ παρακαλέσωμεν τὴν πρὸς ἀκρόασιν ἀγάπην σας. **Ε** Νὰ μισήσωμεν τὴν τσαυτὴν μίμησιν, καὶ νὰ ἐφαρμόζωμεν τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου μετὰ πολλῆς ἀκριβεί-

48. Πρόλογος καὶ ἐπιλογὴ εἰς τὰς ὀμιλίαις τοῦ ἱεροῦ Χρυσόστομου προσέθεντο ἰδιαίτερον χαρακτῆρα εἰς αὐτάς.

ας⁵⁰ καὶ μὲ δὴν μαε τὴν καρδίαν, ὕστερα μάλιστα ἀπὸ τόσον πολλὰ καὶ τόσον μεγάλα παραδείγματα, ἀφοῦ ἀπευθύνωμεν εἰς τὴν κακίαν πολλὰ χαιρετε.⁵¹ Εἰς τὸ ἐξῆς δὲν θὰ δυνηθῇ κανένας ἀπὸ ἡμᾶς νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν ἀγνοίαν. ⁵² Ἄ Διότι, ἂν αὐτὸς ὁ Κάιν ἐδέχθη ἐκείνην τὴν ἀπόρητον καὶ θαρσίαν τιμωρίαν, ὅπως θὰ ἀναλυθῇ βραδύτερον, ὁ ὁποῖος δὲν ἠδύνατο νὰ εὐρῆ κανένα ἀπὸ θεοῦ ἔζησαν πρὸ αὐτοῦ, νὰ ἔχη πράξῃ κάτι παρόμοιον, τί εἶναι φυσικὸν νὰ πάθωμεν ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι ἀμορφάνομεν τὰ ἴδια ἢ καὶ χειρότερα, μετὰ ἀπὸ τὴν τὴν τὴν ἀφθονίαν τῆς χάριτος; Ὅπως οὐδέποτε θὰ μᾶς ὑποδεχθῶν τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, ὁ σκόληξ ὁ ἀτελείωτος, ὁ τριγυρὸς τῶν ὀδόντων,⁵³ τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον,⁵⁴ ἢ γένηται τοῦ πυρός,⁵⁵ καὶ ἔλαι αἱ ἄλλαι ἀναπόφευκτοι τιμωρία. Ὅστε θὰ ἀπομένῃ δὲ δι' ἡμᾶς καμία ἀπολογία, ἐφ' ὅσον μὲ τὴν ἀδιαφορίαν παραμένομεν εἰς τὴν πτώσιν μας. Διότι μὴπως δὲν γνωρίζομεν τί πρέπει νὰ πράττωμεν καὶ τί νὰ μὴ πράττωμεν; Καὶ ὅτι θὰ λάβωμεν τὰ βραδεία τῶν στεφάνων, ὅσοι πράττουν τὰ πρῶτα;⁵⁶ Θὰ καταδικασθῶν δὲ εἰς τὰ σκληρότερα βασανιστήρια ὅσοι θὰ ὑποπέσωσιν εἰς τὰ τελευταία;

Β Διὰ τοῦτο παρακαλῶ καὶ εὐχομαι νὰ μὴ ἀποθῇ ἀνώφελος ἡ συνάθροισίς μας ἐδῶ· ἀλλὰ νὰ ἀκολουθήσωμεν τὰ ἔργα εἰς τὴν ἀκρόασιν τῶν λόγων ὡστε, ἔχοντας τὴν καλὴν πληροφορίαν τῆς συνειδήσεως καὶ τρεφόμενοι ἀπὸ ἐκεῖ μὲ τὰς χρηστὰς ἐπιτίδας, νὰ δυνηθῶμεν νὰ φθάσωμεν εἰς τὸν λιμένα τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ διαπλευρωσωμεν εὐκόλως τὸ πέλαγος τῶν δυοχεριῶν τῆς παρουσίας ζωῆς, καὶ νὰ ἐπιτύχωμεν τῶν ἀπεριγράπτων ἐκείνων

50. Πρῶτ. στ', 4. Α' Τιμ. κ', 21. στ', 20.

51. Ρωμ. κ', 20. Σαφ. Σαφ. γ', 3. Ἡσ. ματ', 8.

52. Ματθ. κ', 12.

53. Σκότος τὸ ἐξώτερον εἶναι τὸ σκότος τὸ ἐξω τῶν ὀρίων τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ, ἢ ὅποια καταλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ θεοῦ φωτός. «Σκότος θὰ τὸ ἐξώτερον, τῆτος ἐστὶ κολάσεως χαλεποτάτης» (Εὐθ. Ζωγράβητος, «Ἐρμην. κλπ.», τ. 1, σ. 163).

54. Ἦνεκα: ἄλλος σχηματισθεὶς κατὰ τὸ ἑβραϊκὸν γε-γινού = κολὰς τοῦ Χινού. «Ἦτο κολὰς ΝΑ. τῆς Ἱερουσαλῆμ, ἕπου μικρὴ παιδί ἐπρίπτετο εἰς τὸ παρακείμενον αἶθρον τοῦ Μωλὴ, δι' αὐτὸ ἐκλείπει κοιλίαι τῶν ἁγίων. Τὸν τόπον αὐτοῦ ὁ Ἰουδαίος ἐκλήρησε δέδηλον καὶ ἐπίπτετο ἐκεῖ τὰ ἀκόσμητα πάντα, τὰ πτώματα τῶν ζώων καὶ τῶν κατασκευασθέντων εἰς τὴν ἀσχέρην τῶν ποιόνων, οἱ ἀταχοὶ νεκροί. Ἐπειδὴ ἤνασαν τακτικῶς πρὸς διὰ νὰ ἀπολυμαίνεταί ἡ περιοχὴ, ἀνομόσθη γένηται τὸ πορὸς. Ἐγινε δὲ σήμερον τῆς καλῆσεως.

55. Α' Κορ. θ', 25. Α' Τιμ. δ', 8.

ἀγαθῶν, τὰ ὅποια ὑπεσχέθη ὁ Κύριος εἰς ὅσους τὸν ἀγαποῦν. Καὶ ἅλα αὐτὰ θὰ τὰ ἐπιτύχωμεν διὰ τῆς χάριτος τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Εἰς Αὐτὸν καὶ εἰς τὸ ἅγιον καὶ προσκυνητὸν αὐτοῦ Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, Ὁ ἰσχύς καὶ ἡ τιμὴ καὶ τῶρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τὸ πέρασμα ὅλων τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

* 500 C "Ἄς ὑποκοῦμεν λοιπὸν εἰς τὴν βίαν Γραφῆν καὶ ἀκολουθῶντες τὴν διδασκαλίαν τῆς, ἃς προσπαθῶμεν νὰ ἐναποθέτομεν εἰς τὰς ψυχὰς μας τὰ ὀγιῆ δόγματα. Καὶ μαζί με αὐτὰ νὰ ἐπιδεικνύομεν βίον ἐνάρετον, ὥστε καὶ ὁ βίος μας νὰ ἐπιδεικνύῃ τὰ δόγματα καὶ τὰ δόγματα νὰ ἀναδεικνύουν τὴν ζωὴν μας τελειότεραν. Διότι αὐτε, ἐὰν ἔχωμεν μὲν ὀρθὰ δόγματα, ἀλλὰ τὰ ἀμελῶμεν εἰς τὴν πρακτικὴν τοῦ βίου, θὰ ἀποκομίσωμεν κάποιο σφέλος, αὐτε πάλι ἐὰν διαγῶμεν ὀρθῶς, ἀλλὰ ἀδιαφορῶμεν διὰ τὰ ὀρθὰ δόγματα, θὰ δυνηθῶμεν νὰ κερδίσωμεν κάτι χρήσιμον καὶ συντελεστικὸν εἰς τὴν σωτηρίαν μας. Διότι, ἐὰν θέλωμεν ν' ἀπαλλαγῶμεν καὶ ἀπὸ τὴν κόλασιν καὶ νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, πρέπει νὰ κοσμοῦμεθα καὶ μετὰ τὰ δύο αὐτὰ στοιχεῖα, δηλαδὴ καὶ μετὰ τὴν ὀρθότητα τῶν δογμάτων καὶ μετὰ τὴν ἀρετὴν τοῦ βίου.

Διότι, πές μου, τί τὸ σφέλος, ἐν ἑνῷ δένδρον ἐκτείνεταί εἰς μέγα ὄψος καὶ εἶναι φουντωμένο ἀπὸ τὰ φύλλα, ἀλλὰ δὲν παράγῃ κανένα καρπὸν; 501 A "Ἔτσι καὶ τὰ ὀρθὰ δόγματα δὲν ὠφελοῦν εἰς τίποτε τὸν χριστιανόν, ἐὰν ἀδιαφορῇ διὰ τὸν (ἐνάρετον) βίον. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς ἐμακάριζεν αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους, ὅταν ἔλεγε: «Μακάριος εἶναι ἐκεῖνος ποῦ ἐτήρησε καὶ ἐδίδαξε» (τὰς ἐντολάς).¹ Διότι ἡ διὰ τῶν ἔργων διδασκαλία εἶναι τελειότερα καὶ πολὺ ἀξιοπιστέρα ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν διὰ τῶν λόγων. Διότι ὁ ἀνθρώπος αὐτός, καὶ ὅταν σιωπᾷ καὶ ὅταν ἀπλῶς εἶναι θεατός, ἔχει τὴν δύναμιν νὰ διδάσκῃ μετὰ τὸ παράδειγμά του, ἄλλους μετὰ τὴν βίαν καὶ ἄλλους μετὰ τὴν ἀκοήν. Καὶ θὰ ἀπολασθῇ ἀμέριστον τὴν εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ, ἄχι μόνον μετὰ τὰς ἀρετὰς του, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν συμβολὴν αὐτῶν ποῦ τὸν παρατηροῦν. Προστοιμάζων τοὺς ἀνθρώπους νὰ δοξάζουν τὸν Κύριόν του, ὁ ἀνθρώπος αὐτός μετὰ μυσίας γλώσσας καὶ ἀκόμη περισσότερας θὰ ἀναπέμψῃ τὰς εὐχαριστίας καὶ τοὺς ὕμνους εἰς τὸν Θεὸν τῶν

¹ Τμήμα τῆς ἐπιτομῆς ΙΒ, δημοσιευθὲν ὡς «ἀπόσπασμα» εἰς P.G. 81, 500-501.

1. Ματθ. 8, 19.

ὅλων. Διότι ἄχι μόνον οἱ γινώσκοντες του καὶ δοῦν βλέπουσιν μετὰ τὰ ἴδια τοὺς τὰ μάτια τὸν ἐνάρετον βίον του, θὰ θαυμάσουν αὐτὸν καὶ τὸν Κύριόν του, Ἐ ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ποῦ δὲν τὸν γνωρίζουν, ἀλλὰ μαθαίνουν δι' ἅλα αὐτὰ ἀπὸ ἄλλους. Καὶ αὐτοὶ ποῦ κατακοῖων μακρὰν, καὶ αὐτοὶ ποῦ ἔχουν μεταναστεύσει μακρὰν. Καὶ θὰ σεβασθοῦν τὴν ὀφίστην ἀρετὴν ἄχι μόνον οἱ φίλοι, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐχθροί. Διότι εἶναι τόση ἡ δύναμις τῆς, ὥστε καὶ τὰ στόματα τῶν πολεμίων τῆς νὰ φράξῃ ὀλοτελῶς καὶ νὰ τοὺς ἀποστομῶνῃ. Καὶ ὅπως οἱ ἔχοντες ὀφθαλμούς δὲν τολμοῦν νὰ ἀτενίσουν τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, ἔτσι καὶ ἡ κακία δὲν θὰ δυνηθῇ ποτε νὰ ἀντιμετωπίσῃ κατὰ πρόσωπον τὴν ἀρετὴν, ἀλλὰ θὰ ὑποχωρήσῃ, θὰ στρέψῃ τὰ νῶτα τῆς καὶ θὰ ὁμολογήσῃ τὴν ἡτταν τῆς. Καὶ πεπεκαμένοι δι' αὐτὰ, ἃς ἀγωνιζώμεθα διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ ἃς κατευθύνωμεν ἀσφαλῶς τὸν βίον μας. Καὶ νὰ φροντίζωμεν νὰ ἀπέχωμεν καὶ ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματα ἐκεῖνα ποῦ φαίνονται ὅτι εἶναι μικρά καὶ ἀσημαντά, εἴτε ἁμαρτήματα λόγων εἴτε ἔργων. Διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἐὰν δηλαδὴ ἀπέχωμεν ἀπὸ τὰ μικρὰ ἁμαρτήματα, δὲν θὰ περιπέσομεν ποτε εἰς τὰ μεγαλύτερα. Καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν μετὰ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου καὶ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ θὰ δυνηθῶμεν νὰ φθάσωμεν τὴν ὀφίστην ἀρετὴν καὶ νὰ ἀποφύγωμεν τὴν κόλασιν καὶ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ αἰώνια ἀγαθὰ, μετὰ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα μαζί καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα, δόξα, δύναμις καὶ τιμὴ, τῶρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΚΑΤΗ ΕΝΑΤΗ

ΚΑΙ ΕΙΠΕΝ Ο ΚΑΪΝ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΒΕΛΑ ΤΟΝ ΑΔΕΛΦΟΝ ΤΟΥ, ΔΕ
ΠΡΟΚΑΡΩΗΘΗΜΕΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΗΣΙΑΔΑ.

1. "Όπως οι αδεράπτεροι πληγαί δέν έπουλώνονται μέ δροσιστικά φάρμακα ούτε μέ εκείνα, πού ήμπορούν νά άπαλύνουν αὐτάς, τοιοῦτοτρόπως καί ή ψυχή, όταν διά μίαν φοράν σιχαλωτικῶς καί ύποχωρήσῃ εἰς αἰαυδήποτε άμαρτίαν καί δέν θέλῃ νά αντίληφῇ τό συμφέρον της καί άν άκόμη χίλια πράγματα λέγῃ καί έπιναυλαμβάνῃ κανείς, τίποτε δέν κερδίζει, άλλα ώσάν νά εχη άπονεκρώσει τήν άκαήν καρμίαν ώφέλειαν δέν δέχεται άπό τās παρανέσεις, οχι επειδή δέν ήμπορει, άλλα επειδή δέν θέλει.

"Αλλ' όμως δέν είναι εύκολόν νά ἴδῃ κανείς τήν θέλησιν τοῦ ανθρώπου, όπως ακριβώς βλέπει τās σωματικές του πληγάς. Διότι εἰς μέν τās σωματικές πληγάς τὰ φυσικά παθήματα παραμένουν άκίνητα· δέν συμβαίνει όμως τό αὐτό πρῶγμα εἰς τήν θέλησιν. Ἄλλα είναι δυνατόν πολλές φορές καί ὁ κακός, εάν θελήσῃ, νά μεταβληθῇ καί νά γίνῃ αγαθός· Ε καί ὁ καλός πάλιν, εάν άδρανήσῃ, νά περιπέσῃ εἰς τήν κακίαν. Ὁ Θεός θεαίως τών πάντων έδημιούργησε τήν φύσιν μας ελευθέραν καί έπιδικνύει δόλας γενικώς τās ἰδιότητάς του, επειδή έπιθυμεί νά ξετερκεύῃ τήν αγάπην του· καί επειδή γνωρίζει καλώς καί τὰ άπόρρητα καί ὅσα άνακινούνται εἰς τό βάθος της διανοίας, προτρέπει, συμβουλεύει καί προλαμβάνει τήν έκδήλωσιν τοῦ κακοῦ. Ἐπί πλέον δέ δέν άσκει καταναγκασμόν, άλλα άφού δώσῃ τὰ κατάλληλα φάρμακα, άφήρει νά ξεαρτώνται τὰ πάντα άπό τήν γνώμην τοῦ άσθενοῦς.

Αὐτό λοιπόν εχει γίνει τώρα καί εἰς τήν περίπτωσιν τοῦ ΚΑΪΝ. Βλέπε λοιπόν εἰς πόσην άπερισκεψίαν παρεούρηθη ὕστερα άπό τόσον μεγάλην πρόνοιαν καί φροντίδα δι' αὐτόν. 162 Α Διότι έπρεπε, άφού άντελήφῃ τήν άμαρτίαν του, νά προσπαθῆσῃ κατά τόν ὑπόλοιπον χρόνον νά διορθώσῃ αὐτήν. Ἐκείνος όμως ώσάν μέθυσος προσθέτει εἰς τό προηγούμενον πάθημα καί τό τραῦμα του καί δουτέραν πληγήν καί χωρίς νά δεχθῇ τήν Ιατρικήν θεραπείαν, ή ὅποια μέ τόσων έπιμέλειαν εδόθη εἰς αὐτόν, απευθεῖ νά

πραγματοποιήσῃ τόν φόνον, τόν ὅποιον εἰς τόν νοῦν του συνέλαβε καί άρχίζει μέ δόλον καί πονηρίαν καί μέ ψευδεἰς λόγους νά ξεπατάῃ τόν άδελφόν του. Είναι τόσον μεγάλο θηρίον ὁ άνθρωπος, όταν άποκλίῃ πρὸς τό κακόν!

"Όπως ακριβώς τό λογικόν αὐτό ἔν είναι μεγάλο καί πολύτιμον καί ἰδιαίτερος μάάλιστα όταν επιδίδεται εἰς έργα άρετῆς, κατά τοιοῦτον τρόπον, όταν άποκλίῃ πρὸς τήν κακίαν, μιμείται τήν σκληρότητα καί άγριότητα τών άγρίων θηρίων. Β Ἄλλα, όταν μεταπέσῃ εἰς τήν άγριότητα εκείνον πάλιν, τό ἥμερον αὐτό καί λογικόν ἔν υπερβάλλει κατά τήν θηριωδίαν πολλά άγρια θηρία.

"Ας παρακολουθήσωμεν λοιπόν καί ἐδῶ, τί συμβαίνει. «Καί εἶπε ὁ ΚΑΪΝ πρὸς τόν Ἄβελ τόν άδελφόν του, ὅς παρόσωμεν λοιπόν εἰς τήν πεδιάδα. Τὰ λόγια είναι άδελφικά, ή σκέψις όμως φονική. Τί κάμνεις, ΚΑΪΝ; Δέν αντιλαμβάνεσαι μέ ποῖον ὀμιλεῖς; Ἄγνοεῖς, ὅτι συζητεῖς μέ τόν άδελφόν σου; Δέν σκέπτεσαι, ὅτι εγεννήθης άπό τήν αὐτήν μητέρα; Δέν συλλογιέσαι τό άποτρόπαιον τῆς πράξεως; C Δέν φοδεῖσαι τόν δικαστήν, τήν κρίσιν τοῦ ὁποῦ δέν θά διαφύγῃς; Δέν φοκίζῶ νους σου μέ τό παράτολμον έργον; Διά ποῖον σκοπόν σύρεις τόν άδελφόν σου εἰς τήν πεδιάδα καί τόν άπομακρύνεις άπό τās πατρικάς άγκάλας; Διά ποῖον λόγον άποστερεῖς αὐτόν άπό τήν σοφείαν τοῦ πατρός; Τί περιέργον συμβαίνει εἰς τήν πεδιάδα καί ἐκεἶ τώρα σύρεις τόν άδελφόν σου, καί έκείνο τό ὅποιον προηγούμενος δέν ἔκαμες, τώρα έπιθυμεις νά κάμῃς καί σκέπτεσαι νά έκδηλώσῃς εἰς ὄραον αὐτοῦ τās εχθρικές σου διαθέσεις, έπικαλούμενος τήν άδελφικήν αγάπην ὡς πρόσρασιν φιλοφροσύνης; Τί τρέλλα! Τί λύσσα!

"Ἐτσι τυφλωμένος κατά τήν σκέψιν δέν ήμπαρείς νά αντίληφῆς τήν δύναμιν της άδελφικής αγάπης, ούτε γνωρίζεις τόν χαρακτήρα αὐτῆς. D Ἄλλα διά ποῖον λόγον ἤλαθς εἰς πόλεμον πρὸς άνθρωπον, ὁ ὁποῖος εἰς τίποτε δέν σε ἤδικησε; Ποῖον κακόν σου ἔκαμαν οἱ γονεῖς σου καί σκέπτεσαι νά τοῦς θυθῆς εἰς τόσον μεγάλην θλίψιν καί νά εισαγάγῃς τόσον φοικτῆν τραγωδίαν καί νά ὑποδείξῃς πρῶτος σὺ εἰς αὐτούς τόν βίαιον θάνατον; Αὐτήν τήν ανταμοισῆν παρέχεις εἰς αὐτούς διά τήν ανατροφῆν σου; Ποία τέχνη τοῦ διακόλου σε ὤθησεν εἰς αὐτήν τήν πράξιν; Μήπως ήμπαρείς νά Ισχυρισθῆς ὅτι ή εβνοια τοῦ κοινοῦ τών Πάντων Διαπότου πρὸς τόν άδελφόν σου συνετέλεσεν, ὡστε αὐτός νά εναντιωθῇ κατά σοῦ; Ἐξ αιτίας αὐ-

τῆς τῆς φωνικῆς σου διαβάσεως καὶ διὰ νὰ προλάβῃ αὐτὴν δὲν ὤπτασεν αὐτὸν Ε καὶ δὲν τὸν ἔβλεπεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν σου καὶ εἶπε «πρὸς σὲ θὰ καταφεύγῃ αὐτὸς καὶ σὺ θὰ ἐξουσιάζῃς αὐτόν;» Διότι πρέπει νὰ ἐκλάδωμεν αὐτὸ ὡς ἀναφερόμενον εἰς τὴν ὑποταγὴν τοῦ ἀδελφοῦ. Παραδέχονται μερκοί, ὅτι ὁ Θεὸς συνεζήτησε μὲ τὸν Κάιν αὐτὰ ἀναφερόμενος εἰς τὴν θυσίαν, τὴν ὁποίαν οὗτος προσέφερεν εἰς Αὐτόν, ὅτι «εἰς σὲ θὰ ἀφορᾷ αὐτό, δηλαδὴ τὸ δῶρον καὶ σὺ θὰ ἀρχῆς αὐτοῦ» ἀντὶ τοῦ σὺ θὰ καρποῦσαι αὐτό.

¹⁴⁹ Α Δι' αὐτὸ, ἀφοῦ ἀνέφερον καὶ τὰς δύο περιπτώσεις, ἀφῆκεν αὐτάς εἰς τὴν κρίσιν σου, διὰ νὰ παραδεχθῆτε καὶ οἱ ἴδιοι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον θὰ σὰς φανῇ ὀρθότερον. Διότι ἐγὼ ἔχω τὴν γνώμην, ὅτι τοῦτο ἔχει λεχθῆ περὶ τοῦ ἀδελφοῦ.

Καὶ λέγει, ὅτι, ὅταν εὐρέθησαν εἰς τὴν πεδιάδα, ἐξηγέρθη ὁ Κάιν ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ τὸν ἐφόνευσε.¹ Εἶναι φοβερά ἢ πράξεις, ἐπικίνδυνον τὸ τόλμημα, μισητὸν τὸ ἐπιχείρημα, ἀσυγκλήρητον τὸ ἀμάρτημα καὶ θηριώδες τὸ φρόνημα τῆς ψυχῆς. Ἐπετέθη, λέγει, ἐναντίον τοῦ Ἄδελ, τοῦ ἀδελφοῦ του, καὶ τὸν ἐφόνευσε. Ἀκάθαρτος χεῖρ! Ἐλεεινὴ δεξιὰ! ἢ καλύτερα δὲν πρέπει νὰ ὀνομάζωμεν ἀκάθαρτον καὶ ἐλεεινὴν τὴν χεῖρα, ἀλλὰ τὸν νοῦν, ὁ ὁποῖος κατῆρθε τὴν χεῖρα. Β Ὡς ἐξῆς λοιπὸν ἄς εἴπωμεν. Τὴ θρωσκία σκέψις καὶ ἀκάθαρτος καὶ ἐλεεινὴ καὶ β,τι καὶ ἂν εἴη κανεῖς, τίποτε δὲν θὰ εἴη ἀντάξιον αὐτῆς. Πῶς δὲν ἐνακώθη ἡ χεῖρ του; Πῶς ἠμπόρεσε νὰ κρατήσῃ τὸ ξίφος καὶ νὰ καταφέρῃ τὸ κτύπημα; Καὶ πῶς δὲν ἐγκατέλειψεν ἡ ψυχὴ τὸ σῶμα; Πῶς ἠμπόρεσε νὰ πραγματοποιήσῃ αὐτὸ τὸ ἐπαχθὲς τόλμημα; Πῶς τὴν τελευταίαν στιγμήν δὲν ἐλύγισε καὶ δὲν ἠλλάξε γνώμην; Πῶς δὲν ἐοκέφθη τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου; Πῶς πρὸ τῆς πράξεως δὲν ὀπελόγησε τὰς συνέπειας τοῦ ἔργου; Πῶς ἠνέχθη μετὰ τὸν φόνον νὰ ἴδῃ τὸ σῶμα τοῦ ἀδελφοῦ του νὰ σφραδάζῃ ἐπὶ τῆς γῆς; Πῶς ἀντίειχε νὰ ἐλεῆν νεκρὸν σῶμα εἰς τὴν γῆν ἐξηπλωμένον καὶ ἀμέσως δὲν κατέρρευσε πρὸ τοῦ θεάματος; C Ἐάν ἡμεῖς, ὅσπερ ἀπὸ τόσα ἔτη, ὅταν καθημερινῶς βλέπωμεν ἐκείνους, ποῦ ἀποθυνοῦσιν καὶ μάλιστα ἐκδημοῦν κατὰ τρόπον φυσικόν καὶ χωρὶς νὰ ἔχωμεν καμμίαν συγγένειαν πρὸς αὐτούς, συντριβόμεθα

1. Ὁ Ἄδελ εἶναι ὁ πρῶτος φωνηθεὶς δίκαιος. Εἶναι ὁμοῦ Χριστός. Ὁ Ἄδελ ἐφονεύθη ἀπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του ἐκ φθόνου καὶ ὁ Χριστὸς ἐκ φθόνου ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων.

καὶ καταποῦμεν τὴν ἔχθραν, ἂν εἶναι ἐχθρὸς, ἢτο φυσικόν πολὺ περισσότερον ὁ Κάιν νὰ συντριβῇ καὶ ἀμέσως νὰ ἐκπνεύσῃ ἐπειδὴ ἔβλεπε τὸν ἀδελφόν του, μὲ τὸν ὁποῖον πρὸ ὀλίγου συνεζήτηε, τὸν ἀδελφόν, ποῦ ἐγεννήθη ἀπὸ τὴν αὐτὴν μητέρα καὶ τὸν αὐτὸν πατέρα, ποῦ ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν αὐτὴν κοιλίαν, ποῦ ἐδέχθη τὴν εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ, αἰφνιδίως νὰ κείται κάτω ἀπνοῦς καὶ ἀκίνητος καὶ νὰ σφραδάζῃ ἐπάνω εἰς τὸ χῶμα.

D 2. Ἄς ἴδωμεν κατόπιν μετὰ τὴν θυσίαν πράξιν καὶ μετὰ ἀπὸ τὴν παράτολμον αὐτὴν ἐνέργειαν, ἢ ὅποια στερεῖται: κάθε συγγνώμης, πόσῃν συγκατάδασιν καὶ φιλοφροσύνην ἐπιδεικνύει ὁ Θεὸς τῶν ὄλων. Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Κάιν. Καὶ μόνον αὐτό, δηλαδὴ ὅτι ἔβασε τὸ δίκαιωμα εἰς αὐτόν, ποῦ διέπραξε ποιοῦτον ἔγκλημα, νὰ ἀπολαγήθῃ, πόσῃν ἀγαθότητι περικλείει; Ἐφ' ὅσον ἡμεῖς πολλὰς φορὰς περιφρονοῦμεν τοὺς συνανθρώπους μας, ἐπειδὴ, φλέπομεν νὰ διαπράττουν τέτοιο τόλμημα, πολὺ φυσικώτερον εἶναι νὰ ἐξοργίζετα: ὁ ἀγαθὸς Θεός, ποῦ ἐπιδεικνύει τόσῃν ἀνεξικακίαν καὶ πολὺ δίκαιως. Διότι εἶναι ἰατρός καὶ στοργικὸς πατήρ. Ε Καὶ ὡς ἰατρός μὲν τὰ πάντα ἐπιχειρεῖ καὶ μετέρχεται, ὥστε οἱ ἰσάως ἀσθενοῦντες νὰ ἐπανακτήσουν τὴν υγείαν των, ὡς στοργικὸς δὲ πατήρ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι λόγῳ ἀμελείας ἐπρόδωσαν τὴν εὐγενῆ καταγωγὴν τους, ἐπιθυμεῖ μὲ τὴν πατρικὴν στοργὴν νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν προτέραν εὐτυχίαν.

Ἐπειδὴ λοιπὸν εἶναι πολὺ τὸ μέγεθος τῆς ἀγαθότητός του, θέλει νὰ ἐπιδείξῃ τῆς μεγάλῃν του φιλοφροσύνην καὶ πρὸς ἐκείνον, ποῦ ἐτόλμησε τὸ φοβερόν ἀνοσιούργημα. Λέγει λοιπὸν πρὸς αὐτόν «Ποῦ εἶναι ὁ Ἄδελ ὁ ἀδελφός σου;» ¹⁵⁴ Α Πολλὴ καὶ δειρὸς ἡ ἀνεξικακία τοῦ Θεοῦ. Δὲν ἠρώτα, ἐπειδὴ δὲν ἐγνώριζεν, ἀλλὰ κάμνει τὸ αὐτό, ποῦ εἶχε κάμει καὶ εἰς τὸν πατέρα ἐκείνου, τὸν Ἄδελ. Τίποτε δὲν ἐμποδίζει νὰ κἀνῃ αὐτό. Ὅπως ἀκριβῶς, ὅταν ἔβλεπεν ἐκείνον νὰ κρύπτεται ἀπὸ ἐντροπὴν λόγῳ τῆς γυμνότητος, ἠρώτα, «ποῦ εἶσαι», ἄχι ἐπειδὴ δὲν ἐγνώριζε ποῦ εὐρίσκετο, ἀλλὰ νὰ τοῦ δώσῃ τὴν δυνατότητα τῆς πορησίας, ὥστε μὲ τὴν ὁμολογίαν τοῦ σφάλματος νὰ ἀποπλύνῃ τὸ ἀμάρτημα, καὶ τῶρα ἐρωτᾷ τὸν Κάιν καὶ λέγει, ποῦ εὐρίσκειται ὁ ἀδελφός σου; Β (Τοῦτο βεβαίως ἢτο συνέβια τοῦ Θεοῦ, νὰ ζητῇ τὴν ὁμολογίαν τοῦ παραπτώματος, ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἠμάρτησαν

2. Γεν. 9, 9.

ἐξ ἀρχῆς καὶ νὰ παρέχη τὴν ἀφαιρίαν). Προσποιεῖται ἀγνοῖαν ὁ στοργικὸς Κύριος, διὰ νὰ προετοιμάσῃ διὰ τῆς ἐρωτήσεως ἐκείνον, ὁ ὁποῖος διέπραξε τὰ παραπτώματα, ὥστε νὰ σπεύσῃ πρὸς ὁμολογίαν αὐτῶν καὶ νὰ δυνηθῇ νὰ τύχῃ κάποιας συγγνώμης, ἰσως δὲ καὶ ἀγάπης. Ποῦ εὐρίσκειται ὁ Ἄδελ, ὁ ἄδελφός σου; Τί λοιπὸν θὰ ἀπεφθῇ ὁ ἀχάριστος καὶ ἀνόητος, ὁ θρασύς καὶ ὁ ἀδιδαντικός; Πρέπει νὰ ἀντιληφθῇ, ὅτι ὁ Θεὸς ἐρωτᾷ αὐτόν, ὄχι διότι ἀγνοεῖ, ἀλλὰ διότι ζητεῖ τὴν ὁμολογίαν αὐτοῦ καὶ θέλει νὰ μᾶς διδάξῃ νὰ μὴ καταδικάζωμεν τοὺς συνανθρώπους μας ποτὲ προτοῦ ἀποδείξωμεν τὰ ἀδικήματά των. Καὶ νὰ ἐνθυμηθῶμεν ἀκόμη τὴν συμβουλήν τοῦ Κυρίου καὶ ὅτι ἐχρησιμοποίησε προληπτικὰ φάρμακα ἐν τῇ προσπαθείᾳ του νὰ ἀναστειλῇ τὴν κακὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ ὁ μολονότι ἐκ τῶν προτέρων ἐγνώριζε τὴν ἐν νῷ σὺλληψιν αὐτοῦ τοῦ σχεδίου.

Ἐπρεπε, ἀφοῦ ἀντιλήφθη δὴ αὐτὰ, νὰ θέσῃ τέρμα εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον τῆς τρέλλας του καὶ νὰ ὁμολογήσῃ αὐτὸ, ποῦ ἔγινε, καὶ νὰ δείξῃ εἰς τὸν ἱατρὸν τὴν πληγὴν καὶ νὰ δεχθῇ ἐκ μέρους του τὰ φάρμακα. Ἐκεῖνος ὅμως διατρανώνει τὸ τραῦμα καὶ καθιστᾷ τὴν διδωρῶσιν τῶν πληγῶν θαυρτέραν. Καὶ εἶπε, λέγει, δὲν γνωρίζω. Βλέπεις πόση ἀναίδεια περιέχει ἡ ἀπάντησις. Μήπως συζητεῖς πρὸς ἄνθρωπον, τὸν ὁποῖον εἶναι ἰσως δυνατόν νὰ ἐξαπατήσῃ; Δὲν ἐρώρεις, ἄθλιε καὶ ταλαίπωρε, ποῖος εἶναι ἐκεῖνος, μὲ τὸν ὁποῖον συζητεῖς; Δὲν σκέπτεσαι, ὅτι ἐρωτᾷ νὰ μάθῃ ἀπὸ μεγάλην καλωσύνην, ἐπειδὴ θέλει νὰ ἐξεύρῃ κάποιαν εὐκαιρίαν, ἢ νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν ἀγάπην του καὶ ἀφοῦ ἐξαντλήσῃ κάθε δυνατότητα πρὸς χάριν σου, ὥστε νὰ μὴ ἔχῃς εἰς τὸ μέλλον καμμίαν δικαιολογίαν διὰ τὴν τιμωρίαν, διότι ἤδη διὰ τῆς στάσεώς σου κατέστησες τὸν ἑαυτὸν σου ὑπεύθυνον;

Καὶ εἶπε, λέγει, δὲν γνωρίζω. Μήπως ἐγὼ εἰμαι φύλαξ τοῦ ἀδελφοῦ μου; Βλέπε, σὲ παρακαλῶ, ἐδῶ τὸν ἔλεγχον τῆς συνειδήσεως καὶ πῶς ὠθούμενος ἐκ ταύτης διὰ νὰ ὁμιλήσῃ, δὲν ἐσταμάτησε μὲ τὸ νὰ εἴπῃ «Δὲν γνωρίζω», ἀλλὰ προσέθεσε, αἰμήπως ἐγὼ εἰμαι φύλαξ τοῦ ἀδελφοῦ μου; καὶ ἐπιβαρύνει ἔτσι περισσότερο τὸν ἑαυτὸν του.

8. Ἡ δεξιὰ εἶναι ἐπακόλουθον τῆς ἀμαρτίας. Ὁ ἄνθρωπος μετὰ τὴν ἀμαρτίαν διασπέρθη ἠθικῶς. Ἐπαισὸν νὰ εἶναι εὐλαβὴς ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν ἔχει τὸ ἄθνος νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐσθῆθην τῶν πράξεών του.

Καὶ ὅμως, ἐὰν σὺ εἴχης κάμει δὴ γενικῶς μὲ συνέπειαν καὶ ὀρθότητα καὶ συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους τῆς φύσεως, ἢ εἴχης ὑποχρέωσιν νὰ εἶσαι φύλαξ καὶ τῆς σωτηρίας τοῦ ἀδελφοῦ σου. Διότι τοῦτο ἐπέβαλλεν ἡ φύσις καὶ ἔχουν ὑποχρέωσιν, ὅσοι ἐκ τῆς αὐτῆς κοιλίας προέρχονται νὰ εἶναι φύλακες ὁ εἰς τοῦ ἄλλου. Ἐὰν δὲν ἐπεθύμεις αὐτὸ, αὐτὲ ἤθελες νὰ εἶσαι φύλαξ τοῦ ἀδελφοῦ σου, διὰ ποῖον λόγον ἔγινες σφαγεὺς καὶ φόνευσις ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος καθόλου δὲν σὲ ἠδίκησε καὶ ἐπίστευσε, ὅτι κανεὶς δὲν θὰ ἀκούσῃ ἔλεγχον δι' αὐτό; Περιμένε ὅμως καὶ θὰ ἴδῃς αὐτὸν τὸν νεκρὸν νὰ σοῦ γίναται κατήγορος καὶ, ἐνῶ κείται νεκρὸς, νὰ κατακαρτυρῇ κατηγορίας εἰς ἄρας σου, ὁ ὁποῖος ζῆς καὶ θαδίζεις, μὲ καθαρὰν φωνήν. 165 Α «Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς διὰτι ἔκαμες αὐτό;» Εἶναι μεγάλη ἡ δύναμις τοῦ λόγου καὶ ἡ ἔμφασις. Διὰ ποῖαν αἰτίαν, λέγει, ἔκαμες αὐτό; Διὰτι προέβης εἰς αὐτὸ τὸ ἀνόσιον τόλμημα, εἰς τὴν μαρὰν ἐνέργειαν, εἰς τὴν ἀσυγχώρητον πρᾶξιν, εἰς τὴν ἀφόρητον τρέλλαν, εἰς τὸν πρωτάκουστον καὶ παράξενον φόνον, ὁ ὁποῖος διὰ πρώτην φορὰν εἰσάγεται εἰς τὸν ἀνθρώπινον θῆον διὰ τῆς χειρὸς σου; Διὰτι ἔκαμες αὐτὸ τὸ μεγάλο καὶ φοβερόν, τοῦ ὁποῖου δὲν ὑπάρχει μεγαλύτερον ἀμάρτημα εἰς τὸν κόσμον; Ἡ φωνὴ τοῦ αἵματος τοῦ ἀδελφοῦ σου μοῦ κραυγάζει ἀπὸ τὴν γῆν. Μήπως εἰμασ θνητῆς, λέγει, ὁ ὁποῖος ἔχει τὴν κανότητα νὰ ἀκούῃ μόνον τὴν φωνήν, ἡ ὁποία ἐκφέρεται διὰ τῆς γλώσσης; Εἰμαι Θεὸς καὶ ἡμπορῶ νὰ ἀκούω διὰ μέσου τοῦ αἵματος ἐκείνου, ὁ ὁποῖος φωνάζει καὶ ὁ ἀκόμη κείται κάπου νεκρὸς ἐπάνω εἰς τὴν γῆν. Β Νὰ λοιπὸν πάσον ἐγείρεται ἀπὸ τὸ αἶμα ἡ φωνὴ αὐτοῦ, ὡσάν νὰ ἀναβαίη ἀπὸ τὴν γῆν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ νὰ διατρέχῃ τὸ ὑψηλότερον μέρος τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὰς ἐπουρανίους δυνάμεις καὶ νὰ ἴσταται πλησίον καὶ αὐτοῦ τοῦ βασιλικοῦ θρόνου καὶ νὰ ὀδύρεται διὰ τὴν ἰδικὴν σου ἀκάθαρτον φονικὴν πρᾶξιν καὶ νὰ προσάπτῃ τὴν κατηγορίαν τῆς ἀνοσιουργίας. «Ἡ φωνὴ τοῦ αἵματος τοῦ ἀδελφοῦ σου κραυγάζει πρὸς ἐμὲ ἀπὸ τὴν γῆν». Μήπως διέπραξες, λέγει, τὸ ἐγκλημα τοῦτο εἰς ξένον καὶ ἀγνωστον; Εἰς ἄρας τοῦ ἀδελφοῦ σου, ὁ ὁποῖος καθόλου δὲν σὲ ἠδίκησεν. Ἴσως ὅμως ἡ ἰδικὴ μου εὐνοία πρὸς τὸν ἀδελφόν σου νὰ προεκάλεσεν αὐτὸν τὸν φόνον καί, ἐπειδὴ δὲν ἡμποροῦσες νὰ ἀνοίξῃς πόλεμον μὲ ἐμέ, κρῆς ἐκείνον ἐξαπέλευσε τὴν ἀσυγχράτητον ὀργὴν σου.

С. Διὰ τοῦτο λοιπὸν θὰ σοῦ ἐπιβάλλω τοιαύτην ποι-

γὴν⁴ ὥστε νὰ μὴ λησμονηθῆ ποτὲ αὐτό, τὸ ὅποιον ἀπετάλμησες καὶ ἡ συνεπεία τούτου ἐπιβλήθεισα ποιηὴ καὶ νὰ εἶναι παράδειγμα τὸ πάθημά σου εἰς ἄλους γενικῶς τοὺς μεταγενεστέρους. Καὶ τώρα, ἐπειδὴ ἔκαμες τούτο καὶ ἐπραγματοποίησες τὰς κακὰς προσωπικὰς σου σκέψεις καὶ ἐξ αἰτίας μεγάλου φθόνου ὤρμησες εἰς τὸν φόνον, θὰ εἶσαι κατηραμένος ἀπὸ τὴν γῆν.

3. Βλέπεις, ἀγαπητέ μου, τὴν διαφορὰν τῆς κατάρας; Μὴ ἀντιπαρέρχειαι ἀπλῶς τὴν περίπτωσιν, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ μέγεθος τῆς κατάρας προσπάθησε νὰ ἀντιληφθῆς πόσον μεγάλο κακὸν εἶναι αὐτὴ ἢ παρατολμία. D Καὶ πόσον μεγαλύτερον εἶναι αὐτὸ τὸ ἁμάρτημα ἀπὸ τὴν ἀνυπακοὴν τῶν πρωτοπλάστων, εἶναι δυνατόν νὰ πληροφορηθῆς ὅποιος θέλει, ἀπὸ τὴν διαφορὰν τῆς κατάρας. Διότι ἐκεῖ μὲν λέγει «ὡς εἶναι κατηραμένη ἡ γῆ εἰς τὰς ἐργασίας» καὶ ἔρριπτε τὴν κατάραν ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, ἐνῶ τοιοιουτρόπως ἐξεδήλωνε τὴν φροντίδα διὰ τὸν ἄνθρωπον.

Ἐδῶ ὁμως, ἐπειδὴ ἡ πράξις ἦτο ἀλεθρία καὶ τὸ τόλμημα παράνομον καὶ ἡ ἐνέργεια ἀσυγχώρητος, ὁ ἴδιος δέχεται τὴν κατάραν. «Κατηραμένος νὰ εἶσαι, λέγει, ἐκ μέρους τῆς γῆς»,⁵ διότι ἔκαμεν ὅ,τι ἔκαμε καὶ ὁ ὄφις, ὡς ἂν ὄργανον, τὸ ὅποιον ἐξυπηρετεῖ τὴν γνώμην τοῦ διαβόλου καὶ, ὅπως ἐκεῖνος μετὰ τὴν ἀπάτην εἰσῆγαγε τὸν θάνατον εἰς τὴν ἀνθρωπότητα, τοιοιουτρόπως καὶ αὐτός, ἀφ' οὗ ἐξηπάτησε τὸν ἀδελφόν καὶ τὸν παρέσυρεν εἰς τὴν πεδιάδα, E ὥπλισε τὴν χεῖρα του καὶ διέπραξε τὸν φόνον. Διὰ τοῦτο ὅπως ἀκριβῶς εἰς ἐκεῖνον ἔλεγε θὰ εἶσαι κατηραμένος περισσότερον ἀπὸ ὅλα τὰ θηρία τῆς γῆς τοιοιουτρόπως καὶ εἰς αὐτὸν ἐπειδὴ διέπραξε τὰ ἴδια πρὸς ἐκείνον.

⁴ Ὅπως ἀκριβῶς ὁ διάβολος, ὁ ὅποιος ὠθεῖται ἀπὸ τὸ μῖσος καὶ τὸν φόνον καὶ δὲν ἀνέχεται τὰς ἐσεργασίας τοῦ Θεοῦ, αἱ ὁποῖαι ἐξ ἀρχῆς ἐδόθησαν εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀπὸ τὸν φθόνον ὤρμησε πρὸς τὴν ἀπάτην, ἡ ὁποία φέρει τὸν θάνατον,¹⁶⁶ ἂ τοιοιουτρόπως καὶ αὐτὸς μόλις εἶδε τὸν Κύριον νὰ διακείται εὐμενῶς πρὸς τὸν ἀδελφόν του, ὤρμησεν ἐξ αἰτίας τοῦ φθόνου πρὸς τὸν φόνον. Δι' αὐτὸ λέγει ὁ Θεὸς πρὸς αὐτὸν «νὰ εἶσαι κατηραμένος ἐκ μέρους

4. Δὲν ὄφθηεν ἕτερος κρείττε ἐπὶ τῆς γῆς διὰ νὰ κινήσῃ τὸ βαρὸν ἁμάρτημα τοῦ Κάιν καὶ διὰ τοῦτο ἐπιβάλλεται ἡ ἀρμύρασα ποιηὴ αἰέτως ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

5. Γεν. 3, 17.

6. Γεν. 3, 14.

τῆς γῆς». Κατηραμένος θὰ εἶσαι, λέγει, καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν γῆν, «ἢ ὅποια ἦνοιξε τὸ στόμα της, διὰ νὰ δεχθῆ τὸ αἷμα τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὸν ὅποιον ἐφόνευσες μετὰ τὴν ἴδιαν σου χεῖρα. Καὶ θὰ εἶσαι κατηραμένος ἀπὸ αὐτὴν τὴν γῆν, ἡ ὅποια ἠνέχθη νὰ πατιοθῆ ἀπὸ τέτοιο αἷμα, τὸ ὅποιον ἐχύθη ἐξ αἰτίας τόσοσ μεγάλης ἐχθρας καὶ διὰ χειρὸς τόσοσ ἀσεβοῦς.

B Ἐπειτα ἡ Ἁγία Γραφὴ ἐρμηνεύει τὴν κατάραν μετὰ περισσότεραν σαφήνειαν καὶ λέγει «ὅταν καλλιεργῆς τὴν γῆν, ἐκεῖνη δὲν θὰ σοῦ παρέχῃ τοὺς καρπούς της». Μεγάλῃ μορφῇ τιμωρίας καὶ πολὺ τὸ βάρος τῆς ἀγανακτήσεως. Θὰ ὑπομείνης λέγει, τὸν κόπον καὶ θὰ καταβάλλῃς κόβει προσπάθειάν σου καὶ θὰ καλλιεργῆς τὴν γῆν, ἡ ὅποια ἐμολύθη μετὰ ἀδελφικὸν αἷμα. Ὅμως δὲν θὰ λάβῃς καμμίαν ἀμοιβὴν διὰ τῶς πολλοὺς ἐκείνους κόπους, ἀλλὰ θὰ σοῦ εἶναι ἀνώφελος ὁλος ὁ μόχθος, τὸν ὅποιον θὰ ἐπίδειξῃς.

Καὶ δὲν θὰ παύσουν εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ αἱ τιμωρίαι, ἀλλὰ καὶ «θὰ στενάζῃς καὶ θὰ τρέμῃς, ὅσον θὰ εἴης ἐπάνω εἰς τὴν γῆν». Καὶ τοῦτο πάλιν εἶναι μεγάλη μορφή τιμωρίας. Τὸ νὰ στενάζῃ δηλαδὴ ὁ ἄνθρωπος καὶ νὰ τρέμῃ ὅσον ζῆ. C Ἐπειδὴ δὲν ἐχρησιμοποίησες διὰ τὸν κατὰλληλον σκοπόν, λέγει, τὴν δύναμιν τοῦ σώματος καὶ τὴν ἰσχύον τῶν μελῶν, διὰ τοῦτο σοῦ ἐμβάλλω συνεχῆ παρασχὴν καὶ τρόμον, ὥστε δχι μόνον σὺ νὰ νοουθετησῇ ἀδικῶς δι' αὐτοῦ καὶ νὰ ἐνθυμῆσαι τὴν ἀνοσίαν αὐτὴν πράξιν, ἀλλὰ καὶ ὅλοι, ὅσοι σὲ βλέπουν μετὰ τὸς ὀφθαλμοὺς των, ὡσὼν νὰ κραυγάζῃ ὀλοκάθαρα κάποια φωνή, νὰ μανθάνουν νὰ μὴ ἀποτολμοῦν κακὰς ἐνεργείας, διὰ νὰ μὴ πάθουν τὰ αὐτὰ μετὰ σέ, καὶ ἡ τιμωρία σου νὰ παραδειγματίσῃ ἄλους γενικῶς τοὺς ἀθρώπους, διὰ νὰ μὴ μολύνη κανεὶς ποτὲ πλεον τὴν γῆν μετὰ ἀδελφικὸν αἷμα. Καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον βεβαίως δὲν ἐπίσπευδω τὸν θάνατόν σου, νὰ μὴ λησμονηθῆ δηλαδὴ τὸ γεγονός, ἀλλὰ σὲ κἀμιν νὰ ὑπομείνης ζωὴν σαυτεράν ἀπὸ τὸν θάνατον, διὰ νὰ διαγαθῆς ἀπὸ αὐτὴν τὴν ζωὴν σου, πόσον ἀλέθρια πράγματα ἐτόλμησες.

D «Καὶ εἶπεν ὁ Κάιν πρὸς τὸν Κύριον ἡ ἁμαρτία μου εἶναι τόσοσ μεγάλη, ὥστε νὰ μὴ συγχωρηθῆται».

Ἐξ αὐτοῦ τοῦ παραδείγματος τοῦ Κάιν εἶναι δυνατόν νὰ ἀποκομίσωμεν μεγάλην καὶ πολὺ ὠφέλιμον συμβουλήν διὰ τὴν σωτηρίαν μας, ἐὰν θέλωμεν νὰ ἐγκυμῆν ἐστραμμένην τὴν προσοχήν μας πρὸς αὐτό. «Καὶ εἶπεν ὁ Κάιν ἡ ἁμαρτία μου εἶναι τόσοσ μεγάλη, ὥστε νὰ μὴ συγχωρηθῆται».

Ἰδοὺ μιὰ πλήρως ὁμολογία. Τοιαύτη δηλαδή εἶναι, λέγει, ἡ ἁμαρτία, ἡ ὁποία διαπράχθη ὑπ' ἐμοῦ, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ τύχη συγχώριμης. Ἰδοὺ λοιπὸν ἐξομολογήθη μὲ πολλὴν εὐκρίνειαν. Ἀλλὰ καμμία ὠφέλεια, ἀγαπητέ μου. Εἶναι παράκαιρος αὐτὴ ἡ ἐξομολόγησις. Ἐ Διότι τοῦτο ἔπρεπε νὰ κάμῃ εἰς τὸν κατάλληλον χρόνον, ὅταν ἀκόμη ἦτο δυνατόν νὰ τύχη τῆς ἐπιεικείας τοῦ δικαστοῦ.

Ἐνθυμηθῆτε, παρακαλῶ, τώρα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἔλεγον πρὸ ὀλίγου, ὅτι δηλαδή ὁ καθεὶς μας θὰ μεταμεληθῇ διὰ τὰ ἁμαρτήματά του, κατὰ τὴν φοβερὰν ἐκείνην ἡμέραν τῆς δικαίας κρίσεως, διότι θὰ βλέπῃ ἐνώπιόν του τὰ φοβερά ἐκεῖνα βασανιστήρια καὶ τὰς ποινάς, αἱ ὁποῖαι, δὲν ἐπιδέχονται ἔλεος. Ὅμως τότε καμμίαν ὠφέλειαν δὲν θὰ ἔχη, διότι ἔχει προδοθῆ ἀπὸ τὸν χρόνον. Ἡ μετάνοια εἶναι ἔγκαιρος προτοῦ ἐπιδηθῆ ἢ τιμωρῆ· μέχρι τότε ἔχει ἀπόλυτον ἰσχύν.

167 Α Διὰ τοῦτο παρακαλῶ, ὅσον ἀκόμη εἶναι καιρός, κατὰ τὸν ὅποιον εἶναι δυνατόν νὰ δράσῃ τὸ θαυμαστόν τοῦτο φάρμακον, ὃς καρπούμεθα τὴν ἐξ αὐτοῦ ὠφέλειαν καὶ ὅσον χρόνον εἴμεθα εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν, ὃς ἐπιδικώμεν τὴν ἐκ τῆς μετανόιας θεραπείαν διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας, ἀφοῦ πλήρως κατανοήσωμεν, ὅτι δὲν ἔχομεν καμμίαν ὠφέλειαν, ἐὰν μεταμεληθῶμεν μετὰ τὴν λήξιν τῆς θεατρικῆς παραστάσεως καὶ μετὰ τὸ τέλος τῆς πάλης.

4. Ἀλλ' ὃς ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ θέμα μας. Διότι ἔπρεπε, ὅταν ἤρωτό το ἀπὸ τὸν Κύριον «ποῦ εἶναι ὁ Ἄδελ ὁ ἀδελφός σου;», τότε νὰ ὁμολογήσῃ τὸ ἁμαρτήμα του καὶ νὰ προσπέσῃ καὶ νὰ παρακαλέσῃ καὶ νὰ ζητήσῃ συγχώρησιν. Ἐκεῖνος ὁμοῦ τότε τὴν θεραπείαν ἠρηγήσῃ, τώρα δέ, ἔπειτα δηλαδή ἀπὸ τὴν ἀπόφασιν, ἀφοῦ ὅλα γενικῶς ἔλαβον τέλος καὶ Β ἀφοῦ μὲ καθαρὰν φωνὴν τὸ αἷμα τοῦ νεκροῦ προσῆψεν εἰς αὐτὸν τὴν κατηγορίαν, ἐξομολογεῖται, χωρὶς ὁμοῦ ἐξ αὐτοῦ νὰ ἀποκαμίσῃ κέρδος.

Δι' αὐτὸ καὶ ὁ προφήτης ἔλεγε «Δίκαιος εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος πρῶτος κατηγορεῖ τὸν ἑαυτὸν του διὰ τὸ ἁμαρτημαί του». Αὐτὸς λοιπὸν, ἐὰν ἐσπευδε νὰ προλάβῃ τὸν ἔλεγχον τοῦ Κυρίου, ἴσως θὰ ἠξιώνητο κάποιας ἐπιεικείας λόγῳ τῆς μεγάλης ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ. Διότι κανένα ἁμαρτήμα, ὅσονδήποτε μεγάλο καὶ ἂν εἶναι, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀπωθῆσθ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, ἐὰν ἡ

μεις ἐπιδειξώμεν μετάνοιαν εἰς τὸν κατάλληλον χρόνον καὶ ζητήσωμεν τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν.

Γ «Καὶ εἶπεν ὁ Κάιν, εἶναι μεγαλύτερα ἡ ἁμαρτία μου, ὥστε νὰ μὴ συγχωρῆται». Ἐπαρκῆς ἡ ἐξομολόγησις, ἀλλὰ ἐκτὸς χρόνου. «Καὶ εἶπεν, ἔφ' ὅσον σήμερον μὲ διώκεις ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς, θὰ ἀποκρυβῶ καὶ ἀπὸ τὰ δάκρυμά σου καὶ θὰ στενύξω καὶ θὰ τρέμω ἐπάνω εἰς τὴν γῆν καὶ οἰοσθήποτε μὲ συναντήσῃ θὰ μὲ φονεύσῃ». Βλέπε, πόσον εἶναι ἔλεεινὰ τὰ λόγια του καὶ διότι λέγονται ἐκτὸς χρόνου καὶ διότι δὲν ἔχουν καμμίαν ἰσχύν, ἐπειδὴ ἔχουν προδοθῆ ἀπὸ τὸν καιρὸν. «Καὶ εἶπεν, ἔφ' ὅσον μὲ διώκεις σήμερον ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς, θὰ ἀποκρυβῶ καὶ ἀπὸ τὰ δάκρυμά σου καὶ θὰ στενάξω καὶ θὰ τρέμω ἐπάνω εἰς τὴν γῆν καὶ οἰοσθήποτε μὲ συναντήσῃ θὰ μὲ φονεύσῃ». Δ Ἐφ' ὅσον, ἰσχυρίζεται ὁ Κάιν, μὲ ἕκαμς νὰ εἶμαι καταραμένος ἐπάνω εἰς τὴν γῆν καὶ ἀπέστρεψες τὰ δάκρυμά σου ἀπὸ ἐμὲ καὶ μοῦ ἐπέβαλες τὴν μεγάλην τιμωρίαν, ὥστε νὰ στενάξω καὶ νὰ τρέμω, τίποτε λοιπὸν δὲν ἀποθίβει ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἔπρεπε εἰς τὴν τὴν σφαιρὰν καὶ ἔχασε τὴν προστασίαν σου, νὰ φονευσθῆ ἀπὸ ὁποιονδήποτε.

Εὐκόλον πρῶγμα εἶναι, λέγει ὁ Κάιν, νὰ μὲ φονεύσῃ ὁποῖος θέλει. Ὅτε ὁ ἴδιος ἔχω τὴν δύναμιν νὰ ἀντιταθῶ, ἔφ' ὅσον τὰ μέλη τοῦ σώματός μου ἔχουν παραλύσει καὶ ἀπὸ παντοῦ ἀπωθοῦμαι. Καὶ τὸ γεγονός, ὅτι ὅλοι γενικῶς γνωρίζουν, ὅτι ἔχασα τὴν ἰσχύν σου προστασίαν, θὰ προπαρασκευάσῃ ὁποῖονδήποτε θέλει, ὥστε νὰ ἐξορμήσῃ ἐναντίον μου, διὰ νὰ μὲ φονεύσῃ. Ποῦ εἶναι λοιπὸν ἡ φιλανθρωπία καὶ ἡ καλωσύνη τοῦ Δεσπότη;

Ε Καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ Θεός. Δὲν εἶναι ἔτσι. Μὴ νομίσης, λέγει, ὅτι αὐτὰ θὰ γίνουσι ἔτσι. Ὅτε παρέχεται δίκαιωμα νὰ σὲ φονεύσῃ οἰοσθήποτε ἐπιθυμῆ. Ἀλλὰ μὲ τὴν παράσασιν τῆς ζωῆς σου καὶ εἰς σὲ θὰ εἶδω περισσότερα δάσανα καὶ διδάγματα θὰ ἀφήσω εἰς τὰς ἐπομένας γενεάς, διὰ νὰ γίνῃ τὸ παράδειγμα σου στίγμα σωφρονισμοῦ εἰς αὐτοὺς καὶ κανεὶς νὰ μὴ ἀκολουθῆ τὴν ἀπόφασιν σου.

Καὶ εἶπε Κύριος ὁ Θεός. Δὲν εἶναι ἔτσι. Ἐπιστάλασια ἐκδικήσις θὰ ληφθῆ ἀπὸ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος θὰ φονεύσῃ τὸν Κάιν. Ἴσως πολλὰ ἐλέχθησαν καὶ πολὺν κάμα-

8. Εἶναι χαρακτηριστικόν, ὅτι πρὸ τῆς ἐπιεικείας ἐκδηλοῦται ἀπειροσμία καὶ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ἡ ἀπάννοσις.

τον συνεχώρευσα εἰς τὰ σώματά σας. Ἀλλά τί νὰ κάμω; ¹⁶⁸ Α' Ἐπειδὴ βλέπω, νὰ ἐπιδεικνύετε μεγάλο ἐνδιαφέρον καὶ ἐπιθυμίαν νὰ μὲ ἀκούετε, θέλω καὶ εἰς τὰ ὑπόλοιπα νὰ εἰσελθῶ καὶ νὰ τὰ ἐρμηνεύσω κατὰ τὴν δύναμίν μου.

Τί σημαίνει, ὅτι θὰ ληφθῇ ἑπταπλασία ἐκδίκησης; Ἀλλὰ καὶ πάλιν φοβοῦμαι, μήπως μὲ τὸ πλήθος τῶν λόγων, οἱ ὁποῖοι λέγονται τώρα, καλύψω τὴν μήνυμν ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἐλέχθησαν προηγουμένως καὶ οἷς προκαλέσω τὸν κόρον. Ἀλλὰ, εἰν δὲν κατεπευρήθητε, κάμνετε ὑπομονὴν καὶ, ὅταν ἀναλύσωμεν τὸ ἐν λόγῳ ἀντικείμενον, τότε θὰ διακόψωμεν τὴν οὐκίτησιν.

Καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ Κύριος. Δὲν εἶναι εἶσι. Ἐπταπλασία ἐκδίκησης θὰ ληφθῇ ἀπὸ ἐκείνου, ὁ ὁποῖος θὰ φονεύσῃ τὸν Κάιν! Καὶ ὤρισεν ὁ Θεὸς σημεῖον εἰς τὸν Κάιν νὰ μὴ τὸν φονεύσῃ οἰσοδῆποτε θὰ τὸν συναντήσῃ. Β' Ἐφοβήθης αὐτό, λέγει, μήπως φονευθῆς δηλαδὴ ἀπὸ κάποιου; Ἐχε θάρρος, δὲν θὰ γίνῃ αὐτό. Διότι, ὁποῖος κάμῃ αὐτό, θὰ καταστήσῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἔνοχου ἑπταπλασίας τιμωρίας. Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν σκοπὸν σοῦ θέτω σημεῖον, ὥστε νὰ μὴ σὲ φονεύσῃ κανεὶς ἀπὸ ἀγνοίαν καὶ καταστήσῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἔνοχου αὐτῆς τῆς τιμωρίας.

5. Ἀλλὰ πρέπει περισσότερο νὰ σὰς διασαφίσω, πῶς ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θὰ φονεύσῃ τὸν Κάιν, γίνεται ἔνοχος ἑπταπλασίας ποινῆς. Προσέχετε, σὰς παρακαλῶ. Διότι, εἰν τώρα, ὅπως ἀκριβῶς εἶπομεν πολλακίς εἰς πραγμουμένας ἡμέρας, κατὰ τὸν χρόνον τῆς νηστείας, ὅταν ἔχωμεν τὴν γαλήνην καὶ εὐμεθεὶ ἀπληθαζόμενοι ἀπὸ τὰς σκέψεις, ποῦ συνταράσσου τὸν νοῦν μας, Ἐ δὲν κατανοήσωμεν μὲ ἀκρίβειαν, ὅσα ὑπάρχουν εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφήν, πότε θὰ ἠμπορέσωμεν εἰς ἄλλον καιρὸν νὰ μάθωμεν αὐτά;

Δι' αὐτὸ λοιπὸν, σὰς παρακαλῶ καὶ σὰς ἱκετεύω καὶ ἀκόμη πρὸ τῶν γονάτων σας ὑποκλίνομαι, μὲ τεταμένην τὴν σκέψιν ἄς προσέχωμεν αὐτὰ τὰ ὁποῖα θὰ λεχθῶν, διὰ νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὰς οἰκίας μας, ἀφοῦ ἀντλήσωμεν μάθημα γεννοῖον καὶ ὑψηλόν.

9. Ποῖος θὰ φονεύσῃ τὸν Κάιν ἐπεὶ φονευόμενος τοῦ ἄδελ. δὲν ἔληγον ἄλλοι ἄνθρωποι πλὴν τῶν γονάτων τῶν; Οἱ ἄδελφοὶ τοῦ ἀδελφῆ, οἱ ὁποῖοι ἐγεννήθησαν ἐν τῷ μεταξύ 3 θὰ ἐγένοντο δραστικότερον. (βλ. Ἱερὴ Γραμματ., πν. ἐργ., σ. 70).

Τί σημαίνει λοιπὸν, ὅτι θὰ ληφθῇ ἑπταπλασία ἐκδίκησης; ¹⁰ Κατὰ πρῶτον ὁ ἀριθμὸς τῶν ἑπτὰ εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφήν χρησιμοποιεῖται πρὸς δῆλωσιν τοῦ πλήθους καὶ εἰς πολλὰ μέρη θὰ εὕρη κανεὶς τοῦτο νὰ ἔχη αὐτὴν τὴν σημασίαν, ὅπως τὸ «τεῖρα ἐγέννησεν ἑπτὰ» ¹¹ καὶ τὸσα ἄλλα ὅμοια. Δ' Μὰς ἀπενοθυμίζει ἐξῆς τὸ μέγεθος τοῦ τολμήματος καὶ ὅτι τὰ ἁμάρτημα, τὰ ὁποῖον ἔχομεν ἐκεῖνος, δὲν εἶναι ἀπλοῦν, ἀλλὰ ἑπτὰ ἁμαρτήματα, καὶ ὠφελε νὰ τύχῃ μεγάλης τιμωρίας διὰ κάθε ἐν ἁμάρτημα: Πῶς λοιπὸν θὰ ἀπαριθμήσωμεν αὐτά; Θὰ ἀπαριθμήσωμεν αὐτά, εἰν ὑπολογίσωμεν ὡς ἐξῆς: Πρῶτον ἐφθόνησε τὸν ἀδελφὸν του, διότι εἶχε τὴν εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο καὶ μόνον, ὅταν ὑπάρχη, εἶναι ἱκανὸν νὰ ἐπισύρῃ τὸν δλεθρον αὐτοῦ. Δεύτερον ἐφθόνησε τὸν ἰσάκον τοῦ ἀδελφόν. Τρίτον ἐπλεξε δόλον. Τέταρτον διέπραξε φόνον. Πέμπτον ἐφόνευσε τὸν ἀδελφόν. Ἐκτον πρῶτος διέπραξε τὸν φόνον. Ε' Ἐβδομον ἐφεύσθη ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.

Παρηκολουθήσατε, ὅσα ἐλέχθησαν, ἢ ἐπιθυμῆτε πάλιν ἐκ νέου νὰ ἀπαριθμήσωμεν αὐτά, διὰ νὰ γνωρίσατε, πῶς κάθε ἐν ἐξ αὐτῶν καὶ μόνον εἶναι ἱκανὸν νὰ ἐπισύρῃ δι' αὐτὸν τὴν μεγίστην τιμωρίαν. Διότι ποῖος ἠμπορεῖ νὰ ἔχη τὴν ἀξίωσιν νὰ τύχῃ συγγνώμης ἐκείνος, ὁ ὁποῖος φθονεῖ τὸν ἄνθρωπον, ποῦ ἀπολαμβάνει τὴν εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ; Νὰ ἢ πρώτη καὶ ἡ μεγίστη καὶ ἀσυγχώρητη ἁμαρτία. Καὶ αὐτὴ πάλιν γίνεται ἀκόμη μεγαλυτέρα, ὅταν ὁ φθονούμενος εἶναι ἀδελφός, ὁ ὁποῖος μάλιστα δὲν ἔχει διαπράξει κανὲν ἀδικημα. Ἐπεὶ καὶ αὐτὴ δὲν εἶναι τυχαία ἁμαρτία. ¹⁶⁹ Α' Τρίτη ἔπειτα ἁμαρτία, ὅτι ἐπλεξε δόλον, διότι ἐξηπάτησε τὸν ἀδελφόν, τὸν ἔσυρεν εἰς τὴν πεδιάδα καὶ δὲν ἐσεβάσθη οὔτε αὐτὴν τὴν φύσιν. Τέταρτον ἁμάρτημα εἶναι ὁ ἴδιος ὁ φόνος, τὸν ὁποῖον διέπραξε. Πέμπτον ὅτι ἐφόνευσε τὸν ἀδελφόν του, τὸν προερχόμενον ἐκ τῆς αὐτῆς κοιλίας μὲ αὐτόν. Ἐκτον, ὅτι πρῶτος αὐτὸς εἰσηγάγε τὸ εἶδος τοῦ φόνου. Ἐβδομον, ὅτι ἐτόλμησε νὰ ψευδοθῇ εἰς τὰς ἐρωτήσεις τοῦ Θεοῦ.

Καὶ προσθέτει. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θὰ ἐπιχειρήσῃ νὰ σὲ φονεύσῃ, θὰ καταστήσῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἔνοχου ἑπταπλασίας τιμωρίας. Μὴ φροῦσαι αὐτό. Νά, σοῦ ἐπιθέτω καὶ

10. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θὰ φονεύσῃ τὸν Κάιν θὰ ἴσως ἔχει τέτρα. Ὁ Μ. Βασίλειος λέγει, ὅτι διὰ τὸν ἑπτὰ τιμωρίων θὰ τιμωρηθῶν ἑπτὰ μεγάλα ἁμαρτήματα.

11. Α' Basil. 2, 5.

σημείον,¹² ὥστε νά σέ γνωρίσουν, ὅσαι σέ συναντοῦν. Β Ἡ ἐπί πολὺ διατήρησίς σου εἰς τήν ζωήν θά εἶναι ὠφέλιμος εἰς τὰς ἐπομένους γενεάς. Καί ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον μόνος σου διέπραξες χωρὶς νά εἶναι κανεῖς ἄλλος παρῶν, ὅλοι θά μάθουν, βλέποντες σέ νά στεναχθῆς καί νά τρέμῃς καί ἐπί πλέον ἐξ αἰτίας τοῦ σωματικοῦ πόνου νά κραυγάζῃς καί μὲ δάκρυς νά συζητῆς καί νά λέγῃς: κανεῖς ἄλλος νά μὴ τολμήσῃ αὐτοῦ τοῦ εἶδους τολμήματα, εἰς τὰ ὅποια προέδην ἐγώ, διὰ νά μὴ δεχθῆ τόσον μεγάλην πονίην.

δ. Ἀκούοντες αὐτά, ἀγαπητοί μου, ἄς μὴ παρερχώμεθα ἀπεριοκέπτως, ὅσα ἔχουν ληχθῆ, οὔτε νά ἀποβλέπωμεν μόνον εἰς αὐτά, ἀν δηλαδὴ καθημερινῶς συνεχώμεθα ἐδῶ καί ἀπολαμβάνωμεν τὰ ἀγαθὰ τῆς πνευματικῆς Τραπέζης. Διότι καμμίαν ὠφέλειαν δέν ἔχομεν ἀπὸ τὴν ἀκράσασιν τῶν λόγων, ἀν δέν ἀκολουθῆ ὑπακοὴ διὰ τῶν ἔργων. Ε Ἀλλά, ἀφοῦ ἀντιληφθῶμεν, διὰ ποῖαν αἰτίαν ὠδήγησεν ὁ Κεῖν τὸν ἑαυτόν του εἰς τὴν ἀσυγχώρητον καὶ βαρεῖαν ἀμαρτίαν καὶ ὅτι ἐξ αἰτίας τοῦ φθόνου τόσην σκληρότητα ἢ καλύτερον φόνον ἐτόλμησεν εἰς ἄνθρωπον τοῦ ἴδιου τοῦ ἀδελφοῦ, ὃ ὅποιος γενικῶς ποτὲ δέν ἐπεχείρησε νά ἀδικῆσῃ αὐτόν, ἄς μὴ ἀποφεύγωμεν νά πάθωμεν δυσάρεστα καὶ κακά, ἀλλὰ νά ἀποφεύγωμεν περισσότερον, νά προσενώμεν συμφορὰς εἰς τοὺς ἄλλους. Ἐκεῖνος πράγματι, ὃ ὅποιος ἐπιθυμῆ νά φονεύσῃ τὸν πλησίον του, ὑποβάλλεται εἰς δοκιμασίαν.

Καί διὰ νά ἀντιληφθῆς, ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀληθές, πρόσθε, σέ παρακαλῶ, εἰς τὴν περίπτωσίν μας ποῖος ἔχει ζημιωθῆ, ἐκεῖνος ὃ ὅποιος ἐφόνευσεν ἢ ἐκεῖνος, ὃ ὅποιος ἐφονεύθη; Εἶναι φανερόν ὅτι ἐκεῖνος ὃ ὅποιος ἐφόνευσεν. Διὰ ποῖον λόγον; Διότι ἐκεῖνος ὃ ὅποιος ἐφονεύθη καί μέχρι τώρα μνημονεύεται εἰς τὰ στόματα ἄλλων γενικῶς καὶ ἀνακηρύσσεται καὶ στεφανώνεται ὡς πρωτομάρτυς τῆς ἀληθείας, ὅπως ἀκριβῶς λέγει καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος καὶ νεκρός ὁ Ἄδελ ἀκόμη διαλέγεται.¹³ Ἀντιθέτως ἐκεῖνος, ὃ ὅποιος ἐφόνευσεν καὶ τότε μὲν ἐξῆ τὴν πλέον ἐλευσινὴν ζωὴν ἐξ ἄλλων τῶν ἀνθρώπων καὶ ἔπειτα ἀπὸ τὸν φόνον δάλλεται μὲ τὰς κατηγορίας ἄλλων

12. Ποῖον σημεῖον ἐπιθέτει ὁ Θεὸς εἰς τὸν Κεῖν, διὰ νά τὸν ἀναγνωρίσῃ; Τινὲς ὑποστήρξουν, ὅτι τοῦτο εἶναι τὸ σκελετικὸν ἄφελος τοῦ προσώπου του.

13. Ἔβρ. 11, 4.

καὶ φέρεται ὡσαν παράδειγμα βδελυγμίας ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ καὶ κατάραις ἐκ μέρους τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Καὶ αὐτὰ μὲν εἰς τὴν παρούσαν καὶ πρόσκαιρον ζωὴν. Ὅσα θά συναντήσουν καὶ οἱ δύο κατὰ τὴν μέλλουσαν κρίσιν καὶ ἀναλόγως πρὸς τὰ ἔργα του θά λάβῃ ὁ καθεὶς ἀπὸ τὸν Δίκαιον Κριτὴν. Ε ποῖος λόγος θά ἠμπορέσῃ νά παρουσιάσῃ αὐτά, εἴτε εἶναι ἀγαθὰ εἴτε ἄχι; Κανεῖς λόγος δέν θά ἠμπορέσῃ νά παρουσιάσῃ οὔτε τὰ εὐχάριστα οὔτε τὰ δυσάρεστα. Διότι ἐκεῖνον μὲν, τὸν Ἄδελ δηλαδὴ, ἢ βασιλεία τῶν οὐρανῶν καὶ αἱ αἰώνιοι σκηνὰ καὶ αἱ τάξεις τῶν Πατριάρχων καὶ τῶν Προφητῶν καὶ τῶν Ἀποστόλων καὶ ὁ δμιλος τῶν ἁγίων θά ὑποδεχθῶν διὰ νά βασιλεύσῃ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας μαζί μὲ τὸν βασιλεῖα Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν μονογεγεῖν Ἰδὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Θεόν. 17ο Α Ἀντιθέτως δὲ τὸν Κεῖν ἢ γένενα τοῦ πυρός καὶ ἄνα γενικῶς τὰ ὑπόλοιπα ἀτελείωτα βασανιστήρια θά δέχωνται τὸ ἐν κατόπιν τοῦ ἄλλου διὰ νά τιμωρῆται μαζί μὲ ἄλλους ἐκεῖνους, οἱ ὅποιοι ἔχουν διαπράξῃ παραπλήσια ἀδικήματα καὶ μάλιστα μὲ ἐκεῖνους, οἱ ὅποιοι μετὰ ταῦτα ἐκυριεύθησαν ἀπὸ αἰσχροτάτα πάθη, διὰ τὰ ὅποια προβλέπεται ἢ μεγαλύτερα ποινὴ ἐκ μέρους τοῦ Κυρίου τῶν πάντων. Ἄκουε ἀκόμη καὶ τὸν θεῖον Παῦλον, ὃ ὅποιος λέγει: ὅσοι ἠμάρτησαν χωρὶς τὸν νόμον, χωρὶς τὸν νόμον καὶ θά ἀπολεσθῶν.¹⁴ Ἐὰ ὑποσταῖν δηλαδὴ ἐλαφρότερον τιμωρίαν, διότι δέν ἔχουν τὸν ἔλεγχον τοῦ Νόμου πρὸς ἀπειλήν καὶ διόρθωσιν. «Καὶ ὅσοι ἠμάρτησαν, ἐνῶ εἶχον λάβει καὶ ἐγνώρισον τὸν γραπτὸν Νόμον, θά κριθῶν ἐπὶ τῆ εἰσέσει τοῦ Νόμου». Β Καὶ αὐτοί, λέγει, οἱ ὅποιοι παρὰ τὴν βοήθειαν τοῦ Νόμου ἔχουν διαπράξῃ τὰ ἴδια μὲ ἐκεῖνους, θά ὑπομείνουν περισσότερον βαρεῖας καὶ περισσότερον ἀνυποφόρου ποινῆς καὶ βασανιστήρια. Καὶ εἶναι αὐτὸ πολὺ φυσικόν, διότι οὔτε ὁ Νόμος οὔτε τὸ γεγονός, ὅτι εἶδον τοὺς ἄλλους νά ὑποβάλλωνται εἰς τόσον μεγάλας δοκιμασίας, κατώρθωσαν νά καταστήσουν αὐτοὺς περισσότερον συνειστούς καὶ χρηστούς.

Διὰ τοῦτο, σὰς παρακαλῶ, ἀπὸ τώρα δεθοῖως, ἄς συνειστώμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας μὲ τὰ παθήματα τῶν ἄλλων καὶ ἄς κατευθύνωμεν τὴν ζωὴν μας εἰς ὑποταγὴν πρὸς τὸν Κύριον, ὑπακούοντες εἰς τοὺς Νόμους Αὐτοῦ. Καὶ οὔτε φθόνος οὔτε ζηλοτυπία οὔτε σαρκικὴ ἐπιθυμία

14. Ρωμ. 9, 12.

οὔτε ἡ δόξα καὶ ἡ ἐξουσία τῆς παρουσίας ζωῆς, Ἐ οὔτε ἡ ἡδονὴ τῆς γαστρὸς οὔτε καμμία ἄλλη παράλογος ἐπιθυμία νὰ κυριεύσῃ ἡμᾶς καὶ τοὺς λογισμοὺς μας· ἀλλὰ, ἀφοῦ καθαρῶμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀπὸ κάθε ρύπον καὶ ἀπὸ κάθε ὑπερβολικῆν μέριμναν τῆς ζωῆς καὶ ἀφήσωμεν κατὰ μέρος τὰ αἰσχροῦ καὶ ἐπιτηδεύματα πάθη, ἅς σπεύσωμεν πρὸς τὴν μακαρίαν ἐκείνην ζωὴν καὶ πρὸς τὰ ἄρρητα ἐκεῖνα ἀγαθὰ, τὰ ὅποια παρεσκεύασεν ὁ Θεὸς δι' ἐκείνους, οἱ ὅποιοι τὸν ἀγαποῦν. Εἶθε ὅλοι ἡμεῖς νὰ ἀξιωθώμεν αὐτῶν μὲ τὴν βοήθειαν τῆς Χάριτος καὶ τῆς Φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει δόξα, δύναμις καὶ τιμὴ τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Γένοιτο.

**ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ**

**ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ**

ΤΟΜΟΣ 43

ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΝΕΣΙΝ ΟΜΙΛΙΑΙ ΙΕ'—ΙΘ'

Κελευθον: B. de Montfaucon,

Sancti J. Chrysostomi opera omnia,
IV, Parisiis 1836, σελ. 186-201 (PG 53, 118-166)